

ΧΩΡΟΧΡΟΝΙΚΑ ΡΗΓΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΩΡΟ:

Το Παράδειγμα του Καρναβαλιού του Μεταξουργείου

Δήμητρα Χαραλαμπίδου

επιβλ. καθηγητής: Γιώργος Παρμενίδης

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

Δ.Π.Μ.Σ Αρχιτεκτονική - Σχεδιασμός του Χώρου | κατεύθυνση Α 'Σχεδιασμός - Χώρος - Πολιτισμός'

τμήμα Αρχιτεκτόνων, Ε.Μ.Π, Οκτώβριος 2016

ΧΩΡΟΧΡΟΝΙΚΑ ΡΗΓΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΩΡΟ: Το Παράδειγμα του Καρναβαλιού του Μεταξουργείου

Δήμητρα Χαραλαμπίδου

Η φωτογραφία του εξώφυλλου και του οπισθόφυλλου είναι επεξεργασμένο κολλάζ στιγμιότυπων κατά τη στάση στην Chinatown στο πρώτο ΚτΜ, το 2010.

© Αθηνά Σταματοπούλου

επιβλέπων καθηγητής: Γιώργος Παρμενίδης
επιτροπή: Σταύρος Σταυρίδης & Κώστας Μωραΐτης

μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία
Δ.Π.Μ.Σ Αρχιτεκτονική - Σχεδιασμός του Χώρου | κατεύθυνση Α' Σχεδιασμός - Χώρος - Πολιτισμός
τμήμα Αρχιτεκτόνων, Ε.Μ.Π, Οκτώβριος 2016

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική έρευνα δε θα είχε φτάσει εις πέρας χωρίς την πολύτιμη βοήθεια ορισμένων ανθρώπων:

Πρώτα από όλα ευχαριστώ τον Γιώργο Παρμενίδη, βασικό επιβλέποντα της έρευνας, ο οποίος μου έδωσε τα αναγκαία ερεθίσματα οσον αφορά τη μεθοδολογία και το περιεχόμενό της, ήδη από τα πρώτα μαθήμα του μεταπτυχιακού προγράμματος αλλά και στη συνέχεια, μέσα από την επεξεργασία του ερευνητικού αντικειμένου στα πλαίσια των συζητήσεών μας.

Ο Σταύρος Σταυρίδης, μέσα από τις διαλέξεις του στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα και το θεωρητικό του έργο, έχει συνεισφέρει σημαντικά στη διαμόρφωση και εξέλιξη των ερευνητικών μου ανησυχιών. Η παρούσα έρευνα αποτελεί τη συνέχεια και εξέλιξη προηγούμενης εργασίας, η συγγραφή της οποίας έλαβε χώρα στα πλαίσια του μαθήματός του.

Οι διάλεξεις του Κώστα Μωραϊτή, καλλιέργησαν το ενδιαφέρον μου σχετικά με αστικό τοπίο και έδωσαν έναυσμα για την περαιτέρω επεξεργασία του τρόπου με τον οποίο κατοικούμε και αντιλαμβανόμαστε το αστικό περιβάλλον.

Οφείλω ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ στην Αθηνά Σταματοπούλου, φίλη και συνάδελφο, η οποία εκτός από την πολύτιμη βοήθεια σε θέματα ερευνητικού ενδιαφέροντος και πρακτικής φύσεως, με στήριξε ψυχολογικά και πνευματικά. Ένα ευχαριστώ είναι πολύ λίγο.

Ο Πausανίας Καραθανάσης και η Έλλη Παπαδοπούλου, με ενέπνευσαν ποικιλοτρόπως και έδωσαν κατεύθυνση στο ερευνητικό μου εγχείρημα. Μέσα από τις συζητήσεις μας και την έκφραση των κοινών ανησυχιών μας, εμπλούτιζαν συνεχώς το περιεχόμενό του.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στους/στις πληροφορητές/τριες και συνεντευξιαζόμενους/ες της έρευνας αλλά και σε όσους/όσες την τροφοδότησαν με ανησυχίες και σκέψεις: Ζωή Βρόντιση, Αλέξανδρο Μανόπουλο, Ηλία Παρασκευόπουλο, Νικόλα Τεπενδρή, Αθηνά Σταματοπούλου, Αλίκη Σκουλικίδη, Ειρήνη Τσιμπραγου, Απόστολο Νικολαΐδη, Δημήτρη Τζιμέα, Έλενα Λύγκου, Ζαΐρα Κωνσταντοπούλου, Ηλία Σκουρλά, Κώστα Σεβδαλή, Ειρήνη Κουμπάρουλη, Μιχάλη Καραγιάννη.

Οι γονείς μου, με τη στήριξή τους και την εμπιστοσύνη που πάντα μου έδειχναν, είναι πάντα παρόντες σε ό, τι κάνω. Τους οφείλω ένα τεράστιο ευχαριστώ.

Τέλος, ευχαριστώ τον Αλέξανδρο, που ήταν εκεί, ακόμα κι όταν ήταν μακριά, να με στηρίζει και να μου δίνει δύναμη και έναυσμα να συνεχίζω, υπομένοντας και επιμένοντας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	13
Υπόθεση και Αντικείμενο Έρευνας	13
Αντικείμενο Έρευνας και Περίπτωση Μελέτης	14
Μεθοδολογία και Αναμενόμενο Αποτέλεσμα	14
Διάρθρωση Κεφαλαίων	17
1. Θεωρητική Πλαισίωση	19
Εισαγωγή στη θεωρητική πλαισίωση	19
Εννοιολογήσεις του χωροχρόνου	19
Υποκείμενο	22
Δημόσιος χώρος	23
Συνοπτική Περιγραφή του ΚτΜ	25
Το ΚτΜ ως μία πρακτική ρήγματος με την καθημερινότητα	31
Άλλες ρηγματικές πρακτικές	33
Το ΚτΜ ως ρηγματική πρακτική	39
Ο Μπαχτίν για το Καρναβάλι	54
Η περιοχή του Μεταξουργείου	59
2. Έρευνα	63
Παρουσίαση των συνεντεύξεων	65
3. Συμπεράσματα Έρευνας	99
Νοηματοδότηση και Εμπειρία της συνθήκης του ΚτΜ	100
Νοηματοδοτήσεις και Εμπειρίες του Χώρου μέσα από το ΚτΜ	107
Η έννοια της παράδοσης και η σύγκριση του ΚτΜ με άλλα καρναβάλια	123
Η συνθήκη της μεταμπίεσης	126
Τα υποκείμενα	129
Η σχέση του ΚτΜ με τους χώρους εστίασης της περιοχής	139
Γενίκευση της έννοιας του χωροχρονικού ρήγματος	143

Η κατασκευή του διαγράμματος και του χάρτη	143
Το χωροχρονικό ρήγμα ως το πεδίο διαδικασιών μετασχηματισμού	150
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ 151	153
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 157	159

Εισαγωγή

Υπόθεση και Αντικείμενο Έρευνας

Η παρούσα διπλωματική εργασία ασχολείται με τους τρόπους που νοηματοδοτούν και βιώνουν το δημόσιο χώρο της πόλης, υποκείμενα, μέσα από πρακτικές κατοίκησης.

Εκκινούμε από μία σχεσιακή προσέγγιση του χώρου, ικανή να αναδείξει τον πολλαπλό και συγκρουσιακό χαρακτήρα του και κατ' επέκταση τις πολλαπλές νοηματοδοτήσεις που επιδέχεται. Παρακολουθώντας την αμοιβαία συγκρότηση υποκειμένου και αντικειμένου (Badiou, 2015[1988]), ο δημόσιος χώρος της πόλης ορίζεται ως το δημιούργημα αλλά και το μέσο συγκρότησης των κοινωνικών σχέσεων, οι οποίες τον διαμορφώνουν μέσα από μία δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης. Οι πολλαπλές εμπειρίες και νοηματοδοτήσεις που φέρει ένα αστικό τοπίο, το καθιστούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης, οικειοποίησης και αμφισβήτησης από τα διαφορετικά πολιτισμικά, κοινωνικά και ιδεολογικά προσδιοριζόμενα υποκείμενα που διαδρούν με αυτό. Σε αυτό το πλαίσιο, ο χώρος δε μπορεί να νοηθεί ανεξάρτητα από το χρόνο, ως διάσταση που διαπερνά ποικιλοτρόπως το κοινωνικό γίνεσθαι. Ως εκ τούτου, αναφερόμαστε σε ένα χωροχρονικό συνεχές, στο πλαίσιο του οποίου τα υποκείμενα συγκροτούν τις ταυτότητές τους και δομούν τις μεταξύ τους σχέσεις, στο εκάστοτε πολιτισμικό, ιστορικό και γεωγραφικό συγκείμενο.

Διακρίνοντας τις χωροχρονικές διαδράσεις υποκειμένου-αντικειμένου σε καθημερινές και έκτακτες, επικεντρωνόμαστε στις τελευταίες θεωρώντας ότι προκαλούν χωροχρονικά ρήγματα. Μέσα από την εμπειρία των χωροχρονικών ρηγμάτων, τα υποκείμενα διαπραγματεύονται, αμφισβητούν και οικειοποιούνται το δημόσιο χώρο.

Με την έννοια του ρήγματος αναφερόμαστε στις συνθήκες εκείνες που καλλιεργούν μία τομή με την καθημερινότητα και δύνανται να λειτουργήσουν ως εν δυνάμει πεδίο διαπραγμάτευσης, αμφισβήτησης και επαναπροσδιορισμού της.

Κάνοντας την υπόθεση ότι οι έκτακτες πρακτικές δημιουργούν χωροχρονικά ρήγματα, το ερώτημα που στοχεύει να απαντήσει η εργασία προσδιορίζεται ως εξής: ποιες είναι οι ιδιότητες και οι τρόποι των πρακτικών που τους επιτρέπουν να συγκροτήσουν τέτοια ρήγματα;

Η παρούσα διπλωματική εργασία ασχολείται με τους τρόπους που νοηματοδοτούν και βιώνουν το δημόσιο χώρο της πόλης, υποκείμενα, μέσα από πρακτικές κατοίκησης.

Ως εκ τούτου, στόχος μας είναι η ανάδειξη των διαφορετικών διαστάσεων του ρήγματος όπως αυτές προκύπτουν από τις συμπράξεις των διαφορετικών ιδιοτήτων των έκτακτων πρακτικών.

Αντικείμενο Έρευνας και Περίπτωση Μελέτης

Θέτουμε ως αντικείμενο της διπλωματικής εργασίας την ανίχνευση των ιδιοτήτων των έκτακτων πρακτικών μέσα από νοηματοδοτήσεις διαφορετικών υποκειμένων στο πλαίσιο μίας συνθήκης χωροχρονικού ρήγματος.

Ένα παράδειγμα χωροχρονικού ρήγματος μπορούν να προφέρουν οι πρακτικές συλλογικής κατοίκησης του δημόσιου χώρου που χαρακτηρίζονται από προσωρινότητα και νομαδικότητα [1]. Επιλέγουμε την περίπτωση του Καρναβαλιού του Μεταξουργείου (ΚτΜ), η οποία συνδυάζει τα παραπάνω χαρακτηριστικά με τις ποιότητες της καρναβαλικής συνθήκης και ως εκ τούτου καθιστά πιο πιθανή την ανάδυση χωροχρονικού ρήγματος.

Το ΚτΜ συνιστά ένα αυτοοργανωμένο δρώμενο που οργανώνεται από υποκείμενα που κατοικούν ή/ και δραστηριοποιούνται στην περιοχή του Μεταξουργείου. Μελετάμε την συγκεκριμένη καρναβαλική συνθήκη ως διαδικασία προετοιμασίας αλλά και ως τρόπο συλλογικής κατοίκησης και οικειοποίησης του δημόσιου χώρου της περιοχής που δύναται να συγκροτήσει πολλαπλά χωροχρονικά ρήγματα.

Μεθοδολογία και Αναμενόμενο Αποτέλεσμα

Στη βάση της αμοιβαίας συγκρότησης αντικειμένου – υποκειμένου, η ανίχνευση των ιδιοτήτων των έκτακτων πρακτικών γίνεται μέσα από τις νοηματοδοτήσεις υποκειμένων που έχουν συμμετάσχει στο ΚτΜ. Συγκεκριμένα, η έρευνα γίνεται μέσα από ανοιχτές συνεντεύξεις χωρίς προκαθορισμένες ερωτήσεις, οι οποίες παίρνουν την μορφή διαλόγου και συζήτησης. Στόχος αυτής της μεθόδου είναι να αφεθεί ελεύθερο το υποκείμενο έτσι ώστε να επικεντρωθεί σε οποιοδήποτε κομμάτι του ΚτΜ αυτό επιθυμεί και να αφηγηθεί τις εντονότερες εμπειρίες του.

[1]. Για παράδειγμα, οι πρακτικές συλλογικής κατοίκησης που εντάσσονται στο κίνημα “Reclaim the Streets”, όπως θα δούμε παρακάτω.

Αυτό αναμένεται να παραγάγει αρκετά διαφορετικές μεταξύ τους περιγραφές του ΚτΜ και να αναδείξει κατά το μέγιστο τις διαφορετικές πτυχές του.

Ως εκ τούτου, η διαδικασία μετάβασης από τις συνεντεύξεις με τα υποκείμενα της έρευνας στην εξαγωγή των αναλυτικών συμπερασμάτων και τη γενίκευση της έννοιας του χωροχρονικού ρήγματος θα διενεργηθεί μέσα από συγκεκριμένα στάδια:

1ο στάδιο:

Η διεξαγωγή των συνεντεύξεων. Οι συνεντεύξεις θα λάβουν χώρα σε οικείο, για τα υποκείμενα της έρευνας, περιβάλλον. Σκοπός είναι να δημιουργηθεί ένας ανοιχτός διάλογος ανάμεσα στην ερευνήτρια και στο υποκείμενο, μέσα από τον οποίο το τελευταίο θα εκφράσει τον τρόπο που βίωσε το ΚτΜ και θα αναδείξει τις σημαντικότερες, για αυτό, πτυχές του. Αν και δε θα χρησιμοποιηθεί δομημένο ερωτηματολόγιο, θα κατευθύνουμε το υποκείμενο μέσα από γενικές ερωτήσεις που άπτονται των κεντρικών θεμάτων της έρευνας και θα το αφήσουμε να απαντήσει χωρίς περιορισμό χρόνου.

Ως κεντρικούς άξονες της συζήτησης θέτουμε ζητήματα που άπτονται της σχέσης του έκαστου υποκειμένου με την περιοχή του Μεταξουργείου, πριν, μετά και κατά τη διάρκεια του ΚτΜ και τη σχέση που αναπτύσσεται με τον δημόσιο χώρο της περιοχής στα πλαίσια της συμμετοχής του υποκειμένου στο καρναβαλικό δρώμενο. Επιπλέον, θα επεξεργαστούμε τις πολλαπλές νοηματοδοτήσεις και σημασιοδοτήσεις που παράγονται σε σχέση με το ίδιο το ΚτΜ, ως διαδικασία προετοιμασίας αλλά και ως πρακτική συλλογικής κατοίκησης του δημόσιου χώρου. Θα δώσουμε βάρος στις σχέσεις που καλλιεργούνται μεταξύ των υποκειμένων που συμμετέχουν στο ΚτΜ όπως και στις σχέσεις των εν λόγω υποκειμένων με τους κατοίκους της περιοχής, τους χώρους εστίασης που φιλοξενεί αλλά και τα μέλη διαφορετικών κοινωνικών, πολιτισμικών, εθνοτικών και ηλικιακών ομάδων που κατοικούν ή/ και δραστηριοποιούνται σε αυτήν. Ως κύριο χαρακτηριστικό της καρναβαλικής συνθήκης, δε γίνεται να μην αναφερθούμε στην πρακτική της μεταμφίεσης, έτσι όπως νοηματοδοτείται και βιώνεται από τα υποκείμενα της έρευνας.

Στα πλαίσια της διεξαγωγής των συνεντεύξεων δε θα κάνουμε χρήση μαγνητόφωνου, με σκοπό να επεκτείνουμε την ελευθερία λόγου του υποκειμένου και να περιορίσουμε τυχόν εμπόδια στην έκφρασή του. Αντί αυτού, θα καταγράψουμε τα σημεία της συνέντευξης που μας ενδιαφέρουν σε μορφή σημειώσεων. Οι σημειώσεις αυτές θα περιλαμβάνουν φράσεις που ειπώθηκαν από το υποκείμενο αλλά και σχόλια της ερευνήτριας που άπτονται της αφήγησής του.

2ο στάδιο:

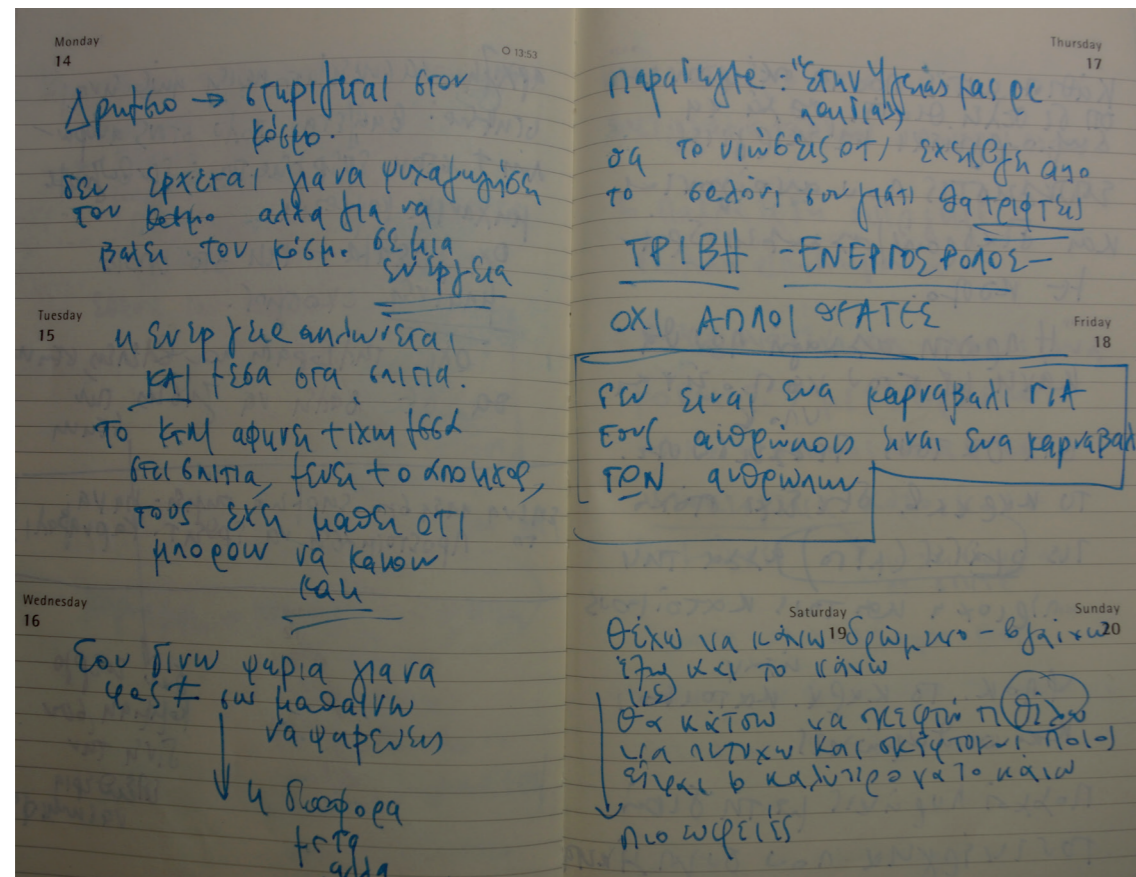
Το πρώτο υλικό των σημειώσεων θα πάρει τη μορφή κειμένου, το οποίο θα περιλαμβάνει σχόλια της ερευνήτριας σε συνδυασμό με κομμάτια από την περιγραφή του εκάστοτε υποκειμένου.

3ο στάδιο:

Θα οργανώσουμε τα κείμενα των συνεντεύξεων διακρίνοντας τις γενικές και πιο ειδικές ιδιότητες που προσδίδουν τα υποκείμενα στο ΚτΜ αλλά και τις ποιότητες που εκφράζονται σε σχέση με την εμπειρία του δημόσιου χώρου γενικά και του Μεταξουργείου ειδικότερα. Πρόκειται για μία αφαιρετική διαδικασία μέσα από την οποία θα διακρίνουμε τα κεντρικά ζητήματα της έρευνας και θα καταγράψουμε τις πολλαπλές σημασιοδοτήσεις των υποκειμένων σε σχέση με αυτά.

4ο στάδιο:

Μέσα από την παραπάνω διαδικασία, θα σχηματίσουμε ένα διάγραμμα που θα περιλαμβάνει τα αποτελέσματά της. Οργανώνοντας τις διαφορετικές νοηματοδοτήσεις των υποκειμένων σε κατηγορίες και υποκατηγορίες αναμένουμε να αναδειχθούν οι τρόποι συνέργειας των πολλαπλών ιδιοτήτων που καθιστούν μία έκτακτη πρακτική, όπως το ΚτΜ, σε πεδίο συγκρότησης χωροχρονικού ρήγματος.

Διάρθρωση Κεφαλαίων**1η ενότητα**

Στο πρώτο κεφάλαιο της πρώτης ενότητας επεξεργαζόμαστε θεωρητικά τις βασικές έννοιες γύρω από τις οποίες προσεγγίζουμε το θέμα μας: την έννοια του χώρου, του χρόνου, του υποκειμένου και του δημόσιου χώρου. Στόχος του κεφαλαίου αυτού είναι η συνοπτική παρουσίαση των θεωρητικών προσεγγίσεων που χρησιμοποιούνται για την επεξεργασία του ερευνητικού ερωτήματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύουμε την έννοια του χωροχρονικού ρήγματος. Στη συνέχεια παρουσιάζουμε μία σειρά από πρακτικές κατοίκησης που εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο κινήματος οικειοποίησης του δημόσιου χώρου "Reclaim the streets" και από τις οποίες υποστηρίζουμε ότι επηρεάστηκε το καρναβαλικό εγχείρημα στο Μεταξουργείο. Τέλος, προσεγγίζουμε το ΚτΜ ως χωροχρονικό ρήγμα παρουσιάζοντας τους παράγοντες που το καθιστούν ως τέτοιο.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύουμε την συνθήκη του Καρναβαλιού έτσι όπως προσεγγίστηκε θεωρητικά από το φιλόσοφο και κριτικό λογοτεχνίας Μιχαήλ Μπαχτίν.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζουμε συνοπτική ιστορία της περιοχής του Μεταξουργείου και στο πέμπτο περιγράφουμε τη συγκεκριμένη συνθήκη του ΚτΜ, πότε ξεκίνησε, από ποιους και ποιος είναι ο τρόπος οργάνωσής του.

2η ενότητα

Στην δεύτερη ενότητα παρουσιάζουμε την έρευνα, μέσα από την καταγραφή και ανάλυση των συνεντεύξεων.

3η ενότητα

Στην τελευταία ενότητα, επεξεργαζόμαστε τα συμπεράσματα που αναδύονται από τις συνεντεύξεις διακρίνοντας τις ιδιότητες του ΚτΜ που το καθιστούν πεδίο ανάδυσης χωροχρονικού ρήγματος και στη συνέχεια προχωρούμε στη θεωρητική γενίκευση της έννοιας του χωροχρονικού ρήγματος.

1. Θεωρητική Πλαισίωση

Εισαγωγή στη θεωρητική πλαισίωση

Η έννοια του χώρου ενσωματώνει πολλαπλά νοήματα και επιφέρει διαφορετικές και, ορισμένες φορές, συγκρουσιακές εννοιολογήσεις. Στην παρούσα εργασία προσεγγίζουμε το χώρο ως στενά συνδεδεμένο με το χρόνο, ως δυναμικό και ρευστό, προϊόν των κοινωνικών σχέσεων αλλά και μέσο συγκρότησής τους. Μία τέτοια προσέγγιση του χωροχρόνου, ως ένα συνεχές που ξεδιπλώνεται παράλληλα με τις διαδικασίες της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και πρακτικής, αντλεί από μία σειρά θεωρητικών αναλύσεων (Tilley, 2012, Massey, 1999, 1993, 2005, Harvey, 2005). Οι αναλύσεις αυτές προσεγγίζουν τον χώρο ως αποτέλεσμα των κοινωνικών πρακτικών και μέσω της σχεσιακής του υπόστασης. Δίνεται έμφαση στην πληθυντική διάσταση του χώρου και στα πολλαπλά νοήματα που επιφέρει, όπως και στους διαφορετικούς τρόπους κατανόησης και εμπειρίας του βάσει διαφορετικών πολιτισμικών, κοινωνικών, γεωγραφικών και ιστορικών κάθε φορά πλαισίων. Χρησιμοποιούμε την έννοια του χωροχρόνου για να τονίσουμε την άρρηκτη σύνδεση των δύο διαστάσεων ενσώματης εμπειρίας της κοινωνικής ζωής. Ως εκ τούτου προσεγγίζουμε την κοινωνική ζωή στην πόλη ως ένα “χωρικό – χρονικό – αισθητηριακό συνεχές εμπειριών που εντοπίζονται ανάμεσα σε άλλες εμπειρίες, διαμορφώνονται από αυτές, αλλά και τις επηρεάζουν με τη σειρά τους καθοριστικά” (Πανόπουλος, 2010: 163)

Στα πλαίσια της θεωρητικής επεξεργασίας μίας τέτοιας προσέγγισης του χώρου αντλούνται αναλυτικά εργαλεία από τα έργα των Harvey (2005) και Massey (1999, 1993, 2005) και της φαινομενολογικής προσέγγισης του Tilley (2012).

Εννοιολογήσεις του χωροχρόνου

- χώρος

Η συνοπτική περιοδολόγηση των εννοιολογήσεων του χωροχρόνου εκκινά από τη θετικιστική θεωρητική παράδοση η οποία προσέγγισε το χώρο ως μία απόλυτη και καθολική διάσταση, αποκομμένη από την ανθρώπινη δράση και σκέψη και οικουμενικά ομοιόμορφη. Η επιστημονική αυτή προσέγγιση του χωροχρόνου αναδύθηκε στα πλαίσια της θεωρητικής

παράδοσης της νέας γεωγραφίας και της νέας αρχαιολογίας. Η νέα γεωγραφία προσδιορίστηκε ως η επιστημονική μελέτη του χώρου ενώ αντίστοιχα η νέα αρχαιολογία ως επιστήμη του παρελθόντος. Στα πλαίσια των δύο αυτών θεωρητικών παραδόσεων, οι έννοιες του χώρου και του χρόνου αντιμετωπίστηκαν ως αυστηρά διαχωρισμένες: ο χώρος θεωρούμενος ως ουδέτερος και αποσυνδεδεμένος από νοηματοδοτήσεις, πρακτικές και συμβάντα παρέμενε ο ίδιος με το πέρασμα του χρόνου. Αντίστοιχα, ο χρόνος ως διάσταση που διαπερνά το κοινωνικό γίνεσθαι, αποκτά έναν απόλυτο χαρακτήρα καθώς, θεωρείται, ότι ξεδιπλώνεται σε μία γραμμική πορεία προς ένα αέναο μέλλον (Tilley, 2012: 216-219).

Μία τέτοια ανάλυση, προσεγγίζει το χώρο ως αποκομμένο από την κοινωνική πρακτική αντιμετωπίζοντάς τον ως επιφανειακό περιέκτη της. Ο χώρος ως γεωμετρική επιφάνεια καθίσταται αντικειμενικά μετρήσιμος ενώ οι αποστάσεις μεταξύ χωρικών σημείων προσεγγίζονται με τη βοήθεια γεωγραφικών χαρτών. Μία τέτοια διαδικασία ποσοτικοποίησης και μαθηματικοποίησης του χώρου τον καθιστά διαπολιτισμικά ομοιογενή και αδιάφορο προς τις διαφορετικές νοηματοδοτήσεις και εμπειρίες των υποκειμένων.

Από τη δεκαετία του 1970 με την θεωρητική ανανέωση της ανθρωπογεωγραφίας και μετά της αρχαιολογίας, το 1980, προτάσσεται μία εναλλακτική προσέγγιση της έννοιας του χωροχρόνου η οποία χαρακτηρίστηκε ως «χωρική στροφή» (spatial turn). Στα πλαίσια αυτής της προσέγγισης, λαμβάνει χώρα η κριτική αμφισβήτηση των κυρίαρχων αντιλήψεων της θετικιστικής παράδοσης ενώ προτάσσεται μία εναλλακτική κατανόηση του χώρου ως το αποτέλεσμα των κοινωνικών πρακτικών και σχέσεων. Παρά την έμφαση που δίνεται στην κοινωνική διαμόρφωση του χώρου όμως, η σχέση χωρικού και κοινωνικού εμφανίζεται ως μονομερής χωρίς στοιχεία αλληλεπίδρασης: οι χωρικές μορφές αντιμετωπίζονται ως ενσωμάτωση και προϊόν των κοινωνικών σχέσεων (Γιαννακόπουλος, Γιαννιτσιώτης, 2010: 12-13).

Από το 1980 και μετά προτάσσεται η αμφίδρομη σχέση κοινωνικού και χωρικού: ο χώρος εννοιολογείται ως το προϊόν αλλά και το μέσο της κοινωνικής πρακτικής, ένα πλαίσιο που την περιορίζει και παράλληλα τη συγκροτεί. Ως εκ τούτου οι χωρικές μορφές επηρεάζουν την κοινωνική πρακτική, ενώ οι πρακτικές και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των υποκειμένων συγκροτούν με τη σειρά τους χώρο. Η αμφίδρομη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ υλικού περιβάλλοντος και κοινωνικών σχέσεων προσδίδει στο χώρο έναν ευκαιριακό χαρακτήρα καθώς, όπως και η διαδικασία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, βρίσκεται σε διαρκή αναδιάρθρωση και αποδιάρθρωση, συνεχώς μεταβαλλόμενος (Harvey, 2005: 21-42).

Προτάσσεται ο πληθυντικός χαρακτήρας του χώρου, καθώς πλέον αναφερόμαστε σε πολλαπλούς χώρους, οι οποίοι αντιστοιχούν σε διαφορετικούς τρόπους εμπειρίας και νοηματοδότησης διαφορετικών κάθε φορά υποκειμένων αλλά υπόκεινται και σε πολιτισμικούς, γεωγραφικούς και πολιτικούς προσδιορισμούς (Tilley, 2012: 219). Ως το μέσο αλλά και το αποτέλεσμα πολλαπλών σχέσεων, ο χώρος δεν είναι ποτέ κλειστός και προκαθορισμένος, αλλά βρίσκεται σε μία διαρκή διαδικασία γίνεσθαι, γεγονός που, σύμφωνα με την Massey, τον καθιστά πεδίο ενδεχομενικότητας και πολλαπλότητας (Massey, 1999, 2005). Η σχεσιακή προσέγγιση τον τοποθετεί στα πολιτισμικά, γεωγραφικά, ιστορικά και κοινωνικά του συμφραζόμενα, αμφισβητώντας τον οικουμενικό και ομοιόμορφο χαρακτήρα του.

Σύμφωνα με τη φαινομενολογική προσέγγιση του Tilley (2012) ο χώρος δεν μπορεί να υπάρξει έξω από τα γεγονότα και τις δραστηριότητες με τις οποίες εμπλέκεται. Ως κοινωνικά προϊόντα, οι χώροι συγκροτούνται πάντα σε σχέση με την εμπρόθετη, ενσώματη δράση των υποκειμένων ενώ δύναται να τύχουν αναπαραγωγής ή/και ανασυγκρότησης μέσα από την καθημερινή πρακτική. Ο Tilley μιλάει για 'εξανθρωπισμένο' χώρο σε αντιπαράθεση με τον 'αφηρημένο' – 'επιστημονικό' χώρο της θετικιστικής προσέγγισης όπως τον αναλύσαμε παραπάνω. Ένας τέτοιος χώρος αντί να είναι ομοιογενής και ομοιόμορφος συγκροτείται μέσα από τους διαφορετικούς τρόπους νοηματοδότησης, εμπειρίας και αλληλεπίδρασης των υποκειμένων. Ο επικεντρωμένος και νοηματοδοτημένος χώρος περιλαμβάνει συγκεκριμένα σύνολα δεσμών ανάμεσα στο φυσικό χώρο του μη ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, στις ανθρώπινες σωματικές καταστάσεις, στο νοητικό χώρο της γνωσιακής αντίληψης και της αναπαράστασης και στο χώρο της κίνησης, της συνάντησης και της διάδρασης μεταξύ υποκειμένων' (Tilley, 2012: 219). Μέσα από μία φαινομενολογική σκοπιά, ο Tilley επικεντρώνεται σε μία ενσώματη εμπειρία του χώρου, στα πλαίσια της οποίας λαμβάνει χώρα η ταυτόχρονη ενεργοποίηση των αισθήσεων του ανθρώπινου σώματος ενώ κεντρικό ρόλο παίζει η διαδικασία της μνήμης. Διαφορετικές ενσώματες εμπειρίες συγκροτούν διαφορετικούς χώρους ενώ το ίδιο υποκείμενο δύναται να βιώσει διαφορετικά ένα χώρο ανάλογα με τη χρονική στιγμή που τον κατοικεί. Ως εκ τούτου, ο ίδιος χώρος μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ των διαφορετικών υποκειμένων που τον κατοικούν, καθώς σε πολλές περιπτώσεις οι νοηματοδοτήσεις και εμπειρίες του καθίστανται συγκρουσιακές.

-χρόνος

Παράλληλα τονίζεται η στενή σύνδεση χώρου και χρόνου, βάσει της δημιουργίας ενός χωροχρονικού συνεχούς το οποίο δε μπορεί να κατανοηθεί ανεξάρτητα από τις κοινωνικές πρακτικές που τους καθιστούν αλληλένδετους. (Tilley, 2012). Ο χώρος εμπεριέχεται στον χρόνο της υποκειμενικής και δυποκειμενικής μνήμης, και ως εκ τούτου το τοπίο αποκτά ιστορία, στρώματα νοημάτων που προέρχονται από παρελθοντικές ενέργειες και συμβάντα που συνέβησαν στα πλαίσιά του. Αν θεωρήσουμε ότι κάθε υποκειμενική εμπειρία και νοηματοδότηση συγκροτεί και άλλο χώρο, τότε οι μνήμες ενός υποκειμένου σχετικά με αυτόν δύνανται να τροποποιήσουν τον τρόπο εμπειρίας και αισθητηριακής του αντίληψης. Λαμβάνοντας υπόψη την ουσιαστική σημασία της μνήμης και των παρελθοντικών κινήσεων στα πλαίσιά του, ένας χώρος δε μπορεί να είναι ολόιδιος για δεύτερη φορά.

Υποκείμενο

Το υποκείμενο της νοηματοδότησης και εμπειρίας του χώρου είναι ένα υποκείμενο πολλαπλό ως προς τις διαφορετικές ιδιότητες και ταυτότητες που το προσδιορίζουν. Επιπλέον, συνιστά έναν ενσώματο δράστη ο οποίος δραστηριοποιείται μέσα σε συγκεκριμένα κοινωνικά, ιστορικά, γεωγραφικά και πολιτισμικά πλαίσια τα οποία περιορίζουν αλλά και καθιστούν δυνατή την καθημερινή πρακτική. Οι ετερογενείς προελεύσεις των υποκειμένων κατευθύνουν τους τρόπους κατοίκησης του χώρου, τρόποι οι οποίοι σε ορισμένες περιπτώσεις αποδεικνύονται συγκρουσιακοί. Προτάσσουμε τη σχέση αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας συγκρότησης μεταξύ του υποκειμένου και του αντικειμένου, υποστηρίζοντας ότι εμπλέκονται ισότιμα στην συγκρότηση της κοινωνικής πραγματικότητας και του υλικού περιβάλλοντος.

Στα πλαίσια της αμφισβήτησης των ιεραρχικών διχοτομήσεων μεταξύ υποκειμένων και αντικειμένων, αναδύθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες μία σειρά από θεωρητικές προσεγγίσεις που προτάσσουν την σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ τους. Σε αυτή την κατεύθυνση ο Bruno Latour (2000, 2004, 2005) επεξεργάζεται τη συμμετοχή υποκειμένων και αντικειμένων αντίστοιχα σε μία κοινή συλλογικότητα, στη Re-Publique. Η θεωρητική προσέγγιση του Latour στοχεύει στην αμφισβήτηση του παγιωμένου χαρακτήρα του υλικού περιβάλλοντος, των αντικειμένων, μέσα από την νοηματοδότησή τους ως «ομιλούντα γεγονότα» (faits parlants) και τη συμμετοχή τους στην Re-publique ως δρώντων υποκειμένων (actuer).

Στην ίδια κατεύθυνση ο Daniel Miller (2005) υποστηρίζει ότι ο υλικός κόσμος δύνανται να δρα με απροσδόκητους τρόπους, που όμως δεν ανάγονται στη βούληση, μία ιδιότητα που

θεωρεί ότι προσδιορίζει αποκλειστικά το δρόμο υποκείμενο. Ο Άγγλος ανθρωπολόγος εισάγει την έννοια αντικειμενοποίησης (objectification) η οποία παραπέμπει στην διαλεκτική σχέση υποκειμένου και αντικειμένου. Η σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ των δύο στηρίζεται στην αμοιβαία εξάρτηση και διαμόρφωσή τους, με τέτοιον τρόπο ώστε το υλικό περιβάλλον που συγκροτούν τα υποκείμενα, διαμορφώνει και προσδιορίζει την ταυτότητα και τις σχέσεις μεταξύ τους. (Γιαννακόπουλος-Γιαννιτσιώτης, 2010: 16-19)

Στα πλαίσια της διερεύνησης της σχέσης αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο υποκείμενο και το αντικείμενο, ο Massumi (2011) υποστηρίζει πως δεν υφίσταται ούτε το ένα ούτε το άλλο, παρά μόνο συμβάντα (events). Στην ίδια κατεύθυνση ο Badiou (2015 [1988] και 2013[2006]) τοποθετεί το 'σύγχρονο υποκείμενο' μόνο στα πλαίσια συγκεκριμένων διαδικασιών θεωρώντας ότι συνιστά τη 'σχέση μεταξύ ενός συμβάντος και ενός κόσμου' (2013: 79).

Δημόσιος χώρος

Την έννοια του δημόσιου χώρου τη συναντάμε στο θεωρητικό αλλά και καθημερινό λόγο, κυρίως σε αντίστιξη με αυτή της ιδιωτικής σφαίρας. Ο δημόσιος χώρος έχει προσδιοριστεί ιστορικά ως «ανοιχτός χώρος» και περιλαμβάνει το δρόμο, το πάρκο, την πλατεία και άλλους δημόσια διαχειριζόμενους χώρους, σε αντιδιαστολή με την ιδιωτική σφαίρα του οίκου και της εργασίας (Tonnelat, n.d.). Η διχοτομία δημόσιου/ ιδιωτικού διαπερνά μεγάλο μέρος των αναπαραστάσεων για την πόλη και το χώρο ενώ προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό την νοηματοδότηση και εμπειρία τους εκ μέρους των υποκειμένων. Ο Paul Bahrtdt (1961, 2006) υποστηρίζει ότι η διάκριση δημόσιο/ιδιωτικό έχει κεντρική σημασία στην κατανόηση της έννοιας της αστικότητας και στο λόγο για την πόλη. Τα δύο άκρα του διπόλου συνιστούν έννοιες με σημαντικές συμβολικές και υλικές συνδηλώσεις σε επίπεδο θεσμών, κοινωνικών πρακτικών, γλώσσας και συγκρότησης ταυτοτήτων (Καλαντίδης-Βαΐου, 2009). Επιπλέον, η θεωρητική επεξεργασία του παραπάνω διπόλου προκάλεσε την περαιτέρω ανάλυση της έννοιας του δημόσιου χώρου.

Στα πλαίσια της θεωρητικής ενασχόλησης με το δημόσιο χώρο προτάσσεται ο αμφίθυμος χαρακτήρας του καθώς, ως έννοια, αναφέρεται από τη μία στο υλικό περιβάλλον και από την άλλη στις λειτουργίες και τους θεσμούς που συγκροτούν τη δημόσια σφαίρα. Ως βασικό κριτήριο δημοσιότητας ενός χώρου ορίζεται η συγκρότηση μίας κοινότητας ίσων, η οποία όμως εκτοπίζει από τα όριά της ομάδες υποκειμένων βάσει κριτηρίων που αφορούν το φύλο, την τάξη, την εθνότητα, τη σεξουαλικότητα και την ηλικία. Ταυτόχρονα, ο χώρος

καθίσταται δημόσιος μέσα από τις καθημερινές πρακτικές και κοινωνικές σχέσεις ενώ δύναται να αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης και αμφισβήτησης από τα υποκείμενα που δραστηριοποιούνται σε αυτόν.

Προσεγγίζουμε την έννοια του δημόσιου χώρου μέσα τις θεωρίες των Hanna Arendt(1958) και Jürgen Habermas(1989). Η Arendt υποστηρίζει ότι η αρχαία ελληνική πόλη συνιστά την κατεξοχήν δημόσια σφαίρα. Στα πλαίσια της ελληνικής αρχαιότητας, το ιδιωτικό αντιστοιχεί στο χώρο της κατοικίας ενώ το δημόσιο στο χώρο της πολιτικής και είναι απολύτως διαχωρισμένα. Δημόσιος θεωρείται ο χώρος της αρχαίας αγοράς, ο χώρος της πολιτικής, του λόγου και της ισότιμης συμμετοχής, ενώ διαχωρίζεται από τον κοινωνικό χώρο, ο οποίος διαπερνάται από σχέσεις ανταλλαγής. Η Arendt περιγράφει πώς με την άνοδο της νεωτερικότητας ο κοινωνικός χώρος άρχισε να καταλαμβάνει μεγαλύτερη σε αναλογία έκταση από τον πολιτικό, από τον οποίο διαχωρίζεται θεσμικά.

Ο Habermas ορίζει το δημόσιο χώρο ως το αποτέλεσμα διαδικασιών μέσα από τις οποίες όσοι επηρεάζονται από τις πολιτικές αποφάσεις και τους κοινωνικούς κανόνες εμπλέκονται σε διάλογο σχετικά με τη διαμόρφωση και διαπραγμάτευσή τους. Ως εκ τούτου, βασικό κριτήριο της δημοσιότητας ενός χώρου καθίσταται η συμμετοχή του κοινού στην παραπάνω διαδικασία διαλόγου και λήψεων αποφάσεων. Στις σύγχρονες κοινωνίες παρατηρούμε τη συγκρότηση πολλαπλών δημόσιων χώρων, όσων και τα ζητήματα για τα οποία υπάρχει δημόσιο ενδιαφέρον. Έτσι, η δημόσια σφαίρα επεκτείνεται σε τρία διακριτά πεδία: α. στους θεσμούς, β. στη διαδικασία συγκρότησης ταυτοτήτων και γ. στην κριτική επαν-οικειοποίηση της πολιτισμικής παράδοσης. Με αυτόν τον τρόπο, ο Habermas τοποθετεί τη δημόσια σφαίρα πέραν των ορίων της πολιτικής συμμετοχής, σε άλλες πλευρές της κοινωνικής ζωής, εισάγοντας μία νέα σύλληψη του δημόσιου χώρου.

Στις παραπάνω εννοιολογικές αναλύσεις του δημόσιου χώρου, έχει ασκηθεί εκτεταμένη κριτική, κυρίως από φεμινίστριες θεωρητικούς, οι οποίες προτάσσουν ως συγκροτητικό στοιχείο της δημόσιας σφαίρας τον αποκλεισμό ορισμένων ομάδων υποκειμένων, εστιάζοντας στο ιεραρχικό δίπολο δημόσιο/ ιδιωτικό και στις σχέσεις δύναμης και κυριαρχίας που υποθάλλει. Στα πλαίσια μίας τέτοιας κριτικής, υποστηρίζεται ότι οι καθημερινές πρακτικές των ενσώματων υποκειμένων δύναται να συγκροτήσουν νέους δημόσιους χώρους, αμφισβητώντας ή διασχίζοντας συγκεκριμένα όρια και αποδίδοντας νέες λειτουργίες σε ήδη συγκροτημένες χωρικότητες, μέσα από μία διαδικασία επανα-νοηματοδότησης και επαν-οικειοποίησης. Ως εκ τούτου, εννοιολογούμε το δημόσιο χώρο ως το πεδίο που δημιουργείται μέσα από μία διαδικασία ενσώματης επαφής και συνάντησης με την ετερότητα, διαδικασία που συγκροτείται μέσα από εντάξεις αλλά και αποκλεισμούς.

Υιοθετούμε τον ορισμό του δημόσιου χώρου έτσι όπως διατυπώθηκε από τους Henaff and Strong (2001): 'δημόσιος είναι ο χώρος που συγκροτείται από τα υποκείμενα για τα υποκείμενα και που συνιστά πάντοτε αντικείμενο αμφισβήτησης ακριβώς επειδή τα κριτήρια προσβασιμότητας σε αυτόν δύναται να τύχουν διαπραγμάτευσης και άρσης' (2001: 4). Στα πλαίσια ενός τέτοιου χώρου λαμβάνουν χώρα συναντήσεις των ενσώματων υποκειμένων, διαδικασίες συγκρότησης συλλογικών αναπαραστάσεων για την πόλη αλλά και διαδικασίες διαπραγμάτευσης των περιορισμών και των ορίων της κοινωνικής ζωής.

Ξεχωρίζουμε τρεις ποιότητες του δημόσιου χώρου: *α. ανοιχτός χώρος, β. ο χώρος ως κοινωνική κατασκευή και γ. θεατρικός χώρος.* Ανοιχτός, υπό την έννοια ότι κάθε υποκείμενο που βρίσκεται στο δημόσιο χώρο μπορεί να γίνει αντικείμενο θέασης, κοινωνική κατασκευή διότι συνιστά το αποτέλεσμα της διαδικασίας συγκρότησης ενός χώρου από τα υποκείμενα για τα υποκείμενα με σκοπό τη χωροποίηση των κοινωνικών σχέσεων. Τέλος, θεατρικός χώρος διότι τα υποκείμενα που τον κατοικούν συγκροτούν συγκεκριμένες κοινωνικές σχέσεις μεταξύ τους, σχέσεις που βασίζονται κυρίως στην αίσθηση της όρασης. Το σημαντικότερο, όμως, γνώρισμα του δημόσιου χώρου είναι ότι δε συνιστά κάτι σταθερό και δεδομένο, αλλά βρίσκεται πάντα υπό επαναπροσδιορισμό και αμφισβήτηση από κοινωνικές ομάδες που διαπραγματεύονται το χαρακτήρα και τα όριά του.

Συνοπτική Περιγραφή του ΚτΜ

Το ΚτΜ αποτελεί μία καρναβαλική γιορτή που λαμβάνει χώρα στο Μεταξουργείο την προτελευταία Κυριακή της Αποκριάς και οργανώνεται από υποκείμενα που κατοικούν ή δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Μελετάμε το ΚτΜ ως διαδικασία προετοιμασίας και ως πρακτική συλλογικής κατοίκησης του δημόσιου χώρου.

Διαδικασία προετοιμασίας

Ως διαδικασία διοργάνωσης και προετοιμασίας, το ΚτΜ αποτελεί ένα αυτοοργανωμένο εγχείρημα, με μη εμπορευματικούς σκοπούς που συστήνεται μέσα από συνελεύσεις και κατασκευαστικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή. Οργανώνεται και προετοιμάζεται από υποκείμενα που κατοικούν ή/και δραστηριοποιούνται στην περιοχή, έξω από θεσμικούς φορείς, μέσα από συνθήκες ισότιμου διαλόγου και δημιουργικών κατασκευών. Η διαδικασία προετοιμασίας του καρναβαλικού δρώμενου διέπεται από μία λογική αυτοσχεδιασμού, η οποία σε συνδυασμό με μία μη εμπορευματική και αντικαταναλωτική φιλοσοφία, κατευθύνουν τις κατασκευαστικές και δημιουργικές δραστηριότητες των υποκειμένων. Επιπλέον, επειδή τα υποκείμενα που συμμετέχουν στην διαδικασία

Συνέλευση στον Άνθρωπο, Μεταξουργείο, πηγή: Αλέξανδρος Μανόπουλος

Συνέλευση στον Άνθρωπο, Μεταξουργείο, πηγή: Αλέξανδρος Μανόπουλος

προετοιμασίας του ΚτΜ, είναι συνήθως κάτοικοι του Μεταξουργείου –ή, σε κάποιες περιπτώσεις, πρώην κάτοικοι που έχουν αναπτύξει στενές σχέσεις με την περιοχή-, οι συνελεύσεις και οι κατασκευαστικές δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα είτε σε σπίτια μελών της ομάδας προετοιμασίας είτε σε κεντρικά σημεία –στέκια της περιοχής. Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι το σύνολο των δραστηριοτήτων που συνιστούν το ΚτΜ ως προετοιμασία αλλά και ως δρώμενο, έχουν ως χωρικό πλαίσιο τους το Μεταξουργείο.

Κομβικό σημείο συνάντησης των υποκειμένων στα πλαίσια της προετοιμασίας, αποτέλεσε ο «Άνθρωπος», ένας χώρος εστίασης της περιοχής ο οποίος αποτελούσε συχνό προορισμό – στέκι, για πολλά από τα υποκείμενα που έλαβαν μέρος στη διαδικασία. Ο σημαντικότερος λόγος για τον οποίο ο «Άνθρωπος» αποτέλεσε ένα από τα κύρια χωρικά πλαίσια της διοργάνωσης του ΚτΜ, ήταν ο Ηλίας, ο ιδιοκτήτης του και ένα από τα υποκείμενα που καλλιέργησαν την ιδέα περί συγκρότησης ενός αυτοοργανωμένου καρναβαλιού στο Μεταξουργείο. Ο «Άνθρωπος», αποτέλεσε για χρόνια [2] το χώρο διεξαγωγής των περισσότερων συνελεύσεων, το πεδίο στο οποίο εκτελούνταν μερικές από τις κατασκευαστικές – δημιουργικές δραστηριότητες και εξελίχθηκε σταδιακά σε κυρίαρχο τόπο συνάντησης και επικοινωνίας μεταξύ των υποκειμένων που συμμετείχαν στο ΚτΜ, τόπο ψυχαγωγίας, διασκέδασης, μοιράσματος και διαλόγου.

Δομικά στοιχεία των συνελεύσεων που διεξάγονται με σκοπό τη διοργάνωση του ΚτΜ, αποτελούν η συνεργατική δημιουργικότητα και η ελεύθερη έκφραση. Μέσα στα πλαίσια ανοιχτής συζήτησης, λαμβάνονται αποφάσεις περί οργανωτικών θεμάτων του ΚτΜ, διακρίνονται επιμέρους ομάδες με συγκεκριμένες αρμοδιότητες και εκφράζονται ιδέες και σκέψεις σχετικά με το περιεχόμενο και την μορφή του ΚτΜ όπως και τη σχέση του με την γειτονιά. Ως πεδίο συνάντησης υποκειμένων με σκοπό την διοργάνωση ενός τέτοιου εγχειρήματος, η διαδικασία προετοιμασίας συγκροτεί μία πλατφόρμα καλλιέργειας σχέσεων μεταξύ των υποκειμένων και ανάδυσης πολλαπλών νοσηματοδοτήσεων και αναπαραστάσεων σχετικά με θέματα που άπτονται του δημόσιου χώρου γενικά, και της περιοχής του Μεταξουργείου ειδικότερα. Σε αυτό το πλαίσιο, το ΚτΜ ως ομάδα υποκειμένων διατηρεί έναν εξωστρεφή χαρακτήρα απέναντι στην περιοχή και τους κατοίκους της, απευθύνοντας κάλεσμα για συμμετοχή στην διαδικασία προετοιμασίας προς όλους τους κατοίκους, ανεξαρτήτως εθνότητας, τάξης, ηλικίας και φύλου. Με αυτόν τον τρόπο, το ΚτΜ ευνοεί την συνάντηση με την ετερότητα του Μεταξουργείου, αναδεικνύοντας την πολυπολιτισμικότητα της περιοχής,

[2]. Έκλεισε το 2015.

μέσα από τις σχέσεις συνεργασίας που καλλιεργεί και το σεβασμό που εκφράζει απέναντι στις διαφορετικές κοινωνικές και πολιτισμικές ομάδες.

Στα πλαίσια του καλέσματος προς τη γειτονιά, λαμβάνει χώρα η αφισκοκόλληση κειμένου που ενημερώνει για την ημερομηνία διεξαγωγής του ΚτΜ, σε παραπάνω από μία γλώσσες, ώστε να είναι κατανοητή από όλους τους κατοίκους της περιοχής. Συμπληρωματικά με την αφισκοκόλληση, διεξάγεται ο «τελάλης», το δεύτερο και τελευταίο στάδιο του καλέσματος, το οποίο συνίσταται σε μία βόλτα των μελών της διοργάνωσης στην γειτονιά, μετά μουσικής και χορού, κατά την οποία επικοινωνούν το επικείμενο καρναβαλικό γεγονός στους κατοίκους της περιοχής και στους θαμώνες των χώρων ψυχαγωγίας και εστίασης.

Αφίσα για το ΚτΜ μεταφρασμένη στα Κινέζικα για να κολληθεί κατά την διάρκεια της αφισκοκόλλησης στην Chinatown, Μεταξουργείο
πηγή: Αλέξανδρος Μανόπουλος

Όσον αφορά τις κατασκευαστικές δραστηριότητες, το ΚτΜ υιοθετεί μία αντι-καταναλωτική και αντι-εμπορευματική στάση. Ως εκ τούτου, οι περισσότερες κατασκευές (άρματα, καρνάβαλος, γαϊτανάκι), δημιουργούνται μέσα από diy (do it yourself) διαδικασίες, στα πλαίσια της συνεργατικής συνθήκης που επικρατεί μεταξύ των υποκειμένων που συμμετέχουν στην προετοιμασία. Η διαδικασία των κατασκευών λαμβάνει τελετουργικές διαστάσεις, λόγω του συλλογικού της χαρακτήρα αλλά και των ιδιαίτερων νοημάτων που δίνονται σε κάθε επιμέρους διαδικασία. Έτσι, πχ. το ξέμπλεγμα του γαϊτανάκιου που χρησιμοποιήθηκε στο περσινό καρναβάλι, θα υλοποιηθεί σε κάποιον αίθριο χώρο της περιοχής, είτε πρόκειται για την αυλή ενός σπιτιού ή έναν δρόμο, και θα αποτελέσει την ευκαιρία συνεύρεσης των υποκειμένων μεταξύ τους, τα οποία θα φάνε, θα πιούνε και ξεμπλέκοντας ο καθένας και μία κορδέλα του γαϊτανάκιου θα θυμηθούν όλοι μαζί το περσινό ΚτΜ συγκροτώντας έτσι μία συλλογική μνήμη για αυτό. Η συγκρότηση της συλλογικής μνήμης και αφηγήσης για το ΚτΜ καλλιεργεί στα υποκείμενα την αίσθηση του ανήκειν σε μία συλλογικότητα. Επιπλέον, οι κατασκευαστικές δραστηριότητες, ως συλλογικές και συνεργατικές διαδικασίες αποτελούν πρόσφορο έδαφος για τη διαπραγμάτευση και αμφισβήτηση κυρίαρχων νοηματοδοτήσεων σχετικά με τον δημόσιο χώρο και τις κοινωνικές σχέσεις που τον αποτελούν, αλλά και την ανάδυση νέων.

Κατασκευή χειροκίνητου άρματος, Μεταξουργείο
πηγή: Αλέξανδρος Μανόπουλος

Πρακτική κατοίκησης

Ως καρναβαλικό δρώμενο, το ΚτΜ συνιστά μία πρακτική συλλογικής κατοίκησης του δημόσιου χώρου του Μεταξουργείου με κύρια χαρακτηριστικά εκείνα της νομαδικότητας και της προσωρινότητας. Πρόκειται για μία πορεία στους δρόμους της περιοχής, η οποία διακόπτεται από προσωρινές παύσεις σε σημεία – σταθμούς της περιοχής και έχει αρχή, μέση και τέλος. Ενώ η διαδρομή του ΚτΜ αλλάζει από έτος σε έτος, η αρχή και το τέλος του, καθώς και ορισμένα σημεία-σταθμοί του, παραμένουν σταθερά. Έτσι, το ΚτΜ αρχίζει και τελειώνει πάντα στην πλατεία Αυδή, την κεντρική πλατεία του Μεταξουργείου.

Στα πλαίσια αυτής της διαδρομής, το καρναβαλικό πλήθος περνά από χώρους εστίασης της περιοχής – μαγαζιά και στέκια – οι οποίοι εφοδιάζουν τους καρναβαλιστές με δωρεάν ποτό και φαγητό. Μέσα από αυτήν τη διαδικασία καλλιεργούνται σχέσεις ανάμεσα στους ιδιοκτήτες και υπαλλήλους των χώρων αυτών με τα υποκείμενα που συμμετέχουν στο ΚτΜ, καθώς η προσφορά φαγητού και ποτού εκφράζεται ως μίας μορφής συμμετοχή στο ίδιο το καρναβαλικό δρώμενο ενώ ενισχύει, σε έναν βαθμό, τον ανταλλακτικό και αντικαταναλωτικό χαρακτήρα του.

Ως πορεία στο δημόσιο χώρο που λαμβάνει μία ρευστή δομή, το ΚτΜ διαχέεται στην περιοχή συγκροτώντας μικρούς και αυτόνομους πυρήνες – ομαδοποιήσεις υποκειμένων σε πολλαπλά σημεία της. Κατ'επέκταση, την ημέρα του ΚτΜ το Μεταξουργείο κατακλύζεται από χρώματα και μουσικές, καθώς η καρναβαλική γιορτή κατοικεί τους κεντρικούς δρόμους, τους πεζοδρόμους, τις πλατείες και τα σοκάκια του. Η πληθυσμιακή πυκνότητα και η ηχητική ένταση που εκπέμπει το ΚτΜ αυξομειώνονται ανάλογα με την μορφολογία κάθε χωρικότητας που κατοικείται από αυτό. Σε γενικές γραμμές όμως, κατά τη διάρκεια της καρναβαλικής γιορτής, ο δημόσιος χώρος της περιοχής μεταμορφώνεται και αποκτά διαφορετικές ποιότητες από εκείνες που διατηρεί σε καθημερινή βάση, ενώ σημεία και χωρικότητες που σε άλλες συνθήκες δεν συνιστούν αντικείμενα κατοίκησης και επέμβασης, σε αυτή την περίπτωση συγκροτούνται ως πεδία συνάντησης, αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας μεταξύ των υποκειμένων που συμμετέχουν σε αυτήν.

Παρόλη την διάχυση του ΚτΜ σε όλο μήκος και πλάτος της περιοχής, κατά τη διάρκεια της πορείας παρατηρείται ο σχηματισμός ενός κυρίως καρναβαλικού σώματος, το οποίο προσδιορίζεται από τα άρματα, το λάβαρο και τις ομάδες που παίζουν μουσική σε όλη τη διάρκειά του. Επιπλέον, μία από τις αρμοδιότητες των υποκειμένων που συμμετέχουν στην

διοργάνωση του ΚτΜ είναι η όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερη οριοθέτηση αυτού του σώματος, με στόχο την αποφυγή ατυχημάτων, την ρύθμιση της κυκλοφορίας αυτοκινήτων και μέσων μαζικής μεταφοράς και τον προσδιορισμό της κατεύθυνσης που λαμβάνει το ΚτΜ στο χώρο βάσει της διαδρομής που έχει προκαθοριστεί κατά την διάρκεια των συνελεύσεων.

Το ΚτΜ ως μία πρακτική ρήγματος με την καθημερινότητα

Ρηγματικές πρακτικές – τι ορίζουμε ως ρήγμα

Στην επεξεργασία των τρόπων με τους οποίους το ΚτΜ καλλιεργεί νέες πρακτικές κατοίκησης του δημόσιου χώρου, πρακτικές που διαφέρουν ποιοτικά με τη νοηματοδότηση και εμπειρία του σε καθημερινά πλαίσια, υποστηρίζεται ότι μπορεί να λειτουργήσει ως μία ρηγματική συνθήκη, που διακόπτει τη ροή της καθημερινής πρακτικής και δύναται να διανοίξει ένα νέο πεδίο δράσης και επικοινωνίας μεταξύ των υποκειμένων.

-το ρήγμα ως διακοπή/ διάρρηξη/ παύση

Η συνθήκη του ρήγματος αναλύεται στην παρούσα εργασία, ως μία διαδικασία διακοπής της καθημερινής ροής η οποία πηγάζει από τις πολλαπλές και ετερογενείς πρακτικές των υποκειμένων. Επεξεργαζόμαστε την εν λόγω συνθήκη ως την προσωρινή μεταβολή του ρυθμού και της ροής της καθημερινότητας και τη συγκρότηση μεταβατικών χωροχρονικών πεδίων που δύνανται εν τέλει να αποκτήσουν πιο μόνιμο χαρακτήρα. Μέσα στα πλαίσια του πεδίου ρήξης λαμβάνει χώρα η διαπραγμάτευση, αμφισβήτηση και –σε ορισμένες περιπτώσεις- επαναπροσδιορισμός των ορίων της καθημερινότητας όπως και των κοινωνικών ρόλων και πρακτικών που τη συγκροτούν.

-το ρήγμα ως παράγοντας πρόκλησης μεταβολής των ήδη υπάρχοντων χωρικοτήτων και γέννησης νέων

Αυτό που μας ενδιαφέρει στην παρούσα έρευνα, είναι οι τρόποι με τους οποίους οι πολλαπλές πρακτικές των υποκειμένων, δύνανται να ενεργοποιήσουν τις προϋπάρχουσες χωρικότητες και εν τέλει να τις καταστήσουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης διανοίγοντας νέες. Σε έκτακτες συνθήκες, δηλαδή συνθήκες που δύνανται να προκαλέσουν ρήγματα και διαρρήξεις στα δεδομένα χωροχρονικά πλαίσια, οι τρόποι με τους οποίους τα υποκείμενα κατοικούν το δημόσιο χώρο μεταβάλλονται ποιοτικά, επαναπροσδιορίζοντας τον ίδιο το χώρο και γεννώντας, με αυτόν τον τρόπο, νέες χωρικότητες στη θέση των ήδη υπάρχοντων.

-το ρήγμα ως προσωρινό νέο χωροχρονικό πεδίο

Ο χαρακτήρας τέτοιων πρακτικών ορίζεται ως έκτακτος, μη προδιαγεγραμμένος-προκαθορισμένος και σε ορισμένες περιπτώσεις αυτοσχεδιαστικός. Ως γενικό γνώρισμα των πρακτικών ρήγματος αναγνωρίζεται η προσωρινή διακοπή των καθημερινών συνηθειών και δράσεων των υποκειμένων, στα πλαίσια μίας έκτακτης χωροχρονικής συνθήκης που αναστέλλει, σε ένα βαθμό, τις συμβάσεις της καθημερινότητας. Κατ'επέκταση, μία τέτοια συνθήκη είναι δυνατόν να λειτουργήσει δημιουργικά διανοίγοντας ένα προσωρινό πεδίο απελευθέρωσης από τους κυρίαρχους τρόπους αντίληψης και εμπειρίας του χώρου και του χρόνου της κοινωνικής ζωής. Όπως αναφέραμε και παραπάνω, η προσωρινότητα του ρήγματος δύναται να λάβει πιο μόνιμες διαστάσεις, ανάλογα με τις εκάστοτε κοινωνικές, πολιτισμικές, πολιτικές και γεωγραφικές συνθήκες.

-το ρήγμα ως διυποκειμενική τοπικά εντοπισμένη πρακτική

Στη συνθήκη ρήγματος που περιγράφεται, οι πρακτικές των υποκειμένων διαφέρουν μεταξύ τους καθώς είναι κοινωνικά, πολιτισμικά και ιστορικά προσδιοριζόμενες. Έτσι, αναφερόμαστε πάντα σε ένα συγκεκριμένο συγκείμενο στο οποίο τοποθετείται μία διυποκειμενική δράση και το οποίο αυτή δύναται να επηρεάσει και να προσδιορίσει εκ νέου. Ως εκ τούτου, αντλαμβάνομαστε τη συνθήκη της χωροχρονικής ρήξης ως μία διαπραγμάτευση των υφιστάμενων ορίων της καθημερινής ζωής. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα -συνήθως- εφήμερα και προσωρινά αποτελέσματα μίας έκτακτης πρακτικής στο υφιστάμενο χωροχρονικό πλαίσιο, δύναται να λάβουν έναν περισσότερο μόνιμο χαρακτήρα. Σε αυτές τις περιπτώσεις, εκτός από τη διαπραγμάτευση των υφιστάμενων, παρατηρούμε και τη συγκρότηση νέων νοηματοδοτήσεων και αναπαραστάσεων για την κοινωνική ζωή και τις σχέσεις που τη αποτελούν.

Σε αυτό το πλαίσιο, θα επιχειρήσουμε να περιγράψουμε τους τρόπους με τους οποίους το ΚτΜ, ως έκτακτη πρακτική που δύναται να διανοίξει χωροχρονικά ρήγματα στο δημόσιο χώρο, παράγει νέες νοηματοδοτήσεις για το χώρο αλλά και σχέσεις μεταξύ των υποκειμένων, οι οποίες διατηρούνται και μετά τη λήξη του, επηρεάζοντας με πιο μόνιμο τρόπο την καθημερινότητα. Στόχος της έρευνάς μας, είναι η ανάδειξη των ιδιοτήτων των έκτακτων πρακτικών οι οποίες, είτε μεμονωμένα είτε σε συνδυασμό με άλλες, είναι ικανές να οδηγήσουν στην δημιουργία χωροχρονικών ρηγμάτων.

Άλλες ρηγματικές πρακτικές

Πριν συνεχίσουμε στην ανάλυση της ρηγματικής διάστασης του ΚτΜ, πιστεύουμε πως θα ήταν χρήσιμη μια αναφορά σε άλλες εκδηλώσεις στην Αθήνα, με τις οποίες το ΚτΜ έχει στενές σχέσεις, τόσο λόγω των ρηγματικών συνθηκών που αυτές διαμορφώνουν στον αστικό χώρο, όσο και λόγω της «συγγένειας» που παρουσιάζουν με τη διοργάνωση του ΚτΜ. Πρόκειται για πρακτικές που προτάσσουν τη συλλογική κατοίκηση του δημόσιου χώρου του κέντρου της Αθήνας, οι περισσότερες εκ των οποίων έλαβαν χώρα πριν από τη διοργάνωση του ΚτΜ και με αυτόν τον τρόπο συνέστησαν μία πηγή έμπνευσης για το εν λόγω εγχείρημα, προσφέροντας στην ομάδα διοργάνωσής του τα βασικά πρακτικά και αισθητικά εργαλεία. Έτσι, πολλά από τα υποκείμενα που συμμετείχαν στη διοργάνωση και διεξαγωγή του ΚτΜ έχουν λάβει μέρος σε άλλες – παρόμοιων ποιοτήτων- πρακτικές στην Αθήνα και έχουν μεταδώσει την εμπειρία τους στο καρναβαλικό εγχείρημα. Εντάσσοντας το ΚτΜ σε ένα ευρύτερο πλαίσιο έκτακτων πρακτικών που έχουν λάβει – ή συνεχίζουν να λαμβάνουν- χώρα στην Αθήνα ή σε παγκόσμιο επίπεδο, το αντιμετωπίζουμε ως ένα παράδειγμα μίας τέτοιας πρακτικής, ιδιαίτερο μεν λόγω των συγκεκριμένων χωρικών, ιστορικών και κοινωνικών πλαισίων στα οποία συγκροτείται αλλά ενδεικτικό μίας ευρύτερης συνθήκης παραγωγής χωροχρονικών ρηγμάτων. Μία τέτοια προσέγγιση, θα μας βοηθήσει, αφού επεξεργαστούμε τις συγκεκριμένες ποιότητες και ιδιότητες που συνιστούν το ΚτΜ ικανό να παραγάγει χωροχρονικά ρήγματα, να προχωρήσουμε στη γενίκευση της έννοιας του χωροχρονικού ρήγματος σε θεωρητικό, πλέον, επίπεδο.

Συγκεκριμένα, θα αναφερθούμε στα κινούμενα πάρτυ που πραγματοποιήθηκαν στο κέντρο της Αθήνας την περίοδο 2007-2009 με τίτλο «What Street Party» (WSP [Ποιό Πάρτυ Δρόμου]) και στο κίνημα των Ποδηλατοπορειών, το οποίο αναπτύχθηκε στην πρωτεύουσα περίπου την ίδια περίοδο. Ωστόσο, η αναφορά σε αυτές τις εκδηλώσεις κρίνεται απαραίτητη όχι μόνο λόγω των σχέσεων που παρουσιάζουν με το ΚτΜ, αλλά και γιατί θέλουμε να υποστηρίξουμε πως μαζί με το καρναβάλι συνθέτουν μια παράδοση διεκδίκησης του δημόσιου αστικού χώρου στο Αθηναϊκό πλαίσιο, η οποία συγκροτείται μέσα από την πρακτική ρήγματος με την καθημερινότητα και αποτελεί την ελληνική ανταπόκριση σε μια παγκόσμια παράδοση εκδηλώσεων «στο δρόμο» που αναπτύσσεται από τη δεκαετία του 1990 και μετά.

Ξεκινώντας από το κίνημα των Ποδηλατοπορειών αρχικά θα πρέπει να πούμε πως είναι ένα κίνημα το οποίο ξεκίνησε από την Αθήνα το 2005, ως μια εκδήλωση για τη διεκδίκηση του δικαιώματος κίνησης στην πόλη με το ποδήλατο και της μεταφοράς των ποδηλάτων

με τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς. Ωστόσο, στη συνέχεια αναπτύχθηκε σε ένα πανελλαδικό κίνημα πολύμορφης δράσης υποστήριξης του ποδηλάτου ως ενός εναλλακτικού μέσου μεταφοράς στο αστικό περιβάλλον, που εκτός από τις Ποδηλατοπορείες στο κέντρο της Αθήνας και άλλων ελληνικών πόλεων, περιλάμβανε ημερίδες, διαλέξεις, ομιλίες και μαθήματα, παράλληλες δράσεις για κοινωνικά και πολιτικά θέματα, παιχνίδια στο αστικό περιβάλλον και συνεργασίες με άλλες συλλογικότητες που δραστηριοποιούνται στην πόλη [3]. Αν και όταν ξεκίνησε το συγκεκριμένο κίνημα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ακόμα και πρωτοποριακό για το ελληνικό πλαίσιο, ιδιαίτερα αν αναλογιστούμε την κεντρική και κυρίαρχη θέση του αυτοκινήτου στο αστικό περιβάλλον, αυτό δεν σημαίνει πως είναι ένα κίνημα που πρώτο-εμφανίστηκε εδώ. Οι ελληνικές Ποδηλατοπορείες μπορούν να ιδωθούν ως η ελληνική εκδοχή ενός παγκόσμιου κινήματος υπέρ των ποδηλάτων στις πόλεις, που ξεκίνησε από την βόρεια Αμερική τη δεκαετία του 1990.

Αφίσα της πρώτης ποδηλατοπορείας στην Αθήνα τον Οκτώβριο του 2005, τότε αναφέρονταν ακόμα σε αυτές ως 'ποδηλατοδρομίες',
πηγή: <http://www.podilates.gr/node/58>

[3]. Για μια πλήρη λίστα των δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων του κινήματος από το 2005 μέχρι και σήμερα, βλέπε στην ηλεκτρονική σελίδα της συλλογικότητας ΠΟΔΗΛΑΤισσΕΣ <http://www.podilates.gr/events>.

Οι ποδηλατοπορείες «Critical Mass» (Κρίσιμη Μάζα) ξεκίνησαν το 1992 στο Σαν Φρανσίσκο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και μέχρι το 2003 είχαν εξαπλωθεί σε πάνω από 300 πόλεις ανά τον κόσμο [4]. Οι εκδηλώσεις αυτές ξεκίνησαν ως μια εβδομαδιαία συνάντηση κάθε Παρασκευή απόγευμα και αυτή είναι μια πρακτική που ακολούθησαν διάφορες πόλεις, ανάμεσα σε αυτές και η Αθήνα, ενώ παράλληλα διοργάνωναν και πιο μεγάλες συναντήσεις σε συγκεκριμένες ημερομηνίες κάθε χρόνο. Τα critical mass χαρακτηρίζονται, λοιπόν, από τους συμμετέχοντες ως «οργανωμένη σύμπτωση» [5], ένας όρος που περιγράφει τα βασικά χαρακτηριστικά της εκδήλωσης, η οποία είναι περισσότερο μια γιορτή ή μια αυθόρμητη συγκέντρωση παρά μια διαδήλωση.

6 Απριλίου 2008 Αφίσα για την Πανελλαδική Ποδηλατοπορεία, πηγή: <http://www.dirtybiker.gr/podilasia/panelladiki-podilatoporia-diamartirias/>

Στα πλαίσια των ποδηλατοπορειών παρατηρείται από τη μια πλευρά η προώθηση μιας εορταστικής ή γιορτινής αίσθησης και από την άλλη, η νοηματοδότηση εκ μέρους των υποκειμένων που συμμετέχουν σε αυτές ως ένα «διάλειμμα» ή ως μια ρήξη με τις καθημερινές συνήθειες και πρακτικές στους δρόμους των μεγαλουπόλεων. Ενδιαφέρον επίσης

[4]. Αναφέρεται σε άρθρο του 2003 στην Αγγλική εφημερίδα «Telegraph»: <http://www.telegraph.co.uk/travel/729324/London-How-cyclists-around-the-world-put-a-spoke-in-the-motorists-wheel.html>

[5]. Αναφέρεται στην ηλεκτρονική σελίδα «San Fransisco Critical Cass» (<http://www.sfcriticalmass.org/20th-anniversary/>)

χαρακτηριστικό των critical mass είναι και το γεγονός ότι οι εκδηλώσεις αυτές δε ζητούνε την άδεια των αρχών των πόλεων για να πραγματοποιηθούν και γι' αυτό οι συμμετέχοντες τις χαρακτηρίζουν «αυθόρμητες συγκεντρώσεις» και όχι οργανωμένες ή επίσημες εκδηλώσεις. Τα χαρακτηριστικά αυτά, η γιορτινή αίσθηση και η ρήξη με την καθημερινή πρακτική, σε συνδυασμό με την πρακτική της διεκδίκησης της χρήσης του δημόσιου χώρου (εδώ τους δρόμους) χωρίς την επίσημη άδεια των αρχών από ένα μέσο μεταφοράς που σε πολλές πόλεις παραμένει αποκλεισμένο, ήταν από την αρχή έντονα και στην αθηναϊκή μεταφορά αυτού του παγκόσμιου κινήματος. Λόγω αυτών των χαρακτηριστικών οι αθηναϊκές ποδηλατοπορείες ήρθαν κοντά και με άλλες αυτοοργανωμένες εκδηλώσεις που πραγματοποιούνταν εκείνη την περίοδο στο δημόσιο χώρο της Αθήνας, οι οποίες εκφράζουν μια ανανέωση του ενδιαφέροντος προς το δημόσιο χώρο στα τέλη της δεκαετίας του 2000.

Μέσα σε αυτό το κλίμα εμφανίζεται και το What Street Party (WSP), μια εκδήλωση που χρησιμοποιούσε μια πλατφόρμα με ρόδες (καρότσι) για να μεταφέρει ένα πλήρες ηχοσύστημα και τον DJ στους δρόμους και τις πλατείες της πόλης μαζί με εκατοντάδες κόσμου σε ένα κινούμενο, ανοιχτό και αυτο-εξουσιοδοτημένο, δηλαδή χωρίς επίσημη άδεια από τις αρχές της πόλης, πάρτυ στο δρόμο (street party). Ενδεικτικό της σχέσης μεταξύ τέτοιων εκδηλώσεων εκείνη την εποχή στην Αθήνα είναι και το γεγονός ότι ένα από τα πρώτα WSP, τον Απρίλιο του 2008, ξεκίνησε από το Πεδίο του Άρεως μετά την ολοκλήρωση μιας από τις πρώτες πανελλαδικές ποδηλατοπορείες. Τα WSP ήταν η εξέλιξη μιας αυθόρμητης εξόδου στο δρόμο, μιας παρέας με ένα αυτοσχέδιο καρότσι από σουπερμάρκετ και ένα σχετικά μικρό ηχοσύστημα σαλονιού. Η έξοδος στο δρόμο με το αυτοσχέδιο καρότσι πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο μιας διαμαρτυρίας που οργανώθηκε από Αθηναίους και Αθηναίες μπλόγκερς τις Απόκριες του 2007. Συνδετικός κρίκος της συγκεκριμένης ομάδας υποκειμένων, εκτός από τις φιλικές σχέσεις που διατηρούσαν μεταξύ τους, υπήρξε και η κοινή τους ταυτότητα ως διαχειριστών του μπλόγκ "Arxedia Media" (<http://arxediamedia.blogspot.gr/>), ένα από τα πρώτα ελληνικά μπλογκς που διαμόρφωσαν τα πρώτα βήματα της ελληνικής "μπλογκόσφαιρας".

Μετά την πρώτη αυτή μουσική έξοδο της συγκεκριμένης ομάδας στους δρόμους του κέντρου της πρωτεύουσας, που κατάφερε να μαζέψει μερικές δεκάδες κόσμου, η ιδέα εξελίχτηκε στα WSP. Στη διοργάνωση αυτών των αυτοσχέδιων και αυτο-εξουσιοδοτούμενων ανοιχτών πάρτυ

[6]. Τα μπλογκς (blogs), ήταν η πρώτη φάση του λεγόμενου κοινωνικού δικτύου (social web), το οποίο αναπτύχθηκε στην Αθήνα και την υπόλοιπη Ελλάδα γύρω στα μέσα της δεκαετίας του 2000. Η επόμενη φάση του κοινωνικού δικτύου ήταν οι νέες πλατφόρμες όπως το facebook και το twitter, οι οποίες άλλαξαν εντελώς το τοπίο του διαδικτύου, μια αλλαγή που εν μέρει εκφράζεται και από το γεγονός ότι δεν αναφερόμαστε πια στο "κοινωνικό δίκτυο", αλλά στα "κοινωνικά δίκτυα".

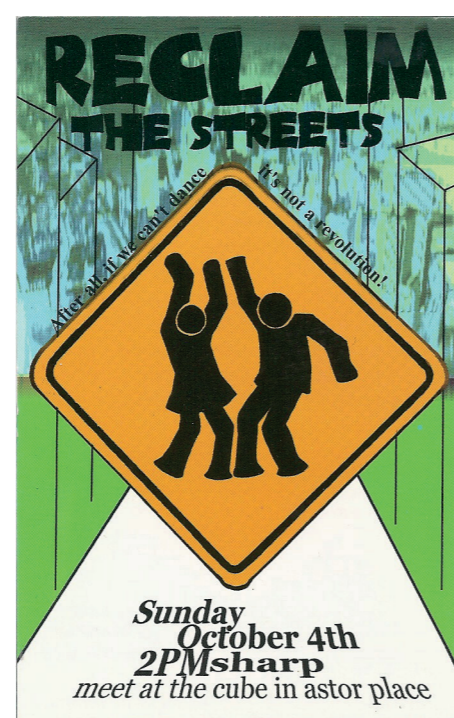
Αφίσα ενός από τα πρώτα WSP, που καλεί τον κόσμο στο πεδίο του Άρεως μετά την ποδηλατοπορεία, 6 Απριλίου 2008

Αφίσα άλλου WSP

δρόμο ενεπλάκησαν κι άλλες ομάδες και υποκείμενα καταφέρνοντας να αυξήσουν τον αριθμό των συμμετεχόντων από δεκάδες σε εκατοντάδες. Στη χρονική περίοδο μεταξύ του 2007 και του 2009, τα WSP αποτέλεσαν μία περιοδική δημόσια εκδήλωση που με αρκετά ριζοσπαστικό τρόπο διεκδικούσε διαφορετικές χρήσεις του δημόσιου χώρου, που διέκοπταν την καθημερινότητα της πόλης, ενώ την ίδια στιγμή προσέφεραν τη δυνατότητα μιας αρκετά διαφορετικής εμπειρίας και κατανόησης του δημόσιου χώρου. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της διαφορετικότητας αυτής της εμπειρίας ήταν το ότι πηγάζει από τη συνθήκη της συμμετοχής. Με άλλα λόγια, μόνο μέσα από τη συμμετοχή σε αυτές τις μουσικές εκδηλώσεις μπορούσε κανείς να βιώσει τη ρυθμική κίνηση των σωμάτων στο χώρο και τη δημιουργία διαφορετικών συνθηκών συλλογικής κατοίκησης του δημοσίου χώρου, που αποτελούν σημαντικά στοιχεία της κατανόησης του νοήματος των εκδηλώσεων. Αυτό το χαρακτηριστικό των αυτοσχέδιων πάρτυ ήθελαν άλλωστε να εκφράσουν και οι διοργανωτές τους επιλέγοντας το όνομα *What Street Party?* (Ποιό / Ποιά Πάρτυ Δρόμου;).

Ωστόσο, τα WSP οικοδομήθηκαν ως μια δημόσια εκδήλωση με σαφείς αναφορές σε αντίστοιχες εκδηλώσεις στις μεγαλουπόλεις του Δυτικού κόσμου. Οι πιο χαρακτηριστικές και γνωστές εκδηλώσεις ήταν τα πάρτυ *Reclaim the Streets* (Επαναδιεκδίκησε τους δρόμους), που αναπτύχθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο και εξαπλώθηκαν σε διάφορες πόλεις της Ευρώπης, της βορείου Αμερικής και της Αυστραλίας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990.

Αφίσα των Reclaim the Streets στη Νέα Υόρκη, πηγή: <http://beautifultrouble.org/case/reclaim-the-streets>

Αυτά τα πάρτυ συνδύαζαν τη λογική της *Άμεσης Δράσης* [7] με την καρναβαλική αισθητική και την πολιτισμική παράδοση της Rave μουσικής για να καταλάβουν τους δρόμους των πόλεων καταφέρνοντας όχι μόνο να διαμαρτυρηθούν για την κυριαρχία των αυτοκινήτων στους δρόμους, αλλά να τους μετατρέψουν -έστω και πρόσκαιρα- σε χώρους διασκέδασης, χορού και κοινωνικής αλληλεπίδρασης, επαναπροσδιορίζοντας το νόημά τους και διακόπτοντας την κανονικότητα των καθημερινών ρυθμών της πόλης.

Τα παραπάνω ισχύουν και για τα Αθηναϊκά WSP. Τα WSP σχεδόν ποτέ δεν εξέφρασαν δημόσια πολιτικό λόγο, αλλά παρέμειναν πολιτικά μέσω της συλλογικής δράσης στο δημόσιο χώρο και αυτό ήταν ίσως το πιο σημαντικό τους χαρακτηριστικό, γιατί έτσι δεν απέκλειαν κανένα υποκείμενο από αυτές τις εκδηλώσεις αλλά αντίθετα στόχευαν στο να προσκαλέσουν διαφορετικούς συμμετέχοντες. Το χαρακτηριστικό της μη δημόσιας έκφρασης καθαρού πολιτικού λόγου σε συνδυασμό με την ιδέα του μουσικού καρτσιού, ήταν και ο λόγος ότι ακόμα και μετά το σταμάτημα των Αθηναϊκών WSP το 2009, η ιδέα ταξίδεψε στην Κρήτη αλλά και στην Κύπρο, όπου τα Χανιά και η Λευκωσία απέκτησαν τα δικά τους μουσικά καρτόσια και έτσι τα δικά τους περιφερόμενα και αυτο-εξουσιοδοτημένα πάρτυ στο δρόμο.

Το ΚτΜ ως ρηγματική πρακτική

Ως χωροχρονική συνθήκη που χαρακτηρίζεται από προσωρινότητα αλλά και περιοδικότητα, το ΚτΜ συνιστά ένα συμβάν που τοποθετείται ταυτόχρονα εντός και εκτός από τα καθημερινά πλαίσια. Εντός, γιατί σηματοδοτεί μία ετήσια γιορτή, η οποία οργανώνεται και διεξάγεται κάθε χρόνο την ίδια εποχή και με αυτόν τον τρόπο βιώνεται ως κάτι που τα υποκείμενα αναμένουν και προετοιμάζονται ψυχολογικά και πρακτικά για αυτό.

Παράλληλα, μέσα στα πλαίσια αυτής της περιοδικότητας, που του προσδίδει μία διάσταση κανονικότητας στα πλαίσια της κοινωνικής ζωής της γειτονιάς, το ΚτΜ δύναται να νοηματοδοτηθεί και ως ρήξη με τις καθημερινές συνήθειες και πρακτικές, ως ένα συμβάν που καταστρατηγεί ένα πλήθος από συμβάσεις και κανόνες της πρέπουσας συμπεριφοράς στο δημόσιο χώρο και διανοίγει ένα πεδίο συνάντησης και αλληλόδρασης μεταξύ των υποκειμένων που διαφέρει ποιοτικά από αυτό της καθημερινής συσχέτισης.

[7]. Ο όρος Άμεση Δράση αναφέρεται στον τρόπο δράσης που δεν ζητάει από τις αρχές ή άλλους φορείς εξουσίας να αλλάξουν την πολιτική τους για να πετύχουν τα υποκείμενα αυτό που θέλουν ή έχουν ανάγκη, αλλά επιχειρεί να το κάνει πράξη χωρίς την άδειά τους. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο David Graeber η Άμεση Δράση σημαίνει την επιμονή να δραστηριοποιείται κανείς σαν να ήταν ήδη ελεύθερος (2009: 207). [Graeber D. (2009), *Direct Action: An ethnography*. AK press.]

κατάληξη του ΚτΜ στην πλατεία Αυδή, 2012
πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

Σε αυτήν την ενότητα, θα ασχοληθούμε με τη ρηγματική διάσταση του ΚτΜ αναλύοντας τους τρόπους με τους οποίους λειτουργεί ως ρήξη με την καθημερινότητα, εντάσσοντάς το σε ένα ευρύτερο πλαίσιο πρακτικών κατοίκησης του δημόσιου χώρου της πόλης που έχουν ως κοινό γνώρισμα την καλλιέργεια διαφορετικών τρόπων κατοίκησης και οικειοποίησης του αστικού τοπίου.

Οι παράγοντες οι οποίοι συνεργούν για να καταστήσουν το ΚτΜ ως μία ρηγματική πρακτική ορίζονται ως εξής:

1. πληθυσμιακή πυκνότητα χώρου
2. πληθυσμιακή σύνθεση χώρου
3. τρόποι ενσώματης εμπειρίας του χώρου

- πληθυσμιακή πυκνότητα χώρου

Ένα από τα πιο προφανή υλικά αποτελέσματα του ΚτΜ είναι η μεταβολή της πληθυσμιακής πυκνότητας του χώρου κατά την διάρκεια της καρναβαλικής γιορτής σε σχέση με αυτήν που παρατηρείται σε καθημερινές συνθήκες στην περιοχή. Την ημέρα διεξαγωγής του ΚτΜ, η

οδός Μαραθώνος, ΚτΜ 2012, πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

γειτονιά του Μεταξουργείου πλημμυρίζεται από ένα μεγάλο πλήθος υποκειμένων τα οποία κατοικούν τους δρόμους και τις γωνιές του είτε ως μέρος της καρναβαλικής πορείας στο χώρο είτε περιφερειακά αυτής, σχηματίζοντας μικρές ενότητες πλήθους σε διαφορετικά κάθε φορά σημεία του. Αν και το ακριβές μέγεθος του πλήθους μεταβάλλεται ανά έτος, η μεταβολή της πληθυσμιακής πυκνότητας της περιοχής είναι σημαντικά αισθητή κάθε χρονιά. Το Μεταξουργείο, το οποίο συνιστά, σε καθημερινά πλαίσια, κατά κύριο λόγο προορισμό ψυχαγωγίας και συνάντησης με άλλα υποκείμενα, νοσηματοδοτείται ως σχετικά ήσυχη γειτονιά, ειδικά της πρωινές ώρες, που όμως ζωντανεύει αρκετά τα βράδια. Η ύπαρξη πολλών κέντρων εστίασης έχει ως αποτέλεσμα τη συγκέντρωση ενός μεγάλου αριθμού υποκειμένων σε αυτά ενώ η κατοίκηση στο δημόσιο χώρο της περιοχής έχει ως κεντρικό σκοπό την μετακίνηση από και προς τα κέντρα αυτά.

Μ. Αλεξάνδρου, ΚτΜ 2012, πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

Κατά την διάρκεια της προετοιμασίας και της διεξαγωγής του ΚτΜ, αυτό το δεδομένο επαναπροσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό, καθώς παρατηρείται ένα διαφορετικό μοντέλο κατοίκησης του δημόσιου χώρου που μεταβάλλει ριζικά την πληθυσμιακή του πυκνότητα. Από τη μία μεριά, οι δραστηριότητες που οργανώνονται στα πλαίσια της προετοιμασίας, σε πολλές περιπτώσεις λαμβάνουν χώρα σε διάφορα σημεία του δημόσιου χώρου της περιοχής,

προετοιμασία - κατασκευή γαϊτανακίου στο Δημόσιο Σήμα, ΚτΜ 2012, πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

σημεία που σε καθημερινές συνθήκες φιλοξενούν πολύ λιγότερο πληθυσμό (Δημόσιο Σήμα, πεζόδρομοι, αυλές σπιτιών μελών του ΚτΜ). Από την άλλη, την ημέρα διεξαγωγής της γιορτής παρατηρείται η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού υποκειμένων σε διάφορα σημεία της περιοχής, μερικά από τα οποία παραμένουν σταθεροί χώροι παύσης για το ΚτΜ ανά τα χρόνια. Η επιλογή των σημείων αυτών έχει κυρίως να κάνει με την ανοιχτότητα του εκάστοτε χώρου (Δημόσιο Σήμα, οδός Μεγάλου Αλεξάνδρου, Chinatown, οδός Κεραμεικού, πλατεία Αυδή), με τις δραστηριότητες που συνδέονται με κάθε ένα από αυτά (Chinatown, Δημόσιο Σήμα, πλατεία Αυδή) αλλά και με τον μεγάλο αριθμό πολυσύχναστων κέντρων εστίασης που στεγάζονται στις γύρω περιοχές.

σε αδόμητο οικόπεδο, ΚτΜ 2011, πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

Η αύξηση της πληθυσμιακής πυκνότητας της περιοχής κατά την διάρκεια του ΚτΜ, μεταβάλλει τον τρόπο που τα υποκείμενα βιώνουν και κατοικούν τον χώρο, οπτικά και κινησιολογικά. Οπτικά γιατί η όψη του χώρου αλλάζει ριζικά σε σχέση με αυτήν που παρατηρεί κανείς στην καθημερινότητα: χώροι που σε καθημερινή βάση φαίνονται άδειοι, μέσα από το ΚτΜ, γεμίζουν με σώματα. Κινησιολογικά γιατί αλλάζει ο τρόπος με τον οποίο περπατάει και κινείται κανείς στον χώρο, όταν η ελευθερία κινήσεών του περιορίζεται σημαντικά από την ύπαρξη πολλών άλλων σωμάτων γύρω του, από την μερική παύση κυκλοφορίας αυτοκινήτων και μέσων μεταφοράς στον χώρο κίνησης αλλά και από την μεταβολή του χαρακτήρα της ίδιας της κίνησης, η οποία στα πλαίσια της καρναβαλικής συνθήκης αποκτά άλλες ποιότητες από αυτές που χαρακτηρίζουν την καθημερινή μετακίνηση από και προς έναν χώρο.

- πληθυσμιακή σύνθεση του χώρου

Άλλος ένας τρόπος με τον οποίο το ΚτΜ συνιστά μία ρήξη με την καθημερινότητα είναι η αλλαγή που παρατηρείται στην πληθυσμιακή σύνθεση της περιοχής την ημέρα διεξαγωγής της καρναβαλικής γιορτής. Με αφορμή το ΚτΜ, επισκέπτεται την περιοχή ένας μεγάλος αριθμός υποκειμένων που δεν την κατοικεί σε καθημερινές συνθήκες. Επιπλέον, στα πλαίσια της προετοιμασίας και διεξαγωγής του ΚτΜ συμμετέχει ένας αριθμός από Ρομά και μετανάστες, κυρίως έφηβοι και παιδιά, τα οποία συγχρωτίζονται με τους καρναβαλιστές, και συμβάλλουν στην πολυμορφία και πολυχρωμία του καρναβαλικού σώματος. Με αυτόν τον τρόπο σχηματίζεται ένα πολυσύνθετο καρναβαλικό σώμα, το οποίο συντίθεται από ομάδες υποκειμένων με διαφορετικό τρόπο ζωή και αισθητικές προτιμήσεις.

ΚτΜ 2012, πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

ΚτΜ 2011 & 2012, πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

- τρόποι αισθητηριακής αντίληψης και ενσώματης εμπειρίας του χώρου

Στα πλαίσια της ανάλυσης του ΚτΜ ως μίας ρηγματικής πρακτικής επικεντρωνόμαστε στους τρόπους νοηματοδότησης και εμπειρίας του χώρου που αυτή προτάσσει. Η ρηγματική υπόσταση του ΚτΜ θεωρούμε ότι προκύπτει, εκτός των άλλων, και από την υποκειμενική αντίληψη και εμπειρία του χώρου Μεταξουγείου που ενεργοποιείται κατά την προετοιμασία και διεξαγωγή του καρναβαλικού δρώμενου. Σε αυτήν την ενότητα, ακολουθεί μία συνοπτική θεωρητική πλαίσιωση των εννοιών της αισθητηριακής αντίληψης και της βιωμένης εμπειρίας, ως ενσώματων διαδικασιών αλληλεπίδρασης του υποκειμένου με το περιβάλλον του.

Προσεγγίζουμε την έννοια της αντίληψης ως ένα πολυδιάστατο και σύνθετο σύστημα (Rodaway, 2011) μέσω του οποίου επιτυγχάνεται η σχέση του υποκειμένου με το περιβάλλον του. Ο Rodaway στο έργο του 'Sensuous geographies' (2011), προτάσσει την αισθητηριακή βάση της αντίληψης και περιγράφει το υποκείμενο ως έναν 'ενσώματο νου', όπου πνεύμα και σώμα λειτουργούν σε σύστημα και όχι ως διακριτά μέρη. Ως σημαντικούς παράγοντες που επηρεάζουν και κατευθύνουν την αισθητηριακή αντίληψη του υποκειμένου ορίζει το συγκεκριμένο γεωγραφικό, πολιτισμικό και ιστορικό περιβάλλον στα πλαίσια του οποίου δρα, ενώ ορίζει την ίδια την αντιληπτική διαδικασία ως μία σχέση του υποκειμένου – ενσώματου νου με τον κόσμο. Στα πλαίσια της ανάλυσής του, ξεχωρίζει μία σειρά από διαστάσεις της αισθητηριακής αντίληψης η οποία προσεγγίζεται από τη μία πλευρά ως μηχανισμός με τον οποίο επιτυγχάνεται μια σχέση με τον κόσμο και από την άλλη ως μια διαδικασία η οποία τοποθετείται και προσδιορίζεται από το εκάστοτε πολιτισμικό και κοινωνικό περιβάλλον. Με βάση την παραπάνω θεωρία, η αντίληψη αναλύεται:

-ως αίσθηση, η οποία προκύπτει ως αντίδραση των αισθητηριακών οργάνων του σώματος στα διαφόρων τύπων ερεθίσματα του περιβάλλοντος

-ως γνωσιακή λειτουργία, η οποία περιλαμβάνει νοητικές διαδικασίες οι οποίες επιδίδονται στην διαχείριση και επεξεργασία των δεδομένων που έχουν συλλεχθεί από τα αισθητήρια όργανα του σώματος.

Στη συνέχεια της ανάλυσής του, ο Rodaway προτάσσει τον πολυαισθητηριακό χαρακτήρα της αντίληψης, ως μίας διαδικασίας που ενεργοποιεί το σύνολο των αισθήσεων του ανθρώπινου σώματος. Σε αυτό το πλαίσιο, εισάγει και την έννοια της "δισαισθητηριαιότητας", που παραπέμπει σε αυτήν της "συναισθησίας" και αναφέρεται στην αλληλεπίδραση και

αλληλεπικάλυψη των αισθήσεων που λαμβάνει χώρα κατά την αντιληπτική διαδικασία. Ως εκ τούτου, η αντίληψη περιγράφεται ως μία διαδικασία που ενεργοποιεί ταυτόχρονα όλες τις αισθήσεις (όραση, αφή, ακοή, όσφρηση, γεύση), οι οποίες λειτουργούν ως όλον, μη διακριτή ή μία από την άλλη.

Άλλο ένα σημαντικό σημείο στην ανάλυση του Rodaway είναι η σχέση ανάμεσα στο ερέθισμα αυτό καθαυτό και στη διαδικασία πρόσληψής του, σχέση που διαμεσολαβείται από τον περιβάλλοντα χώρο. Έτσι, αναδεικνύεται η σημασία του γεωγραφικού, πολιτισμικού και ιστορικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ενεργοποιείται η λειτουργία της αισθητηριακής αντίληψης. Κρίσιμο σημείο θεωρείται επίσης η λειτουργία της μνήμης ενώ μεγάλη έμφαση δίνεται, όπως είδαμε, στον ενσώματο χαρακτήρα της αντίληψης.

Με την ενσώματη σχέση του υποκειμένου με το περιβάλλον του, έχει ασχοληθεί εκτενώς και η φαινομενολογική προσέγγιση, κυρίως μέσα από τα έργα του Heidegger (1985, 2008) και Merleau Ponty (2002). Βάσει αυτής της προσέγγισης η αντίληψη συνιστά την ενσώματη δυνατότητα συσχετισμού με τον κόσμο ενώ το υποκείμενο της αντίληψης χαρακτηρίζεται ως 'ένσαρκος νους' (Tilley 2012) που υπάρχει και κινείται σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο, στα πλαίσια μίας διαλεκτικής σχέσης με τον κόσμο. Ως εκ τούτου, προτάσσεται μία σχέση αλληλόδρασης και οργανικής επικοινωνίας μεταξύ περιβάλλοντος και ανθρώπινου σώματος.

Άλλη μία εννοιολογική κατηγορία που χρησιμοποιείται για να πλαισιώσει θεωρητικά τη λειτουργία της αντίληψης είναι η "κιναισθησία" ή αλλιώς "ιδιοδεκτικότητα". Ως κιναισθησία ορίζεται η ενεργοποίηση του μυοσκελετικού συστήματος και της λειτουργίας του προσανατολισμού κατά τη διάρκεια της (μετα-) κίνησης ενός σώματος στον χώρο. Κύριο γνώρισμα της κιναισθητικής αντίληψης θεωρείται η δισαισθητηριακή της διάσταση, με την έννοια της ταυτόχρονης ενεργοποίησης όλων των αισθητηριακών λειτουργιών. Σύμφωνα με τον Ingold, ο,τι αντιλαμβανόμαστε εξαρτάται, μερικώς, από το πώς μετακινούμαστε (Ingold, 1992). Στην ίδια κατεύθυνση, η Dee Reynolds (2012) ορίζει την κιναισθησία ως αίσθηση της κίνησης η οποία ενεργοποιεί όλες τις αισθητηριακές λειτουργίες και καθιστά ρευστά τα όρια μεταξύ αυτού που το υποκείμενο βιώνει ως εξωτερικό και εσωτερικό του σώματός του.

Στα ίδια πλαίσια, η έννοια της εμπειρίας προσεγγίζεται με βάση την ενσώματη, βιωματική της υπόσταση και αναλύεται με όρους βιωμένης αλληλεπίδρασης του υποκειμένου με τον κόσμο. Ως πεδίο και προϋπόθεση μίας τέτοιας εμπειρίας προτάσσεται το σώμα ενώ πάλι ερχόμαστε αντιμέτωποι με τη θεώρηση του υποκειμένου ως ενσώματου νου. Σύμφωνα με την ανάλυση του Bruner (1986) η εμπειρία δεν αναφέρεται μόνο στην αισθητηριακή αντιληπτική

διαδικασία αλλά αφορά και αισθήματα και προσδοκίες, ενώ 'δεν εκδηλώνεται μόνο λεκτικά αλλά και μέσα από εικόνες και εντυπώσεις' (Bruner, 1986: 5). Ο Bruner προτάσσει επίσης τον κοινωνικό χαρακτήρα της εμπειρίας χωρίς να υποβαθμίζει την υποκειμενική της διάσταση. Ως εκ τούτου, η βιωμένη εμπειρία αναλύεται ως μία κοινωνική συνθήκη που μοιράζονται τα υποκείμενα μεταξύ τους, μέσα από κοινούς τρόπους έκφρασης και επικοινωνίας. Τέλος, ως διάσταση της βιωμένης εμπειρίας προτάσσεται ο ενεργητικός της χαρακτήρας, γεγονός που της προσδίδει τη λειτουργία της κατεύθυνσης και του προσανατολισμού. Μέσα από την ενσώματη εμπειρία το υποκείμενο δύναται να ερμηνεύει και να νοηματοδοτεί τον κόσμο γύρω του αλλά και να λαμβάνει αποφάσεις σε σχέση με αυτόν.

Σε αυτό το πλαίσιο, το ΚτΜ, ως μία διαφορετική, σε σχέση με την καθημερινή, κατοίκηση του δημόσιου χώρου, δύναται ενεργοποιήσει νέους τρόπους αντίληψης και εμπειρίας του χώρου, του χρόνου και των άλλων υποκειμένων, εκ μέρους του υποκειμένου που συμμετέχει σε αυτό. Ίσως η πιο εμφανής αλλαγή που συντελείται στην περιοχή κατά την διάρκεια του ΚτΜ, να είναι η προσωρινή μεταμπίηση του ίδιου του χώρου: οι πολύχρωμες μεταμφιέσεις και τα καρναβαλικά άρματα προσδίδουν μία ιδιαίτερη πολυχρωμία που δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητη από τα υποκείμενα που συμμετέχουν στο ΚτΜ αλλά και από τους απλούς περαστικούς ή κατοίκους της περιοχής. Το ΚτΜ, στο πέρασμά του από τους διάφορους

ΚτΜ 2012, πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

δρόμους, στενά και πεζοδρόμους της, θα την εμπλουτίσει με χρώμα αλλά θα αφήσει και ένα πλήθος από σκουπίδια. Όλα τα παραπάνω συνιστούν παράγοντες μίας αισθητικής μετάλλαξης της περιοχής κατά τη διάρκεια αλλά και μετά το τέλος του ΚτΜ.

ΚτΜ 2011 (αριστερά) και 2012 (δεξιά), πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

Επιπλέον, μία σημαντική διαφορά που παρατηρείται στην περιοχή, σε σχέση με τις καθημερινές συνθήκες, είναι η διακοπή κυκλοφορίας των αυτοκινήτων αλλά και των μαζικών μέσων μεταφοράς (κυρίως λεωφορεία) σε ορισμένους δρόμους από τους οποίους περνάει το ΚτΜ. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, όπως προείπαμε, την καλλιέργεια νέων τρόπων μετακίνησης και κινησιολογίας στον δημόσιο χώρο, έναν χώρο που σε καθημερινές συνθήκες κυριαρχείται από κινούμενα μέσα και όχι από πεζούς.

Πλαταιών και Μ. Αλεξάνδρου, ΚτΜ 2011
πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

οδός Μαραθώνος, ΚτΜ 2012
πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

Ο ήχος των κρουστών και των άλλων μουσικών οργάνων, οι φωνές και τα τραγούδια, η στενότητα χώρου που προκαλείται από την μεγάλη πληθυσμιακή πυκνότητα και η πολυχρωμία του καρναβαλικού σώματος δρουν συνολικά, ως πολλαπλά αισθητηριακά ερεθίσματα, που ενεργοποιούν μία ιδιαίτερη αντίληψη και εμπειρία του χώρου. Σύμφωνα με

οδός Ιάσωνος, ΚτΜ 2010
πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

τον Πάνο Πανόπουλο (2010), οι ηχητικές διαστάσεις του χωρικού- χρονικού- αισθητηριακού συνεχούς της καθημερινής μετακίνησης στην πόλη, έχουν κεντρική σημασία στους τρόπους νοηματοδότησης και εμπειρίας του δημόσιου χώρου. Σε αυτό το πλαίσιο προτάσσει την έννοια του 'ηχοτοπίου' (soundscape) για να συνδέσει σε ένα ενιαίο θεωρητικό πλαίσιο, από την μία μεριά τα ηχητικά στοιχεία καθαυτά και από την άλλη την πρόσληψη και κατανόησή τους από τα υποκείμενα μίας κοινωνικής ή πολιτισμικής ομάδας. Το ηχοτοπίο, ως κατασκευή των ίδιων των υποκειμένων αλλά και ενσώματη εμπειρία ενός χώρου, δύναται να συγκροτήσει νέα σχήματα εμπειριών και αναπαραστάσεων για την πόλη, αμφισβητώντας τα ήδη υπάρχοντα.

Ο σύνθετος ήχος του ΚτΜ διακρίνεται από αυτόν της καθημερινότητας σε επίπεδο έντασης αλλά και περιεχομένου. Έτσι, το καρναβαλικό ηχοτοπίο, δύναται να συγκροτήσει ένα ρήγμα

στην καθημερινή εμπειρία και νοηματοδότηση του Μεταξουργείου, επηρεάζοντας παράλληλα την διαδικασία συνάντησης και επικοινωνίας μεταξύ των υποκειμένων.

Μ. Αλεξάνδρου, ΚτΜ 2012 (πάνω) | οδός Μυκηνών, ΚτΜ 2011 (κάτω)
πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

Αν και κάθε υποκείμενο, όπως θα φανεί και από το ερευνητικό πείραμα, αντιλαμβάνεται και βιώνει το ΚτΜ με το δικό του τρόπο, οι συνθήκες που αναφέρθηκαν παραπάνω δύναται να συντελέσουν σε μία διυποκειμενική αντίληψη και εμπειρία που διατηρεί ως κοινό της στοιχείο τη σύγκριση με αυτές τις καθημερινότητες.

Ο Μπαχτίν για το Καρναβάλι

Ο Ρώσος κριτικός της λογοτεχνίας και φιλόσοφος της σημειωτικής θεωρίας, Μ. Μπαχτίν, στο έργο του «Ο Ραμπελαί και ο κόσμος του» (2008[1968]) διατυπώνει τη θεωρία του για το καρναβάλι, μέσα από την ανάλυση του λαϊκού πολιτισμού του Μεσαίωνα, όπως αυτός εκφράζεται στο έργο του αναγεννησιακού συγγραφέα Ραμπελαί. Η μπαχτινική θεωρία καταπιάνεται με τη συνθήκη του μεσαιωνικού καρναβαλιού αναλύοντάς το ως ιστορικό φαινόμενο αλλά και ως ουτοπική κατηγορία. Ο ίδιος ο Μπαχτίν, περιγράφει την προσέγγισή του απέναντι στο έργο του Ραμπελαί ως μία μορφή «ιστορικής ποιητικής», στα πλαίσια της οποίας τα κείμενα του συγγραφέα αναλύονται μέσα στα ιστορικά τους συγκείμενα και σε αναφορά με τις ιστορικές του επιρροές. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι το έργο του Ραμπελαί εκπηγάζει από την λαϊκή παράδοση του καρναβαλιού και ότι η ανάγνωσή του προϋποθέτει την ανάλυση των καρναβαλικών πρακτικών της αντίστοιχης περιόδου.

Πολιτισμική περιοδολόγηση

Αναλύοντας τις καρναβαλικές και λαϊκές γιορτές του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης ως ιστορικές πραγματικότητες, ο Μπαχτίν επιχειρεί να περιγράψει τους τρόπους με τους οποίους τέτοιου είδους πρακτικές υποβαθμίστηκαν από την Αναγέννηση και μετά. Στα πλαίσια μίας τέτοιας ανάλυσης, τοποθετεί ως κεντρικούς δείκτες την πολιτισμική σημασία του γέλιου και τη σχέση ανάμεσα στην επίσημη/κυρίαρχη και στην ανεπίσημη/λαϊκή κουλτούρα.

Με βάση τους παραπάνω δείκτες, η πολιτισμική περιοδολόγηση που επιχειρείται στο έργο του Μπαχτίν μπορεί να διακριθεί σε τέσσερα ιστορικά στάδια: στο 1ο στάδιο, βρίσκουμε την προταξική και προπολιτική κοινωνία, στην οποία το κωμικό και σοβαρό στοιχείο είναι εξίσου σημαντικά και το καθένα έχει την λειτουργία του μέσα στην κοινωνική δομή. Μία τέτοια σχέση συνέργιας μεταξύ του κωμικού και σοβαρού λόγου βρίσκει τη συμβολοποίησή της σε συγκεκριμένες τελετουργικές πρακτικές της Ρωμαϊκής κοινωνίας.

Στο 2ο στάδιο, τοποθετούνται οι ταξικά οργανωμένες κοινωνίες, στο πλαίσιο των οποίων η νομιμοποίηση της θρησκευτικής και φεουδαρχικής εξουσίας επιτεύχθηκε μέσα από την περιθωριοποίηση των κωμικών και καρναβαλικών στοιχείων και το διαχωρισμό της επίσημης με την ανεπίσημη/ λαϊκή κουλτούρα. Ως αντίδοτο στην αυστηρότητα και το φόβο με τον οποίο περιβλήθηκε η κυρίαρχη κουλτούρα, οι λαϊκές γιορτές προσέφεραν στα υποκείμενα της περιόδου μία ριζικά διαφορετική, ανεπίσημη, εξωεκκλησιαστική και εξωπολιτική διάσταση του κόσμου, του υποκειμένου και των κοινωνικών σχέσεων (Bakhtin, 1984).

Το 3ο στάδιο αποτελεί η Αναγέννηση, η οποία σηματοδοτείται από την κατάρρευση της φεουδαρχικής και θρησκευτικής εξουσίας και την ανάδυση μίας νέας κυρίαρχης τάξης, αυτήν της μπουρζουαζίας. Σε αυτό το πλαίσιο, οι καρναβαλικές πρακτικές λειτουργούσαν ως εορτασμός της λαϊκής κουλτούρας ο οποίος συνέβαλλε στην σχετικοποίηση της κυρίαρχης ιδεολογίας της αστικής τάξης.

Τέλος, ως 4ο στάδιο, ορίζεται η περίοδος από το τέλος της Αναγέννησης μέχρι τον 20ο αιώνα, κατά την οποία δημιουργείται ένα νέο ρήγμα στην σχέση ανάμεσα στην επίσημη και την λαϊκή κουλτούρα με αποτέλεσμα την περαιτέρω περιθωριοποίηση των καρναβαλικών πρακτικών.

Σύμφωνα με τον Μπαχτίν, το καρναβάλι συνιστά μία καθιερωμένη και προδιαγεγραμμένη χρονική περίοδο κατά την οποία η λαϊκή κουλτούρα συγκροτεί έναν κόσμο διακωμώδησης και παρωδίας, στα πλαίσια του οποίου αντιστρέφονται οι αναγνωρισμένες αξίες του υπάρχοντος πολιτισμικού συστήματος και καταστρατηγούνται οι ευρέως αποδεκτοί τρόποι συμπεριφοράς (Danow, 2004). Το καρναβάλι και οι πρακτικές που το συνοδεύουν συνιστούν έναν εορτασμό του σώματος, των αισθήσεων και των μη καθιερωμένων σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων, οι οποίες συγκροτούνται παράλληλα με τις επίσημες, κοινωνικά αναγνωρισμένες μορφές κοινωνικής αλληλεπίδρασης.

Εκτός από το καρναβάλι με τη στενή του έννοια – το ίδιο το καρναβαλικό γεγονός- ο Μπαχτίν αναφέρεται και σε ένα ευρύ πεδίο λαϊκών και εορταστικών πρακτικών που αναπτύχθηκαν στο Μεσαίωνα, τις οποίες εντάσσει μέσα σε ό,τι ο ίδιος ονομάζει ως «καρναβαλικό». Η έννοια του καρναβαλικού δύναται να χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει ένα λογοτεχνικό έργο το οποίο ενσωματώνει το πνεύμα του καρναβαλιού, με τέτοιο τρόπο που καταλήγει να αντιμετωπίζει το υπερφυσικό ως φυσικό, τη μυθοπλασία ως αλήθεια και το «μαγικό» ως κάτι τόσο βιώσιμο και ρεαλιστικό όσο και η καθημερινότητα, καταστρατηγώντας έτσι τα όρια μεταξύ αυτών των δύο. Έτσι, καταλήγουμε να αναφερόμαστε σε μία «καρναβαλική συνθήκη» όταν αυτή συνδυάζει στα πλαίσιά της τελετουργικές πρακτικές, κωμικές λεκτικές συνθέσεις αλλά και ένα σύνολο από ύβρεις.

Τα βασικά στοιχεία της καρναβαλικής συνθήκης

Στην ανάλυση των καρναβαλικών πρακτικών, δύναται να εντοπιστούν τρία βασικά στοιχεία:

α. η γκροτέσκα εικονογραφία – το καρναβαλικό σώμα

Οι καρναβαλικές πρακτικές είναι εμπροτισμένες από εικόνες γκροτέσκου σώματος, εικόνες υπερβολής και ακρότητας. Σε αντίθεση με την κυρίαρχη προσέγγιση του σώματος ως μίας

ολοκληρωμένης και περιχαρακωμένης ολότητας, το γκροτέσκο σώμα αναφέρεται σε μία ανολοκλήρωτη, αποσπασματική και άμορφη υλικότητα, που αναπαριστά ταυτόχρονα τη γέννηση και το θάνατο. Κατά το Μπαχτίν, το σώμα στο καρναβάλι λαμβάνει έναν παγκόσμιο και υπερϊστορικό χαρακτήρα, υπερβαίνει τα όριά του και εκτείνεται πέρα από το φυσικό του ορίζοντα. Σε αυτό το πλαίσιο, ο θάνατος νοηματοδοτείται ως προοίμιο της αναγέννησης ενός υπερατομικού και συλλογικού σώματος. Η αμφιθυμία του γκροτέσκου σώματος, το οποίο αναπαριστά ταυτόχρονα τη ζωή και το θάνατο, μέσα σε μία αέναη κυκλική διαδικασία από την εκμηδένιση στην αναγέννηση, οδηγεί το Μπαχτίν να μιλήσει για ένα «διπλό σώμα», μία δισωματική οντότητα. (Πεφάνης, 2008). Σύμφωνα με τον ίδιο: «το κοσμικό, το κοινωνικό και το σωματικό στοιχείο είναι αδιαρρήκτως δεμένα, ως ένα ζωντανό και αδιαίρετο όλον». (Bakhtin, 2008[1968]).

Σύμφωνα με το Μπαχτίν, το «κλασικό σώμα», όπως αποκαλεί το αναπαριστώμενο σώμα, συνιστά μία αυτοτελή και πλήρη οντότητα, εξατομικευμένη και σαφώς διακεκριμένη από τα αντικείμενα και τα άλλα σώματα. Το σώμα του γκροτέσκου ρεαλισμού, αντιτίθεται στην κυρίαρχη νοηματοδότηση του σώματος, καθώς υπόκειται σε μία διαδικασία συλλογικοποίησης σε διυποκειμενικό επίπεδο. Το εν λόγω σώμα, είναι εξ ορισμού ημιτελές και βρίσκεται σε μία αέναη διαδικασία συνένωσης με το φυσικό και κοσμικό του περιβάλλον.

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, η γκροτέσκα εικονογραφία ασχολείται με τις οπές του σώματος, τα σημεία δηλαδή μέσα από τα οποία θεωρείται ότι το υποκείμενο ενώνεται με τον κόσμο γύρω του: μύτες, στόματα, γεννητικά όργανα, αλλά και με τις αντίστοιχες βιολογικές λειτουργίες των εκάστοτε ανθρωπίνων οργάνων: βρώση, πόση, χώνεψη, γέννηση και θάνατος. Έτσι, η γκροτέσκα συνθήκη νοηματοδοτείται ως το πλαίσιο στο οποίο το υποκείμενο γίνεται ένα με το κοσμικό σύμπαν και την κοινωνική ομάδα συγκροτώντας μία νέα πραγματικότητα, παράλληλη της καθημερινής αλλά έξω από τα όρια και τους περιορισμούς της. Πρόκειται για την αναπαράσταση δυναμικών διαδικασιών αλληλόδρασης ανάμεσα στο σώμα του υποκειμένου και τον κόσμο, ανάμεσα στο παλιό και στο νέο. Ως εκ τούτου, η γκροτέσκα εικονογραφία σηματοδοτούσε μία μετατόπιση από την κυρίαρχη κουλτούρα στο βαθμό που αποφυσικοποιούσε τις κοινωνικές σχέσεις περιγράφοντας τους τρόπους με τους οποίους η ανθρώπινη ύπαρξη συνδέεται με διαδικασίες μετάβασης.

Σύμφωνα με τον Σταυρίδη (2002), ο γκροτέσκος ρεαλισμός συνιστά μία εικονογραφία που χαρακτηρίζει το λαϊκό πολιτισμό και εκφράζεται στις μεταμφιέσεις, στις εναλλαγές ρόλων και στη σωματική και γλωσσική έκφραση. Ως βασικές λειτουργίες του γκροτέσκου ρεαλισμού αναφέρει τη γελοιοποίηση των υψηλών αξιών της κυρίαρχης κουλτούρας και την αναγωγή των πνευματικών εκδηλώσεων στη σφαίρα του υλικού, σωματικού και γήινου.

β. το γέλιο

Σύμφωνα με το Μπαχτίν, το γέλιο ενέχει θετικές σωματικές και συλλογικές σημασίες. Στην ανάλυση της θεωρίας του για το καρναβάλι, περιγράφει τις διαδικασίες μεταβολής των πολιτισμικών νοημάτων του γέλιου από την Αναγέννηση και μετά. Σύμφωνα με την ιστορική του προσέγγιση, όταν η φεουδαρχική εξουσία αντικαταστάθηκε από νέες κοινωνικές δομές, έλαβε χώρα παράλληλα και μία αναδιοργάνωση των πολιτισμικών πρακτικών. Η νέα αστική τάξη, επικέντρωσε το ενδιαφέρον της στην ιδιωτική σφαίρα, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την ελαχιστοποίηση και υποβάθμιση των καρναβαλικών πρακτικών, οι οποίες έθεταν ως χωρικό τους πεδίο το δημόσιο χώρο. Στα πλαίσια αυτής της διαδικασίας, το γέλιο απώλεσε τις καρναβαλικές του συνδηλώσεις και απέκτησε αρνητικό πρόσημο (Taylor, 1995).

Στα πλαίσια της μπαχτινικής θεωρίας, το γέλιο συνιστά οργανικό στοιχείο του γκροτέσκου ρεαλισμού και έκφραση της λαϊκής αλήθειας. Νοηματοδοτείται ως μία παγκόσμια διάσταση, μία διυποκειμενική έκφραση ενώ θεωρείται ότι αναπαριστά το διυποκειμενικό σώμα του κόσμου. Ως ιδιότητες του γέλιου ορίζονται η υπερνίκηση του φόβου, η σωματοποίηση της ελευθερίας που προσέφεραν τέτοιες εορταστικές περιστάσεις και η έκφραση ενός διαφορετικού τρόπου θέασης του κόσμου. Μέσω του γέλιου, γελοιοποιούνται όλα τα υπερβατικά σημαίνοντα, παρωδούνται οι κυρίαρχες δομές εξουσίας και αποδομούνται οι βεβαιότητες. Ειδωμένο υπό αυτό το πρίσμα, το γέλιο δε συνιστά μόνον ένα μορφολογικό στοιχείο των Αναγεννησιακών έργων, αλλά έναν τρόπο θέασης του κόσμου, καθώς δύναται να μετασχηματίσει τον τρόπο με τον οποίο νοηματοδοτείται η πραγματικότητα (Πεφάνης, 2008). Ως οργανικό συστατικό του καρναβαλιού, το γέλιο συμβάλλει στον αμφίθυμο χαρακτήρα του καρναβαλιού μέσω της διπλής λειτουργίας του: γιορτάζει μία «δεύτερη ζωή» χαράς και αφθονίας ενώ ταυτόχρονα παρωδεί και χλευάζει την πραγματικότητα.

γ. η αγορά

Το χωρικό πεδίο διεξαγωγής του μεσαιωνικού καρναβαλιού ήταν ο ανοιχτός, δημόσιος χώρος της αγοράς. Ο Μπαχτίν νοηματοδοτεί την αγορά του Μεσαίωνα ως ένα ανεπίσημο χωρικό πεδίο που ελέγχεται από τα υποκείμενα, έναν τόπο μέσα στα όρια του οποίου τα υποκείμενα μπορούσαν να βιώσουν την ίδια τους την διυποκειμενικότητα. Η αγορά ως χώρος ελεύθερης και αδιαμεσολάβητης επικοινωνίας μεταξύ των υποκειμένων, προσέφερε μία συνθήκη κατά την οποία η αίσθηση ελευθερίας και μετάβασης που χαρακτηρίζει το καρναβαλικό δρώμενο, μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο νοηματοδότησης και εμπειρίας από το πλήθος ως ολότητα. Έτσι, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ενώ το γέλιο και ο γκροτέσκος ρεαλισμός ως

συστατικά του καρναβαλιού διάνοιγαν ένα πεδίο αποδόμησης και αμφισβήτησης της κυρίαρχης κουλτούρας, η πραγμάτωση αυτών των διαδικασιών μπορούσε να λάβει χώρα μόνο στο πεδίο του δημόσιου χώρου. (Taylor, 1995)

Το Καρναβάλι ως Ουτοπία

Ο Μπαχτίν αναλύει τις καρναβαλικές γιορτές του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης ως ιστορικά φαινόμενα αλλά και ως ουτοπικές κατηγορίες. Σύμφωνα με τον ίδιο, το καρναβάλι συγκροτεί έναν κόσμο απόλυτης ελευθερίας, στα πλαίσια του οποίου όλες οι ιεραρχίες και οι απαγορεύσεις της καθημερινότητας καταστρατηγούνται ενώ εκφράζεται μία νέα συνθήκη διυποκειμενικότητας μέσα από, εναλλακτικές προς τις καθημερινές, μορφές συνάντησης και επικοινωνίας. Μέσα από ελεύθερες και οικείες αλληλεπιδράσεις μεταξύ των υποκειμένων συγκροτείται ένα προσωρινό πεδίο στα πλαίσια του οποίου οι συμμετέχοντες στο καρναβάλι βιώνουν την πληρότητα της ζωής.

Σύμφωνα με τον Μπαχτίν, το καρναβάλι συστήνεται ως η προσωρινή «δεύτερη ζωή» των υποκειμένων η οποία είναι οργανωμένη πάνω στη βάση του γέλιου και συνιστά μία συνθήκη απελευθέρωσης από την επικρατούσα αλήθεια και την καθιερωμένη τάξη πραγμάτων. Στο καρναβάλι όλα επιτρέπονται. Εντός των χωροχρονικών ορίων αυτής της δεύτερης ζωής, υπερβαίνονται οι κοινωνικές ανισότητες και συγκροτείται ένα πεδίο ελευθερίας, εξίσωσης και αφθονίας. Το μπαχτινικό καρναβάλι είναι ένας κόσμος ανάποδα, ένα χωροχρονικό πεδίο στο οποίο καλλιεργείται μία παιγνιώδης συνθήκη, στα πλαίσια της οποίας οι κυρίαρχοι κανόνες αναιρούνται προσωρινά και η ζωή επαναπροσδιορίζεται και βιώνεται μέσα από άλλες αξίες και συμβάσεις.

Κατά τη διάρκεια της καρναβαλικής γιορτής το σύνολο του πλήθους μετέχει σε μία συλλογική επιτέλεση όπου τα κυρίαρχα σημαίνοντα επανα-νοηματοδοτούνται έξω από τα περιοριστικά πλαίσια των επίσημων αφηγήσεων. Στο καρναβάλι συμμετέχουν όλοι μέσα από τον κοινό τους ρόλο ως συμμετέχοντες και την ισότιμη ευθύνη τους απέναντι στη διεξαγωγή του. Αυτό το χαρακτηριστικό έρχεται σε αντίθεση με άλλες πολιτισμικές και συμβολικές πρακτικές, όπως πχ το θέατρο, στα πλαίσια των οποίων το πλήθος διαχωρίζεται σε δρώντες – ηθοποιούς και κοινό που παρακολουθεί. Αυτή η σχέση ανταλλαγής – οι ηθοποιοί προσφέρουν ένα πολιτισμικό προϊόν που γίνεται αντικείμενο αποδοχής από το κοινό- δε συγκροτείται στο καρναβάλι, το οποίο αντιθέτως καλλιεργεί μία συνθήκη αμοιβαιότητας μεταξύ των συμμετεχόντων-καρναβαλιστών. (Shepherd, 1991). Ως εκ τούτου, στα πλαίσια της ζωής του καρναβαλιού, μίας προσωρινής «δεύτερης ζωής» που χαρακτηρίζεται από αφθονία και ισότητα, το καρναβαλικό πλήθος δεν την βιώνει με ατομικιστικό τρόπο αλλά ως ένα

διυποκειμενικό σώμα. Το κάθε υποκείμενο ξαναγιεννέται στα πλαίσια ουσιαστικών ανθρωπίνων σχέσεων που δεν μένουν μόνο στο επίπεδο της φαντασίωσης αλλά περνούν και σε αυτό της βιωμένης εμπειρίας. Παρόλα αυτά, δεν θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για τηνσυγκρότηση μίας δομημένης και συμπαγούς κοινωνικής-πολιτισμικής ομάδας-τάξης, καθώς το διυποκειμενικό σώμα του καρναβαλιού βρίσκεται σε μία διαρκή επαναδιοργάνωση, μετάλλαξη και αναγέννηση.

Η περιοχή του Μεταξουργείου

Καταπιανόμαστε με την περιγραφή του Μεταξουργείου στο σημερινό χρονικό στιγμιότυπο, με σκοπό να σκιαγραφήσουμε το χωρικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διοργανώνεται και συγκροτείται το ΚτΜ. Δεχόμενοι την σχέση αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας συγκρότησης μεταξύ χώρου και πρακτικής του υποκειμένου, υποστηρίζουμε ότι το Μεταξουργείο έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ανάδυση και διαμόρφωση του ΚτΜ, συνιστώντας ένα πρόσφορο έδαφος για την καλλιέργεια της καρναβαλικής συνθήκης. Παράλληλα, σε επόμενες ενότητες, θα επεξεργαστούμε τους τρόπους με τους οποίους το ΚτΜ ως διαδικασία προετοιμασίας και

ως πρακτική συλλογικής κατοίκησης του δημόσιου χώρου της περιοχής, συνιστά το πεδίο αναπαραγωγής, διαπραγμάτευσης και επαναπροσδιορισμού του χαρακτήρα της αλλά και των κοινωνικών σχέσεων που τη συγκροτούν.

Ακολουθεί μία συνοπτική περιγραφή της ιστορίας του Μεταξουργείου, όπως παρουσιάστηκε σε προηγούμενη εργασία στα πλαίσια του μαθήματος «Εμπειρία, Αναπαράσταση και Νοηματοδότηση του Χώρου», με τίτλο: «Χωροχρονικά περάσματα στον αστικό χώρο του Μεταξουργείου: Το Παράδειγμα του Καρναβαλιού».

«Το Μεταξουργείο υπήρξε τον 19ο αιώνα τόπος συγκέντρωσης παραγωγικών μονάδων και μάλιστα αυτών που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν «βαριές»: εργαστήρια ξύλου, μετάλλου, οικοδομικών υλικών, τυπογραφεία κ.α. Επιπλέον η περιοχή εξειδικευόταν στις υπηρεσίες μεταφορών καθώς φιλοξενούσε αμαξοποιεία και αργότερα συνεργεία αυτοκινήτων ενώ σημαντικές εγκαταστάσεις στην περιοχή υπήρξαν το εργοστάσιο φωτοαερίου και το εργοστάσιο μεταξιού (Αγριαντώνη, 1995). Οι δημοσιεύσεις τονίζουν τον ιδιαίτερο λαϊκό χαρακτήρα της περιοχής, καθώς ως σημαντική παραγωγική ζώνη, υπήρξε τόπος κατοικίας πλήθους εργατών και τεχνικών όπως και των οικογενειών τους. Έτσι, η ιστορία της περιοχής αυτής είναι στενά συνδεδεμένη με την πορεία των «χαμηλών» στρωμάτων της αθηναϊκής κοινωνίας, μελών της εργατικής και μικροαστικής τάξης. (Γιαννικοπούλου, 2009) Λόγω του βιομηχανικού και εργατικού της χαρακτήρα, η περιοχή εντυπώθηκε στο συλλογικό φαντασιακό ως υποβαθμισμένη, γεγονός που οδήγησε στο πρώτο κύμα προαστιοποίησης, στις αρχές της δεκαετίας του 1980, οπότε και πολλοί κάτοικοι της περιοχής που είχαν την οικονομική δυνατότητα αναζήτησαν κατοικία στα προάστια της πόλης. Η εν λόγω εγκατάλειψη οδήγησε σε ακόμα μεγαλύτερη υποβάθμιση του αστικού τοπίου του Μεταξουργείου και του κτηριακού του αποθέματος. Κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της επόμενης, λόγω του κύματος εισροής οικονομικών μεταναστών όπως και Ελλήνων μουσουλμάνων της Θράκης, το κενό αρχίζει σταδιακά να καλύπτεται αλλά η συμβολική αξία της περιοχής συνεχίζει να πέφτει. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της ΕΣΗΕ, κατά τη χρονική περίοδο 1981-1991 παρατηρείται μείωση των νοικοκυριών που φτάνει σε ποσοστό μέχρι και 20%. Άλλες δημογραφικές έρευνες αποκαλύπτουν ότι το 1995 η περιοχή κατοικούνταν κυρίως από ηλικιωμένους παλαιούς κατοίκους εγκατεστημένους στην περιοχή από την δεκαετία του 1980, μετανάστες Αλβανικής και Πολωνικής υπηκοότητας και Ρομά μουσουλμάνους από τη Θράκη. Τονίζεται δε ότι το οικογενειακό εισόδημα ήταν χαμηλότερο του μέσου όρου της ευρύτερης περιοχής του κέντρου της Αθήνας και ότι ο κύριος λόγος διαμονής στη περιοχή ήταν η φτηνή στέγη (Κουτρούμπη, χωρίς ημερομηνία).» (Χαραλαμπίδου, 2014 -2015). [8]

[8]. Για περαιτέρω μελέτη της ιστορίας του Μεταξουργείου, βλ. παράρτημα.

2. Έρευνα

Monday 10
2005 → αρχική & Ανεξάρτητη
SW υπεν όρο 13 KM (20)

Tuesday 11
↓ το είδε αλλά SW πήκε
Alleycat Race - local Athens
Tuxeda
↓ αλλαγο + περιγραφή - στο
άνο γα σύστημα
→ να πηγαίω βλάνη
τη βλάβη βόλεω να
γνωστεν τα πράγματα, φτιάξω
μια κελύφια βόλεω
από τις γόμενες τα
πλαφόετιλε

Wednesday 12
= γράμμο να πηγαίω άρρωστο δη
υπάρει ότι ανέλονται με ΚΜ.
βγαίω αραυτε σνακ με
ΜΠΑΤ.

Thursday 13
μια αλλή εφε εφε με Ηλια Σ.
WSP: αλλη μαθη με διαφορετικα,
αίμανε
οκα ανα βρω αργιμυρωτα
ναυ διαφορετικα
για να βρω βίος συστήματα ~~αυτά~~ γινεται
μετα από την πορεία αναζητων
προς τα διαφορετικα
το Μ. τότε κίνω την δυνατότητα
να γίνει με το διαφορετικο.
Μ. γαυτερον σκαρμ για διμυστηκοτητ

Friday 14
↓ improui σατότε
↓ κεν από
των αρχη

Saturday 15
↓ SW δινε τοτε
το κεραρακι
(2010)
↓ ποτες καλites μεκε' διμυστηκοτητ
ομας

Sunday 16

Παρουσίαση των συνεντεύξεων

Ηλίας Παρασκευόπουλος

Ο Ηλίας μεταμφιεσμένος, Μεταξουργείο, πηγή: Ηλίας Παρασκευόπουλος

Ο Ηλίας μου εξηγεί ότι άκουσε για το ΚτΜ πρώτη φορά από τον Ηλία Σ., τον ιδιοκτήτη του μπάρ «Άνθρωπος» και άτομο με κομβικό ρόλο στην συγκρότηση της ιδέας του ΚτΜ. Ο Ηλίας συμμετείχε ως φίλος της ομάδας «Arxedia Media» στο WSP, όντας φιλικά διακείμενος προς το εν λόγω εγχείρημα. Σύμφωνα με τον Ηλία Π. το ΚτΜ έχει εκπηγάσει ως ιδέα από το WSP. Εντοπίζει αρκετές ομοιότητες ανάμεσα στα δύο αυτά εγχειρήματα όπως είναι η ελεύθερη μετακίνηση στους δρόμους της πόλης, την οποία σαν διαδικασία ταυτίζει σε κάποιο βαθμό με το «demonstration» αν και κατά την γνώμη του το ΚτΜ παρουσιάζεται αρκετά πιο αισθητικοποιημένο.

Μιλώντας για την συμμετοχή του ως διοργανωτή και συμμετέχοντα στο WSP μου εξηγεί ότι σταδιακά άρχισε να αποστασιοποιείται από την διαδικασία της διοργάνωσης γιατί διαφωνούσε σε πολλά σημεία με τους λόγους για τους οποίους το διεξαγόταν το πάρτυ. Όπως λέει: «...Παρέμενε σε ένα επίπεδο «fun»...δεν πολιτικοποιούταν, έστω περισσότερο από το απλό *reclaim*...». Μου το λέει αυτό για να μου εξηγήσει τους λόγους που τον απέτρεψαν να λάβει μέρος στο ΚτΜ ως διοργανωτής, στα πλαίσια των συνελεύσεων, των κατασκευών κλπ. Παρ όλα αυτά, παρακολουθεί τα ΚτΜ από την πρώτη χρονιά που συνέβησαν. Θεωρεί πολύ μεγάλης σημασίας την επιθυμία που παράγει η καρναβαλική συνθήκη για απώλεια της ταυτότητας μέσω του μασκαρέματος, κάτι που, όπως λέει, γενικά λείπει.

Μία σημαντική διαφορά που παρατηρεί ανάμεσα στο ΚτΜ και το WSP είναι η επιλογή των εκάστοτε διαδρομών που καλύπτουν μέσα στην πόλη: «...(στο WSP) επιλέγανε διαδρομές στις οποίες ο χώρος δεν φάνταζε πάντα φιλικός και οικείος, ενώ στο Μεταξουργείο το περιβάλλον είναι πιο ελεγχόμενο, πιο προδιαγεγραμμένο σε σχέση με την διαδρομή...σου επιφυλάσσει λιγότερες εκπλήξεις...δεν φλερτάρει με τα όρια που εμείς θέτουμε προς την πόλη...είναι πιο συντηρητικό, πιο safe...έχει πιο συγκεκριμένο σκοπό...».

Προσπαθώντας να μου εξηγήσει ποιος είναι ο σκοπός του ΚτΜ κατά την άποψη του, μιλάει για την ανάγκη της μεταμφίεσης, την διασκέδαση στον δρόμο έξω από εμπορευματοποιημένα πλαίσια, μια μεγάλης κλίμακας γιορτή, που ανάμεσα στα άλλα, είναι φιλικά διακείμενη προς τους μετανάστες και σε άτομα διαφορετικών κοινωνικών τάξεων και αισθητικών προτιμήσεων.

Στα πλαίσια των διαφορών του με το WSP τονίζει την εποχιακή διάσταση του τελευταίου, σε σύγκριση με το ΚτΜ που διαδραματίζεται σε ετήσια βάση. Σύμφωνα με αυτόν, η εποχικότητα του πάρτι το καθιστά ακόμη πιο απρόβλεπτο και διαφορετικό κάθε φορά ανάλογα με την συγκυρία: «...Για παράδειγμα, το WSP που έγινε μετά την δολοφονία του Γρηγορόπουλου είχε εντελώς άλλο χαρακτήρα και νόημα από το προηγούμενο ή το επόμενο...». Συνεχίζοντας την

αφήγηση, τονίζει την σημασία του «πριν», όπως χαρακτηριστικά λέει, του ΚτΜ, ως διαδικασία προετοιμασίας η οποία παράγει μιας μορφής δημιουργικότητα καθώς και το αίσθημα της αναμονής, κάτι που βιώνει κανείς την μέρα του καρναβαλικού δρώμενου ως κάτι που έχει προετοιμαστεί συλλογικά, που με τον καιρό όλο και εκλεπτύνεται και φτάνει πλέον σε υψηλό επίπεδο αυτοοργάνωσης.

Σ' αυτό το σημείο δίνει το παράδειγμα του τελευταίου ΚτΜ (2016) κατά το οποίο τα μαγαζιά της περιοχής αντί να προσφέρουν φαγητό και ποτό στον ιδιωτικό τους χώρο, στο πεζοδρόμιο, εξόπλισαν το άρμα του ΚτΜ με φαγητό, κρασί και ρακί, κάτι που άρεσε στον Ηλία, γιατί όπως λέει: «...Πριν το μαγαζί έπαιρνε κάτι από την υπεραξία του ΚτΜ ενώ τώρα το ΚτΜ την ενσωματώνει και σε αυτό το κομμάτι...».

Συζητώντας για το πώς μεταμορφώνεται το αστικό τοπίο του Μεταξουργείου κατά την διάρκεια του ΚτΜ αλλά και μετά την λήξη του, τον ρωτάω ποια ήταν η εμπειρία του από την γειτονιά πριν ξεκινήσει να οργανώνεται και να λαμβάνει χώρα η εν λόγω συνθήκη. Μου λέει ότι γύρω στο 2007, εργαζόταν σε εκδοτικό οίκο που στεγαζόταν στην περιοχή, αλλά εκτός από το να πηγαίνει και να φεύγει από τη δουλειά δεν είχε κάποια άλλη σχέση με την γειτονιά. Σταδιακά, «δειλά δειλά», άρχισε να βγαίνει τα βράδια σε κάποια μαγαζιά: «...Μου άρεσε αυτή η συνύπαρξη χύμα και κιρλέ στοιχείου, τα μαγαζιά ήταν πολύ πολωμένα από αυτήν την άποψη...τότε ήταν λιγότερο εξευγενισμένη η περιοχή...κατοικούταν από πολλές τάξεις...τώρα είναι περισσότερο μεσοαστικό (το Μεταξουργείο) ως περιοχή...».

Τον ρωτάω πώς αλλάζει η εμπειρία και νοηματοδότηση του χώρου κατά τη διάρκεια του ΚτΜ: δίνει έμφαση στην οπτική επαφή με τον χώρο, στην εικόνα του, η οποία μεταβάλλεται μέσα από την αύξηση της πληθυσμιακής πυκνότητας. Μιλάει για επίσης για αύξηση συγκινησιακής πυκνότητας, με την έννοια ότι ο χώρος επενδύεται με μνήμες από το ΚτΜ, το οποίο εγγράφει τα ίχνη του σε αυτόν: «...Ο τόπος φορτίζεται συγκινησιακά...».

Στη συνέχεια αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ των υποκειμένων, έτσι όπως συγκροτούνται στα πλαίσια της καρναβαλικής συνθήκης: «...Παράγεται μια νέα σχέση μεταξύ των ατόμων... μέσα στο πλαίσιο του ΚτΜ συναντιέσαι, έστω πρόσκαιρα, με Άλλους (γιαγιάδες, παιδιά, Κινέζους, Αιγύπτιους, Ρομά...) ...γίνεται μια ζύμωση ανεξαρτήτου ταυτότητας...οι διαχωρισμοί που ισχύουν στην καθημερινότητα δεν παίζουν τόση σημασία σε ένα καρναβάλι άμα το ζεις...». Τον ρωτάω τι σημαίνει για εκείνον η τελευταία φράση, τι σημαίνει «να ζεις» κάποιος το ΚτΜ. Μου εξηγεί ότι για αυτόν δύο είναι οι τρόποι συμμετοχής σε ένα τέτοιο δρώμενο: είτε μέσω της αναπαράστασης της συμμετοχής – και έδω δίνει το παράδειγμα του γάμου- είτε μέσω

της πραγματικής εμπειρίας του δρώμενου, της συμμετοχής δηλαδή μέσα σε αυτό χωρίς το φιλτράρισμα της αναπαραστατικής αίσθησης που έχει κάποιος για αυτό.

Η επόμενη ερώτηση έχει να κάνει με το κριτήριο επιλογής της μεταμφίεσης. Σε αυτό το ζήτημα, ο Ηλίας, είναι αυστηρός: στοχεύει στην απόλυτη απόκρυψη της ταυτότητάς του, καθώς όπως μου εξηγεί, δεν μπορεί να νοήσει αλλιώς την καρναβαλική συνθήκη. Μου τονίζει ότι για εκείνον η απώλεια ταυτότητας συνιστά προαπαιτούμενο για την ενεργή συμμετοχή κάποιου στο ΚτΜ.

Του ζητώ να ξεχωρίσει τις πιο σημαντικές στιγμές σε όλη τη διαδικασία του ΚτΜ και μου λέει ότι για εκείνον το καρναβαλικό δρώμενο δεν ξεκινά ούτε τελειώνει στα στενά πλαίσια του δρώμενου: «...Το ΚτΜ αρχίζει όταν ακόμα φαντασιώνεσαι την στολή που θα φτιάξεις-φορέσεις και τελειώνει δυό-τρεις μέρες μετά, όταν ακόμα διαχειρίζεσαι τις συνέπειές του, τα ίχνη που έχει αφήσει...Το ΚτΜ ούτε ξεκινά ούτε τελειώνει στο Μεταξουργείο...». Μου λέει ότι για αυτόν μία οριακή στιγμή είναι η διαδικασία διάχυσης του συλλογικού υποκειμένου του ΚτΜ, σε επιμέρους ενότητες, ομάδες, ζεύγη ή μονάδες.

Στην πορεία που διαγράφει το ΚτΜ στη γειτονιά διακρίνει δυο σημαντικά σημεία: την επίσκεψη στην Chinatown και το κλείσιμο της πορείας στην πλατεία Αυδή. Η Chinatown λειτουργεί κατά τη γνώμη του ως ένας μεγεθυντικός φακός: «...Ίσως λόγω της αρχιτεκτονικής του κτηρίου επιβάλλει την αύξηση της πληθυσμιακής πυκνότητας και την ηχητική μεγέθυνση... αισθάνεσαι λίγο όπως στο Κολοσσαίο...σαν να σε παρατηρεί κάποιος από ψηλά...στην ουσία, η φάση στη Chinatown μετατρέπει το ΚτΜ σε θέαμα...η θεαματικότητά του αυξάνεται...γίνεται αντικείμενο θέασης από άλλους...θυμίζει αρένα...»

Σε γενικές γραμμές ο Ηλίας φαίνεται να ενδιαφέρεται περισσότερο για τα όρια του ΚτΜ, τις διαδικασίες έναρξης και λήξης του όπως και τα οριακά σημεία του στο χώρο. Σε αυτό το πλαίσιο, θεωρεί ότι η μεγάλη δύναμη του δρώμενου είναι στην εξωστρέφειά του, στον επεκτατικό του χαρακτήρα: «...Πρέπει να συμμετέχεις και στα όριά του...πρέπει αυτοί που το κατευθύνουν να προσπαθήσουν να φέρουν το υποκείμενο από την κατάσταση του παρατηρητή στην κατάσταση του συμμετέχοντα...οφείλει να έχει καλούς τελεστές στα όριά του γιατί από αυτούς εξαρτάται η επαφή του ΚτΜ με το έξω...». Συνεχίζοντας, θεωρεί σημαντικό το πώς γίνεται αντικείμενο επικοινωνίας το ΚτΜ στους έξω. Κατά την γνώμη του, μια τέτοια συνθήκη πρέπει να έχει την τάση να συμπεριλάβει και όχι να εκτοπίσει, να ανοίξει τα όριά της προς το έξω, όχι να γίνει ακόμα πιο αυτόνομη: «...Να αποφύγει τον ελιτισμό...να ελαχιστοποιήσει τις αρνητικές συνέπειες στην πόλη...ένα τέτοιο δρώμενο δεν πρέπει να είναι αντίθετο προς την πόλη και τους χρήστες της...έτσι ήταν πχ και το WSP...»

Άλλη μία σημαντική στάση του ΚτΜ είναι, για τον Ηλία, η πλατεία Αυδή, η κεντρική πλατεία του Μεταξουργείου, η οποία συνιστά και την τελευταία φάση του καρναβαλικού δρώμενου. Στην πλατεία Αυδή, όπου βγαίνει το γαϊτανάκι και καίγεται ο καρνάβαλος, ο Ηλίας, αναγνωρίζει την ύπαρξη αρχαϊκών στοιχείων όπως αυτού της φωτιάς και του κύκλου που σχηματίζουν οι καρναβαλιστές χορεύοντας γύρω από το φλεγόμενο καρνάβαλο. Μιλάει για εξαγνισμό, ομόνοια και συμβολική σύμπλεξη, έννοιες και διαδικασίες που στα πλαίσια της υποκειμενικής του νοηματοδότησης και εμπειρίας, παίρνουν υλική μορφή στην πλατεία Αυδή. Χαρακτηρίζει την πλατεία ως τον πιο ανοιχτό χώρο από τον οποίο περνά και κάνει στάση το ΚτΜ, κάτι που τον οδηγεί στην αντίθεση μεταξύ Chinatown και πλατείας Αυδής, με τη πρώτη να διαγράφει συγκεκριμένα όρια στο χώρο και έτσι να αυξάνει τη πληθυσμιακή πυκνότητά του, ενώ τη δεύτερη να συνιστά ένα μεγάλο χώρο στον οποίο διαχέεται, «απλώνεται», το πλήθος του ΚτΜ.

Η επόμενη ερώτηση έχει να κάνει μουσική του ΚτΜ και τον ρόλο της σε αυτό. Για τον Ηλία, η μουσική αυτή καθαυτή, δεν συνιστά απαραίτητα ένα μέσο μουσικοποίησης και έκστασης, αλλά ένα ηχητικό τοπίο μέσα στο οποίο λαμβάνει χώρα το ΚτΜ. Επικεντρώνεται κυρίως στην ύπαρξη των ίδιων των μουσικών συγκροτημάτων που δραστηριοποιούνται στο ΚτΜ, ως ημιδομημένα σύνολα που διατηρούν κάποιας μορφής ομοιότητα μεταξύ των μελών τους (χρώματα στις στολές, παρτιτούρες κ.α.), τα οποία κατά την γνώμη του λειτουργούν ως ένα συγκροτημένο, ομοιόμορφο πλήθος μέσα σε αυτό του καρναβαλικού σώματος, το οποίο φαίνεται να είναι ασυγκρότητο και να χαρακτηρίζεται από πολυμορφία και αταξία.

Προς το τέλος της συνέντευξης, δίνω στον Ηλία το χώρο να μου εκφράσει χωρίς την καθοδήγηση μίας ερώτησης τι σημαίνει για αυτόν το ΚτΜ. Επικεντρώνεται στην παραγωγή αυτού που ο ίδιος ονομάζει «καρναβαλικό Λόγο», ο οποίος λαμβάνει για αυτόν ένα σκοπτικό χαρακτήρα και εμπεριέχει τη διάσταση της αντίθεσης και της παραδοξότητας, όπως και του σεξουαλικού πειράγματος. Σε αυτό το πλαίσιο αναγνωρίζει, όπως λέει, κάποιας μορφής καρναβαλική ευπρέπεια μέσα στα όρια της οποίας πρέπει να συμπεριφέρονται οι καρναβαλιστές, παρόλα αυτά θεωρεί πως ο σκοπός ενός τέτοιου δρώμενου είναι η επερώτηση των ηθικών αξιών της καθημερινότητάς μας. Κλείνοντας μου εξηγεί ότι για αυτόν, η εμπειρία της καρναβαλικής έκστασης ταυτίζεται με την απώλεια της κοινωνικής ταυτότητας, που σε ορισμένες περιπτώσεις οδηγεί και σε απώλεια της ατομικής αίσθησης του εαυτού. Μου εξιστορεί διάφορα αστεία περιστατικά κατά τα οποία, όντας ο ίδιος εξ ολοκλήρου μεταμφιεσμένος, έκανε πειράγματα σε φίλους και γνωστούς οι οποίοι ποτέ δεν τον αναγνώρισαν: «...Όταν ο άλλος δε σε αναγνωρίζει οπτικά, πρέπει να του πεις πράγματα για να καταλάβει ότι είσαι εσύ, η αναγνώριση και η συνάντηση παίρνουν άλλη μορφή και άλλο χαρακτήρα...»

A.

Ο Α. ζει εδώ και 8 χρόνια στη γειτονιά του Μεταξουργείου. Αντιλαμβάνεται την περιοχή ως μία «ωραία γειτονιά, λίγο σαν χωριό που μαζεύει δημιουργικό κόσμο». Πιστεύει ότι μέσα στα χωρικά του όρια έχει συγκροτηθεί μία ιδιαίτερη κοινότητα γύρω από ένα κοινό όραμα, μία κοινή άποψη για τη ζωή: «πχ μία κοινή αισθητική». Συνάντησε το ΚτΜ στους δρόμους του Μεταξουργείου την πρώτη χρονιά διεξαγωγής του ενώ από τη δεύτερη χρονιά και έπειτα συμμετείχε και ως μέλος στην ομάδα προετοιμασίας και διοργάνωσης. Το σπίτι στο οποίο κατοικεί μαζί με άλλα άτομα έχει λειτουργήσει σε πολλά ΚτΜ ως χώρος διεξαγωγής των συνελεύσεων ή των κατασκευαστικών δραστηριοτήτων.

Ο ίδιος θεωρεί ότι το ΚτΜ εκπροσωπεί μία «αληθινή κατάσταση», με την έννοια ότι κυριαρχεί ένας κοινός εκφραστικός τρόπος μεταξύ των μελών του. Παρ όλα αυτά, για τον Α. συνιστά ένα «ημερήσιο event»: «...Όταν τελειώνει ο καθένας πάει στο σπίτι του...». Περιγράφει την εμπειρία του ΚτΜ ως οποιαδήποτε εμπειρία που δημιουργεί δεσμούς και ως «...Μία αφορμή για να βγούν οι άνθρωποι από τα προσχήματά τους και να επικοινωνήσουν με άλλους...». Μου εξηγεί ότι για εκείνον, τα προσχήματα είναι οι πρακτικές της καθημερινότητας και με αυτόν τον τρόπο θεωρεί ότι το ΚτΜ λειτουργεί ως μία ευκαιρία για τα υποκείμενα που συμμετέχουν σε αυτό να δράσουν με διαφορετικούς τρόπους σε σχέση με αυτούς με τους οποίους δρουν στην καθημερινότητά τους.

Ως βασικά γνωρίσματα του ΚτΜ αναγνωρίζει τον αυτοοργανωμένο χαρακτήρα του, τη διοργάνωση σε επίπεδο παρέας και τη μη κερδοσκοπική-μη εμπορευματική διάστασή του. Αντιλαμβάνεται τις καρναβαλικές πρακτικές ως μία έκφραση συνέχειας της παράδοσης, ως πρακτικές τελετουργίας, μία, όπως λέει, «παγανιστική παράσταση», στο πλαίσιο της οποίας ο καθένας έχει το δικό του ρόλο: «...Άλλος είναι ο μουσικός και άλλος ο διόνυσος...».

Η διαδρομή του ΚτΜ στο χώρο νοηματοδοτείται από τον Α. ως μία πορεία, η οποία περνάει από διάφορα σημεία της περιοχής. Τα σημεία αυτά δε συνιστούν αντικείμενα νοηματοδότησης διότι, όπως μου εξηγεί, «...Βρίσκεσαι σε μία έκσταση...το ταξίδι έχει σημασία, όχι τα σημεία...το σημαντικό είναι να ρολάρει η ενέργεια...». Για τον Α. η πράξη της νοηματοδότησης ενέχει και την κατανόηση των διαφορετικών τρόπων ζωής και κατοίκησης του χώρου από τα υποκείμενα που δρουν σε αυτόν, μία διαδικασία που θεωρεί πως δε μπορεί να λάβει χώρα στα πλαίσια του ΚτΜ.

Αντιθέτως, το ΚτΜ βιώνεται ως στιγμές έκστασης, στις οποίες συμβάλλουν τα ποικίλα συναισθήματα, οι οπτικές εντυπώσεις, ο χορός και η μουσική. Όλα αυτά, οδηγούν το

υποκείμενο-συμμετέχοντα στο ΚτΜ σε μία «μεταφυσική κατάσταση», μία διαφορετική σφαίρα από αυτήν της καθημερινότητας. Η κύρια διαφορά ανάμεσα στις δύο αυτές σφαίρες εντοπίζεται στο βαθμό έντασης της εμπειρίας: «...Είναι μία πολύ δυνατή στιγμή...». Παρόλα αυτά, ο Α. δε βιώνει το ΚτΜ ως μία ρήξη με την καθημερινότητα, γιατί για εκείνον η ρήξη ενέχει το στοιχείο του απρόβλεπτου και του αυθόρμητου: «...Όταν κάτι είναι προκαθορισμένο χάνει στον αυθορμητισμό...βέβαια κερδίζεις την καλή διοργάνωση...αλλά είναι σαν να πηγαίνεις ραντεβού με τη διασκέδαση, δεν είναι κάτι αυθόρμητο...με την έννοια του απρόβλεπτου...».

Σχετικά με την επαφή των καρναβαλιστών με άλλες πολιτισμικές και κοινωνικές ομάδες που κατοικούν το Μεταξουργείο, ο Α. θεωρεί ότι πρόκειται μόνο για συμπτωματικές συναντήσεις: «...Η διάδραση με άλλες κοινωνικές ομάδες είναι σπάνια...δεν σπάνε αυτές οι μεμβράνες έτσι απλά και εύκολα...θέλουν μία ψυχική προετοιμασία...». Έτσι, σύμφωνα με τον Α., το ΚτΜ δε συγκροτεί ένα πεδίο ουσιαστικής επικοινωνίας των καρναβαλιστών με την ετερότητα που κατοικεί και δραστηριοποιείται στη γειτονιά. Αντιθέτως, οι στιγμές συνάντησης με άλλες κοινωνικές ομάδες χαρακτηρίζονται ως τυχαίες και φευγαλέες.

Το στοιχείο της αυτοοργάνωσης και το γεγονός ότι εκτυλίσσεται στο δημόσιο χώρο της περιοχής, προσδίδουν στο ΚτΜ μία πολιτική διάσταση, σύμφωνα με τον Α. Παρόλα αυτά, θεωρεί ότι η συμμετοχή στο καρναβαλικό δρώμενο διέπεται από προσωπικά κίνητρα, στα οποία εντάσσει την επιθυμία συνύπαρξης και επικοινωνίας με άλλα υποκείμενα στο χώρο και τη δημιουργική έκφραση. Επίσης, η συνθήκη της μεταμφίεσης νοηματοδοτείται ως μία έκφραση της παράδοσης: «...Μία συνέχεια μέσα από τους αιώνες...».

Τέλος, η καρναβαλική συνθήκη όπως συγκροτείται στην αστική περιοχή του Μεταξουργείου, νοηματοδοτείται από τον Α. ως μια διαδικασία συσπείρωσης μίας κοινότητας γύρω από ένα κοινό όραμα, μία «κοινή αισθητική». Για τον ίδιο, αποτελεί μία έκφραση διασκέδασης που δε διαφέρει των άλλων ψυχαγωγικών πρακτικών στα πλαίσια μίας ομάδας υποκειμένων. Σε αυτό το πλαίσιο, δε θεωρεί ότι το ΚτΜ δύναται να συγκροτήσει μία «δεύτερη ζωή», παράλληλη της καθημερινής, καθώς όπως λέει: «...Οι ταυτότητες παραμένουν...πρόκειται για ένα παιχνίδι...ένα παιχνίδι που το βιώνεις για κάποιες ώρες, ανώδυνα τις περισσότερες φορές...».

Αθηνά Σταματοπούλου

Η Αθηνά έμαθε για το ΚτΜ μέσα από ένα τηλεφώνημα του φίλου της, Ηλία Σ., ιδιοκτήτη του μπαρ «Άνθρωπος» και ένα από τα άτομα που σκέφτηκαν εξ αρχής την ιδέα για την οργάνωση ενός τέτοιου δρώμενου: «...Με πήρε λέγοντάς μου ότι είχε μία φοβερή ιδέα...να κάνουμε ένα αυτοσχέδιο καρναβάλι στο Μεταξουργείο...».

Τις επόμενες μέρες συμμετείχε στις πρώτες ανοιχτές συνελεύσεις που διοργανώθηκαν με σκοπό τη σχεδίαση του εγχειρήματος. Στις συνελεύσεις αυτές έλαβαν μέρος και αρκετά άτομα που συμμετείχαν ως διοργανωτές στο Wsr με σκοπό, όπως μου λέει, να μεταδώσουν στους διοργανωτές του ΚτΜ την εμπειρία τους σχετικά με τη διεξαγωγή μίας γιορτής στο δημόσιο χώρο της Αθήνας. Ως μέλος των συνελεύσεων, η Αθηνά μου περιγράφει το μεγάλο ενθουσιασμό που ένιωθε με την ιδέα ενός καρναβαλιού στην πόλη που δεν είχε σχέση με θεσμικούς φορείς. Στα πλαίσια αυτών των πρώτων συνελεύσεων τέθηκαν κεντρικά ζητήματα σε σχέση με τη διοργάνωση του ΚτΜ: τι δράσεις θα περιλαμβάνει, με ποιόν τρόπο θα οργανωθεί και με ποιόν τρόπο θα μπορούσαν να εμπλακούν οι καλλιτεχνικές ομάδες που δραστηριοποιούνταν στην περιοχή, όπως πχ οι ομάδες κρουστών που, όπως μου εξηγεί, τότε γνώριζαν άθιση.

Η μέρα διεξαγωγής του πρώτου ΚτΜ τίθεται μετά από δύο βδομάδες από την πρώτη συνέλευση, με αυθόρμητη διάθεση. Μία από τις ενέργειες που έγιναν στη σύντομη αυτή περίοδο διοργάνωσης ήταν η αφισκόλληση κειμένων που ενημέρωναν τους κατοίκους της γειτονιάς για το επερχόμενο ΚτΜ, σε διάφορες γλώσσες ουτως ώστε να γίνονται κατανοητά και από τα αλλόγλωσσα υποκείμενα.

Για την Αθηνά, το πρώτο περιγράφεται ως μία πολύ έντονη εμπειρία: «...Δεν είχα διάθεση να ντυθώ και έτσι φόρεσα ένα αυτοσχέδιο ένδυμα που αποτελούνταν κυρίως από σακούλες σκουπιδιών, κάτι που αποδείχτηκε πολύ χρήσιμο όταν άρχισε να βρέχει...». Μου εξηγεί, ότι ένας από τους παράγοντες που έκανε αυτήν την εμπειρία πιο έντονη ήταν η μειωμένη πληθυσμιακή πυκνότητα του χώρου: «...Το πρώτο ΚτΜ είχε τα πιο λίγα άτομα...ήταν σαν να συναντιόμαστε μεταξύ μας... δεν ήταν μία κλασική συνθήκη διασκέδασης...το βίωσα ως μία εκστατική συνάντηση για την οποία αρκούσε η συνύπαρξη με αγαπημένους ανθρώπους σε αυτήν την κατάσταση...». Παρόλα αυτά, τονίζει τη διάθεση επικοινωνίας του ΚτΜ εκ μέρους των διοργανωτών προς όλη τη γειτονιά, οι οποίοι διέδωσαν το επερχόμενο συμβάν από στόμα σε στόμα. Για αυτό τον λόγο, μου εξηγεί, η συνθήκη αυτή νοηματοδοτήθηκε ως κάτι ευρύτερο και διαφορετικό από μία απλή συνέντευξη με φιλικά και γνωστά πρόσωπα. Η καρναβαλική γιορτή, στο σύνολό της, αποτέλεσε για αυτήν μία ασυνεχή και αποσπασματική εμπειρία, με την έννοια ότι δε βίωσε μία γραμμική πορεία στο χώρο, αλλά κυρίως αποσπάσματα έντονων στιγμών. Ως μια τέτοια στιγμή περιγράφει και τη στάση του ΚτΜ στη Chinatown, όπου φωτογραφίζοντας από τους ορόφους των κτιρίων το δρώμενο, ένιωσε μεγάλη συγκίνηση βλέποντας κατοίκους να παρατηρούν από τα διαμερίσματά τους αυτό που συνέβαινε.

Στα πλαίσια αυτής της συνθήκης, η Αθηνά βίωσε μία αμφίθυμη εμπειρία, συνδυάζοντας το ρόλο του παρατηρητή και του συμμετέχοντα: «...Από την μία μεριά βίωνα μεγάλη έκσταση,

στην οποία συνέβαλλε η βροχή, οι συναντήσεις με αγαπημένα πρόσωπα, η ατμόσφαιρα ενθουσιασμού που υπήρχε...από την άλλη είχα υιοθετήσει και το ρόλο του παρατηρητή, κυρίως μέσω της φωτογραφικής μου μηχανής...ουσιαστικά οι δύο αυτές ταυτότητες συνέκλιναν μέσα από το φωτογραφικό μου φακό...υπήρχαν πολλές στιγμές που στεκόμουν περιφερειακά του πλήθους για να φωτογραφίσω διάφορες καταστάσεις και ενδυμασίες...». Η διαδικασία της παρατήρησης συνδεόταν άρρηκτα με τις ερευνητικές ανησυχίες της εκείνη την περίοδο, όπως μου εξηγεί: «...Τότε ασχολιόμουν πολύ με ζητήματα της πόλης και του δημόσιου χώρου στα πλαίσια του προπτυχιακού μου στο τμήμα Αρχιτεκτονικής του ΕΜΠ... και αυτό συνετέλεσε στο τρόπο με τον οποίο νοηματοδότησα το ΚτΜ...η φωτογραφική μου αποτύπωνε ερευνητικές ανησυχίες σχετικά με το δημόσιο χώρο και την χρήση του...».

Στα επόμενα ΚτΜ, υιοθέτησε πιο ξεκάθαρα το ρόλο του παρατηρητή: «...Δεν έπαιρνα μέρος στην προετοιμασία, παρόλα αυτά περίμενα πότε θα έρθει η μέρα του ΚτΜ, γιατί ήθελα να το παρατηρήσω και να το φωτογραφίσω κυρίως ως συμβάν...». Μέσα από το ρόλο του παρατηρητή την ενδιέφερε να μελετήσει τις διαφορετικές στάσεις σωμάτων στο χώρο, τη διαφορετική κινησιολογία του κάθε υποκειμένου ως μία διαφορετική πρακτική κατοίκησης. «...Ως βίωμα θυμάμαι ελάχιστα πράγματα...αυτό που έχω ζήσει από τα ΚτΜ έχει αποτυπωθεί κυρίως στις φωτογραφίες που τράβηξα...».

Στα πλαίσια της ερευνητικής της ενασχόλησης με ζητήματα του αστικού δημόσιου χώρου, της τράβηξαν το ενδιαφέρον ο μεγάλος αριθμός αδόμητων οικοπέδων που συνάντησε κατά τη διαδρομή του ΚτΜ στους δρόμους της περιοχής: «...Τα έβλεπα ως πεδία ανενεργά, αχρησιμοποίητα, νεκροί χώροι στην πόλη που με το πέρασμα του ΚτΜ αποκτούσαν ξαφνικά ζωή...».

Ενώ σε γενικές γραμμές αντιλαμβάνεται τα ΚτΜ ως συγκεχυμένα μεταξύ τους συμβάντα που δε δύνανται να διαχωριστούν στο μυαλό της με βάση το έτος διεξαγωγής τους, το τέταρτο ΚτΜ σηματοδότησε για αυτήν μία ρήξη με τα προηγούμενα τρία: «Αυτό που παρατήρησα σε αυτό το ΚτΜ ήταν μία μεγάλου βαθμού διάσπαση του καρναβαλικού σώματος...ήταν σαν να διαχύθηκε στο χώρο και να οργανώθηκε αυθόρμητα σε πολλούς μικρούς και αυτόνομους πυρήνες... ενώ τα προηγούμενα ΚτΜ ήταν εντοπισμένα στο χώρο, αυτό είχε αποκτήσει πολλές εστίες οι οποίες ήταν ανεξάρτητες ως προς την κεντρική διοργάνωση...». Η διάσπαση της –όσο το δυνατόν– γραμμικής πορείας του ΚτΜ και η διάχυση της κεντρικότητάς του σε συνδυασμό με τη μεγάλη πληθυσμιακή πυκνότητα, της έκανε αρνητική εντύπωση και αναρωτήθηκε τι άλλαξε από τη μία χρονιά στην άλλη και είχε μία τόσο διαφορετική διάταξη ως οντότητα: «...Παντού ήταν καρναβάλι...είχε άπειρο κόσμο και ο παλμός του ΚτΜ εξαπλώθηκε μέχρι και την Ιερά οδό...ήταν μία υπερπαραγωγή που ερχόταν σε αντιδιαστολή με τα υπόλοιπα ΚτΜ...το παραέκανε οργανωμένο και

του προσέδιδε μία διάσταση μεγαλομανίας...». Παρόλα αυτά, κίνησε το ερευνητικό της ενδιαφέρον το γεγονός ότι ξέφυγε από τον έλεγχο της οργανωτικής ομάδας και κατάφερε να γεννήσει καταστάσεις και πυρήνες ανεξέλεγκτους.

Η επαφή που είχε η Αθηνά με το Μεταξουργείο, πριν συμμετάσχει στο ΚτΜ, ήταν κυρίως μέσω του μπαρ «Άνθρωπος», καθώς διατηρούσε στενές φιλικές σχέσεις με τον ιδιοκτήτη του και με κάποιους από τους θαμώνες του. Για εκείνη ο «Άνθρωπος» ήταν ένα μέρος συνάντησης με γνωστούς και φίλους, συνάντησης που πολύ συχνά ήταν αυθόρμητη και όχι οργανωμένη εκ των προτέρων. Μέσα από το ΚτΜ η σχέση με την περιοχή άρχισε να διευρύνεται, κυρίως μέσω της κοινωνικοποίησης με άλλα υποκείμενα που συμμετείχαν στην προετοιμασία και διεξαγωγή του, πολλά από τα οποία ήταν επίσης μόνιμοι κάτοικοι του Μεταξουργείου.

Η σχέση με την περιοχή, προσδιορίστηκε εκ νέου και μέσα από μία διαδικασία χαρτογράφησης που ανέλαβε στα πλαίσια της προπτυχιακής διπλωματικής της εργασίας. Μέσα από μία τέτοια διαδικασία, βίωσε διαφορετικά το Μεταξουργείο, μέσα σε άλλες χωροχρονικές συνθήκες και με άλλο σκοπό – πρόθεση. Μέσα από το περπάτημα που συνόδευε τη χαρτογράφηση είχε καλύτερη εποπτεία του «τι εστί Μεταξουργείο». «...Ανακάλυψα ότι σε πολλές ζώνες της περιοχής αισθανόμουν φόβο και είδα με έκπληξη πόσοι χώροι στη δημόσια σφαίρα του Μεταξουργείου ήταν ελεύθεροι προς κατοίκηση αλλά δεν κατοικούνταν...». Παρόλα αυτά, θεωρεί ότι η ύπαρξη ακατοίκητων και ανενεργών υπαίθριων χώρων, συνιστά ένα γενικότερο φαινόμενο που παρατηρείται στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας και που στο Μεταξουργείο εμφανίζεται πιο περιορισμένο. «...Ενδεχομένως λόγω της οικονομικής κατάστασης των κατοίκων της περιοχής και της ύπαρξης πολλών μεταναστών, οι πλατείες γεμίζουν με κόσμο, τα παιδιά παίζουν με υποδομές αστικού χώρου...διατηρεί μία αίσθηση γειτονιάς περισσότερο από άλλες περιοχές του κέντρου...».

Την ίδια διαπίστωση έκανε και μέσα από τις διαδρομές του ΚτΜ, κατά τις οποίες ανακάλυπτε ένα πλήθος νεκρών υπαίθριων χώρων, οι οποίοι με το πέρασμα του ΚτΜ από αυτούς, ζωντάνευαν προσωρινά. «...Μέσα από την διπλωματική μου, συνειδητοποίησα ότι στην Ελλάδα δεν είναι καθόλου ανεπτυγμένη η κουλτούρα του έξω...δεν μπορούμε να απεξαρτηθούμε από τους εμπορευματικούς χώρους...να ξεκολλήσουμε από την καρέκλα...». Το ΚτΜ και το WSP ως πρακτικές οικειοποίησης του δημόσιου χώρου της πόλης, την ώθησαν να καταλάβει ότι: «...Ίσως αυτό που λείπει δεν είναι οι πράσινοι ανοιχτοί χώροι αλλά οι καταστάσεις που ζωντανεύουν διαφόρων τύπων αστικές χωρικότητες...».

Σχετικά με το ρόλο των μαγαζιών εστίασης της περιοχής στη διεξαγωγή του ΚτΜ, θυμάται πόσο μεγάλη εντύπωση της είχε κάνει όταν στο πρώτο ΚτΜ, διάφοροι μικρομαγαζάτορες

προσέφεραν στους καρναβαλιστές φαγητό που ήταν στο βασικό τους μενού: «...Ήταν ξεκάθαρο ότι δεν το έκαναν για διαφήμιση...ήταν πιο πολύ κάτι που γινόταν στη λογική του κεράσματος και μου άρεσε πολύ σαν στάση...ήταν σαν να συμμετέχουν και οι ιδιοκτήτες των μαγαζιών στο ΚτΜ με τον τρόπο τους...». Πιο συγκεκριμένα, της είχε κάνει εντύπωση μία οργάνωση Αφρικανών γυναικών, οι οποίες είχαν χρησιμοποιήσει την κουζίνα ενός μαγαζιού της περιοχής με σκοπό να μαγειρέψουν δικά τους φαγητά: «...Ήταν κι αυτό ένα στοιχείο συμμετοχής...μία γευστική επαφή με έναν άλλο πολιτισμό...».

φαγητό που είχε μαγειρέψει η Ένωση Αφρικανών Γυναικών του Μεταξουργείου στην κουζίνα του μαγαζιού 'Τριφασικό' στην οδό Σφακτηρίας, ΚτΜ 2010, πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

Στα επόμενα ΚτΜ, αντιλήφθηκε μία πιο σαφή εκμετάλλευση του καρναβαλικού δρώμενου εκ μέρους των μαγαζιών: «...Μερικά μαγαζιά και κάποιες ομάδες κρουστών ένωθα ότι χρησιμοποιούσαν τα ΚτΜ για να διαχωριστούν μεταξύ τους...ήταν λίγο σαν να βλέπω μία διαφήμιση...ένα εμπορευματικό-διαφημιστικό στοιχείο που δίνει μία άλλη τροπή στην καρναβαλική συνθήκη...». Ως εκ τούτου, ο μη καταναλωτικός-εμπορευματικός χαρακτήρας του ΚτΜ, άρχισε να συνιστά αντικείμενο αμφισβήτησης από την Αθηνά, η οποία σιγά σιγά σταμάτησε να βιώνει την έντονη εκστατικότητα που βίωσε στο πρώτο ΚτΜ και υιοθέτησε εξ ολοκλήρου τον ρόλο του παρατηρητή-ερευνητή, απομυθοποιώντας ταυτόχρονα την καρναβαλική συνθήκη.

Η Αθηνά μου εξηγεί ότι δεν ήταν ποτέ φιλική ως προς την συνθήκη της καρναβαλικής μεταμφίεσης, θεωρώντας ότι η καθημερινή ενδυμασία συνιστά από μόνη της μία ιδιότυπη μεταμφίεση. «...Σε κάθε ΚτΜ με ρωτούσαν τι έχω ντυθεί...με ενοχλούσε αυτή η ερώτηση γιατί ήταν σαν κάποιος να μου επέβαλλε έναν υπονοούμενο όρο συμμετοχής στο ΚτΜ...Δεν έχω την ανάγκη να μεταμφιεστώ...πάω όπως ξυπνήσω...». Μου κάνει ξεκάθαρο ότι η επιθυμία της να μην μεταμφιεστεί δεν πηγάζει από κάποια ανάγκη διάκρισης από το καρναβαλικό σώμα, αλλά από μια τάση απομυθοποίησης της ίδιας της μεταμφίεσης που βίωσε σταδιακά μέσα στα χρόνια. Τη ρωτάω πώς βλέπει τις μεταμφιέσεις των άλλων καρναβαλιστών: «...Θαυμάζω πολύ μία ωραία στολή, ειδικά αν είναι αυτοσχέδια...τη βλέπω ως αναζήτηση μίας άλλης ταυτότητας...». Παρόλα αυτά, θεωρεί ότι ακόμα και χωρίς μεταμφίεση, η ταυτότητα του υποκειμένου που συμμετέχει στο ΚτΜ αλλάζει έτσι κι αλλιώς, λόγω της ιδιαιτερότητας της συνθήκης.

Αλέξανδρος Μανόπουλος

Ο Αλέξανδρος είναι πρώην κάτοικος του Μεταξουργείου. Εμαθε για την ύπαρξη του ΚτΜ από μία διαφημιστική αφίσα στην πόρτα του σπιτιού του ενώ άκουσε για δρώμενο από τον «τελάλη» που βγήκε κάποιο βράδυ πριν από την Κυριακή του ΚτΜ στη γειτονιά. Έχοντας μεγάλη περιέργεια να ανακαλύψει τι είναι αυτό για το οποίο μιλάνε, εμφανίστηκε στο ΚτΜ, τη δεύτερη χρονιά διεξαγωγής του, στην πλατεία Αυδή, που είχε οριστεί ως σημείο εκκίνησης της καρναβαλικής διαδρομής. «...Όταν έφτασα υπήρχαν μόνο κάτι παιδάκια που παίζανε και ένιωσα άβολα...λίγο αργότερα τους είδα να έρχονται και να μας περιβάλλουν...κάτι χρωματιστοί άνθρωποι με τύμπανα και φωνές και σκέφτηκα ότι εδώ κάτι θα γίνει...». Μου περιγράφει μία συνθήκη όπου επικρατούσε ο ενθουσιασμός, η ευθυμία και η έκσταση, χαρακτηριστικά που τη διέκριναν από τα υπόλοιπα καρναβάλια, «τα πλαστικά»: «...Έχει άλλη λογική, δεν είναι στημένο...». Σε αυτήν την «αυθεντικότητα» του ΚτΜ συμβάλλουν οι στολές που είναι αυτοσχέδιες και εντυπωσιακές και οι μουσικές που διαχέονται σε όλη τη γειτονιά.

Μου εκφράζει τον ενθουσιασμό που ένιωσε όταν αντιλήφθηκε τη συμμετοχή μεταναστών και άλλων περιθωριοποιημένων κοινωνικών ομάδων της περιοχής στο δρώμενο και την αίσθησή του ότι οι δρόμοι και τα στενά της γειτονιάς μεταμορφώνονταν κατά το πέρασμα της καρναβαλικής πορείας. Ένα σημαντικό στοιχείο που κατά τον ίδιο συνέβαλλε στην εκστατικότητα που παρήγαγε το Καρναβάλι ήταν ο απρόσμενος χαρακτήρας του: «...Περπατάς σε ένα ήσυχο στενό και ξαφνικά ακούς τύμπανα και στην επόμενη γωνία βλέπεις ένα πολύχρωμο σύνολο ανθρώπων...»

Την επόμενη χρονιά αποφασίζει να λάβει μέρος στην διαδικασία προετοιμασίας του ΚτΜ, συμμετέχοντας στις συνελεύσεις και στις κατασκευαστικές δραστηριότητες. Ως φωτογράφος τον ενδιαφέρει να ερευνήσει τη διαδικασία με την οποία συγκροτείται ένα τέτοιο εγχείρημα και προπάντων τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ υποκειμένων στα πλαίσιά της. Μου εξηγεί ότι είχε την επιθυμία να καλύψει φωτογραφικά μια συνθήκη που να προβάλλει «κάτι άλλο από την οικονομική κρίση», καθώς είχε κουραστεί από τα θέματα που τόνιζαν τις αρνητικές συνέπειες της οικονομικής και πολιτικής κατάστασης της χώρας: «...Ήθελα να αναδείξω άλλες σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, που δεν βασίζονται απαραίτητα στο χρήμα...». Με αυτό το σκεπτικό, παρευρίσκεται ως φωτογράφος σε μία συνάντηση της ομάδας, σε σπίτι κατοίκου της περιοχής που συμμετέχει στη διοργάνωση, όπου λαμβάνει χώρα η πρόβα των στολών.

Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης επικεντρώνεται κυρίως στις σχέσεις που συγκροτούνται μεταξύ των υποκειμένων στα πλαίσια των συνελεύσεων, των κατασκευών και των προεόρτιων γλεντιών, οι οποίες και θεωρεί ότι καθορίζουν άμεσα την κατεύθυνση που θα λάβει το εγχείρημα. Στο περιβάλλον των συνελεύσεων δεν εκφράζονται πολιτικές θέσεις, κάτι που για τον ίδιο είναι πολύ σημαντικό, αλλά κυριαρχεί ένα κλίμα φαντασίας, όρεξης και «τρέλας». Μου εξηγεί ότι τα υποκείμενα που συμμετέχουν στην διαδικασία αναπτύσσουν περισσότερο φιλικές σχέσεις παρά πολιτικές: «παρέες που κρατάνε». Ο χαρακτήρας των συνελεύσεων χαρακτηρίζεται ως απελευθερωτικός: «...Δίνει το χώρο στον άλλον να εκφραστεί...δεν θα σε κρίνει κανείς αν έχεις διαφορετική άποψη...». Η απουσία λογοκρισίας και ο αυθόρμητος χαρακτήρας της ομάδας είναι, σύμφωνα με τον Αλέξανδρο, βασικά στοιχεία της ταυτότητας του ΚτΜ.

Στη συνέχεια τίθεται το ζήτημα της πληθυσμιακής διόγκωσης του ΚτΜ με τα χρόνια, ένα θέμα που όπως μου εξηγεί έχει ανακύψει πολύ στις συνελεύσεις της ομάδας, η οποία προσπαθεί κάθε χρόνο να διαχειριστεί με τον καλύτερο τρόπο το πληθυσμιακό μέγεθος και τις χωρικές διαστάσεις που λαμβάνει το ΚτΜ. Ένα ακόμα σημαντικό σημείο της οργάνωσης του δρώμενου είναι ο σχεδιασμός της διαδρομής του μέσα στην γειτονιά: «...Προσπαθούμε να μην περνάει κάθε χρόνο από τα ίδια σημεία...θέλουμε να προσελκύσουμε συμμετέχοντες όχι αποστασιοποιημένους θεατές...να μην περνάει η πορεία από πολλά μαγαζιά όπου κάθεται ο άλλος ως πελάτης και παρατηρεί απλώς το ΚτΜ να περνάει...».

Με το παραπάνω σχόλιο, εντάσσεται στη συζήτηση το θέμα της σχέσης του ΚτΜ με τα μαγαζιά της περιοχής. Για τον Αλέξανδρο, η τροφοδοσία των μαγαζιών με φαγητό και ποτό στους καρναβαλιστές, είναι πολύ σημαντική ενέργεια γιατί συμβάλλει στην συνέχισή του, με την έννοια ότι δίνει την απαραίτητη ενέργεια στα υποκείμενα για να μπορούν να βγάλουν εις

πέρας τη διαδρομή. Επιπλέον πολλά μέλη της ομάδας διοργάνωσης του ΚτΜ διατηρούν καλές σχέσεις με μερικά μαγαζιά-στέκια της περιοχής και αυτή η ενέργεια συμβάλλει στη σύσφιξη των εν λόγω σχέσεων.

Στο πλαίσιο των σχέσεων που αναπτύσσονται μέσα από τη διαδικασία προετοιμασίας και διεξαγωγής του ΚτΜ, αναφέρεται πολύ στην προσπάθεια ένταξης άλλων κοινωνικών ομάδων (πχ των μεταναστών και των Κινέζων) στο εγχείρημα όπως και στη μείξη που δημιουργείται μεταξύ διαφορετικών πολιτισμικών παραδόσεων : «...Στο ΚτΜ μπορεί να συνυπάρχουν τα αφρικάνικα κρουστά, μουσικές *samba* και ήχοι από ελληνικές γκαΐντες...». Κατά την γνώμη του, το ΚτΜ συνιστά μία σύγχρονη έκφραση παραδοσιακών τελετουργιών όπως το ξέμπλεγμα του γαϊτανάκιου, το κάψιμο του καρνάβαλου αλλά και το ίδιο το στοιχείο της φωτιάς: «...Πρόκειται για ένα μείγμα...συνυπάρχουν η παλιά ελληνική παράδοση με άλλες κουλτούρες και αποκτά έναν πολυπολιτισμικό χαρακτήρα...». Στα πλαίσια του εγχειρήματος λαμβάνει χώρα η συνάντηση διαφόρων καλλιτεχνικών ομάδων, που η καθεμία δίνει το δικό της στίγμα, «τη δική της πινελιά», στο ΚτΜ.

Στην ερώτηση που αναφέρεται στα αποτελέσματα του ΚτΜ στο δημόσιο χώρο της περιοχής, μου εξηγεί ότι για αυτόν οι δρόμοι εμποτίζονται με μνήμες: «...Σταματάει να είναι δρόμος... έχει γίνει βίωμα...». Ως υλικά ίχνη του ΚτΜ θεωρεί τις αφίσες που παραμένουν για πολύ καιρό στους τοίχους του Μεταξουργείου και θυμίζουν ότι πέρασε από τους δρόμους του.

Με το κλείσιμο, μου τονίζει ότι το πιο σημαντικό προϊόν του ΚτΜ είναι οι σχέσεις μεταξύ των ατόμων, σχέσεις που έχει συνάψει ο ίδιος με μέλη της ομάδας, φίλιες και έρωτες που κρατάνε ακόμα και μετά τη λήξη του ΚτΜ και συμβάλλουν σε μία διαφορετική εμπειρία και νοηματοδότηση του ίδιου του Μεταξουργείου. Σε αυτό το βαθμό η γειτονιά νοείται ως το χωρικό πεδίο μέσα στο οποίο συγκροτούνται οι σχέσεις μεταξύ των υποκειμένων, συγκροτώντας ταυτόχρονα και τον ίδιο το χώρο.

Ειρήνη Τσιμπραγού

Η Ειρήνη έχει συμμετάσχει σε τρία συνολικά ΚτΜ. Αναφέρεται πολύ στην εξέλιξη του ΚτΜ από την πρώτη χρονιά στις επόμενες, θεωρώντας ως σημαντική τη μεγάλη συσπείρωση κόσμου η οποία έχει δώσει ζωή σε μία γειτονιά «που νωρίτερα δεν συνέβαινε τίποτα». Οι μνήμες της από τα ΚτΜ έχουν θετικό και αρνητικό πρόσημο. Ως θετική συνθήκη χαρακτηρίζει τη καλή διάθεση του κόσμου, την –μεγάλης σημασίας- συμμετοχή-προσφορά των μαγαζιών, τα οποία, όπως μου εξηγεί, έχουν στηρίξει το ΚτΜ λαμβάνοντας κι αυτά τα αντίστοιχα οφέλη της διαφήμισης και της μεγάλης προσέλευσης του κόσμου την μέρα της διεξαγωγής του. Σε

αυτό το πλαίσιο, θυμάται πολύ έντονα την αναμονή σε ουρές έξω από μαγαζιά που οι καρναβαλιστές συγκεντρώνονταν για τον ανεφοδιασμό τους σε φαγητό και πιωτό, ενώ βίωσε ως πολύ θετικό το κλίμα του «διάχυτου ερωτισμού» που επικρατούσε, «κυρίως από την μεριά των γυναικών». Ένα κλίμα που θεωρεί ότι εκπηγάζει από την ίδια την καρναβαλική συνθήκη της μεταμφίεσης, του χορού και της σωματικής εγγύτητας που αποτελεί πρόσφορο έδαφος για αθώα ερωτικά παιχνίδια. Ένα ακόμα θετικό στοιχείο του ΚτΜ κατά τη γνώμη της είναι η συμμετοχή πολλών μικρών παιδιών σε αυτό.

Στη συνέχεια της συνέντευξης, η Ειρήνη υποστηρίζει ότι το ΚτΜ απευθύνεται κυρίως σε μία συγκεκριμένη ομάδα υποκειμένων, που η ίδια χαρακτηρίζει ως «φυλή που τριγυρνάει στο Μεταξουργείο». Στη «φυλή» αυτή αποδίδει τα χαρακτηριστικά της χαλαρότητας ενώ χαρακτηρίζει τις μεταμφιέσεις της ως «πετυχημένες, αστείες και αυτοσχέδιες, συχνά με πολιτικό πρόσημο».

Όσον αφορά το σύνολο του ΚτΜ, διακρίνει σε αυτό ένα έντονο παραδοσιακό στοιχείο, κυρίως μέσα από τη σύγκρισή του με άλλα καρναβάλια όπως αυτό της Πάτρας. «...(Στο ΚτΜ) δεν θα δεις φτερά και πούπουλα...θα δεις την πιο παραδοσιακή ανάγκη του κόσμου να ξεσπάσει και να διονυσιαστεί μέσω της Αποκριάς, παρά να δείξει κουστούμια και άρματα...».

Σχετικά με την δομή που σχηματίζει το ΚτΜ στον χώρο, παρατηρεί την ύπαρξη πολλών μικρών πυρήνων, ως αποτέλεσμα της διάχυσής του στο χώρο. Τέτοιοι πυρήνες οργανώνονται σε σημεία όπως έξω από το μαγαζί Αστάρι, μέσα στο τετράγωνο του ακάλυπτου της Chinatown και στην πλατεία Αυδή.

Στα πλαίσια των εμπειριών που έχει συλλέξει από τα ΚτΜ, μου εξιστορεί και μία αρνητική, η οποία συνιστά και την πρώτη της έντονη εμπειρία από το ΚτΜ: πρόκειται για έναν καρναβαλιστή ο οποίος είναι μεταμφιεσμένος σε αρκούδα και ο οποίος βρίσκεται περιτριγυρισμένος από ένα πλήθος παιδιά Ρομά, τα οποία είναι, όπως λέει «εμφανώς ενοχλητικά». Η σκηνή τελειώνει με τον καρναβαλιστή να χάνει τον έλεγχο και να χαστουκίζει ένα από τα παιδιά, τα οποία απομακρύνονται από το σημείο σοκαρισμένα. Η σκηνή αυτή σόκαρε σε μεγάλο βαθμό την Ειρήνη, η οποία μετά από αυτό έφυγε.

Περνώντας σε θετικές, αυτή τη φορά, εμπειρίες μου εξιστορεί την εξής: «...Ερχόμουν από μία παιδική παράσταση και περπατούσα στο Μεταξουργείο...είχα ξεχάσει τελείως ότι ήταν η μέρα του ΚτΜ...ξαφνικά, περνώντας έξω από τη Chinatown, νιώθω να σείεται το σύμπαν και συνειδητοποιώ ότι είναι λόγω του ΚτΜ που έχει κάνει στάση εκεί...και ενώ είμαι πολύ κουρασμένη, μπαίνω μέσα στο ΚτΜ και αποφασίζω ότι θα περάσω τέλεια...όλοι χορεύουν κλπ και ενώ εγώ είμαι τελείως νηφάλια η

διάθεση μου αλλάζει επιτόπου...». Άλλη μία θετική ανάμνηση την βρίσκει έξω από το Αστάρι, όπου μαζεύονται ομάδες παραδοσιακών χορών που στήνουν γλέντι στα πλαίσια της καρναβαλικής γιορτής, να χορεύει το παραδοσιακό τραγούδι «Πώς το τρίβουν το πιπέρι».

Μου εξηγεί ότι στο ΚτΜ έχει βιώσει πολλές φορές εκστατικά συναισθήματα, τα οποία αποδίδει σε ένα πλήθος παραγόντων: στο χορό, στη σκόνη που σηκώνεται από το έδαφος, στον ιδρώτα των σωμάτων, στην κατανάλωση αλκοόλ, στη συνειδητοποίηση του χρόνου προετοιμασίας που χρειάζεται για να οργανωθεί ένα τέτοιο δρώμενο, και στην εκστατική μονοτονία που βιώνει κανείς στο γαϊτανάκι που «γυρνάς γύρω γύρω χωρίς λόγο» και η απόσταση μεταξύ των σωμάτων μειώνεται. Μέσα σε μία τέτοια ατμόσφαιρα θεωρεί ότι αλλάζει ριζικά ο τρόπος με τον οποίο βιώνεις τον Άλλον, γνωστό ή άγνωστο, καθώς γίνεσαι πιο ανοιχτός σε κάθε είδους συνάντηση με αυτόν.

Απόστολος Νικολαΐδης

Ο Απόστολος χαρακτηρίζει το ΚτΜ ως κάτι «βαρετό» λόγω του επαναληπτικού του χαρακτήρα: «...Στην αρχή τα πράγματα ήταν καλά αλλά στη συνέχεια βαρετά λόγω επανάληψης...κάθε χρόνο έχει την ίδια δομή και ακολουθεί το ίδιο μοτίβο...». Επίσης, θεωρεί ότι ο χαρακτήρας του ΚτΜ δεν είναι ταιριαστός με το περιβάλλον που το φιλοξενεί, καθώς δεν συνάδει με τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα του Μεταξουργείου.

Για τον Απόστολο τα καρναβάλια είναι, ως προς την πληθυσμιακή τους σύσταση, κυρίως παραδοσιακές τοπικές γιορτές: «...*(Στο ΚτΜ) θα έπρεπε να κάνει ο καθένας αυτό που ξέρει...να ενταχθούν όλα τα πολιτισμικά στοιχεία του Μεταξουργείου...να βγάλει τον χυμό του, να μη βγάλει τον χυμό άλλων φρούτων...*». Σε αυτή την κατεύθυνση, υποστηρίζει ότι το ΚτΜ περιορίζει μέχρι και εκτοπίζει τα υπόλοιπα πολιτισμικά στοιχεία του Μεταξουργείου και δε σταματά να τονίζει την ανάγκη συμμετοχής όλων των κατοίκων της περιοχής σε αυτό.

Ένα ακόμα αρνητικό σημείο το οποίο εντοπίζει σε σχέση με το ΚτΜ, έχει να κάνει με την οργάνωση των δράσεων που το αποτελούν: «...*Θα έπρεπε να υπάρχουν spots που να γίνονται πράγματα...συνήθως τα δρώμενα που φιλοξενεί το ΚτΜ είναι οργανωμένα ως παράλληλες δράσεις, ενώ θα έπρεπε να είναι ισότιμες προς αυτό...*».

Σχετικά με το στοιχείο της επανάληψης προσθέτει ότι συνιστά ένα λόγο απώλειας του αυτοσχεδιαστικού στοιχείου: «...*Δεν μπορώ να βιώσω το ΚτΜ ως πηγή έμπνευσης γιατί δεν ανανεώνεται...το βρίσκω πολύ δήθεν...περνάω καλά γιατί εκείνη είναι η μέρα που πρέπει να περάσω καλά...*».

Έλενα Λύγκου

Η Έλενα πάνω στο καρναβαλικό άρμα, Μεταξουργείο, πηγή: https://www.facebook.com/elena.ikaria/photos?source_ref=pb_friends_tl

Η Έλενα έμαθε για το ΚτΜ μέσα από το διαδίκτυο και την πρώτη φορά που συμμετείχε στη διεξαγωγή του πήρε μαζί της και τη φωτογραφική της μηχανή. Αργότερα άρχισε να λαμβάνει μέρος και στη διαδικασία προετοιμασίας του: «...*Γενικά μου αρέσει η ατμόσφαιρα του ΚτΜ... αλλά όχι τα κλασικά καρναβάλια της Ελλάδας, ξέρεις Πάτρα κλπ...μου αρέσει επειδή έχει ένα ενωτικό στοιχείο...*». Το ΚτΜ νοηματοδοτείται από την ίδια ως άμεσο και ανθρώπινο: «...*Βοηθάει και το κλίμα στη γειτονιά...το ότι δε θα έρθει πχ αστυνομία να κλείσει τους δρόμους όπως γίνεται σε άλλα καρναβάλια...για παράδειγμα το καρναβάλι της Πάτρας είναι πολύ εμπορικό...βλέπουνε την γιορτή αυτή απλά και μόνο ως πηγή εσόδων...*».

Για την Έλενα το ΚτΜ συνιστά μια βόλτα στη γειτονιά, κατά την οποία οι καρναβαλιστές μαζεύουν όλο και περισσότερους συμμετέχοντες και η οποία χαρακτηρίζεται από φυσικότητα και αμεσότητα. Νοηματοδοτείται επίσης και ως μία συνθήκη σεβασμού της διαφορετικότητας

των κοινωνικών ομάδων: «...Δεν υπάρχουν παραγκωνισμένα άτομα...πχ οι Κινέζοι δεν θεωρούνται ξένοι, ίσα ίσα, ίσως να αποτέλεσαν και την έμπνευση του ΚτΜ...». Εντύπωση της έχει κάνει επίσης η πολυμορφία των καρναβαλικών στολών και ο αυτοσχέδιος χαρακτήρας τους.

Της ζητάω να μου περιγράψει την εμπειρία της από την διαδικασία προετοιμασίας: «...Ένωθα πολλή χαρά που μπήκα στην ομάδα προετοιμασίας...κυρίως γιατί θαύμαζα το ΚτΜ για όσα έχει καταφέρει...και ένωθα περήφανη που θα είχα συμβάλει και εγώ σε αυτό...». Μου εξηγεί ότι «εκ των έσω» συνειδητοποίησε ακόμα περισσότερα πράγματα τα οποία προσφέρει το ΚτΜ στη γειτονιά και σε όσα υποκείμενα δραστηριοποιούνται στα πλαίσιά του: «...Επικοινωνείς με πολλούς ανθρώπους και έρχεστε πολύ κοντά...επίσης μαθαίνεις πράγματα, να κάνεις κατασκευές, το χέρι μου έμαθε να κάνει πράγματα που δε φανταζόμουν ότι θα έκανε...». Περιγράφει ένα πλαίσιο ανταλλαγής ιδεών και γνώσεων, μία συνθήκη γνωριμίας με άλλα υποκείμενα και μία δημιουργική διαδικασία η οποία έρχεται σε αντιπαράθεση με την καθημερινή εμπειρία και δράση.

Η Έλενα επισκεπτόταν την γειτονιά του Μεταξουργείου ήδη από την ηλικία των δεκαέξι: «...Πήγαινα στα στέκια της περιοχής...αλλά τότε το περπάτημα στους δρόμους του Μεταξουργείου με άγχωνε...με φόβιζε...τώρα με το ΚτΜ έχω μάθει όλους τους δρόμους και τα στενά, κυρίως μέσω της σχεδίασης του χάρτη της διαδρομής...». Μου εξηγεί ότι μέσα από τις δραστηριότητες του ΚτΜ και των άλλων δρώμενων στη περιοχή, οι δρόμοι της απενεχοποιήθηκαν, έγιναν πιο προσιτοί και πιο οικείοι.

Της ζητάω να μου περιγράψει την εμπειρία της από την μέρα διεξαγωγής του ΚτΜ: «...Είναι σαν γιορτή...σαν να έχεις γενέθλια ή να πηγαίνεις εκδρομή...κάτι που το περιμένεις με αγωνία να έρθει...χαίρομαι που ντύνομαι με τη στολή που έχω φτιάξει- πάντα τελευταία στιγμή! – για να έρθω στο ΚτΜ και κυκλοφορώ έτσι στη γειτονιά...όλοι σε κοιτάνε και γελάνε γιατί αντιλαμβάνονται ότι είναι γιορτή, ότι είναι αποδεκτό να είσαι έτσι όπως είσαι...». Μου περιγράφει τη στιγμή συνάντησης των καρναβαλιστών στην πλατεία Αυδή, στιγμή που συμβολίζει την εκκίνηση του ΚτΜ: «... Βλέπεις πόσο το περιμένουν...ότι είναι όλοι ευτυχισμένοι...βγαίνει ο κόσμος στα μπαλκόνια και βλέπεις την χαρά του και νιώθεις τρομερή αποζημίωση για ο, τι έχεις κάνει...». Μου εξηγεί πόση ικανοποίηση της προσφέρει το να βλέπει νέα πρόσωπα και μέλη διαφορετικών κοινωνικών ομάδων να συμμετέχουν σε αυτήν την «γιορτή». Μέσα από τη διαδικασία προετοιμασίας του ΚτΜ εκφράζεται, όπως λέει, το δημιουργικό κομμάτι της ταυτότητάς της, ένα κομμάτι που θεωρεί πως καταπιέζεται στην καθημερινότητα: «...όλο αυτό έχει ένα σκοπό... δεν σε αφήνει να βαρεθείς...γίνεται το κέντρο της ζωής μου για λίγο, αδρανοποιούνται όλα τα άλλα...». Παράλληλα, την ημέρα της διεξαγωγής βιώνει μία συνθήκη διονυσιασμού, στα

πλαίσια της οποίας απελευθερώνεται από τις κοινωνικές επιταγές της καθημερινής ζωής και έχει τη δυνατότητα να εκφραστεί έξω από τους περιορισμούς της.

Για την ίδια έχει μεγάλη σημασία η συγκρότηση νέων σχέσεων με άλλα υποκείμενα μέσα από τη διαδικασία προετοιμασίας του ΚτΜ: «...Οι σχέσεις που αναπτύσσονται μπορούν να χαρακτηριστούν μόνο ως μαγικές...γνωρίζεις πολύ ενδιαφέρον κόσμο που είναι πολύ κοντά στη νοοτροπία σου...». Μιλώντας για το ΚτΜ, τονίζει την απουσία πολιτικού και εμπορευματικού χαρακτήρα όπως και το στοιχείο του αυτοσχεδιασμού σε οτιδήποτε άπτεται των υλικών κατασκευών: «...Αν σκεφτείς την αναλογία μεγέθους τους ΚτΜ, σε σύγκριση και με τα άλλα καρναβάλια, και του χρήματος που δώσαμε, θα καταλάβεις για τι μικρό budget μιλάμε...όλα έχουν στηθεί με τα χέρια μας και με καλή διάθεση...».

Τη ρωτάω τι σημαίνει για αυτήν το γεγονός ότι το ΚτΜ οργανώθηκε και διεξάγεται κάθε χρόνο στη συγκεκριμένη γειτονιά: «...Ένας σκοπός του ΚτΜ είναι να ενώσει τους κατοίκους της γειτονιάς που είναι διαφορετικοί μεταξύ τους...Κινέζους, Αφγανούς, Πακιστανούς...κάποιοι ίσως να είναι πιο μαγκωμένοι, όπως ας πούμε οι Κινέζοι...το ΚτΜ προσπαθεί να καταφέρει τους Κινέζους να συμμετάσχουν και αυτοί...». Στη συνέχεια περιγράφει την επαφή της με παιδιά Ρομά που κατοικούν στη γειτονιά: «...Δεν έχω δει πιο ευτυχισμένα παιδάκια...μήνες πριν το ΚτΜ ρωτάνε πότε θα γίνει...πέρσι τα καλέσαμε στα σπίτια που φτιάχναμε τις στολές και τους φτιάξαμε δικές τους... Φέτος ένα παιδί Ρομά που ήξερε πως δε θα κατάφερνε να συμμετάσχει στο ΚτΜ μας δάνεισε το τρίκυκλό του με δική του πρωτοβουλία για να μας βοηθήσει στις μετακινήσεις!...».

Τέλος, τη ρωτάω πώς βιώνει το χώρο του Μεταξουργείου σε επόμενο χρόνο, αφού έχει συμμετάσχει στο ΚτΜ: «...Δημιουργήθηκε ένα πέπλο προστασίας, δεν με αγχώνει πια η περιοχή... γνώρισα του ανθρώπους της και πλέον ξέρω τη γειτονιά πολύ καλά...περπατώντας θα πεις τουλάχιστον τέσσερα «γεία»...εμένα που δε μου αρέσει να βγαίνω μόνη μου, αλλά πλέον μπορώ να το κάνω στο Μεταξουργείο...όλο και κάποιο φίλο θα συναντήσω...».

Ζαΐρα

Η Ζαΐρα έχει πάει σε τέσσερα συνολικά ΚτΜ. Αναφερόμενη στο πρώτο ΚτΜ μου εξιστορεί μία πολύ αρνητική εμπειρία την οποία συνδέει με τη συναισθηματική κατάσταση στην οποία βρισκόταν τη συγκεκριμένη ημέρα: «...Δεν ήξερα καλά τους δρόμους του Μεταξουργείου...και δεν ένωθα καλά με τις μεταμφιέσεις, με την αλλαγή των ρόλων...δεν αναγνώριζα το χώρο ούτε τα πρόσωπα...». Μου εξηγεί ότι αυτή η συνθήκη της προκάλεσε πανικό και σύγχυση μαζί με μία αίσθηση απομόνωσης από τους γύρω της και μοναξιάς.

Η εμπειρία του δεύτερου ΚτΜ αποδείχθηκε πολύ διαφορετική: «...Δεν σταματούσα να χορεύω ποτέ... Φόραγα μία μαύρη μάσκα και ένιωθα ότι κρυβόμουν πίσω από αυτήν...Με εντυπωσίασε το ότι μέσα από μία μεταμφίεση μπορεί να μη σε αναγνωρίσει κανείς...».

Σε γενικά πλαίσια, νοηματοδοτεί τη μεταμφίεση –και συγκεκριμένα τη μάσκα- ως μία απελευθερωτική συνθήκη που αλλάζει τις σχέσεις μεταξύ των υποκειμένων: «...Με την μάσκα μπορείς να λειτουργήσεις χωρίς αναστολές...σε απελευθερώνει σε σχέση με τον Άλλον...σου δίνει μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων...». Ως εκ τούτου, η μεταμφίεση ως συνθήκη λαμβάνει έναν αμφίθυμο χαρακτήρα, καθώς όπως και η ίδια περιγράφει, μπορεί να λειτουργήσει ως απομόνωση αλλά και ως πεδίο απελευθέρωσης και εγγύτητας με τον Άλλον.

Η μεταμφίεση νοηματοδοτείται και ως μίας μορφής τοτέμ. Για να μου εξηγήσει τι εννοεί αναφέρεται στην θεωρία του ανθρωπολόγου Levi-Strauss ο οποίος ορίζει το τοτέμ ως ένα αντικείμενο που οι «πρωτόγονοι» πολιτισμοί χρησιμοποιούσαν ως κάτι αντιπροσωπευτικό του εαυτού τους, ως ένα alter ego τους. Με τον ίδιο τρόπο θεωρεί η Ζαΐρα ότι λειτουργεί η καρναβαλική μεταμφίεση: «...Τα υποκείμενα που συμμετέχουν στο ΚτΜ θέλουν να ντυθούν κάτιπου τους αντιπροσωπεύει και εκφράζει μία κρυφή εικόνα που έχουν για τον εαυτό τους...». Καθώς, ως κοινωνικός ανθρωπολόγος και η ίδια, πιστεύει ότι το κοινωνικό υποκείμενο φέρει πολλαπλές ταυτότητες, για αυτήν το ΚτΜ δίνει την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να εκφράσουν μία ή περισσότερες από αυτές τις ταυτότητες.

Μία ακόμα διάσταση που λαμβάνει η μεταμφίεση μέσα από τα λόγια της, είναι η λειτουργία της ως άλλοθι απέναντι στους τρόπους με τους οποίους ένα υποκείμενο εκφράζεται στα πλαίσια του ΚτΜ: «...Ό, τι και να συμβεί παραγράφεται και αυτό λειτουργεί σαν άγραφος νόμος του ΚτΜ...Ό, τι και να συμβεί την επόμενη μέρα θα χάσει τη σημασία του...». Ο «άγραφος νόμος» που περιγράφει συνδέεται με τη μεταμφίεση, καθώς πρόκειται για μία συνθήκη προσωρινής αποδέσμευσης από ορισμένα αναγνωρίσιμα χαρακτηριστικά του υποκειμένου, γεγονός που διανοίγει ένα πεδίο νέων τρόπων έκφρασης και επικοινωνίας, τρόπων που δε μπορούν να ενταχθούν στα πλαίσια της καθημερινότητας και για αυτόν τον λόγο, παραγράφονται.

Η λειτουργία του άλλοθι εντοπίζεται, σύμφωνα με τη Ζαΐρα, και στη συνθήκη του δημόσιου χώρου ως χωρικό πεδίο του ΚτΜ: «...Ο δρόμος γίνεται δικός σου...δεν υπάρχουν αυτοκίνητα...επικρατεί μία «αναρχία»...δεν υπάρχουν τα όρια και οι περιορισμοί που υπάρχουν στην καθημερινότητα...». Έτσι, ο δημόσιος χώρος, στα πλαίσια του ΚτΜ, ενέχει την ίδια απελευθερωτική διάσταση με τη μεταμφίεση, υπό την έννοια ότι βιώνεται με τρόπο αποδεσμευτικό από τους περιορισμούς και τις κοινωνικές συμβάσεις της καθημερινότητας.

Λέει χαρακτηριστικά: «...Όταν πας στο ΚτΜ είναι σαν κάποιος να σου λέει: «σήμερα η μέρα είναι δικιά σας, αλλάξτε ρόλους και κάντε ο, τι θέλετε»...Ξαφνικά διαλύονται όλα τα στερεότυπα και τα taboo...στον δρόμο δεν αισθάνεσαι περιορισμένος σε ένα χώρο...ο δρόμος σε απελευθερώνει...όταν είσαι μέσα στο δρόμο σε τέτοιες συνθήκες ανοίγει το μάτι σου...».

Στο ΚτΜ, η Ζαΐρα, βιώνει μία συνθήκη εξαγνισμού. Η καρναβαλική γιορτή νοηματοδοτείται ως μία τελετουργία που περνάει από διάφορα στάδια, έχει αρχή, μέση και τέλος. Ως αρχή περιγράφει την προετοιμασία που διαρκεί μια-δυο μέρες πριν από το ΚτΜ, στα πλαίσια της οποίας συνεννοείται με τους φίλους της για το τι θα φορέσουν, ετοιμάζει τη στολή της κ.α. Στην ουσία, το κάθε στάδιο αυτής της «τελετουργίας» συνδέεται, στην περιγραφή της, με τα διάφορα χωρικά σημεία από τα οποία περνάει για να εισέλθει στο ΚτΜ, τους χώρους που το ΚτΜ διασχίζει όπως και τα σημεία στα οποία κάνει παύσεις. «...Όσο μπαίνεις στην περιοχή του Μεταξουργείου και συναντάς το ΚτΜ σιγά σιγά τα θετικά συναισθήματα ανεβαίνουν...γεμίζεις φεροορμόνες, απελευθερώνεσαι και χορεύεις...θυμάμαι μία συγκεκριμένη στιγμή στο περσινό ΚτΜ που χόρευα και ένιωθα τέτοια έκσταση που δεν είχα έλεγχο στο σώμα μου...».

Το ΚτΜ λειτουργεί απελευθερωτικά για τη Ζαΐρα και με έναν άλλον τρόπο, αυτόν της αποδέσμευσης από το κριτικό βλέμμα του Άλλου: «...Στο ΚτΜ απελευθερώνεσαι γιατί δε σε νοιάζει τι θα πει ο άλλος...είναι σαν να έχουμε δώσει όλοι τα χέρια...». Παρόλα αυτά, μου ξεκαθαρίζει ότι δε μιλάει για μία συγχώνευση των υποκειμένων, καθώς θεωρεί ότι το κάθε υποκείμενο βιώνει την καρναβαλική συνθήκη με διαφορετικό τρόπο.

Σε γενικές γραμμές το ΚτΜ νοηματοδοτείται ως μία παύση από την καθημερινότητα, ένα κενό χρόνου το οποίο όμως «...Δεν θα μπορούσε να διαρκέσει παραπάνω από μια-δυο μέρες γιατί δεν είμαστε εξοικειωμένοι με μία συνεχή αίσθηση ελευθερίας...Το ΚτΜ είναι η αφορμή και το άλλοθι που όλοι ψάχνουμε για να τη βιώσουμε προσωρινά...»

Επίσης, περιγράφεται και ως μία διαδικασία αναζήτησης με τον Εαυτό και με τον Άλλο. Στην πρώτη περίπτωση, το υποκείμενο αναζητά την καρναβαλική του έκφραση, μία έκφραση που συνήθως εμπεριέχει τη συνθήκη του Ωραίου καθώς, όπως λέει, «στο ΚτΜ όλα είναι ωραία». Στη δεύτερη περίπτωση το ΚτΜ προτάσσεται ως ένα άτυπο συμβόλαιο ανάμεσα στα υποκείμενα- ο «άγραφος κανόνας» που λέμε παραπάνω- το οποίο εξασφαλίζει μία σχέση οικειότητας και ελευθερίας μεταξύ τους.

Το ΚτΜ προσφέρει στη Ζαΐρα τη δυνατότητα να βιώσει μία εξαγνιστική καθαρότητα την οποία περιγράφει ως εξής: «...Έχεις ξεπεράσει όρια και συνήθειες...Είναι σαν να αιωρείσαι λίγα εκατοστά πάνω από το έδαφος και αυτό είναι το αποτέλεσμα μίας σειράς συνθήκων από τη συνθήκη του

δημόσιου χώρου μέχρι τη συνθήκη της μεταμφίεσης...». Ρωτώντας την για την παρακαταθήκη που μπορεί να αφήνει μία τέτοια συνθήκη, απαντάει πως ο δημόσιος χώρος εμποτίζεται με ενσώματες μνήμες, οι οποίες διαρκούν «για πάντα».

Κώστας Σεβδαλής

ο Κώστας, μεταμφιεσμένος ως μέλος της μουσικής ομάδας Swingeira, Μεταξουργείο, πηγή: Κώστας Σεβδαλής

των Suingeira. Τον ρωτώ αν για αυτόν, οι δύο αυτές διαφορετικές συνθήκες συμμετοχής στο δρώμενο αποτελούν και δύο διακριτές εμπειρίες. Μου εξηγεί ότι δεν ένιωσε ότι ήταν τελείως διακριτές, παρόλο που όταν ήταν μέλος της μπάντας ένιωθε μία αυξημένη ευθύνη ως προς το έργο που είχε να εκτελέσει: «...Παρόλα αυτά, συμμετέχεις όπως όλοι...ο καθένας κάτι κάνει...πχ εγώ παίζω, εσύ χορεύεις με τη μουσική που παίζω...». Του ζητώ να μου εξηγήσει πως ο ίδιος βιώνει αυτή την ευθύνη: «...Η ευθύνη έχει να κάνει με το γεγονός ότι θα πρέπει να είσαι σε θέση να βγάλεις εις πέρας αυτό που έχεις πει να κάνεις, δηλαδή να παίζεις τρεις ή τέσσερις ώρες...να μην

Ο Κώστας συμμετείχε στη διεξαγωγή του Καρναβαλιού μέχρι τώρα τέσσερις φορές, τα πρώτα δύο χρόνια ως αυτόνομη μονάδα ενώ τα τελευταία ως μέλος της μπάντας-μουσικού γκρουπ παρασυρθείς τελείως από την τρέλα του ΚτΜ...κυρίως όμως πιστεύω ότι ο ρόλος του μουσικού είναι κεντρικός στο ΚτΜ...δηλαδή το φτιάχνουμε και εμείς (οι μουσικοί) το ΚτΜ με ό,τι κάνουμε...δεν μπορεί να υπάρξει καρναβάλι χωρίς μουσική...»

Του ζητώ να μου περιγράψει τη σχέση της μπάντας με το ΚτΜ: «Τον Οκτώβρη ξεκινά η χρονιά στη μπάντα...Τον Δεκέμβρη ήδη ξέρεις ότι έρχεται το ΚτΜ και το περιμένεις...Ενάμιση μήνα πριν αρχίζουμε πυρετωδώς την προετοιμασία...». Η προετοιμασία αυτή συνίσταται σε πρόβες του περσινού ρεπερτορίου αλλά και κάποιου νέου μουσικού υλικού: «...Κυριαρχεί μία πυρετώδης κατάσταση εκείνη την περίοδο...πολλές πρόβες...είμαστε όλοι σε εγρήγορση...τρομερή προσμονή...»

Το μουσικό γκρουπ στο οποίο ανήκει ο Κώστας παίζει samba reggae, το είδος μουσικής που, όπως μου εξηγεί, παίζουν και οι περισσότερες μπάντες κρουστών στην Αθήνα. Στη συνέχεια της συνέντευξης μου κάνει μία συνοπτική ιστορική αναδρομή του μουσικού αυτού ρυθμού, ο οποίος συνιστά προϊόν των απογόνων των σκλάβων που μεταφέρθηκαν από την Αφρική στην Βαΐα, μία περιοχή της Βραζιλίας. «...Το Καρναβάλι στην Βραζιλία μέχρι το 1970 ήταν υπόθεση των λευκών...από κει και ύστερα οι Αφρικάνοι βγήκαν στον δρόμο και διεκδίκησαν τον χώρο τους... Στη Βραζιλία το καρναβάλι είναι το γεγονός της χρονιάς...τα πλαίσιά του είναι αυστηρά καθορισμένα σε σχέση με το τι ρυθμό παίζει κάθε μπάντα...οι καρναβαλιστές ξέρουν πάντα τον ήχο κάθε μπάντας που είναι και ξεχωριστός...».

Η αυστηρή δομική σύνθεση των μουσικών γκρουπ στο Βραζιλιάνικο καρναβάλι διακρίνεται από την χαλαρή και ρευστή τοποθέτησή τους στον χώρο στα πλαίσια του ΚτΜ. Όπως μου εξηγεί, υπάρχει πάντα η δυσκολία να κρατηθεί η δομή, το «formation» όπως ονομάζεται, της μουσικής μπάντας στον χώρο, κάτι που έχει μεγάλη σημασία για την καλή ποιότητα του ήχου.

Τον ρωτώ ποια είναι η σχέση μεταξύ των μουσικών ομάδων στα πλαίσια του ΚτΜ και μου εξηγεί ότι υπάρχει το στοιχείο του ανταγωνισμού, ο οποίος όμως στις περισσότερες περιπτώσεις συνιστά ένα δημιουργικό ανταγωνισμό, που δεν εμποδίζει μία τυχόν ηχητική και δημιουργική σύμπραξη μεταξύ δύο ή περισσότερων ομάδων. Περιγράφει επίσης, πώς η μείξη της μουσικής που προέρχεται από τις μπάντες και των ήχων του ΚτΜ (φωνές, γέλια, τραγούδια κ.α.) συγκροτεί ένα ιδιαίτερο ηχοτοπίο το οποίο, για τον ίδιο, έχει εκστατικές ιδιότητες: «...Συμβαίνει μία αλληλόδραση μεταξύ μουσικών και καρναβαλιστών...μετά από κάποια ώρα που παίζεις μουσική, μπαίνεις αναπόφευκτα σε ένα trance...αυτό συμβαίνει λόγω της κούρασης η οποία ρίχνει τις άμυνες...αλλά κυρίως από το όλο κλίμα του ΚτΜ, τις ενδυμασίες, τα άρματα, το χορό και βέβαια από την κατανάλωση αλκοόλ...»

Του ζητώ να μου περιγράψει με δικό του τρόπο το κλίμα που επικρατεί πριν από το ΚτΜ: «... Ένα μήνα πριν αρχίζει η προετοιμασία...η οποία είναι δύσκολη και εξοντωτική επειδή έχουμε την απαίτηση από τους εαυτούς μας να είμαστε καλοί στο ΚτΜ...και έτσι φτάνουμε σε πολύ υψηλό επίπεδο μουσικά...βλέπουμε το ΚτΜ λίγο σαν ευκαιρία, έναυσμα, για να γίνουμε καλύτεροι...».

Την μέρα διεξαγωγής του ΚτΜ, μαζεύονται κάποια πρωινή ώρα στο studio και ετοιμάζονται μέσα σε κλίμα ενθουσιασμού: «...Ντυνόμαστε, βαφόμαστε...υπάρχει μία διάχυτη ευφορία...το ΚτΜ είναι μία παράσταση για εμάς...». Μου εξηγεί ότι η ομοιογένεια των στολών είναι πολύ σημαντική για αυτούς. Κάθε μπάντα φοράει την στολή της, ενώ στους Swingeira η επιλογή της μεταμφίεσης γίνεται μέσα από συλλογική κουβέντα, «brainstorming», όπου ο καθένας εκφράζει την ιδέα του. Μόνη προϋπόθεση επιλογής της καρναβαλικής στολής: να είναι θεαματική.

Για τον Κώστα, το ΚτΜ είναι ξεχωριστό από τα άλλα καρναβάλια που συμβαίνουν στην χώρα: «δεν είναι στημένο όπως πχ το καρναβάλι της Πάτρας...είναι μία ανοιχτή γιορτή προς όλους... και αυτό σε κάνει να είσαι και εσύ ανοιχτός...ως αυτόνομο υποκείμενο αλλά και ως μπάντα...για παράδειγμα για ένα ΚτΜ είχαμε συνεργαστεί με άλλες μπάντες...». Ένα βασικό χαρακτηριστικό που προσδίδει στο ΚτΜ είναι η ανοιχτότητά του, ως προς τον τρόπο οργάνωσης και ως προς το κλίμα που καλλιεργεί την ημέρα διεξαγωγής του.

Ο Κώστας νοηματοδοτεί το ΚτΜ ως συνέχεια της παράδοσης: «...Είναι κάτι αυθύπαρκτο...κάτι που ενυπάρχει την συνείδησή μας...ένας θεσμός τόσο παλιός που είναι σαν να σου επιβάλλεται ως κοινή γνώμη...». Για αυτόν μία βασική λειτουργία αυτής της παραδοσιακής πρακτικής είναι η αντιστροφή του κόσμου: «...Αυτό θεωρώ ότι είναι πολύ βασικό...και το ΚτΜ αφήνει το χώρο να συμβεί...». Η καρναβαλική συνθήκη νοηματοδοτείται ως ένα παιχνίδι αντιστροφής κοινωνικών ρόλων, ως η δυνατότητα «να γίνει κανείς λίγο αυτό που δεν είναι». Το ΚτΜ σε αντίθεση με τα άλλα καρναβάλια, δίνει στα υποκείμενα αυτή τη δυνατότητα, επειδή είναι ανοιχτό: «...Οι δομές των άλλων καρναβαλιών δε σου δίνουν αυτή την ευκαιρία...Το ΚτΜ είναι ένα σημείο συνάντησης στο οποίο μπορεί να συμβεί και κάτι άλλο...σου δίνει το δικαίωμα να πιστέψεις σε κάτι αλλόκοτο...». Οι παράγοντες που συνεισφέρουν σε αυτήν την συνθήκη είναι, για τον Κώστα, η μεταμφίεση, ο χορός, η μουσική αλλά και η ίδια η χωροταξία του ΚτΜ: «...Ας πούμε το καρναβάλι της Πάτρας είναι μία δομημένη παρέλαση, που ουσιαστικά δημιουργεί θεατές, όχι συμμετέχοντες...το ΚτΜ συμβαίνει σε πολλά σημεία του χώρου...είναι αποσπασματικό...δε φτιάχνει γραμμικές διαδρομές...σε βοηθά να χαθείς...»

Η αποσπασματικότητα του ΚτΜ νοηματοδοτείται από τον Κώστα ως μία συνθήκη ελευθερίας:«...Για παράδειγμα το γεγονός ότι οι μουσικές ομάδες δεν παίζουν όλες μαζί, το ότι το

ΚτΜ ακολουθεί διαφορετικές διαδρομές κάθε φορά...προκαλεί ένα αίσθημα αναρχίας...χάνεσαι λίγο... έχεις πολλές επιλογές...σου δίνει τη δυνατότητα να κάνεις πολλές αναγνώσεις του ίδιου πράγματος... συνιστά μία άλλη δομή από τη δομή των άλλων, mainstream, καρναβαλιών...». Για τον Κώστα η ελευθερία που δίνεται στα υπόκειμενα που δρουν στο ΚτΜ να επιλέξουν τους προσδίδει το ρόλο του συμμετέχοντα.

Τον ρωτώ ποια ήταν η εμπειρία του σε σχέση με την περιοχή του Μεταξουργείου πριν από το ΚτΜ και αν θεωρεί ότι το τελευταίο έχει συμβάλει με οποιονδήποτε τρόπο στην κατασκευή μίας άλλης εμπειρίας και νοηματοδότησης της γειτονιάς: «...Εγώ στο Μεταξουργείο κυκλοφορούσα ήδη αρκετά χρόνια πριν...όταν ακόμα είχε πολύ λίγα μαγαζιά η περιοχή...εκεί ήταν εγκατεστημένη η θεατρική σχολή που σπούδαζα και εκεί πήγαινα για να παίξω μουσική σε διάφορες ομάδες...Το Μεταξουργείο είναι, πιστεύω, μία ιδιαίτερη περίπτωση χώρου στην Αθήνα λόγω των κτηρίων και της μορφολογίας του...παρότι αποτελεί περιοχή του κέντρου έχει αρκετή ησυχία, κάτι που ψάχνουν συγκεκριμένου τύπου άνθρωποι...».

Μου εξηγεί ότι την περίοδο κατασκευής του Μετρό στο Γκάζι, περίοδο που άνοιξαν πολλά μαγαζιά και η περιοχή αποτέλεσε αντικείμενο πολλαπλών εξευγενιστικών πρακτικών, το Μεταξουργείο λειτούργησε ως πόλος έλξης καλλιτεχνών και άλλων δημιουργικών υποκειμένων: «...Ουσιαστικά αυτό που έγινε στο Γκάζι έδωσε αέρα στο Μεταξουργείο...με την έννοια ότι ήρθαν πολλοί δημιουργικοί άνθρωποι που δεν τους άρεσε ο τύπος διασκέδασης που προωθούσε το Γκάζι...επίσης ακόμα δεν υπήρχαν πολλά μαγαζιά εστίασης όπως τώρα...στην γειτονιά εδράζονταν διάφορες καλλιτεχνικές ομάδες πχ τα κρουστά της Τάκη, οι Circus Days, η Anasa...Το Μεταξουργείο κράτησε άμυνες απέναντι σε αυτή τη διαδικασία εμπορευματοποίησης... είναι μία γειτονιά ανθρώπων δημιουργικών, ευαίσθητοποιημένων, που νοιάζονται για τα κοινά, αλληλέγγυων, ανοιχτών...». Κύριο σημείο συνάντησης στην περιοχή ήταν για αυτόν και τους φίλους του το μπάρ «Άνθρωπος» το οποίο χαρακτηρίζει και ως μέρος με μία διαφορετική «φυσιολογία», ως πλαίσιο συνάντησης δημιουργικών ανθρώπων, ως μέσο δημιουργίας ενός «άλλου τόπου».

Ο Κώστας βιώνει το Μεταξουργείο ως ένα χώρο ελευθερίας και καλοπέρασης: «...Το Μεταξουργείο για μένα σημαίνει θέατρο και μουσική...ξενύχτια στον «Άνθρωπο» με φίλους...καλό φαγητό με λίγα χρήματα...». Η γειτονιά νοηματοδοτείται ως χώρος ελευθερίας και λόγω της μορφολογίας της: πεζόδρομοι, ανοιχτοί δρόμοι και αρκετά χαμηλά σπίτια. Έτσι, η διοργάνωση και διεξαγωγή ενός δρώμενου σαν το ΚτΜ βιώθηκε από τον Κώστα ως «το πιο φυσικό πράγμα», ένα γεγονός που ο ίδιος ο χώρος το έχει καλλιεργήσει καθώς επιδέχεται τέτοιου είδους δράσεις: «...Το Μεταξουργείο είναι έτσι κι αλλιώς ένας παιχνιδότοπος...ήταν φυσικό και επόμενο κάποια στιγμή να οργανωθεί ένα τέτοιο καρναβάλι στην περιοχή...» .

Σε αυτήν την κατεύθυνση, βιώνει το ΚτΜ ως μία φυσική συνέχεια της καθημερινής εμπειρίας του στο Μεταξουργείο. Οι μεταλλαγές που παρατηρεί στο χώρο της περιοχής την ημέρα διεξαγωγής του ΚτΜ έχουν να κάνουν κυρίως με τη μεταβολή της έντασης και της ταχύτητας του βηματισμού. Άλλη μία αλλαγή που συντελείται είναι η παύση των συγκοινωνιών στους δρόμους από όπου θα περάσει το ΚτΜ αλλά και η αναμενόμενη αύξηση της πληθυσμιακής πυκνότητας. Τη μέρα του ΚτΜ, η οικειότητα με την οποία βιώνεται έτσι κι αλλιώς η περιοχή και οι δρόμοι της, εντείνεται σε ανώτατο βαθμό: «...Είναι σαν να πηγαίνεις στο φεγγάρι και να αφήνεις το στίγμα σου...η περιοχή φέρει πλέον το στίγμα μίας συλλογικότητας...γίνεται και λίγο δικιά σου...».

Μιχάλης Καραγιάννης

ο Μιχάλης μεταμφιεσμένος για το ΚτΜ, στο σπίτι του,
πηγή: Μιχάλης Καραγιάννης

Ο Μιχάλης έχει δραστηριοποιηθεί στο παρελθόν ως μέλος της ομάδας διοργάνωσης του WSP. Υποστηρίζει ότι το ΚτΜ και το WSP προέρχονται από μια κοινή ρίζα, καθώς εκκινούν και τα δύο στα πλαίσια μίας λογικής οικειοποίησης του δημόσιου χώρου της πόλης.

Σχετικά με την εμπειρία του από τις συναντήσεις μελών του WSP μου περιγράφει μία ατμόσφαιρα έντασης και συγκρούσεων που είχαν ως κεντρικό άξονα την πολιτική διάσταση ενός τέτοιου εγχειρήματος: «...Οι περισσότεροι τσακωμοί γίνονταν επειδή μερικοί ήθελαν να δώσουν μία επιπλέον πολιτική χροιά στο WSP, ενώ κάποιοι (συμπεριλαμβανομένου και εμού) υποστήριζαν ότι είναι έτσι κι αλλιώς μία πολιτική δήλωση...». Για τον Μιχάλη, η κατοίκηση του δημόσιου χώρου που έχει ως αποτέλεσμα την μετάλλαξη της εικόνας του θεωρείται «από μόνη της» μία επαναστατική πράξη.

Συγκριτικά με το WSP, που δεν συνδυαζόταν με μία συγκεκριμένη χρονική συγκυρία, το ΚτΜ συνδέεται άμεσα με την Αποκριά. Πάνω σε αυτό το δεδομένο, ο Μιχάλης εκφράζει την επιθυμία του να γινόντουσαν ΚτΜ ανεξάρτητα από την περίοδο των Αποκριών. Παρόλα αυτά, έχει βιώσει πολύ θετικές εμπειρίες σε όσα ΚτΜ έχει συμμετάσχει ενώ χαρακτηρίζει την εξέλιξη του καρναβαλικού δρώμενου ανά τα έτη ως θετική: «...Έρχεται περισσότερος κόσμος και είναι πιο προσεγμένο μουσικά...Επίσης έχει κρατήσει τον μη εμπορευματικό του χαρακτήρα...είναι ακόμα ένα block party της γειτονιάς...».

Στα αρνητικά χαρακτηριστικά του ΚτΜ εντάσσει την απουσία ενός μεγάλου αριθμού νέων ανθρώπων, κάτι που, όπως λέει, παρατηρείται στα πλαίσια της διοργάνωσης και της διεξαγωγής του ΚτΜ αντίστοιχα. Το γεγονός αυτό θα έχει, κατά την γνώμη του, ως αποτέλεσμα να χαθεί σταδιακά το ΚτΜ, λόγω του ότι τα υποκείμενα που το διοργανώνουν δε θα έχουν πλέον τη διάθεση να το συνεχίσουν και παράλληλα δε θα υπάρχουν νέα μέλη, σε νεαρή ηλικία, που να έχουν την επιθυμία να το εξελίξουν.

Στη συνέχεια της συνέντευξης, περιγράφει τέτοιες πρακτικές οικειοποίησης του δημόσιου χώρου ως «κάτι που σου μένει». Μιλώντας για το WSP ανακαλεί τη στιγμή που η πορεία του πάρτυ διέσχιζε τη λεωφόρο Πανεπιστημίου: «...Όταν βλέπεις την πορεία να περνάει από την Πανεπιστημίου και τον κόσμο να χορεύει υπό τον ήχο της μουσικής των «Prodigy»...ε είναι κάτι που σου μένει...ένας χώρος που τον βιώνεις καθημερινά μεταμορφώνεται ριζικά...». Με παρόμοια διάθεση έχει βιώσει τις στάσεις του ΚτΜ σε κεντρικά σημεία της περιοχής, όπως στη Chinatown, στην οδό Μεγάλου Αλεξάνδρου και στην πλατεία Αυδή.

Η επαφή του Μιχάλη με την περιοχή του Μεταξουργείου, πριν αρχίσει να συμμετάσχει στα ΚτΜ περιοριζόταν στις επισκέψεις του στο μπαρ «Άνθρωπος», οι οποίες είχαν ως κύριο

άξονα τον ιδιοκτήτη του, με τον οποίο ο Μιχάλης, και όπως είδαμε αρκετά άλλα υποκείμενα που συμμετέχουν στο ΚτΜ, διατηρούσε φιλικές σχέσεις. Μέσα στις επισκέψεις του στον «Ανθρωπο» συμπεριλαμβάνονταν και διάφορες ψυχαγωγικές βραδιές στο πλαίσιο των οποίων είχε συγκροτηθεί μία κινηματογραφική λέσχη μεταξύ των θαμώνων, οι οποίοι συγκεντρώνονταν στην αποθήκη του μαγαζιού και παρακολουθούσαν σινεφίλ ταινίες.

Μέσα από την εμπειρία του από το ΚτΜ, η επαφή του με το Μεταξουργείο έγινε πιο οικεία: «...Νιώθω πιο άνετα πια, είμαι πιο φιλικά προσκείμενος στην περιοχή...Πιστεύω ότι αυτός ήταν και ένας από τους στόχους του ΚτΜ...να μην υπάρχει πια αυτός ο φόβος που περιβάλλει μία περιοχή υποβαθμισμένη σαν το Μεταξουργείο...Εγώ μέσα από το ΚτΜ ένιωσα το Μεταξουργείο σαν σπίτι μου...».

Με τον τελευταίο του σχόλιο, ο Μιχάλης, νοηματοδοτεί το ΚτΜ ως έναν τρόπο συναισθηματικής οικειοποίησης της περιοχής και το συγκρίνει με τις δράσεις μίας ομάδας που οργανώνει διαφόρων μορφών δράσεις στο δημόσιο χώρο, τους «Atenistas». Για τον Μιχάλη, οι «Atenistas» συνιστούν μία ομάδα με απολιτικό χαρακτήρα που νοηματοδοτεί το δημόσιο χώρο και το πολυπολιτισμικό στοιχείο που αυτός εμπεριέχει με αποστασιοποιητικό τρόπο και μέσω ενός ετεροποιητικού βλέμματος. «...Θυμάμαι που οι Atenistas είχαν οργανώσει έναν περίπατο γύρω από τους δρόμους της Ομόνοιας που μου φαινόταν πως δεν είχε κανένα ουσιαστικό περιεχόμενο...ήταν άνευ λόγου...απλά περπατούσαν σαν τουρίστες σε μία υποβαθμισμένη περιοχή της πόλης και την παρατηρούσαν λες και ήταν κάτι εξωτικό...». Η διαφορά ενός τέτοιου περιπάτου σε σχέση με δρώμενα όπως αυτό του ΚτΜ ή του WSP, έγκειται, κατά τον ίδιο, στη διαφορετική σχέση που παράγει η εκάστοτε δράση με το δημόσιο χώρο: « (Στο ΚτΜ ή WSP)...Μπαίνεις στο χώρο και νιώθεις άνετα με αυτόν...τον οικειοποίησε με τέτοιο τρόπο που μετά νιώθεις άνετα να ξαναπάς...»

Παράλληλα με μία διαδικασία οικειοποίησης δημόσιων χώρων, θεωρεί πώς πρακτικές όπως το ΚτΜ, πηγάζουν από μία κοινή ανάγκη των υποκειμένων που αφορά τη διαδικασία της συλλογικής συνεύρεσης και τη «συνθήκη του ξεσπάσματος». Για τον Μιχάλη, μία τέτοια συνθήκη αφήνει τα ίχνη της στο χώρο, ίχνη μνήμης που γίνονται αναπόσπαστο κομμάτι του για πάντα: «...Κάθε φορά που περνάς από το ίδιο σημείο, μετά το ΚτΜ ή το WSP, δε γίνεται να μη θυμηθείς...είναι σαν την πρώτη φορά που φίλησες σε ένα παγκάκι...κάθε φορά που θα γυρνάς σε αυτό το μέρος θα θυμάσαι το πρώτο σου φιλί...». Σημεία του δημόσιου χώρου από τα οποία έχει περάσει, έχει διασχίσει και έχει σταθεί ένα τέτοιο δρώμενο, συνιστούν χωρικότητες επενδεδυμένες με μία μνήμη τόσο έντονη, όσο τα προσωπικά βιώματα της ζωής του καθενός. Σε αυτό το πλαίσιο, θυμάται τη στάση του WSP ένα βράδυ στο λόφο Λυκαβηττού: «...Θυμάμαι που έπαιζε ένα συγκεκριμένο κομμάτι και όλοι χορεύαμε και ξέρω ότι όσοι ήταν εκεί, κάθε φορά που

θα περνάνε από το ίδιο σημείο, θα αναπολούν αυτό το βίωμα...». Με αυτό το σχόλιο, προσδίδει σε αυτήν την ενσώματη μνήμη του χώρου μία συλλογική διάσταση, υποστηρίζοντας ότι: «...Αυτό που έχει ένα άτομο το μυαλό του για εκείνη την βραδιά το έχουν και οι άλλοι χιλιάδες που βρίσκονταν εκεί...».

Το στοιχείο της μουσικής παίζει για τον Μιχάλη πρωταρχικό ρόλο καθώς, όπως λέει, χωρίς αυτήν το ΚτΜ δεν θα ήταν το ίδιο. Η μουσική προσδιορίζεται ως η κολλητική ουσία μεταξύ των συμμετεχόντων στο δρώμενο, το μέσο που διανοίγει ένα πεδίο επικοινωνίας μεταξύ τους.

Η συνθήκη της μεταμφίεσης είναι, για εκείνον, άλλο ένα σημαντικό στοιχείο του ΚτΜ: «...Θυμάμαι μία φορά που δεν ήμουν μεταμφιεσμένος και ένιωθα πολύ άσχημα...είναι σαν το ΚτΜ να σου δίνει μία φορά τον χρόνο την ευκαιρία να το κάνεις- να ρεζιλευτείς, να απελευθερωθείς...». Για τον Μιχάλη, το ΚτΜ σημαίνει απελευθέρωση από την καθημερινότητα, τους ρόλους, τις συμβάσεις και τη σοβαρότητά της, και η μεταμφίεση είναι ένας τρόπος να βιώσει κανείς αυτήν την ελευθερία και να ενσωματωθεί στο καρναβαλικό σώμα.

Νικόλας Τεπενδρής

Ο Νικόλας στο ΚτΜ του 2012
πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

Ο Νικόλας, είναι από αυτούς που έχουν συνεισφέρει πολλά στην προετοιμασία και διεξαγωγή του ΚτΜ. Στην αρχή της συνέντευξης τον ρωτάω για τη σχέση του με τη γειτονιά: «...Στο Μεταξουργείο άρχισα να έρχομαι το 2007 λόγω του «Ανθρώπου»...ήταν κάτι περίεργο, αλλόκοτο...δεν είχε χερούλι στην πόρτα, ούτε πινακίδα, η μουσική που έπαιζε μέσα ήταν χαώδης, αποσπασματική...μόλις μπήκα μέσα είπα ωπ εδώ είμαστε, εδώ κάτι περίεργο συμβαίνει...». Μιλάει για τον «Ανθρωπο», το μέρος που έχει στεγάσει πολυάριθμες δραστηριότητες προετοιμασίας του ΚτΜ και συνελεύσεις, ως ένα «ρήγμα στη διασκέδαση», ένα χώρο που δεν ακολουθεί κανόνες και που δέχεται τη διαφορετικότητα και την πολυμορφία. Για τον Νικόλα, ο «Ανθρωπος» ήταν και ο λόγος που έλαβε μέρος στο ΚτΜ καθώς όπως μου εξηγεί: «...Μεταξύ 2010-2011 ήμουν σε καθημερινή βάση στον «Ανθρωπο»...τότε είχα περάσει μία ερωτική απογοήτευση και έψαχνα κάτι δημιουργικό...ο «Ανθρωπος» ήταν μία ανοιχτή αγκαλιά και τα παιδιά που δουλεύανε-συχνάζανε εκεί ήταν ανοιχτά, δε δημιουργούσαν κλίκες, ψαχνόντουσαν όλοι για νέους ανθρώπους και πράγματα... το ίδιο και η περιοχή (Μεταξουργείο)...δέχεται τη διαφορετικότητα...μπορεί και χωνεύει το διαφορετικό...».

Ταυτόχρονα με την επαφή του με τον «Ανθρωπο», ο Νικόλας λάμβανε μέρος σε διάφορες δραστηριότητες που είχαν ως κοινό χαρακτηριστικό τη ρήξη με τους κυρίαρχους τρόπους διασκέδασης και κατοίκησης της πόλης, για παράδειγμα το «Alleycat Race», μία συλλογική ποδηλατοπορεία που διέσχιζε το κέντρο της πόλης, την οποία διοργάνωνε η ομάδα «Local Athens». Στο πλαίσιο αυτών των δραστηριοτήτων, λάμβανε επίσης μέρος στα WSP που συνέβαιναν, όπως είδαμε, σε διάφορες περιοχές της Αθήνας, σε μία κατεύθυνση αναζήτησης της ανοιχτότητας και της διαφορετικότητας πρακτικών κατοίκησης και ψυχαγωγίας.

Αυτό ήταν το κλίμα μέσα στο οποίο εντάχτηκε στο δημιουργικό πλαίσιο του ΚτΜ, υιοθετώντας σημαντικούς ρόλους στο κομμάτι της προετοιμασίας και παράγοντας πολύ έργο, κατασκευαστικό και μη. Ένας από τους πολλούς ρόλους του στο ΚτΜ ήταν και ο «Ερμής», αυτός δηλαδή που φροντίζει να είναι κάθε φορά προετοιμασμένη η επόμενη στάση, για να δεχτεί το ΚτΜ.

Για τον Νικόλα, το ΚτΜ είναι άμεσα συνδεδεμένο με τη γειτονιά του Μεταξουργείου: «...Το Μεταξουργείο, έδινε τότε (2010-2011) τη δυνατότητα να γίνει κάτι το διαφορετικό...τη δυνατότητα αυτή έδωσε και το ΚτΜ, το οποίο λειτούργησε και λίγο σαν έναυσμα για ό, τι ακολούθησε...». Μέσα από την αφήγησή του, εκφράζεται μία εικόνα για το Μεταξουργείο εκείνης της περιόδου ως μίας περιοχής που φιλοξενούσε πολλές δημιουργικές καλλιτεχνικές ομάδες (ηθοποιοί, εικαστικοί, μουσικοί κ.α.), διατηρούσε ένα χαρακτήρα διαφορετικότητας που απωθούσε τη «μάζα» και που προσέφερε εύφορο έδαφος για τη δημιουργία πολλαπλών ρήξεων με τους

κυρίαρχους τρόπους κατοίκησης και συνάντησης με την ετερότητα. «...(το Μεταξουργείο) Μάζεψε ανθρώπους που έψαχναν ένα χώρο για να δημιουργήσουν...είχε πολλούς άδειους χώρους, χαμηλά ενοίκια και ακόμα κρατούσε έναν χαρακτήρα μη εμπορευματοποιημένο και δημοφιλή...».

Ο Νικόλας μου εξηγεί ότι πριν τη δημιουργία του ΚτΜ, οι καλλιτεχνικές ομάδες που δρούσαν στη γειτονιά, λειτουργούσαν κυρίως ως αυτόνομοι, εσωστρεφείς πυρήνες, ως «στατικά σημεία δημιουργικότητας». Το ΚτΜ προσέφερε το πεδίο συνάντησης αυτών των ομάδων, οι οποίες άρχισαν να αλληλεπιδρούν και να διαχέονται στον αστικό χώρο του Μεταξουργείου, συγκροτώντας δίκτυα επικοινωνίας μεταξύ τους καθώς και με τους κατοίκους της γειτονιάς. Έτσι το ΚτΜ, νοηματοδοτείται ως μία πράξη εκκίνησης της κινητικότητας των καλλιτεχνικών ομάδων, οι οποίες άρχισαν σταδιακά να δραστηριοποιούνται στονδημόσιο χώρο της γειτονιάς ανεξαρτήτως της χρονικής συγκυρίας του ΚτΜ.

Στην αφήγησή του, έρχεται ξανά και ξανά η έννοια του αυτοσχεδιασμού, ως διαδικασία κατασκευής μίας νέας δομής, κάτι νέου που δεν εγγράφεται πάνω σε κάτι παλιό. Με αυτόν τον τρόπο περιγράφει τόσο το ΚτΜ όσο και το Μεταξουργείο: «...Αυτοσχεδιασμός εκ του μηδενός...πας εκεί που δεν πάει η μάζα...εκεί που δε θα μπορούν να σε ετεροκαθορίσουν...το ΚτΜ ήταν μία δομή διαφορετική από τις άλλες, στήθηκε από το μηδέν, δεν πάτησε πάνω σε τίποτα παλιό...».

Σύμφωνα με τον Νικόλα, το ΚτΜ είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τα δύο άτομα που το φαντασιώθηκαν ως ιδέα και έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην υλοποίησή της: τον Ηλία Σ. και την Μαρία. «...Το Δna του το ΚτΜ το πήρε από το Δna της Μαρίας και του Ηλία...το ΚτΜ είναι η ενέργεια και ο χαρακτήρας των ατόμων...αν βγάλεις αυτά τα δύο άτομα δε θα είναι το ίδιο...Ο Ηλίας, ας πούμε, έχει την τάση να δημιουργεί πρωτοποριακά πράγματα και να βάζει και τους άλλους στο τριπάκι...». Στην αφήγησή του εστιάζει σε μεγάλο βαθμό στην σχέση του ΚτΜ με τους ανθρώπους που το διοργανώνουν αλλά και εκείνους που συμμετέχουν την ημέρα διεξαγωγής του ως ενεργοί δρώντες ή/και απλοί παρατηρητές. «...Το ΚτΜ δε συνιστά ένα θέαμα...είναι κάτι στο οποίο μπαίνει ο κόσμος...όχι σαν την τηλεόραση που κάθεται στον καναπέ και βλέπεις άλλους να διασκεδάζουν, αλλά μία σκηνή στην οποία μπαίνεις για να τη ζήσεις...είσαι και εσύ μέσα στη σκηνή ως ενεργό κομμάτι της...σου δίνει την ελευθερία να συνεισφέρεις...».

Σύμφωνα με τον Νικόλα, το ΚτΜ ως διαδικασία προετοιμασίας και ως δρώμενο στηρίζεται κυρίως στον κόσμο. Δεν έρχεται να ψυχαγωγήσει αλλά να εντάξει σε μία ενέργεια: «...Η ενέργεια αυτή απλώνεται και μέσα στα σπίτια...μένει ο απόηχος του ΚτΜ...». Μου εξηγεί ότι εκτός από τα τα ίχνη που εγγράφει στο χώρο μέσα από τη διαδρομή του, το ΚτΜ αφήνει ως κληρονομιά στον κόσμο που το βίωσε την πεποίθηση ότι έχουν τη δυνατότητα «να κάνουν κάτι». Τον

ρωτάω τι θέλει να πει με αυτό και μου απαντάει μέσα από μία αλληγορία: «...Είναι άλλο να σου δίνω ψάρια για να φας και άλλο να σου μαθαίνω να ψαρεύεις...αυτό κάνει το ΚτΜ...μαθαίνει στον κόσμο ότι αν θέλει να κάνει κάτι με τα χέρια του μπορεί, δε χρειάζεται να καταφύγει σε κάτι ήδη κατασκευασμένο...». Αναφέρεται σε μία κατάσταση τριβής των συμμετεχόντων με το ΚτΜ, στον ενεργό ρόλο που λαμβάνουν μέσα σε αυτό και σε κάποιας μορφής «ξεκλείδωμα» των υποκειμένων που κατοικούν/δραστηριοποιούνται στη γειτονιά, ένα έναυσμα να κινητοποιηθούν πιο ενεργά και να αλληλεπιδράσουν με γείτονες και θαμώνες. «...Δεν είναι ένα καρναβάλι για τους ανθρώπους, είναι ένα καρναβάλι των ανθρώπων...», μου λέει, εξηγώντας μου ότι το ΚτΜ δεν είχε στόχο τις καλλιτεχνικές ομάδες που το απαρτίζουν αλλά τους κατοίκους και τους θαμώνες του Μεταξουργείου.

Σε αυτό το πλαίσιο, το ΚτΜ ως συλλογικότητα στοχεύει στην ταύτιση των υποκειμένων με διάφορες ιδιότητές του. Ο Νικόλας χαρακτηρίζει την πορεία του ΚτΜ ως ένα φίδι, το οποίο, μικρό στην αρχή της διαδρομής, μεγαλώνει σταδιακά παρασέρνοντας συνεχώς κι άλλα άτομα. Η «κολλητική ουσία» που εντάσσει τα υποκείμενα στο συλλογικό σώμα του ΚτΜ είναι η ταύτιση. Μου εξηγεί ότι το ΚτΜ ψάχνει κάθε στιγμή να προσελκύσει περισσότερες κοινωνικές ομάδες και επιδιώκει την ταύτιση των υποκειμένων με μία από τις πολλές ενέργειες που λαμβάνουν χώρα κατά την προετοιμασία και τη διεξαγωγή του. «...Το ζήτημα δεν είναι να βγει ο άλλος μέχρι το πεζοδρόμιο, για μένα το πεζοδρόμιο είναι η προέκταση του σπιτιού του...αυτό που θέλουμε είναι να διαχυθεί στην γειτονιά...να βρει μία δραστηριότητα του ΚτΜ που να του ταιριάζει...για παράδειγμα οι παππούδες της γειτονιάς κινητοποιήθηκαν πρώτη φορά όταν ένας φίλος μας, ο Λευτέρης, άρχισε να παίζει παραδοσιακά τραγούδια στη τσαμπούνα...ήταν η πρώτη ενέργεια με την οποία ταύτιστηκαν...».

Για τον Νικόλα όλα τα παραπάνω συνοψίζονται στα δυο κύρια χαρακτηριστικά του ΚτΜ: την ευφυΐα και τον αλτροισμό. Η ευφυΐα του ΚτΜ έγκειται στην εύρεση τρόπων προσέλκυσης διαφορετικών μεταξύ τους κοινωνικών ομάδων στην προετοιμασία και στη διεξαγωγή του: «...Το θέμα είναι να κάνω κάτι επειδή αρέσει στον κόσμο...να τον τραβήξω να εμπλακεί...οι άνθρωποι έχουν βαθιά μέσα τους την άμυνα...Το ΚτΜ προκαλεί ένα ρήγμα στην καθημερινότητα τους...αν δεν ταυτιστούν με αυτό, αν δεν εξυπηρετήσει κάποιες ανάγκες- επιθυμίες τους, τότε θα το βιώσουν ως σοκ...αν ταυτιστούν θα το βιώσουν θετικά, θα υπάρξει εκτόνωση, εξέλιξη...».

Ένα παράδειγμα αυτή της προσπάθειας αποτελεί και η στάση του ΚτΜ στον ακάλυπτο χώρο της Chinatown. Οι Κινέζοι, ως κοινωνική και πολιτισμική ομάδα, χαρακτηρίζονται από τον Νικόλα ως κλειστοί και εσωστρεφείς προς τον έξω κόσμο. Μου περιγράφει πώς το ΚτΜ επιχείρησε να αντιμετωπίσει αυτή τη στάση και να τους εντάξει στο δρώμενο μέσα από

διάφορες συμβολικές δράσεις όπως ήταν η κατασκευή ενός αυτοσχέδιου κινέζικου δράκου που έκανε τον γύρω του τετραγώνου του αιθρίου. «...Στα πρώτα ΚτΜ οι Κινέζοι ούτε που βγαίνανε στα παράθυρά τους να δουν...με τον καιρό άρχισες να βλέπεις αρκετά κεφάλια να ξεπροβάλλουν από τα κτήρια, μερικά παιδάκια με τους γονείς τους να κατεβαίνουν στο ΚτΜ, χαμόγελα κλπ...ο μέσος Έλληνας θα θεωρούσε ότι δεν υπήρχε λόγος να προσπαθήσει...εκεί έγκειται η ευφυΐα του συγκεκριμένου δρώμενου...τα παιδιά του ΚτΜ έκατσαν και σκέφτηκαν με ποιόν τρόπο θα κινητοποιηθεί αυτή η κλειστή κοινότητα και βρήκαν τρόπους να την εντάξουν μέσα στο εγχείρημα έστω και συμβολικά...». Μου εξηγεί ότι το ΚτΜ δεν αντιλαμβάνεται τη διαφορετικότητα ως απειλή και κάνει μεγάλη προσπάθεια, με αυτοσχεδιαστικούς τρόπους, να καταστρατηγήσει την εσωστρέφεια και την απόρριψη, στο πλαίσιο μίας αλτροιστικής απεύθυνσης προς τη γειτονιά.

Στη συζήτηση για την σχέση του ΚτΜ με τα υποκείμενα που κατοικούν και δραστηριοποιούνται στο Μεταξουργείο εντάσσεται και ο παράγοντας του δημόσιου χώρου. Για τον Νικόλα, ο δημόσιος χώρος ταυτίζεται με την αυξημένη πληθυσμιακή πυκνότητα, η οποία με τη σειρά της συνεπάγεται την συνένευση διαφορετικών πολιτισμικών, κοινωνικών, εθνοτικών και ηλικιακών ομαδοποιήσεων σε αυτόν. Ένα τέτοιο εγχείρημα, μου εξηγεί, οφείλει να σέβεται την πολυμορφία του δημόσιου χώρου καθώς: «...Όταν κάνεις κάτι μέσα στα όριά του μπορεί να προκαλεί στον άλλον ένα ρήγμα...του στερείς τη δυνατότητα για το δικό του χώρο, αφού ο δημόσιος χώρος είναι και κοινόχρηστος χώρος...». Και συνεχίζει: «...Αν οικειοποιείσαι με ένα δημόσιο τρόπο ένα δημόσιο χώρο, δεν πρέπει να αποκλείεις τον άλλον...δεν πρέπει να δημιουργείς απειλή στο ασυνείδητό του...πρέπει να στοχεύεις στη βελτιστοποίηση του δημόσιου χώρου...». Το ότι το ΚτΜ έχει συνείδηση των υλικών και συναισθηματικών συνεπειών του σε σχέση με την κατοίκηση του χώρου, συνιστά για αυτόν την πιο ευφυή χρήση του δημόσιου χώρου.

3. Συμπεράσματα Έρευνας

Δεδομένου του μη δομημένου χαρακτήρα των συνεντεύξεων της παρούσας έρευνας, η διεξαγωγή των συμπερασμάτων του ερευνητικού πειράματος ακολούθησε μία ασυνεχή και αποσπασματική διαδικασία. Εξαιτίας της απουσίας δομημένου ερωτηματολογίου για λόγους που περιγράψαμε στην ενότητα της εισαγωγής, οι κεντρικοί άξονες της έρευνας τέθηκαν με τη μορφή κατευθυντήριων ερωτήσεων που συγκροτούνταν κατά τη διάρκεια της εκάστοτε συνέντευξης. Κατ' επέκταση, με βάση τον ρόλο του κάθε υποκειμένου έρευνας στο ΚτΜ και το βαθμό εμπλοκής του στη διαδικασία διοργάνωσής του, κάθε συνέντευξη έλαβε τη δική της, ιδιαίτερη πορεία, βάσει των εμπειριών και νοηματοδοτήσεων του εκάστοτε υποκειμένου.

Όπως φάνηκε και από τις ίδιες τις συνεντεύξεις, κάθε υποκείμενο συγκροτεί διαφορετική σχέση με το ΚτΜ και το δημόσιο χώρο στον οποίο λαμβάνει χώρα, παράγοντας τις δικές του νοηματοδοτήσεις και αφηγώντας τις προσωπικές, μοναδικές του εμπειρίες. Παρόλα αυτά, παρατηρούμε ότι μέσα από τις συνεντεύξεις, σχηματίζονται συγκεκριμένα σύνολα ποιοτήτων και ιδιοτήτων σε σχέση με τα κεντρικά θέματα της έρευνας, που έχουν να κάνουν κυρίως με τον βαθμό εμπλοκής των υποκειμένων στο ΚτΜ, ως διαδικασία προετοιμασίας και ως τρόπο κατοίκησης αλλά και τους διαφορετικούς ρόλους που λαμβάνει στα πλαίσια του συγκεκριμένου εγχειρήματος.

Ως εκ τούτου, η παράκατω ανάλυση των συμπερασμάτων έρευνας λαμβάνει την εξής μορφή: αφού διακρίνουμε τις κεντρικές ιδιότητες που αποδίδονται στην έκτακτη πρακτική του ΚτΜ επεξεργαζόμαστε τους τρόπους με τους οποίους τα υποκείμενα προσλαμβάνουν το συγκεκριμένο εγχείρημα ως ικανό να συγκροτήσει χωροχρονικά ρήγματα στο δημόσιο χώρο του Μεταξουργείου. Κατ' επέκταση, κάθε ενότητα συμπερασμάτων ασχολείται με μία κάθε φορά ιδιότητα που αποδίδεται στο ΚτΜ, μέσα από την επεξεργασία των κεντρικών αξόνων που τέθηκαν κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων. Οι απαντήσεις των υποκειμένων, οι οποίες συγκροτήθηκαν όπως είδαμε σε μορφή προσωπικών αφήγησεων, συγκροτούν σύνολα ετερογενών νοηματοδοτήσεων και εμπειριών, εμπλουτίζοντας την εκάστοτε ιδιότητα προς διερεύνηση με πολλαπλά και, σε ορισμένες περιπτώσεις, αντιθετικά χαρακτηριστικά.

Στη συνέχεια, τοποθετούμε τις διακρινόμενες ιδιότητες σε ένα ενιαίο διάγραμμα, το οποίο μας βοηθά να επεξεργαστούμε παραμέτρους όπως οι παρακάτω:

- α. την συχνότητα με την οποία αναδύονται ορισμένες ιδιότητες της πρακτικής κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων,
- β. την ένταση που αποδίδεται σε ορισμένες ιδιότητες εκ μέρους των υποκειμένων έρευνας,
- γ. την σχέση αλληλεξάρτησης που διαφαίνεται μεταξύ των ιδιοτήτων που εκφράζει κάθε υποκείμενο και του ρόλου που λαμβάνει στο καρναβαλικό εγχείρημα.

Νοηματοδότηση και Εμπειρία της συνθήκης του ΚτΜ

Στα πλαίσια της θεωρητικής επεξεργασίας της έρευνάς μας, διακρίνουμε την καρναβαλική εμπειρία των υποκειμένων σε δύο πεδία: την προετοιμασία του ΚτΜ και τη διεξαγωγή του ως δρώμενο. Τα δύο αυτά πεδία στην πραγματικότητα δεν είναι διακριτά και αυστηρώς οριοθετημένα, αλλά αλληλοδιαπλέκονται, στο βαθμό που ορισμένα υποκείμενα έχουν λάβει μέρος και στις δύο διαδικασίες αλλά και λόγω του ότι ως υποκειμενικές εμπειρίες, αυτές οι δύο συνθήκες διαπλέκονται. Έτσι, η διαδικασία προετοιμασίας εκτός από τη διεξαγωγή συνελεύσεων και τις κατασκευαστικές δραστηριότητες, καλλιεργεί στα υποκείμενα το συναίσθημα της αναμονής και της προσδοκίας σχετικά με την ημέρα του ΚτΜ, ένα συναίσθημα το οποίο δύναται να επηρεάσει εν τέλει την εμπειρία των υποκειμένων κατά τη διεξαγωγή του. Παράλληλα, η εμπειρία κάθε ετήσιου ΚτΜ προσφέρει πλούσιο υλικό στην προετοιμασία του επόμενου στο βαθμό που επηρεάζει τις αποφάσεις που θα παρθούν σχετικά με αυτό αλλά και τα συναισθήματα και τις ιδέες που θα εκφράσουν τα υποκείμενα στα πλαίσια της συλλογικής συζήτησης.

Αντιμετωπίζουμε τα δύο αυτά πεδία ως αναπόσπαστα μέρη ενός συνεχούς, το οποίο διαμορφώνει τη συνολική εμπειρία και νοηματοδότηση του ΚτΜ εκ μέρους των υποκειμένων που συμμετέχουν σε αυτό. Ακόμη και για τα υποκείμενα που συμμετέχουν μόνο κατά τη διεξαγωγή του ΚτΜ, το γεγονός ότι πρόκειται για ένα δρώμενο που έχει υποστεί μία μακρά διεργασία και ζύμωση κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας, γίνεται κατανοητό και εκτιμάται.

Άλλος ένας τρόπος με τον οποίο η διαδικασία προετοιμασίας επηρεάζει την εμπειρία των υποκειμένων κατά την ημέρα του ΚτΜ είναι η συγκρότηση στενών σχέσεων μεταξύ των

υποκειμένων στα πλαίσια της. Ένα μεγάλο ποσοστό των υποκειμένων έρευνας που έχουν συμμετάσχει στην προετοιμασία, τονίζουν τη δημιουργία σχέσεων, φιλικών, ερωτικών αλλά και μεταξύ γειτόνων, γεγονός που, όπως υποστηρίζουν, έχει συμβάλει σε μία διαφορετική εμπειρία του ΚτΜ. Ως εκ τούτου, κάθε ΚτΜ φέρει τα ίχνη μίας διαδικασίας ζύμωσης και προετοιμασίας, ίχνη που αποτυπώνονται στις σχέσεις μεταξύ των υποκειμένων κατά τη διάρκεια του ΚτΜ, στις προσδοκίες και τα συναισθήματα που βιώνουν αλλά και στο ίδιο το καρναβαλικό εγχείρημα ως συνθήκη κατοίκησης που περιλαμβάνει ποικίλα δρώμενα.

Προετοιμασία

Η προετοιμασία προσλαμβάνεται από τα υποκείμενα που μετέχουν σε αυτή, ως μία διαδικασία έκφρασης δημιουργικών ιδεών μέσα σε μία οικεία και φιλική ατμόσφαιρα. Μεγάλο βάρος δίνεται στις σχέσεις που καλλιεργούνται μεταξύ των υποκειμένων αλλά και στο χαρακτήρα της ίδιας της διαδικασίας, που νοηματοδοτείται ως αυτοσχεδιαστικός και πρακτικός.

Ηλίας:

Τονίζει τη σημασία της προετοιμασίας την οποία χαρακτηρίζει ως μία συνθήκη συλλογική και δημιουργική η οποία καλλιεργεί στα υποκείμενα το αίσθημα της αναμονής. «...*(είναι) Κάτι που βιώνει κανείς την ημέρα του ΚτΜ, ως κάτι που έχει προετοιμαστεί συλλογικά, που με τον καιρό όλο και εκλεπτύνεται και φτάνει πλέον σε υψηλό επίπεδο αυτοοργάνωσης...*»

Αλέξανδρος:

Επικεντρώνεται στις σχέσεις που συγκροτούνται μεταξύ των υποκειμένων κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας, σχέσεις που κατά τη γνώμη του επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη τελική μορφή που θα λάβει το καρναβαλικό δρώμενο. Η διαδικασία προετοιμασίας νοηματοδοτείται ως μία συνθήκη φαντασίας, «τρέλας» και όρεξης, στα πλαίσια της οποίας συγκροτούνται κυρίως φιλικές σχέσεις. Παράλληλα τονίζει την απουσία λογοκρισίας στα πλαίσια των συνελεύσεων, αποδίδοντας στη διαδικασία έναν απελευθερωτικό χαρακτήρα: «...*Δίνει τον χώρο στον άλλον να εκφραστεί...δε θα σε κρίνει κανείς αν έχεις διαφορετική άποψη...*». Ο αυθόρμητος και απελευθερωτικός χαρακτήρας της διαδικασίας προετοιμασίας καταλήγει να θεωρείται ως ένα από τα βασικά στοιχεία της ταυτότητας του ΚτΜ στο σύνολό του.

Ως κεντρικό σημείο της οργανωτικής διαδικασίας, νοηματοδοτεί την πράξη σχεδιασμού της διαδρομής που θα ακολουθήσει το ΚτΜ μέσα στη γειτονιά. Στα πλαίσια των συζητήσεων σχετικά με τους δρόμους και τις περιοχές που θα κατοικήσει το ΚτΜ, δίνεται μεγάλη σημασία

σχετικά με τους δρόμους και τις περιοχές που θα κατοικήσει το ΚτΜ, δίνεται μεγάλη σημασία σε δύο σημεία:

α. η διαδρομή που θα ακολουθήσει να είναι, στο μεγαλύτερο μέρος της, διαφορετική από ΚτΜ σε ΚτΜ

β. η διαδρομή αυτή να μη συμπεριλαμβάνει πολλές στάσεις σε μαγαζιά εστίασης της περιοχής, έτσι ώστε το ΚτΜ να καταφέρει να προσελκύσει συμμετέχοντες και όχι παρατηρητές. Σε αυτό το πλαίσιο, ο ρόλος της παρατήρησης αποδίδεται στα υποκείμενα που παρευρίσκονται στους χώρους εστίασης και παρατηρούν, με παθητικό τρόπο, το ΚτΜ να περνάει έξω από αυτούς.

Έλενα:

Περιγράφει τη διαδικασία προετοιμασίας ως ένα πλαίσιο ανταλλαγής ιδεών και γνώσεων, μία συνθήκη γνωριμίας με άλλα υποκείμενα και μία δημιουργική διαδικασία η οποία έρχεται σε αντιπαράθεση με την καθημερινή εμπειρία και δράση. Τα συναισθήματα που βίωσε η ίδια κατά τη διαδικασία ήταν συναισθήματα χαράς και ενθουσιασμού αλλά και περηφάνιας για τον εαυτό της που λαμβάνει μέρος σε μία τέτοια συνθήκη και αποτελεί κομμάτι της. Εξηγεί πώς μέσα από τη συμμετοχή της στη διαδικασία προετοιμασίας συνειδητοποίησε πράγματα που δεν είχε μπορέσει να αντιληφθεί ως συμμετέχοντας αποκλειστικά κατά τη διεξαγωγή, τα οποία άπτονταν της σχέσης του ΚτΜ με τη γειτονιά αλλά και τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των υποκειμένων που συμμετέχουν σε αυτό.

Μέσα από τη διαδικασία προετοιμασίας, εξέφρασε το δημιουργικό κομμάτι της ταυτότητάς της που θεωρεί ότι βρίσκεται υπό καταπίεση σε συνθήκες καθημερινότητας. Μεγάλη σημασία δίνει, επίσης, στις σχέσεις που συγκροτούνται μεταξύ των υποκειμένων κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας, της οποίες χαρακτηρίζει ως «μαγικές». Επιπλέον, τονίζει την απουσία πολιτικού και εμπορευματικού χαρακτήρα. Κεντρικά χαρακτηριστικά της διαδικασίας θεωρούνται ο αυτοσχεδιαστικός χαρακτήρας των κατασκευαστικών δραστηριοτήτων και η εκμάθηση τρόπων κατασκευής αντικειμένων: «...Μαθαίνεις πράγματα, να κάνεις κατασκευές, το χέρι μου έμαθε να κάνει πράγματα που δε φανταζόμουν ότι θα έκανε...».

Κώστας:

Ως μέλος ενός γκρουπ που παίζει μουσική στο ΚτΜ, έχει βιώσει τη διαδικασία προετοιμασία, με διαφορετικό τρόπο, στα πλαίσια της ιδιαίτερης προετοιμασίας που λαμβάνει χώρα μέσα στο γκρουπ. Μία τέτοια διαδικασία περιλαμβάνει πολλές και έντονες πρόβες των κομματιών που θα παιχτούν στο ΚτΜ και έχει ως αποτέλεσμα την καλλιέργεια συναισθημάτων έντασης

και προσμονής ως προς το καρναβαλικό δρώμενο αλλά και ευθύνης, την οποία βιώνουν τα μέλη του γκρουπ ως συντελεστές της καρναβαλικής ατμόσφαιρας: «...Ένα μήνα πριν αρχίζει η προετοιμασία...η οποία είναι δύσκολη και εξοντωτική επειδή έχουμε την απαίτηση από τους εαυτούς μας να είμαστε καλοί στο ΚτΜ...και έτσι φτάνουμε σε πολύ υψηλό επίπεδο μουσικά... βλέπουμε το ΚτΜ λίγο σαν ευκαιρία, έναυσμα, για να γίνουμε καλύτεροι...». Επιπλέον, στα πλαίσια της προετοιμασίας του γκρουπ, για την «παράσταση», όπως σημασιοδοτείται η συγκεκριμένη καρναβαλική συνθήκη, λαμβάνει χώρα και η συζήτηση για την επιλογή της ομοιογενούς μεταμφίεσής του, καθώς πρέπει να είναι ίδια για όλα τα μέλη του.

Διεξαγωγή

Τα περισσότερα υποκείμενα βιώνουν το ΚτΜ ως μία εκστατική συνθήκη, στα πλαίσια της οποίας καλλιεργούνται συναισθήματα ενθουσιασμού και χαράς. Σε μία τέτοια εμπειρία συμβάλλουν οι συνθήκες μέσα στις οποίες λαμβάνει χώρα το καρναβαλικό δρώμενο: η μουσική, ο χορός και κυρίως οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των υποκειμένων, σχέσεις που διακρίνονται από οικειότητα και εγγύτητα. Μέσα από τις συνεντεύξεις διακρίνονται δύο τρόποι εμπειρίας και νοηματοδότησης του ΚτΜ: αυτός της συμμετοχής και αυτός της παρατήρησης. Επιπλέον τονίζεται ο αυτοοργανωμένος και αυτοσχεδιαστικός χαρακτήρας του ΚτΜ και η οργάνωσή του σε επίπεδο γειτονιάς.

Ηλίας:

Διακρίνει δύο τρόπους συμμετοχής στο ΚτΜ: την αναπαράσταση της συμμετοχής και την πραγματική εμπειρία του δρώμενου. Στην πρώτη περίπτωση αναφέρεται σε μία αποστασιοποιημένη εμπειρία ενός γεγονότος που περιορίζεται κυρίως στη θέαση. Η πραγματική εμπειρία ενός δρώμενου, σαν το ΚτΜ, συνίσταται στην ενσώματη συμμετοχή του υποκειμένου σε αυτό. Με αυτόν τον τρόπο βιώνει και ο Ηλίας το ΚτΜ, έντονα και διαισθητηριακά. Συνδέει την ημέρα διεξαγωγής με την περίοδο προετοιμασίας αλλά και τις μέρες που ακολουθούν μετά τη λήξη του, προσλαμβάνοντας το ως μία διαδικασία με πολλές φάσεις: «...Το ΚτΜ αρχίζει όταν ακόμα φαντασιώνεσαι τη στολή που θα φτιάξεις-φορέσεις και τελειώνει δυο-τρεις μέρες μετά, όταν ακόμα διαχειρίζεσαι τις συνέπειές του, τα ίχνη που έχει αφήσει...Το ΚτΜ ούτε ξεκινά ούτε τελειώνει στο Μεταξουργείο...». Ως οριακές στιγμές κατά την ημέρα διεξαγωγής του ΚτΜ, βιώνει τις στιγμές αναδιάταξης του καρναβαλικού πλήθους σε επιμέρους ενότητες, ομάδες, ζεύγη ή μονάδες.

Ο Ηλίας νοηματοδοτεί το ΚτΜ ως μία συνθήκη διασκέδασης στο δημόσιο χώρο έξω από εμπορευματοποιημένα πλαίσια, μία μεγάλης κλίμακας γιορτή που, ανάμεσα στα άλλα, είναι φιλικά διακείμενη στην ετερότητα της περιοχής, τους μετανάστες, τους Ρομά και τις

εκδιδόμενες γυναίκες που εργάζονται στους οίκους ανοχής. Επιπλέον τονίζεται η συνθήκη της μεταμφίεσης που καλλιεργείται στα πλαίσιά του, ως μία συνθήκη απώλειας της ταυτότητας και καταστράτηγησης των διαχωρισμών μεταξύ των υποκειμένων. Περιγράφει το ΚτΜ ως μία διαδικασία ζύμωσης μεταξύ των υποκειμένων και συλλογικής μέθεξης, στα πλαίσια της οποίας αυξάνεται η συγκινησιακή πυκνότητα του χώρου, ο οποίος επενδύεται με μνήμες. Ως σημαντικό χαρακτηριστικό του ΚτΜ διακρίνει την εξωστρέφειά του σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο μετατρέπεται, από τα υποκείμενα που συμμετέχουν σε αυτό, σε αντικείμενο επικοινωνίας με τον «έξω κόσμο».

A:

Ο Α. αντιλαμβάνεται το ΚτΜ ως μία «αληθινή κατάσταση» υποστηρίζοντας ότι συγκροτεί ένα πεδίο κοινής έκφρασης μεταξύ των υποκειμένων που συμμετέχουν σε αυτό. Το ΚτΜ νοηματοδοτείται ως μία «αφορμή για να βγουν οι άνθρωποι από τα προσχήματά τους και να επικοινωνήσουν με άλλους». Υπό αυτή την έννοια βιώνεται ως ένα πεδίο εκτός της καθημερινότητας, στα πλαίσια του οποίου τα υποκείμενα δρουν με διαφορετικούς- ως προς τους καθημερινούς- τρόπους. Παρόλα αυτά, περιγράφει το ΚτΜ ως ένα «ημερήσιο event», μετά τη λήξη του οποίου, τα υποκείμενα ξαναγυρνάνε στις καθημερινές τους ασχολίες.

Ως βασικά γνωρίσματα της συγκεκριμένης καρναβαλικής συνθήκης ορίζει τον αυτοοργανωμένο χαρακτήρα της, τη διοργάνωσή της σε επίπεδο γειτονιάς και την μη εμπορευματική της διάσταση. Στα πλαίσια διεξαγωγής του ΚτΜ ο Α. βιώνει συναισθήματα έκστασης, στα οποία συμβάλλουν οι οπτικές εντυπώσεις, ο χορός, η μουσική και οι σχέσεις που αναπτύσσονται με τα υπόλοιπα υποκείμενα. Υποστηρίζει ότι όλοι αυτοί οι παράγοντες ωθούν τα υποκείμενα να βιώσουν μία «μεταφυσική κατάσταση», κατοικώντας μία διαφορετική σφαίρα από αυτήν της καθημερινότητας. Η διαφορά της καρναβαλικής συνθήκης με αυτήν της καθημερινότητας εντοπίζεται στον βαθμό έντασης των βιωμένων συναισθημάτων. Παρόλα αυτά, ο Α. θεωρεί ότι το ΚτΜ υπολείπεται σε αυθορμητισμό και του στοιχείου του απρόβλεπτου, λόγω της καλής διοργάνωσής του. Ως εκ τούτου, το ΚτΜ συνιστά το πεδίο μίας εκστατικής ενσώματης εμπειρίας, η οποία συγκροτείται μέσα σε συγκεκριμένα όρια: «...Όταν κάτι είναι προκαθορισμένο χάνει στον αυθορμητισμό...βέβαια κερδίζεις την καλή διοργάνωση...αλλά είναι σαν να πηγαίνεις ραντεβού με τη διασκέδαση, δεν είναι κάτι αυθόρμητο...με την έννοια του απρόβλεπτου...».

Δίνεται βάρος στην πολιτική διάσταση του ΚτΜ, η οποία απορρέει από τον αυτοοργανωμένο χαρακτήρα του αλλά και την ίδια την πράξη οικειοποίησης του δημόσιου χώρου. Παρόλα αυτά, ο Α. υποστηρίζει ότι η συμμετοχή των περισσότερων υποκειμένων σε αυτό, διέπεται

κυρίως από την επιθυμία συνύπαρξης και επικοινωνίας μεταξύ τους στα πλαίσια μίας δημιουργικής κοινότητας. Σε αυτό το πλαίσιο τονίζεται η συγκρότηση ενός «κοινού τόπου» μεταξύ των υποκειμένων, ο οποίος διέπεται από κοινούς αισθητικούς άξονες. Ως τέτοιο, το ΚτΜ συνιστά ένα καλλιτεχνικό και ψυχαγωγικό δρώμενο, ένα «παιχνίδι», που συγκροτείται μέσα σε συγκεκριμένα όρια και δε δύναται να επηρεάσει την καθημερινή πρακτική των υποκειμένων: «...Οι ταυτότητες παραμένουν...πρόκειται για ένα παιχνίδι...ένα παιχνίδι που το βιώνεις για κάποιες ώρες, ανώδυνα τις περισσότερες φορές...».

Αθηνά:

Βίωσε το ΚτΜ μέσα από δύο ρόλους, αυτόν του παρατηρητή και αυτόν του συμμετέχοντα, δύο τρόποι εμπειρίας που, μέσα από την αφήγησή της, άλλοτε αλληλεπικαλύπτονται και άλλοτε διαχωρίζονται αυστηρά. Ο ρόλος του συμμετέχοντα υιοθετήθηκε κυρίως στο πρώτο ΚτΜ, το οποίο περιγράφεται ως μία πολύ έντονη εμπειρία, μία «εκστατική συνάντηση» μεταξύ αγαπημένων ανθρώπων. Σε αυτή την εμπειρία συνέβαλλε κυρίως η μειωμένη πληθυσμιακή πυκνότητα του χώρου, σε σχέση με τα επόμενα ΚτΜ. Παράλληλα με την εμπειρία συναισθημάτων ενθουσιασμού και οικειότητας με τα άλλα υποκείμενα, περιγράφεται και μία πιο αποστασιοποιημένη στάση απέναντι στο καρναβαλικό δρώμενο, στο οποίο συνέβαλλε η χρήση της φωτογραφικής μηχανής: «...Από την μία μεριά βίωνα μεγάλη έκσταση, στην οποία συνέβαλλε η βροχή, οι συναντήσεις με αγαπημένα πρόσωπα, η ατμόσφαιρα ενθουσιασμού που υπήρχε...από την άλλη είχα υιοθετήσει και το ρόλο του παρατηρητή, κυρίως μέσω της φωτογραφικής μου μηχανής...ουσιαστικά οι δύο αυτές ταυτότητες συνέκλιναν μέσα από το φωτογραφικό μου φακό...υπήρχαν πολλές στιγμές που στεκόμουν περιφερειακά του πλήθους για να φωτογραφίσω διάφορες καταστάσεις και ενδυμασίες...». Ο ρόλος του παρατηρητή υιοθετήθηκε στα πλαίσια των ερευνητικών δραστηριοτήτων της Αθήνας, που είχαν άμεση σχέση με το δημόσιο χώρο.

Αλέξανδρος:

Το συμβάν του ΚτΜ περιγράφεται ως συνθήκη ενθουσιασμού, ευθυμίας και έκστασης, κάτι που εντοπίζει ως στοιχείο διάκρισης από τα άλλα καρναβάλια. Στο ΚτΜ αποδίδεται επίσης η διάσταση της αυθεντικότητας, στην οποία συμβάλλουν ποικίλοι παράγοντες όπως οι μετεμφιέσεις και η μουσική. Αναφέρεται στα συναισθήματα έκστασης που καλλιεργεί η συγκεκριμένη καρναβαλική συνθήκη, λόγω του απρόσμενου χαρακτήρα της: «...Περπατάς σε ένα ήσυχο στενό και ξαφνικά ακούς τύμπανα και στην επόμενη γωνία βλέπεις ένα πολύχρωμο σύνολο ανθρώπων...»

Ειρήνη:

Αναφέρεται στη θετική διάθεση που επικρατεί ανάμεσα στα υποκείμενα που συμμετέχουν στο συμβάν και το κλίμα «διάχυτου ερωτισμού» που επικρατεί «κυρίως από τη μεριά των γυναικών», αποτέλεσμα πολλών παραγόντων όπως της μεταμφίωσης, του χορού και της σωματικής εγγύτητας. Κατά τη διάρκεια του ΚτΜ έχει βιώσει πολλές φορές συναισθήματα έκστασης, τα οποία αποδίδει στο χορό, στη σκόνη που σηκώνεται από το έδαφος, στον ιδρώτα των σωμάτων, στην κατανάλωση αλκοόλ και στην αίσθηση μονοτονίας που βιώνει το υποκείμενο ως συμμετέχοντας στην επαναλαμβανόμενη περιστροφή του πλήθους μέσα στο γαϊτανάκι. Επιπλέον, ως παράγοντα καλλιέργειας έντονων συναισθημάτων έκστασης προσθέτει και τη συνειδητοποίηση, εκ μέρους των συμμετεχόντων, του χρόνου προετοιμασίας που απαιτείται στα πλαίσια οργάνωσης και προετοιμασίας του καρναβαλικού δρώμενου. Τέλος, σύμφωνα με τη Ειρήνη, το ΚτΜ συστήνεται ως ένα πεδίο επικοινωνίας και συνάντησης μεταξύ των υποκειμένων, το οποίο διαφέρει ποιοτικά από αυτό της καθημερινότητας.

Απόστολος:

Υποστηρίζοντας ότι το ΚτΜ συγκροτεί κάθε χρόνο την ίδια δομή και το ίδιο μοτίβο, βιώνει το δρώμενο ως μία συνθήκη επανάληψης, που καταλήγει να είναι βαρετή. Η επαναληπτικότητα του ΚτΜ έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια του αυτοσχεδιαστικού χαρακτήρα του. «Δεν μπορώ να βιώσω το ΚτΜ ως πηγή έμπνευσης γιατί δεν ανανεώνεται...το βρίσκω πολύ δήθεν...περνάω καλά γιατί εκείνη είναι η μέρα που πρέπει να περάσω καλά».

Έλενα:

Νοηματοδοτεί το ΚτΜ ως μία «άμεση και ανθρώπινη γιορτή». Τονίζει το ενωτικό στοιχείο του δρώμενου, το οποίο συγκροτείται ως μία βόλτα στη γειτονιά κατά την οποία τα υποκείμενα που συμμετέχουν σε αυτήν προεγκύβουν όλο και περισσότερα νέα μέλη. Ως συμβάν χαρακτηρίζεται από φυσικότητα και αμεσότητα, ενώ συνιστά μία συνθήκη σεβασμού της διαφορετικότητας μεταξύ των υποκειμένων. Κατά τη διάρκεια του ΚτΜ βιώνει συναισθήματα διονυσιασμού μέσα από τα οποία απελευθερώνεται από τα όρια και τους περιορισμούς της καθημερινότητας.

Ζαΐρα:

Περιγράφει το ΚτΜ ως τελετουργία εξαγνισμού που περνάει από διάφορα στάδια: όσο περισσότερο εισχωρεί το υποκείμενο στο ΚτΜ τόσο πιο έντονα βιώνει τα θετικά συναισθήματα, απελευθερώνεται και χορεύει. Αναφέρεται σε εμπειρίες έκστασης κατά τις οποίες δεν είχε τον έλεγχο του σώματός της. Υποστηρίζει ότι το ΚτΜ λειτουργεί

απελευθερωτικά καθώς αποδεσμεύει το υποκείμενο από το κριτικό βλέμμα του Άλλου: «...Δε σε νοιάζει τι θα πει ο άλλος...». Επιπλέον, το καρναβαλικό δρώμενο νοηματοδοτείται ως μία παύση από την καθημερινότητα, ένα κενό χρόνου στα πλαίσια του οποίου το υποκείμενο βιώνει μία συνθήκη ελευθερίας. Παράλληλα συγκροτείται ως μία διαδικασία αναζήτησης του Εαυτού και του Άλλου: το υποκείμενο αναζητά την καρναβαλική του μεταμφίωση ενώ συγκροτεί μαζί με τα άλλα υποκείμενα ένα άτυπο συμβόλαιο που εξασφαλίζει μία σχέση οικειότητας και ελευθερίας μεταξύ τους. Τέλος, αναφέρεται στην εμπειρία μίας εξαγνιστικής καθαρότητας, η οποία συνεπάγεται την καταστράτηγηση των ορίων και των συνηθειών της καθημερινότητας και αναπαρίσταται, για τη Ζαΐρα, σαν αίωρηση του σώματος λίγα εκατοστά πάνω από το έδαφος.

Νοηματοδοτήσεις και Εμπειρίες του Χώρου μέσα από το ΚτΜ

Χωρίζουμε αυτήν την ενότητα συμπερασμάτων σε τέσσερις υποενοήτες: (1) τη νοηματοδότηση και εμπειρία του δημόσιου χώρου μέσα από τη συμμετοχή των υποκειμένων στο ΚτΜ, (2) τη σχέση των υποκειμένων με την περιοχή του Μεταξουργείου πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη συμμετοχή τους στο ΚτΜ, (3) τη σημασιοδότηση και εμπειρία των σταθερών σημείων-σταθμών του ΚτΜ και (4) τη σχέση χώρου και μνήμης, έτσι όπως αναπτύσσεται μέσα από την καρναβαλική συνθήκη. Θεωρούμε τις τέσσερις αυτές ενότητες ως αναπόσπαστα και αδιαχώριστα μέρη της εμπειρίας του χώρου, τα οποία αντιμετωπίζουμε ως διακριτά μόνο για χάρη της διαδικασίας ανάλυσης.

(1) Νοηματοδότηση και Εμπειρία του Δημόσιου Χώρου

Εννοιολογούμε το δημόσιο χώρο ως το αποτέλεσμα της ενσώματης πρακτικής των υποκειμένων αλλά και το πεδίο συνάντησης με την ετερότητα, τον Άλλο. Ως εκ τούτου υποστηρίζουμε ότι ο δημόσιος χώρος δε συνιστά ένα προϋπάρχον χωρικό πλαίσιο, αλλά συγκροτείται συνεχώς, μέσα από μία δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης με τα υποκείμενα που τον κατοικούν. Μέσα από τις πρακτικές τους, τα υποκείμενα δύνανται να συγκροτήσουν νέους δημόσιους χώρους, αμφισβητώντας ή διασχίζοντας όρια και περιορισμούς και παράγοντας νέες νοηματοδοτήσεις και αναπαραστάσεις για τις ήδη συγκροτημένες χωρικότητες. Μέσα από τις πρακτικές του ΚτΜ, ο δημόσιος χώρος του Μεταξουργείου ενσωματώνει συνεχώς νέα νοήματα, τα οποία συγκροτούνται μέσα από τις διαφορετικές, κάθε φορά, εμπειρίες του.

Ηλίας:

Ο Ηλίας δίνει ιδιαίτερο βάρος στην οπτική επαφή με το χώρο, περιγράφοντας πώς η εικόνα του αλλάζει ως αποτέλεσμα της αυξημένης πληθυσμιακής πυκνότητας κατά τη διάρκεια του ΚτΜ. Επιπλέον τονίζεται η αύξηση της συγκινησιακής του πυκνότητας, καθώς μέσα από την εμπειρία του ΚτΜ ο χώρος φορτίζεται συναισθηματικά και επενδύεται με μνήμες.

Α.:

Η διαδρομή του ΚτΜ στο δημόσιο χώρο του Μεταξουργείου νοηματοδοτείται ως μία πορεία που περνάει από διάφορα σημεία της περιοχής.

Αθηνά:

Περιγράφει τον ενθουσιασμό που ένιωσε με την ιδέα της οργάνωσης ενός καρναβαλιού που διεξάγεται στο δημόσιο χώρο της πόλης εκτός θεσμικών φορέων. Λόγω των ερευνητικών ανησυχιών της που σχετίζονται με τη συνθήκη του δημόσιου χώρου, το ΚτΜ αποτέλεσε ένα πρόσφορο πεδίο παρατήρησης του τρόπου κατοίκησης του στην περίπτωση του Μεταξουργείου. Στα πλαίσια αυτής της παρατήρησης κατά τη διάρκεια του καρναβαλικού δρώμενου, της τράβηξε το ενδιαφέρον ο μεγάλος αριθμός αδόμητων οικοπέδων που συνάντησε: «...Τα έβλεπα ως πεδία ανενεργά, αχρησιμοποίητα, νεκροί χώροι στην πόλη που με το πέρασμα του ΚτΜ αποκτούσαν ξαφνικά ζωή...». Τα βλέμμα της στράφηκε επίσης στις στάσεις των σωμάτων στον χώρο, στην κινησιολογία του κάθε υποκειμένου, που χαρακτηρίζει ως διαφορετική από αυτήν που συγκροτείται καθημερινά.

Αλέξανδρος:

Στο πλαίσιο της σχέση που αναπτύσσουν τα υποκείμενα με το δημόσιο χώρο κατά τη διάρκεια του ΚτΜ, αναφέρεται στον απρόσμενο χαρακτήρα του δρώμενου, ο οποίος λειτουργεί ως παράγοντας έκπληξης και ενθουσιασμού.

Ειρήνη:

Αναφερόμενη στη δομή που σχηματίζει το ΚτΜ στο δημόσιο χώρο, δίνει ιδιαίτερο βάρος στη διάχυση του καρναβαλικού σώματος σε πολλούς, μικρούς πυρήνες, οι οποίοι οργανώνονται συνήθως σε σημεία-σταθμούς της διαδρομής του.

Ζαΐρα:

Μέσα από τη συμμετοχή της στο ΚτΜ, σημασιοδοτεί το δημόσιο χώρο ως μία συνθήκη ελευθερίας, στα πλαίσια της οποίας δεν ισχύουν οι περιορισμοί και τα όρια της καθημερινότητας.

Κώστας:

Αναφέρεται στον αποσπασματικό χαρακτήρα του ΚτΜ ως πρακτική κατοίκησης του δημόσιου χώρου, με την έννοια ότι δε σχηματίζει γραμμικές διαδρομές. Σύμφωνα με τον Κώστα, μία τέτοια συνθήκη ωθεί το υποκείμενο να βιώσει το δημόσιο χώρο αποσπασματικά, να χαθεί σε αυτόν, χωρίς να ακολουθεί συγκεκριμένη κατεύθυνση και προσανατολισμό. Οι διαφορετικές διαδρομές που ακολουθεί το ΚτΜ ετησίως δημιουργούν στα υποκείμενα το συναίσθημα της αναρχίας. Παράλληλα, η αποσπασματικότητα και η ασυνέχεια που χαρακτηρίζει την καρναβαλική διαδρομή, δίνουν στο υποκείμενο-συμμετέχοντα στο ΚτΜ την ελευθερία της επιλογής και τη δυνατότητα συγκρότησης πολλαπλών νοηματοδοτήσεων και αναπαραστάσεων.

Μιχάλης:

Προσδίδει στις πρακτικές κατοίκησης του δημόσιου χώρου επαναστατικό χαρακτήρα, καθώς θεωρεί ότι έχουν ως αποτέλεσμα την μετάλλαξη της εικόνας του. Περιγράφει τέτοιου είδους πρακτικές ως «κάτι που σου μένει». Η ριζική μεταμόρφωση ενός χώρου που το υποκείμενο κατοικεί καθημερινά, περιγράφεται ως μία διαδικασία που προκαλεί έντονα συναισθήματα. Σε αυτή τη κατεύθυνση, το ΚτΜ προσλαμβάνεται ως ένας τρόπος συναισθηματικής οικειοποίησης του δημόσιου χώρου του Μεταξουργείου, σε τέτοιο βαθμό που η σχέση των υποκειμένων με την περιοχή μεταβάλλεται σημαντικά.

Νικόλας:

Προτάσσει ως βασική διάσταση του δημόσιου χώρου την αυξημένη πληθυσμιακή του πυκνότητα, η οποία με τη σειρά της ταυτίζεται με τη συνύπαρξη διαφορετικών κοινωνικών και πολιτισμικών ομάδων στα πλαίσιά του. Το ΚτΜ νοηματοδοτείται ως συνθήκη σεβασμού της πολυμορφίας του δημόσιου χώρου, έχοντας συνείδηση των υλικών και συναισθηματικών συνεπειών της κατοίκησης του.

Συμπεράσματα

Στις αφηγήσεις των υποκειμένων τονίζεται ο αποσπασματικός χαρακτήρας του ΚτΜ, το οποίο διαχέεται στο χώρο και συγκροτεί πολλούς, αυτόνομους πυρήνες. Επιπλέον γίνεται αναφορά στη διαδρομή του ΚτΜ, η οποία χαρακτηρίζεται ως ασυνεχής και αποσπασματική, γεγονός που ενισχύει την αίσθηση του απρόσμενου και της αναρχίας. Μία τέτοια συνθήκη προσλαμβάνεται στις περισσότερες περιπτώσεις ως απελευθερωτική, λόγω του ότι προσφέρει στο υποκείμενο τη δυνατότητα της επιλογής σε σχέση με το πού θα πάει, ποιόν δρόμο θα διασχίσει, ποιόν πυρήνα του ΚτΜ θα επισκεφτεί. Μέσα από αυτή τη διαδικασία επιλογής, το υποκείμενο μετατρέπεται σε ενεργό συμμετέχοντα στο ΚτΜ, συγκροτώντας τη δική του

μοναδική διαδρομή, μέσα από τη σύνδεση αποσπασματικών χωρικών σημείων σε μία ενιαία και ιδιαίτερη χωρική αφήγηση. Κάθε τέτοια αφήγηση δημιουργεί νέους δημόσιους χώρους, ως ανοιχτά πεδία συνάντησης με άλλα υποκείμενα.

Η κατοίκηση του δημόσιου χώρου κατά τη διάρκεια του ΚτΜ παράγει εμπειρίες που περιγράφονται ως διαφορετικές από τις καθημερινές. Αυτό έγκειται στην αποδέσμευση από τους περιορισμούς και τα όρια που επιβάλλει η καθημερινότητα, μία συνθήκη που συνδέεται άμεσα με το δημόσιο χώρο, ο οποίος θεωρείται ότι προάγει την ελευθερία κίνησης

(2) Σχέση με το Μεταξουργείο

Προσεγγίζοντας το χώρο ως το δημιούργημα των κοινωνικών σχέσεων και πρακτικών αλλά και το πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτές συγκροτούνται, υποστηρίζουμε τη σχέση αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο ΚτΜ και το Μεταξουργείο ως την περιοχή που αυτό λαμβάνει χώρα. Σε αυτό το πλαίσιο, μελετάμε τους τρόπους με τους οποίους το Μεταξουργείο συνιστά αντικείμενο κατοίκησης, διαπραγμάτευσης και επαναπροσδιορισμού, μέσα από την καρναβαλική συνθήκη. Έχοντας κάνει την υπόθεση ότι το ΚτΜ ως συνθήκη δύναται να διανοίξει χωροχρονικά ρήγματα στο Μεταξουργείο, διερευνάμε τις νοηματοδοτήσεις που φέρει η περιοχή και τους τρόπους με τους οποίους αυτές μεταβάλλονται μέσα από την ενσώματη εμπειρία των υποκειμένων στο ΚτΜ.

Ως χωρικό πλαίσιο διεξαγωγής του ΚτΜ, το Μεταξουργείο, αποτελεί οργανικό κομμάτι της ανάλυσης και ένα από τα κεντρικά θέματα των συνεντεύξεων. Αν και κάθε υποκείμενο έρευνας σχετίζεται με διαφορετικό τρόπο με την περιοχή, τα περισσότερα από αυτά είχαν κάποια, έστω και περιορισμένη, σχέση με το Μεταξουργείο πριν λάβουν μέρος στο ΚτΜ. Μέσα από την εμπειρία του ΚτΜ η σχέση των υποκειμένων με την περιοχή μεταλλάσσεται, ο χώρος γίνεται πιο οικείος και ενσωματώνει τα μνημονικά ίχνη των πρακτικών και των εμπειριών που σχετίζονται με το ΚτΜ. Επιπλέον, λόγω των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των υποκειμένων κατά την προετοιμασία και διεξαγωγή του ΚτΜ, διαδικασίες που λαμβάνουν μέρος στο Μεταξουργείο, η περιοχή αποκτά νέα νοήματα, καθώς νοηματοδοτείται πλέον ως τόπος συνάντησης και δημιουργίας μεταξύ τους.

Ηλίας:

Η σχέση που διατηρούσε με το μπαρ «Άνθρωπος» έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη γνωριμία του με το ΚτΜ. Η σχέση του με την περιοχή του Μεταξουργείου πριν από τη συμμετοχή του στο ΚτΜ περιοριζόταν στη διαδρομή από και προς το χώρο εργασίας του, ο οποίος βρισκόταν στην περιοχή. Σταδιακά, με τα χρόνια, άρχισε να συνιστά για αυτόν έναν προορισμό

ψυχαγωγίας και διασκέδασης κυρίως τις βραδινές ώρες. Περιγράφει την περιοχή ως μία συνύπαρξη μαγαζιών διαφορετικού χαρακτήρα «από κυριλέ μέχρι χύμα». Τα πρώτα χρόνια δραστηριοποίησής του στην περιοχή παρατηρούσε τη συνύπαρξη κοινωνικών ομάδων διαφορετικής ταξικής, πολιτισμικής και εθνοτικής προέλευσης λόγω του τότε μη εξευγενισμένου χαρακτήρα της. Σύμφωνα με τον Ηλία, στο σημερινό χρονικό στιγμιότυπο το Μεταξουργείο συνιστά μία περισσότερο μεσοαστική γειτονιά, λόγω της σταδιακής διαδικασίας εξευγενισμού την οποία υπέστη. Σύμφωνα με τον Ηλία, το Μεταξουργείο ως χωρικό πλαίσιο του ΚτΜ αποτελεί ένα ασφαλές και ελεγχόμενο περιβάλλον αλλά και προδιαγραμμένο σε σχέση με την διαδρομή που θα ακολουθήσει το ΚτΜ, η οποία δεν επιφυλάσσει εκπλήξεις στα υποκείμενα που συμμετέχουν σε αυτό.

Α.:

Κατοικεί στο Μεταξουργείο. Περιγράφει την περιοχή ως μία «ωραία γειτονιά» την οποία παρομοιάζει με χωριό. Επιπλέον, τονίζει τη συνύπαρξη δημιουργικών υποκειμένων μέσα στα χωρικά της όρια και τη συγκρότηση μίας κοινότητας γύρω από ένα κοινό όραμα, μία κοινή άποψη για τη ζωή.

Αθηνά:

Η σχέση της με το μπαρ «Άνθρωπος» και η φυλία της με τον ιδιοκτήτη του, έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη συμμετοχή της στο ΚτΜ. Η σχέση της με την περιοχή του Μεταξουργείου πριν από την συμμετοχή της στο ΚτΜ περιοριζόταν σε συχνές επισκέψεις στον «Άνθρωπο», ένα χώρο που περιγράφει ως μέρος συνάντησης φίλων και γνωστών, μέσα από αυθόρμητες και όχι οργανωμένες εκ των προτέρων επισκέψεις.

Ο τρόπος με τον οποίο νοηματοδότησε και βίωσε το Μεταξουργείο μέσα από τη συμμετοχή της στο ΚτΜ, διαμορφώθηκε ως αποτέλεσμα του ρόλου παρατήρησης που υιοθέτησε σε σχέση με το εγχείρημα αλλά και των ερευνητικών της δραστηριοτήτων που άπτονταν της μελέτης του δημόσιου χώρου της Αθήνας. Μέσα από το ΚτΜ σε συνδυασμό με αλληπάλληλες χαρτογραφίες που διενεργούσε στη περιοχή, το Μεταξουργείο αποτέλεσε αντικείμενο διαφορετικής νοηματοδότησης και εμπειρίας για αυτήν: «...Ανακάλυψα ότι σε πολλές ζώνες της περιοχής αισθανόμουν φόβο και είδα με έκπληξη πόσοι χώροι στη δημόσια σφαίρα του Μεταξουργείου ήταν ελεύθεροι προς κατοίκηση αλλά δεν κατοικούνταν...». Παρόλα αυτά ο αριθμός των ακατοίκητων και ανενεργών χώρων του Μεταξουργείου παραμένει μικρότερος από αυτόν που παρατηρούνται στις υπόλοιπες περιοχές του κέντρου της Αθήνας, γεγονός που, σύμφωνα με την Αθηνά, είναι αποτέλεσμα της οικονομικής κατάστασης των κατοίκων της περιοχής, της παρουσίας πολλών μεταναστών και της πιο διαδεδομένης πρακτικής κατοίκησης των δημόσιων χώρων της.

Μέσα από τη συμμετοχή της στο ΚτΜ, η σχέση της με το Μεταξουργείο άρχισε να διευρύνεται, κυρίως μέσω της κοινωνικοποίησής της με υποκείμενα που συμμετείχαν στην προετοιμασία και τη διεξαγωγή του δρώμενου, πολλά από τα οποία κατοικούν μόνιμα στην περιοχή.

Ειρήνη:

Περιγράφει την περιοχή ως μία γειτονία στην οποία «νωρίτερα δε συνέβαινε τίποτα», τονίζοντας τον καθοριστικό ρόλο που έπαιξε το ΚτΜ για την μεταλλαγή του χαρακτήρα της, κυρίως μέσω της μεγάλης συσπείρωσης του κόσμου στα χωροχρονικά του πλαίσια.

Έλενα:

Υποστηρίζει ότι το κλίμα της γειτονιάς έχει παίξει καθοριστικό ρόλο στη συγκρότηση του ΚτΜ, κυρίως λόγω της απουσίας αστυνομικών δυνάμεων στην περιοχή, γεγονός που του προσδίδει έναν χαρακτήρα «άμεσο» και «ανθρώπινο». Η σχέση της με την περιοχή πριν από τη συμμετοχή της στο ΚτΜ, περιοριζόταν σε επισκέψεις μαγαζιών εστίασης. Περιγράφει το περπάτημα στους δρόμους του Μεταξουργείου ως αντικείμενο φόβου και άγχους. Μέσα από τη συμμετοχή της στη διαδικασία προετοιμασίας και διεξαγωγής του ΚτΜ βίωσε την περιοχή ως κάτι προσιτό και οικείο.

Κώστας:

Ο Κώστας διατηρούσε στενή σχέση με την περιοχή του Μεταξουργείου πριν ακόμη συμμετάσχει στο ΚτΜ, καθώς εκεί στεγαζόταν η θεατρική σχολή και οι σχολές μουσικής στις οποίες φοιτούσε. Περιγράφει την περιοχή ως «μία ιδιαίτερη περίπτωση χώρου στην Αθήνα λόγω των κτηρίων και της μορφολογίας της» και υποστηρίζει ότι παρόλο που αποτελεί κομμάτι του κέντρου της πόλης, είναι μία «ήσυχη περιοχή», στην οποία κατοικούν και δραστηριοποιούνται υποκείμενα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Μέσα από την αφήγησή του περιγράφει τη σταδιακή διαδικασία εξευγενισμού της περιοχής μέσα από την οποία αναδείχθηκε σε πόλος έλξης καλλιτεχνών και άλλων υποκειμένων με υψηλό πολιτισμικό κεφάλαιο.

Παράλληλα τονίζεται η συνύπαρξη πολλών καλλιτεχνικών ομάδων της περιοχής. Ως εκ τούτου, το Μεταξουργείο νοηματοδοτείται ως μία «γειτονιά ανθρώπων δημιουργικών, ευαίσθητοποιημένων, που νοιάζονται για τα κοινά, αλληλέγγυων και ανοιχτών». Κεντρικό σημείο συνάντησης της περιοχής συνιστούσε, για τον Κώστα και τους φίλους του, το μπαρ «Άνθρωπος», το οποίο χαρακτηρίζεται ως χώρος με μία διαφορετική «φυσιολογία», πεδίο συνάντησης δημιουργικών υποκειμένων και μέσο συγκρότησης ενός «άλλου τόπου». Βιώνει

το Μεταξουργείο ως χώρο ελευθερίας και διασκέδασης λόγω της συγκέντρωσης χώρων ψυχαγωγίας στα πλαίσιά του αλλά και της μορφολογίας του, που περιλαμβάνει πεζοδρόμους, ανοιχτούς δρόμους και αρκετά χαμηλά σπίτια.

Τέλος, η διοργάνωση και διεξαγωγή ενός εγχειρήματος σαν το ΚτΜ νοηματοδοτείται ως κάτι φυσικό και αυτονόητο, ένα γεγονός που ο ίδιος ο χώρος έχει καλλιεργήσει καθώς επιδέχεται τέτοιου τύπου δράσεις. Παρότι βίωσε το ΚτΜ ως φυσική συνέχεια της καθημερινής εμπειρίας του στο Μεταξουργείο, υποστηρίζει ότι την ημέρα διεξαγωγής του ΚτΜ η οικειότητα με την περιοχή εντείνεται σημαντικά: «...Είναι σαν να πηγαίνεις στο φεγγάρι και να αφήνεις το στίγμα σου...η περιοχή φέρει πλέον το στίγμα μίας συλλογικότητας...γίνεται και λίγο δικιά σου...».

Μιχάλης:

Η επαφή του με την περιοχή πριν από τη συμμετοχή του στο ΚτΜ, περιοριζόταν στις επισκέψεις του στον «Άνθρωπο», οι οποίες είχαν ως κύριο άξονα τον ιδιοκτήτη του, με τον οποίο ο Μιχάλης διατηρούσε φιλικές σχέσεις. Στα πλαίσια των επισκέψεων του στον «Άνθρωπο» συμμετείχε σε μία αυτοσχέδια κινηματογραφική λέσχη η οποία συγκροτήθηκε από θαμώνες του μαγαζιού. Μέσα από τη συμμετοχή του στο ΚτΜ, η σχέση του με την περιοχή έγινε πιο οικεία, γεγονός που θεωρεί πως αποτέλεσε έναν από τους κεντρικούς στόχους του καρναβαλικού δρώμενου: «...Νιώθω πιο άνετα πια, είμαι πιο φιλικά προσκείμενος προς περιοχή... Πιστεύω ότι αυτός ήταν ένας από τους στόχους του ΚτΜ...να μην υπάρχει πια αυτός ο φόβος που περιβάλλει μία περιοχή υποβαθμισμένη σαν και το Μεταξουργείο...Εγώ μέσα από το ΚτΜ ένιωσα το Μεταξουργείο σαν σπίτι μου...».

Νικόλας:

Η επαφή του με την περιοχή του Μεταξουργείου ξεκίνησε το 2007 και είχε ως κεντρικό άξονα τον «Άνθρωπο», ένα χώρο που χαρακτηρίζεται ως «κάτι περίεργο, αλλόκοτο». Ως κεντρικός χώρος εστίασης και συνάντησης των υποκειμένων που κατοικούσαν και δραστηριοποιούνταν στην περιοχή, ο «Άνθρωπος», έχει στεγάσει πολυάριθμες δραστηριότητες προετοιμασίας του ΚτΜ όπως και έναν μεγάλο αριθμό από τις συνελεύσεις που έλαβαν χώρα σχετικά με την διοργάνωσή του. Σύμφωνα με τον Νικόλα, ο χώρος αυτός συνιστά ένα «ρήγμα στην διασκέδαση», ένα πλαίσιο που δεν ακολουθεί κανόνες και που δέχεται τη διαφορετικότητα και την πολυμορφία. Ο χώρος αυτός ήταν και ο λόγος για τον οποίο έλαβε μέρος στο ΚτΜ.

Στην ίδια κατεύθυνση, το Μεταξουργείο νοηματοδοτείται ως μία περιοχή που δέχεται τη διαφορετικότητα, που «μπορεί και χωνεύει το διαφορετικό». Σύμφωνα με τον Νικόλα, το ΚτΜ είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το Μεταξουργείο καθώς νοηματοδοτείται ως μία περιοχή που «τότε (2010-2011) έδινε τη δυνατότητα να γίνει κάτι διαφορετικό».

Συμπέρασμα

Μέσα από τις περιγραφές των υποκειμένων τονίζεται ο ρόλος του «Ανθρώπου» στην επαφή των περισσότερων από αυτών με την περιοχή του Μεταξουργείου. Ο εν λόγω χώρος φαίνεται ότι λειτούργησε ως πεδίο καλλιέργειας διαφορετικών τρόπων διασκέδασης και ψυχαγωγίας, ως σημείο συνάντησης μεταξύ φιλικών προσώπων αλλά και ως αφορμή για την προσέλευση στο Μεταξουργείο, σε περιπτώσεις που η περιοχή δεν αποτελούσε τόπο προορισμού για επαγγελματικούς ή άλλους λόγους. Στον «Ανθρωπο», συγκροτήθηκε μία ρευστή ομάδα υποκειμένων με κοινές προσλαμβάνουσες ως προς τον επιθυμητό τρόπο ψυχαγωγίας και κοινούς αισθητικούς κώδικες, στα πλαίσια της οποίας συντελέθηκε η ζύμωση της ιδέας ενός αυτοσχέδιου και αυτο-εξουσιοδοτούμενου καρναβαλιού στην περιοχή.

Το Μεταξουργείο (πριν από την διεξαγωγή του ΚτΜ) περιγράφεται ως μία «ήσυχη» και «ωραία» γειτονιά, αν και υποβαθμισμένη, στην οποία συνυπάρχουν κοινωνικές ομάδες διαφορετικές ως προς την πολιτισμική, ταξική, ηλικιακή και εθνοτική τους προέλευση. Επιπλέον τονίζεται ότι μέσα από τη σταδιακή διαδικασία εξευγενισμού [9] την οποία υπέστη τα τελευταία χρόνια, το Μεταξουργείο αποτέλεσε πόλο έλξης υποκειμένων με υψηλό πολιτισμικό κεφάλαιο, καλλιτέχνες και μεσοαστούς.

Η σχέση του ΚτΜ με το Μεταξουργείο προσλαμβάνεται ως μία σχέση συνέχειας, καθώς τα περισσότερα υποκείμενα θεωρούν ότι η περιοχή αποτέλεσε πρόσφορο έδαφος για την καλλιέργεια της καρναβαλικής συνθήκης. Σε αυτό το πλαίσιο, το Μεταξουργείο νοηματοδοτείται ως μία περιοχή που «έδινε την δυνατότητα να γίνει κάτι διαφορετικό», ένας

[9]. Η διεθνής βιβλιογραφία ορίζει το φαινόμενο του αστικού εξευγενισμού ως τις διαδικασίες ανάπτυξης που συνοδεύουν την επιστροφή μεσαίων και υψηλών κοινωνικών τάξεων στο κέντρο των δυτικών πόλεων. Το εν λόγω αστικό φαινόμενο, έχει αναλυθεί μέσα από την θεωρία του «χάσματος γαιπροσόδου» (rent gap), η οποία εξηγεί το μοντέλο μέσα από το οποίο η σταδιακή υποβάθμιση των περιοχών του κέντρου των πόλεων οδηγεί στην πτώση των τιμών των ακινήτων και των ενοικίων, και εν τέλει σε μία σημαντική διαφορά ανάμεσα στην πραγματική γαιοπρόσοδο και την εν δυνάμει, εκείνη δηλαδή που δύνανται να αποφέρουν τα ακίνητα του κέντρου και αυτήν που αποφέρουν στην πραγματικότητα. Όταν το χάσμα ανοίξει σημαντικά, το κτηματικό κεφάλαιο θα επενδύσει στην αγορά ακινήτων με χαμηλό κόστος και στην ανακαίνισή τους με σκοπό να προσελκύσει υποκείμενα-μέλη των μεσαίων τάξεων που έχουν ξεκινήσει την διαδικασία επιστροφής σε περιοχές του κέντρου της πόλης. Μία τέτοια διαδικασία, ωστόσο επίσης και από την εγκατάσταση στην περιοχή υποκειμένων με υψηλό αλλά χαμηλό πολιτισμικό κεφάλαιο, οδηγεί στην ολοκληρωτική μετάλλαξη του αστικού και κοινωνικού ιστού της περιοχής. Για περαιτέρω μελέτη του φαινομένου του εξευγενισμού βλ. D. Ley, 1996, N. Smith, 1996, S. Zukin, 1987. Για την διαδικασία εξευγενισμού στο Μεταξουργείο, βλ. Σ. Κουτρούμπη, χωρίς ημερομηνία, Μ. Γιαννακοπούλου, 2009.

«παιχνιδότοπος», ο οποίος καλλιέργησε τη δυνατότητα να συγκροτηθούν δράσεις όπως αυτή του ΚτΜ. Επιπλέον, η περιοχή περιγράφεται ως ένα «άμεσο και ανθρώπινο περιβάλλον», κυρίως λόγω της απουσίας αστυνομικών δυνάμεων, γεγονός που επίσης ώθησε στη νοηματοδότηση της περιοχής ως εύπορου εδάφους για την συγκρότηση του καρναβαλικού δρώμενου.

Ενώ η σχέση με το Μεταξουργείο πριν από τη συμμετοχή των υποκειμένων στο ΚτΜ, χρωματίζεται με στοιχεία φόβου και άγχους, μέσα από την καρναβαλική εμπειρία, η περιοχή γίνεται πιο «οικεία» και «προσιτή», ενώ σε πολλές περιπτώσεις παρομοιάζεται και ως «σπίτι». Ο επαναπροσδιορισμός της σχέσης των υποκειμένων με το Μεταξουργείο προκλήθηκε από την ίδια την πρακτική συλλογικής κατοίκησης των δρόμων του. Εδώ, δίνεται βάρος στη διαδικασία ενσώματης και συναισθηματικής οικειοποίησης της περιοχής, διαδικασία που αποτυπώνεται στο χώρο ως ίχνη μνήμης. Άλλος ένας παράγοντας επαναπροσδιορισμού της σχέσης με το Μεταξουργείο, θεωρείται η συγκρότηση σχέσεων μεταξύ των υποκειμένων που συμμετείχαν στην προετοιμασία και τη διεξαγωγή του ΚτΜ και που μετέτρεψαν την περιοχή σε τόπο φιλικών συναντήσεων.

(3) Σημεία-σταθμοί του ΚτΜ

Αν και η διαδρομή που ακολουθεί το ΚτΜ αλλάζει από έτος σε έτος, παρατηρούμε την ανάδυση κάποιων σταθερών σημείων στο χώρο, από τα οποία περνάει ή στα οποία κάνει στάση το ΚτΜ κάθε χρόνο. Τέτοια σημεία-σταθμοί, συνιστούν η Chinatown (συνοικία των Κινέζων στο Μεταξουργείο), η πλατεία Αυδή αλλά και κάποιοι κεντρικοί δρόμοι της περιοχής όπως η οδός Μεγάλου Αλεξάνδρου, η οδός Πλαταιών και η οδός Κεραμικού. Τα σημεία αυτά αποκτούν ιδιαίτερη σημασία στις αφηγήσεις των υποκειμένων έρευνας, λόγω της επαναληπτικής κατοίκησης τους αλλά και της μορφολογίας τους. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα υποκείμενα συνδέουν τα χωρικά σημεία-σταθμούς με συγκεκριμένες συνθήκες που αναπτύσσονται στο πλαίσιο του ΚτΜ όπως την αυξημένη πληθυσμιακή πυκνότητα, τη σωματική εγγύτητα μεταξύ τους και τη βίωση συναισθημάτων έκστασης και ευφορίας μέσα από το χορό και την μουσική. Επιπλέον, λόγω του ότι τα δύο αυτά σημεία αποτελούν στάσεις του ΚτΜ που δεν αλλάζουν από έτος σε έτος, συνιστούν τους χώρους με τα περισσότερα μνημονικά ίχνη, ίχνη που σε κάθε παρόν διεξαγωγής του ΚτΜ αλληλεπικαλύπτονται και επαναπροσδιορίζονται. Σε αυτό το πλαίσιο, η στάση στην Chinatown νοηματοδοτείται συνήθως ως η «μέση» του ΚτΜ ενώ η στάση στην πλατεία Αυδή, ως αρχή και λήξη του. Ένα ακόμα σημαντικό γνώρισμα αυτών των σημείων είναι ότι φιλοξενούν ιδιαίτερα δρώμενα στα πλαίσια του ΚτΜ, δρώμενα που λαμβάνουν κεντρική σημασία για τα υποκείμενα.

Chinatown

Ο τετράγωνος ακάλυπτος χώρος της Chinatown, αποτελεί μία από τις στάσεις του ΚτΜ και τοποθετείται χρονικά συνήθως στη μέση της διεξαγωγής του. Η προσωρινή παύση του ΚτΜ στη Chinatown έχει ταυτιστεί με μία προσπάθεια προσέγγισης των Κινέζων που κατοικούν και δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Αυτή η προσπάθεια εκδηλώνεται κυρίως μέσα από την ίδια την πράξη κατοίκησης του χώρου από το ΚτΜ αλλά και της περιφοράς, σε κάποια ΚτΜ, ενός αυτοσχέδιου δράκου, ως ένδειξη φιλίας και σεβασμού της διαφορετικότητας του πολιτισμού τους.

Λόγω της μορφολογίας της Κινέζικης συνοικίας, που περιορίζει το πλήθος στα συγκεκριμένα πλαίσια του υπαίθριου χώρου της και ταυτόχρονα επιτρέπει την αυξημένη εγγύτητα μεταξύ των σωμάτων, η καρναβαλική κατοίκησης της νοηματοδοτείται ως μία σειρά έντονων στιγμών στα πλαίσια των οποίων τα υποκείμενα βιώνουν συναισθήματα έκστασης και οικειότητας μεταξύ τους. Όπως είναι φυσικό, όμως, κάθε υποκείμενο προσλαμβάνει και βιώνει με διαφορετικό τρόπο τις παραπάνω συνθήκες.

Μουσικό γκρούπ στη Chinatown, Μεταξουργείο, πηγή: <http://www.cnn.gr/travel/ellada/story/24591/apokries-to-polyethniko-kar-navali-toy-metaxourgeioy>

Ειρήνη:

Περιγράφει πώς η συμμετοχή της στην καρναβαλική στάση στη Κινέζικη συνοικία είχε ως αποτέλεσμα την ριζική μεταβολή της διάθεσής της προς το καλύτερο.

Ηλίας:

Παρομοιάζει τη Chinatown με το Κολοσσαίο, λόγω της αρχιτεκτονικής του χώρου που, όπως υποστηρίζει, επιβάλλει την αύξηση της πληθυσμιακής πυκνότητας και την ηχητική μεγέθυνση. Περιγράφει την εμπειρία του στο συγκεκριμένο χωρικό σημείο ως μία αίσθηση ότι βρίσκεται υπο παρατήρηση ενώ παρομοιάζει τη Chinatown με αρένα. Τέλος, υποστηρίζει ότι η κατοίκηση του εν λόγω χώρου στα πλαίσια του καρναβαλικού δρώμενου μετατρέπει το ίδιο το ΚτΜ σε θέαμα.

Νικόλας:

Η ετήσια στάση του ΚτΜ στη Chinatown νοηματοδοτείται από τον Νικόλα ως ένα παράδειγμα της προσπάθειας του καρναβαλικού εγχειρήματος να εντάξει και άλλες κοινωνικές ομάδες στη διαδικασία προετοιμασίας και διεξαγωγής του. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, αναφέρεται στους Κινέζους ως μία κλειστή και εσωστρεφή προς το εξωτερικό περιβάλλον κοινωνική ομάδα. Η επίσκεψη του ΚτΜ στο αίθριο του κτίσματος στο οποίο διαμένουν, αποτελεί μία προσπάθεια αλληλεπίδρασης με τη συγκεκριμένη ομάδα υποκειμένων. Σε ένα από τα ΚτΜ, αυτή η προσπάθεια συμβολοποιήθηκε μέσα από την κατασκευή ενός αυτοσχέδιου κινέζικου δράκου που έκανε τον γύρω του αιθρίου της Chinatown: «...Στα πρώτα ΚτΜ οι Κινέζοι ούτε που βγαίνανε στα παράθυρά τους να δουν...με τον καιρό άρχισες να βλέπεις αρκετά κεφάλια να ξεπροβάλλουν από τα κτίρια, μερικά παιδάκια με τους γονείς τους να κατεβαίνουν στο ΚτΜ, χαμόγελα κλπ...ο μέσος Έλληνας θα θεωρούσε ότι δεν υπήρχε λόγος να προσπαθήσει...εκεί έγκειται η ευφυΐα του ΚτΜ...τα παιδιά που το οργανώνουν έκασαν και σκέφτηκαν με ποιόν τρόπο θα κινητοποιηθεί αυτή η κλειστή κοινότητα και βρήκαν τρόπους να την εντάξουν μέσα στο εγχείρημα έστω και συμβολικά...».

χάρτης της περιοχής μελέτης:

σημειώνεται η Chinatown και οι αναφορές των υποκειμένων σε αυτή (με διαφορετικά χρώματα)

Πλατεία Αυδή

Η πλατεία Αυδή, κεντρική πλατεία του Μεταξουργείου, συνιστά επίσης ένα σημείο-σταθμό για το ΚτΜ, καθώς στο χώρο της αρχίζει αλλά και τελειώνει το ΚτΜ. Ως πιο σημαντική από την έναρξη νοηματοδοτείται η λήξη του ΚτΜ η οποία περιλαμβάνει διάφορα δρώμενο όπως το κάψιμο του καρνάβαλου, το γαϊτανάκι αλλά και συναυλίες μουσικών συγκροτημάτων. Ο δημόσιος χώρος της πλατείας, νοηματοδοτείται ως τόπος συνάντησης και καθημερινής επικοινωνίας μεταξύ των υποκειμένων, ένας χώρος που κατοικείται καθημερινά από υποκείμενα που το διασχίζουν κατά την διαδρομή τους από το ένα μέρος στο άλλο ή που δραστηριοποιούνται σε αυτόν. Ως χώρος ανοιχτός επιτρέπει τη συνύπαρξη μεταξύ των υποκειμένων με ίσους όρους, χωρίς την επιβολή κριτηρίων προσβασιμότητας. Στο δημόσιο χώρο της πλατείας Αυδή, το πλήθος του ΚτΜ διαχέεται σε όλο μήκος και το πλάτος της ενώ τα δρώμενα που λαμβάνουν χώρα στα πλαίσιά του επιτρέπουν για μία ακόμη φορά την έκφραση συναισθημάτων έκστασης, ευφορίας και μέθεξης μεταξύ των υποκειμένων.

το γαϊτανάκι στην πλατεία Αυδή, ΚτΜ 2012, πηγή: Αθηνά Σταματοπούλου

Ηλίας

Μιλώντας για την στάση του ΚτΜ στην πλατεία Αυδή κατά τη λήξη του, ο Ηλίας αναφέρεται στην ανάδυση αρχαϊκών στοιχείων όπως αυτά της φωτιάς (καρνάβαλος) και του κύκλου (γαϊτανάκι) τα οποία, κατά τον ίδιο, καλλιεργούν συνθήκες εξαγνισμού και συλλογικής

μέθεξης. Επιπλέον χαρακτηρίζει την πλατεία Αυδή ως τον πιο ανοιχτό χώρο στον οποίο κάνει στάση το ΚτΜ γεγονός που επιτρέπει τη διάχυση του καρναβαλικού πλήθους και την μείωση της πληθυσμιακής πυκνότητας του χώρου.

Ειρήνη

Αναφερόμενη στα δρώμενα που λαμβάνουν χώρα στο τελευταίο στάδιο του ΚτΜ, προσλαμβάνει το δρώμενο του γαϊτανακίου ως μία συνθήκη που καλλιεργεί την αίσθηση της μονοτονίας και της έκστασης, μέσα από την επανάληψη του ίδιου πράγματος ενώ υποστηρίζει ότι πρόκειται για μια διαδικασία που αυξάνει την εγγύτητα των σωμάτων. Σε μία τέτοια συνθήκη η Ειρήνη θεωρεί ότι τα υποκείμενα γίνονται πιο ανοιχτά απέναντι σε κάθε είδους συνάντηση με την ετερότητα.

χάρτης της περιοχής μελέτης:
σημειώνεται η πλατεία Αυδή (το βόρειο τμήμα της μεταξύ των οδών Μ. Αλεξάνδρου και Λεωνίδου και οι αναφορές των υποκειμένων στο σημείο αυτό (με διαφορετικά χρώματα)

(4) Χώρος και μνήμη

Ένα σημαντικό στοιχείο που διεξάγεται από τις συνεντεύξεις με υποκείμενα της έρευνας, είναι ο κεντρικός ρόλος που δίνεται στη μνήμη, όσον αφορά τη σχέση με χώρο, όπως αυτή καλλιεργείται μέσα από το ΚτΜ.

Σύμφωνα με τον Σταυρίδη (2010) η μνήμη δεν αποτελεί μία εξατομικευμένη και εξατομικευτική διαδικασία, αλλά εκδηλώνεται στο πεδίο μίας κοινωνικής ομάδας. Μία τέτοια μνήμη, που χαρακτηρίζεται ως «συλλογική» (2010: 92-97), περιλαμβάνει όλα όσα αναγνωρίζουμε από κοινού ως μέλη μίας κοινωνικής ομάδας ενώ εκδηλώνεται μέσα από τελέσεις της στο παρόν. Η συλλογική, διυποκειμενική μνήμη συγκροτεί τον κοινό ορίζοντα της κοινωνικής ομάδας και μέσα από τις παροντικές κάθε φορά εκδηλώσεις της επαναπροσδιορίζει και διαπραγματεύεται το παρελθόν.

Ξεχωρίζουμε τέσσερα βασικά γνωρίσματα της συλλογικής μνήμης:

1. τη συγκρότησή της στο πλαίσιο μίας κοινωνικής ομάδας. Σε κάθε παροντική εκδήλωση της συλλογικής μνήμης ο κοινός χαρακτήρας της ομάδας δύναται να αποτελέσει αντικείμενο επιβεβαίωσης ή αμφισβήτησης.

2. την εξάρτησή της από τις εκάστοτε παροντικές εκδηλώσεις της, στο βαθμό που το παρελθόν δε δύναται να νοείται ως δεδομένο και τετελεσμένο, αλλά ως πεδίο ανίχνευσης δυνατοτήτων.

3. την ύπαρξη διαφορετικών τρόπων νοηματοδότησης και εμπειρίας των εκδηλώσεων συλλογικής μνήμης από κάθε υποκείμενο. Δεδομένης της αποτύπωσης των μνημονικών ιχνών στο σώμα και στον εσωτερικό κόσμο των υποκειμένων, η συλλογική μνήμη εκδηλώνεται μέσα από σωματικές συνήθειες και αυθόρμητες συμπεριφορές, συνιστώντας μία ανεπίγνωστη γνώση.

4. την εγγενή σχέση μεταξύ συλλογικής μνήμης και λήθης, στο βαθμό που η μία δεν μπορεί αν συγκροτηθεί χωρίς την άλλη.

Ο Σταυρίδης τονίζει την εξάρτηση της συλλογικής μνήμης από το υλικό περιβάλλον, αναφερόμενος στη διαδικασία χωροποίησής της. Εκτός από τα ίχνη που αφήνει στα

υποκείμενα, η συλλογική μνήμη αποτυπώνεται και στο υλικό περιβάλλον, το οποίο την εντοπίζει και την επιβεβαιώνει.

Κατά τον Α. Ρότσι (1987) η πόλη συνιστά τον τόπο αγκύρωσης της συλλογικής μνήμης, μίας μνήμης που αποτυπώνεται στο τοπίο με τη μορφή της άρθρωσης των τόπων σε μία αφήγηση. Μέσα από την κατοίκηση της πόλης, τα υποκείμενα κατασκευάζουν αλληλουχίες μνημονικών αφηγήσεων, ταυτίζοντας τα χωρικά της σημεία με παρελθόντα γεγονότα που συνέβησαν σε αυτά.

Η νοηματοδότηση της μνήμης διαφέρει από υποκείμενο σε υποκείμενο έρευνας ανάλογα με τη διάσταση που της αποδίδεται ως διαδικασία ενθύμησης γεγονότων του παρελθόντος, διαδικασία που άλλοτε βιώνεται ως αυστηρώς προσωπική και άλλοτε λαμβάνει ένα χαρακτήρα διυποκειμενικό. Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ανάλυσης όμως, η σχέση των υποκειμένων που συμμετέχουν στο ΚτΜ με το δημόσιο χώρο της περιοχής, επαναπροσδιορίζεται και νοηματοδοτείται μέσα από μία διαδικασία συγκρότησης κοινών αναμνήσεων. Οι αναμνήσεις αυτές σχετίζονται άμεσα με συγκεκριμένα σημεία του χώρου από τα οποία έχει περιέλθει το ΚτΜ και τα έχει κατοικήσει με τους ιδιαίτερους τρόπους του. Ως εκ τούτου, ο δημόσιος χώρος του Μεταξουργείου αποκτά νέα νοήματα, καθώς συγκροτείται ως το υλικό περιβάλλον στο οποίο αποτυπώνονται ίχνη μίας τέτοιας κοινής μνήμης.

Ηλίας:

Υποστηρίζει ότι το ΚτΜ εγγράφει τα ίχνη του στο δημόσιο χώρο, ο οποίος μέσα από την κατοίκησή του σε καρναβαλικές συνθήκες φορτίζεται συγκινησιακά.

Αλέξανδρος:

Σύμφωνα με τον Αλέξανδρο, μέσα από τη διεξαγωγή του ΚτΜ, οι δρόμοι του Μεταξουργείου εμποτίζονται με μνήμες: «...Σταματάει να είναι δρόμος...έχει γίνει βίωμα...».

Ζαΐρα:

Σύμφωνα με την Ζαΐρα, οι ενσώματες μνήμες με τις οποίες εμποτίζεται ο δημόσιος χώρος κατά τη διάρκεια του ΚτΜ είναι ανεξίτηλες.

Κώστας:

Νοηματοδοτεί το ΚτΜ ως την αποτύπωση ιχνών συλλογικής μνήμης στο χώρο: «...Είναι σαν να πηγαίνεις στο φεγγάρι και να αφήνεις το στίγμα σου...η περιοχή φέρει πλέον το στίγμα μίας συλλογικότητας...γίνεται και λίγο δικιά σου...».

Μιχάλης:

Αναφερόμενος στα εγχειρήματα του WSP και του ΚτΜ παράλληλα, περιγράφει τις πρακτικές συλλογικής οικειοποίησης του δημόσιου χώρου ως «κάτι που σου μένει». Περιγράφει τους τρόπους με τους οποίους ένας χώρος τον οποίο το υποκείμενο κατοικεί καθημερινά, δύναται, μέσα από την κατοίκησή του σε έκτακτες συνθήκες, να μεταμορφωθεί ριζικά. Οι συνθήκες που αναπτύσσονται στα πλαίσια τέτοιων πρακτικών αποτυπώνουν τα ίχνη τους στο χώρο, ίχνη μνήμης που γίνονται αναπόσπαστο κομμάτι του για πάντα. Επιπλέον, σημασιοδοτεί τα χωρικά σημεία, τα οποία έχει κατοικήσει ένα δρώμενο σαν το ΚτΜ ή το WSP, ως χωρικότητες επενδεδυμένες με μία μνήμη τόσο έντονη, όσο τα προσωπικά βιώματα του καθενός. Παράλληλα, όμως, προσδίδει στην ενσώματη μνήμη του χώρου μία συλλογική διάσταση υποστηρίζοντας ότι στα πλαίσια συλλογικής κατοίκησης, το υποκείμενο θυμάται στα πλαίσια της ομάδας.

Νικόλας:

Δίνει ιδιαίτερο βάρος στον περιοδικό χαρακτήρα του ΚτΜ υποστηρίζοντας ότι παράγει αθροιστικά αποτελέσματα στον χώρο, αποτυπώνοντας σε αυτόν στρώματα μνήμης για κάθε έτος διεξαγωγής του. Τα μνημονικά ίχνη του ΚτΜ στο χώρο «*κάνουν την εμπειρία του ΚτΜ ακόμα πιο έντονη και την προσμονή του ακόμα μεγαλύτερη*»

Συμπεράσματα

Στις συνεντεύξεις των υποκειμένων, τονίζεται η σημασία της μνήμης ως οργανικό κομμάτι του χώρου. Μέσα από την εμπειρία του ΚτΜ, εμπειρία προσωπική αλλά και διυποκειμενική, ο δημόσιος χώρος φέρει το «στίγμα» της μνήμης, μίας μνήμης που συγκροτείται στα πλαίσια της ομάδας του ΚτΜ και που συνιστά τον τρόπο με τον οποίο κάθε υποκείμενο-μέλος της αναγνωρίζει τον εαυτό του ως τέτοιο. Ο περιοδικός χαρακτήρας του καρναβαλικού δρώμενου δημιουργεί στρώματα μνήμης, η οποία επαναπροσδιορίζεται και ανακατασκευάζεται σε κάθε παρόν διεξαγωγής του. Μέσα από τη συμμετοχή τους στο ΚτΜ, τα υποκείμενα νοηματοδοτούν το χώρο ως οικείο τόπο, δηλαδή χώρο που έχει τύχει οικειοποίησης και ως τέτοιος φέρει το στίγμα τους. Η ενσώματη εμπειρία του χώρου στα πλαίσια του ΚτΜ, τον μεταμορφώνει σε βίωμα, προσωπικό και διυποκειμενικό. Για κάποια από τα υποκείμενα, τα μνημονικά ίχνη που αποτυπώνει το ΚτΜ στο δημόσιο χώρο του Μεταξουργείου, είναι ανεξίτηλα.

Η έννοια της παράδοσης και η σύγκριση του ΚτΜ με άλλα καρναβάλια

Μέσα από τις συνεντεύξεις εκφράζεται η νοηματοδότηση του ΚτΜ ως μίας μορφής παραδοσιακή γιορτή που έρχεται σε αντίστιξη με τα άλλα, πιο μαζικά, καρναβάλια (κυρίως της Πάτρας). Σε αυτό το πλαίσιο, το ΚτΜ περιγράφεται ως ένας τρόπος συνέχισης της παράδοσης της Αποκριάς, μέσα από την αναπαραγωγή παραδοσιακών αποκριάτικων πρακτικών όπως το κάψιμο του καρνάβαλου, το γαϊτανάκι, αλλά και η έκφραση αρχαϊκών στοιχείων όπως αυτό της φωτιάς και του κύκλου. Μέσα από τη σύγκρισή του με άλλα καρναβάλια, εμπορευματικού και μαζικού χαρακτήρα, αναδεικνύονται οι αντικαταναλωτικές και αυτοσχεδιαστικές ποιότητές του, καθώς και η σχετικά χαλαρή, αποσπασματική δομή του στο χώρο.

Ηλίας:

Αναφέρεται στην παρουσία αρχαϊκών στοιχείων στα πλαίσια του ΚτΜ, όπως αυτό της φωτιάς και του κύκλου. Τα στοιχεία αυτά εκφράζουν, σύμφωνα με τον Ηλία, συνθήκες εξαγνισμού, ομόνοιας και συμβολικής σύμπλεξης μεταξύ των υποκειμένων που συμμετέχουν σε αυτό.

Α.:

Αντιλαμβάνεται το ΚτΜ ως ένα σύνολο πρακτικών τελετουργίας, που εκφράζουν τη συνέχεια της παράδοσης και εμπεριέχουν στοιχεία μίας «παγανιστικής παράστασης», στα πλαίσια της οποίας το κάθε υποκείμενο έχει το ρόλο του: «...Άλλος είναι ο μουσικός και άλλος ο Διόνυσος...». Ως βασική έκφραση της παράδοσης θεωρεί την πρακτική της μεταμφίεσης.

Αλέξανδρος:

Περιγράφει το ΚτΜ ως μία συνθήκη κατά την οποία επικρατεί ο ενθουσιασμός, η ευθυμία και η έκσταση, συναισθηματικές καταστάσεις που δεν εντοπίζει στα άλλα, «πλαστικά», καρναβάλια. Ως παράγοντες καλλιέργειας ενός τέτοιου κλίματος αναφέρει τη συνθήκη της μεταμφίεσης και την ηχητική διάχυση της μουσικής σε όλη τη γειτονιά. Επιπλέον, νοηματοδοτεί το ΚτΜ ως μία σύγχρονη έκφραση παραδοσιακών τελετουργιών αναφερόμενος σε δραστηριότητες όπως το ξέμπλεγμα του γαϊτανακίου, το κάψιμο του καρνάβαλου αλλά και το ίδιο το στοιχείο της φωτιάς. Παράλληλα, όμως ενσωματώνει στοιχεία από άλλες πολιτισμικές και κοινωνικές ομάδες που δραστηριοποιούνται στην περιοχή, δημιουργώντας ένα πολυπολιτισμικό μείγμα.

Ηλίας:

Αναφέρεται στην παρουσία αρχαϊκών στοιχείων στα πλαίσια του ΚτΜ, όπως αυτό της φωτιάς και του κύκλου. Τα στοιχεία αυτά εκφράζουν, σύμφωνα με τον Ηλία, συνθήκες εξαγνισμού, ομόνοιας και συμβολικής σύμπλεξης μεταξύ των υποκειμένων που συμμετέχουν σε αυτό.

A.:

Αντιλαμβάνεται το ΚτΜ ως ένα σύνολο πρακτικών τελετουργίας, που εκφράζουν τη συνέχεια της παράδοσης και εμπεριέχουν στοιχεία μίας «παγανιστικής παράστασης», στα πλαίσια της οποίας το κάθε υποκείμενο έχει το ρόλο του: «...Άλλος είναι ο μουσικός και άλλος ο Διόνυσος...». Ως βασική έκφραση της παράδοσης θεωρεί την πρακτική της μεταμφίεσης.

Αλέξανδρος:

Περιγράφει το ΚτΜ ως μία συνθήκη κατά την οποία επικρατεί ο ενθουσιασμός, η ευθυμία και η έκσταση, συναισθηματικές καταστάσεις που δεν εντοπίζει στα άλλα, «πλαστικά», καρναβάλια. Ως παράγοντες καλλιέργειας ενός τέτοιου κλίματος αναφέρει τη συνθήκη της μεταμφίεσης και την ηχητική διάχυση της μουσικής σε όλη τη γειτονιά. Επιπλέον, νοηματοδοτεί το ΚτΜ ως μία σύγχρονη έκφραση παραδοσιακών τελετουργιών αναφερόμενος σε δραστηριότητες όπως το ξέμπλεγμα του γαϊτανακίου, το κάψιμο του καρνάβαλου αλλά και το ίδιο το στοιχείο της φωτιάς. Παράλληλα, όμως ενσωματώνει στοιχεία από άλλες πολιτισμικές και κοινωνικές ομάδες που δραστηριοποιούνται στην περιοχή, δημιουργώντας ένα πολυπολιτισμικό μείγμα.

Απόστολος:

Θεωρεί ότι τα καρναβάλια συνιστούν παραδοσιακές τοπικές γιορτές κυρίως λόγω της πληθυσμιακής τους σύνθεσης. Παρόλα αυτά, το ΚτΜ δεν περιγράφεται ως τέτοιο, στο βαθμό που, σύμφωνα με τον Απόστολο, περιορίζει και εκτοπίζει τα πολιτισμικά στοιχεία υποκειμένων με διαφορετική κοινωνική, ταξική και εθνοτική προέλευση.

Έλενα:

Διακρίνει το ΚτΜ από τα άλλα καρναβάλια (πχ Πάτρα), τονίζοντας τον ενωτικό χαρακτήρα του και νοηματοδοτώντας το ως «άμεσο και ανθρώπινο».

Κώστας:

Διακρίνει το ΚτΜ από άλλα καρναβάλια που συμβαίνουν στη χώρα βάσει του «ανοιχτού» χαρακτήρα του προς όλα τα υποκείμενα, που το προσδιορίζει ως διαδικασία προετοιμασίας αλλά και ως δρώμενο. Σε αυτό το πλαίσιο, το ΚτΜ νοηματοδοτείται ως παράδοσιακή πρακτική, κάτι που, σύμφωνα με τον ίδιο, ενυπάρχει στη συνείδηση των υποκειμένων και εκφράζεται μέσω της κοινής γνώμης. Αντιλαμβάνεται την παραδοσιακή πρακτική ως μίας μορφής αντιστροφή του κόσμου, αναφερόμενος στη θέωρια του Μ. Μπαχτίν για το καρναβάλι. Ως εκ τούτου, προσλαμβάνει την καρναβαλική συνθήκη στην παραδοσιακή της μορφή ως ένα

παιχνίδι αντιστροφής των κοινωνικών ρόλων. Οι παράγοντες που καθιστούν το ΚτΜ μία τέτοια συνθήκη, είναι, σύμφωνα με τον Κώστα, η πρακτική της μεταμφίεσης, ο χορός, η μουσική αλλά και η ίδια η χωροταξία του ΚτΜ, η οποία χαρακτηρίζεται ως μία αποσπασματική, μη γραμμική διαδρομή στον χώρο.

Συμπέρασμα

Παρατηρούμε ότι δίνεται ιδιαίτερο βάρος στην έννοια της παράδοσης, ως μία λαϊκή έκφραση «πρωτόγονων» αναγκών, οι οποίες εκφράζονται στα πλαίσια της γιορτής της Αποκριάς. Τα υποκείμενα βιώνουν το ΚτΜ ως μία ρήξη με τις καταναλωτικές και εμπορευματικές διαστάσεις της σύγχρονης καθημερινότητας, θεωρώντας ότι συγκροτεί ένα πεδίο καταστρατήγησης των περιορισμών και των διακρίσεων που αυτή εισάγει. Σε αυτό το βαθμό, το ΚτΜ νοηματοδοτείται ως ένα ανοιχτό προς όλα τα υποκείμενα πεδίο έκφρασης συναισθημάτων και αναπαράστασης αρχαϊκών στοιχείων που λαμβάνουν τη μορφή του εξαγνισμού, της παγανιστικής τελετουργίας και του διονυσιασμού.

Οι παράγοντες που ωθούν στην έκφραση των παραπάνω νοηματοδοτήσεων είναι ο χαρακτήρας της καρναβαλικής μεταμφίεσης, που χαρακτηρίζεται ως αυτοσχέδιος, οι συνθήκες του χορού και της μουσικής, που θεωρείται ότι καλλιεργούν συναισθήματα έκστασης και διονυσιασμού και η σωματική εγγύτητα που παρατηρείται μεταξύ των υποκειμένων κατά την διάρκεια του ΚτΜ και βιώνεται ως έκφραση συλλογικής μέθεξης, ομόνοιας και σύμπλεξης.

Επιπλέον, δίνεται ιδιαίτερο βάρος στη δομή που λαμβάνει το ΚτΜ στο χώρο, η οποία διακρίνεται από αυτήν των άλλων καρναβαλιών της χώρας, λόγω του αποσπασματικού, μη γραμμικού και μη συμπαγούς χαρακτήρα της. Η ιδιαίτερη χωροταξία του ΚτΜ θεωρείται ότι καλλιεργεί στα υποκείμενα την αίσθηση της ελευθερίας ενώ τα καθιστά ενεργούς συμμετέχοντες δίνοντας τους τη δυνατότητα επιλογής. Στα πλαίσια της σύγκρισης μεταξύ του ΚτΜ και των άλλων καρναβαλιών της χώρας, κυριαρχεί ένα διπολικό σχήμα βάσει του οποίου το ΚτΜ χαρακτηρίζεται ως «άμεσο», «ανθρώπινο», «αυθεντικό» και «ανοιχτό», στον αντίποδα του οποίου συναντάμε τα άλλα, «πλαστικά», «δομημένα», «εμπορευματικά» καρναβάλια της χώρας.

Αν και νοηματοδοτούμενο ως συνέχεια της παράδοσης της Αποκριάς, το ΚτΜ θεωρείται ικανό να ενσωματώσει στοιχεία και πρακτικές άλλων πολιτισμικών και κοινωνικών ομάδων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή του Μεταξουργείου, χωρίς να χάνει τον παραδοσιακό

χαρακτήρα του. Ως εκ τούτου, η πλειοψηφία [10] των υποκειμένων της έρευνας, βιώνουν το ΚτΜ ως ένα πεδίο συνάντησης πολιτισμικών παραδόσεων και πρακτικών, ανοιχτό προς όλους.

Τέλος, το ΚτΜ βιώνεται ως ρήξη με την καθημερινή πρακτική, βάσει της ανατρεπτικής του λειτουργίας, στα πλαίσια της οποίας αντιστρέφονται οι κοινωνικοί ρόλοι και διανοίγεται ένα πεδίο δημιουργίας και έκφρασης εκτός των ορίων και περιορισμών που ισχύουν στην καθημερινότητα.

Η συνθήκη της μεταμπίεσης

Το ΚτΜ διαφοροποιείται από άλλες πρακτικές συλλογικής κατοίκησης του δημόσιου χώρου, στο βαθμό που συγκροτείται ως μία συνθήκη καρναβαλικής μεταμπίεσης. Προσεγγίζουμε τη συνθήκη της καρναβαλικής μεταμπίεσης ως θεατρική συμπεριφορά που δύναται να διανοίξει ένα πεδίο διαπραγμάτευσης, αμφισβήτησης και επαναπροσδιορισμού των κυρίαρχων κοινωνικών ρόλων και περιορισμών που προτάσσει η καθημερινότητα. Στο βαθμό που η συνθήκη της μεταμπίεσης αποτελεί μία έκτακτη πρακτική, είναι ικανή να συγκροτήσει πολλαπλά χωροχρονικά ρήγματα.

Για την ανάλυση της πρακτικής της μεταμπίεσης και τη διάσταση της θεατρικότητας που προσδίδεται σε αυτήν, αναφερόμαστε στο έργο του Σ. Σταυρίδη «Από την πόλη-οθόνη στην πόλη-σκηνή» (2002).

Σύμφωνα με τον Σταυρίδη, η θεατρικότητα ως κοινωνική συμπεριφορά διανοίγει ένα πεδίο έκφρασης των κοινωνικών σχέσεων αλλά και αποσταθεροποίησης και αποδόμησης των κυρίαρχων κοινωνικών ρόλων. Ως λειτουργία της μεταμπίεσης προτάσσει την προσέγγιση ενός άλλου Εαυτού – ρόλου και ως εκ τούτου την σύγκριση με τον προηγούμενο. Η θεατρικότητα, ως συνθήκη μεταμπίεσης σε κάποιον Άλλον και έκφρασης νέων κοινωνικών σχέσεων, δύναται να παραγάγει υλικά αποτελέσματα εγκαθιδρύοντας ένα νέο πεδίο κοινωνικών σχέσεων και πρακτικών.

Στα πλαίσια της ανάλυσης του σχετικά με τον εν δυνάμει ανατρεπτικό χαρακτήρα της μεταμπίεσης, αναφέρεται στην πρακτική του αντιθέατρου των πληβείων στην Αγγλία του 18ου αιώνα. Πρόκειται για μία θεατρικότητα που διακρίνεται από αυτήν της αριστοκρατίας

[10]. Με εξαίρεση τον Απόστολο

και της ηγεμονίας, τη θεατρικότητα των κυριών, μίας ταυτιστικής πρακτικής που στοχεύει στην περαιτέρω νομιμοποίηση της εξουσίας τους. Στον αντίποδα της υπολογισμένης θεατρικότητας των κυριών, βρίσκεται το εξεγερτικό αντιθέατρο των πληβείων, ως μία πρακτική που αναδεικνύει την ίδια την ταυτιστική πρακτική, εισάγοντας το στοιχείο της σύγκρισης. Μέσα από την λειτουργία της σύγκρισης αναδεικνύονται οι κοινωνικοί ρόλοι, καθώς το υποκείμενο αποστασιοποιείται από αυτούς, παρωδώντας τους. Η θεατρικότητα των πληβείων δεν συνιστά μία πράξη ταύτισης με τους κοινωνικούς ρόλους που εκφράζει η μεταμπίεση, αλλά συστήνεται ως μία παραστασιακή επιτέλεση αυτών. Σε αυτή τη διαδικασία, όπου το υποκείμενο μπαίνει και βγαίνει συνεχώς από το ρόλο, υπονομεύεται η ταυτιστική θεατρικότητα της αριστοκρατίας και αποφουσικοποιούνται – σχετικοποιούνται οι κοινωνικοί ρόλοι. Μέσα από αυτήν την πράξη παρωδίας και συμβολικής διαπόμπευσης των κυρίαρχων, οι ρόλοι αντιστρέφονται και διανοίγεται ένα πεδίο συμβολικής ανατροπής τους.

Σύμφωνα με τον Σταυρίδη, η διάκριση ανάμεσα στην θεατρικότητα των κυριών και σε αυτή των πληβείων, συνιστά μία έκφραση της μπαχτινικής θεωρίας σχετικά με το Μεσαιωνικό καρναβάλι (Bakhtin, 2008[1968]). Όπως και το καρναβάλι του Μπαχτίν, έτσι και οι πληβειακές θεατρικές επιτελέσεις συγκροτούν ως χωρικό πεδίο έκφρασής τους το δημόσιο χώρο. Η προσωρινή οικειοποίηση του δημόσιου χώρου, ως ενός ιδιότυπου σκηνικού στον αντίποδα των μνημειωδών θεατρικών χώρων της αριστοκρατίας, συγκροτεί μία μεταναστεύουσα και νομαδική χωρικότητα. Ως εκ τούτου, ολόκληρη η πόλη μετατρέπεται σε μία εν δυνάμει σκηνή, καθώς οι νομαδικές θεατρικές επιτελέσεις των πληβείων ενεργοποιούν κάθε φορά και άλλα χωρικά σημεία τα οποία λειτουργούν ως θεατρικά σκηνικά.

Με παρόμοιο τρόπο, το μεσαιωνικό καρναβάλι του Μπαχτίν τοποθετείται, όπως είδαμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, στον αντίποδα των επίσημων τελετών εορτασμού της ηγεμονικής τάξης, ξεφεύγοντας από την εξουσία της και θέτοντας ως χωρικό του πεδίο το δημόσιο χώρο της αγοράς. Ενώ οι επίσημες γιορτές που οργανώνονται από τις αρχές, την εκκλησία και τους τοπικούς φεουδάρχες αποσκοπούν στην νομιμοποίηση της κυριαρχίας τους, οι λαϊκές καρναβαλικές γιορτές συγκροτούν ένα πεδίο συμβολικής ανατροπής της επικρατούσας τάξης πραγμάτων. Οι επίσημες τελετές εορτασμού αναφέρονται σε ένα μυθοποιημένο παρελθόν, το οποίο χρησιμεύει στην ανάδειξη μίας συνέχειας με το ιστορικό παρόν και στη νομιμοποίηση των κυρίαρχων αναπαραστάσεων που σχετίζονται με αυτό. Όπως στην περίπτωση της θεατρικότητας των κυριών, έτσι και στις επετειακού χαρακτήρα επίσημες τελετές του Μεσαίωνα, η θεατρικότητα των επιτελέσεων είναι μία θεατρικότητα ταυτιστική που εκφράζει κυρίαρχους ρόλους και κοινωνικές ταυτότητες. Από την άλλη μεριά, η θεατρικότητα της μεταμπίεσης των καρναβαλιστών, όπως και η θεατρικότητα των πληβείων, λειτουργεί

εν δυνάμει ανατρεπτικά απέναντι σε αυτήν των επίσημων τελετών. Η ανατρεπτική διάσταση της θεατρικότητας, έχει να κάνει με τη δύναμή της να εκφράζει και να αποκαλύπτει τις σχέσεις δύναμης. Μέσα από τη θεατρική συμπεριφορά αναδεικνύονται οι σχέσεις εξουσίας και υπονομεύεται η συνοχή των κοινωνικών ρόλων. Η ανατρεπτική δύναμη της πληβειακής θεατρικότητας και της καρναβαλικής μεταμφίεσης αντίστοιχα, εκπηγάει από την αποστασιοποιητική λειτουργία της. Οι καρναβαλιστές όπως και οι πληβείοι, επιδίδονται σε ένα μέσα- έξω από το ρόλο που εκφράζει η μεταμφίεση, αποστασιοποιούμενοι από αυτόν, γελοιοποιώντας και ανατρέποντάς τον ταυτόχρονα. Αυτή η διπλή διάσταση της καρναβαλικής θεατρικότητας δύναται, κατά τον Σταυρίδη, να έχει και υλικά αποτελέσματα. Η παρωδία και παραγνώριση των σχέσεων εξουσίας μπορεί να οδηγήσει στην οικοδόμηση νέων κοινωνικών σχέσεων επεμβαίνοντας με δυναμικό τρόπο στην κοινωνική πραγματικότητα. Η δύναμη μίας τέτοιας θεατρικότητας, έγκεται στη δυνατότητα που προσφέρει στους καρναβαλιστές να εκφράζουν με συμβολικό τρόπο κοινωνικές συγκρούσεις της καθημερινότητας και με αυτόν τον τρόπο να δημιουργούν μικρές ρωγμές που διατρέχουν το κοινωνικό οικοδόμημα.

Ηλίας:

Δίνει ιδιαίτερο βάρος στη συνθήκη της μεταμφίεσης, όπως αυτή συγκροτείται στο ΚτΜ. Θεωρεί μεγάλης σημασίας την επιθυμία που καλλιεργεί η καρναβαλική συνθήκη για απώλεια της ταυτότητας μέσω της μεταμφίεσης, μία συνθήκη που δεν εντοπίζεται στην σύγχρονη καθημερινότητα. Όσον αφορά την μεταμφίεση του στα ΚτΜ, στοχεύει στην απόλυτη απόκρυψη της ταυτότητας του, καθώς για αυτόν αποτελεί την πεμπουσία της καρναβαλικής συνθήκης αλλά και προαπαιτούμενο για την ενεργή συμμετοχή του υποκειμένου στο ΚτΜ. Η απώλεια της κοινωνικής ταυτότητας συνδέεται επίσης με την εμπειρία της καρναβαλικής έκστασης, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί, σύμφωνα με τον Ηλία, να οδηγήσει και σε απώλεια της ατομικής αίσθησης του Εαυτού.

Αθηνά:

Δεν υπήρξε ποτέ φιλικά διακείμενη ως προς τη συνθήκη της καρναβαλικής μεταμφίεσης, καθώς θεωρεί ότι η καθημερινή ενδυμασία και συμπεριφορά συνιστά ήδη μία πρακτική μεταμφίεσης.

Αλέξανδρος:

Περιγράφει τη συνθήκη της μεταμφίεσης ως παράγοντα «αυθεντικότητας» του ΚτΜ.

Ζαΐρα:

Βιώνει τη μεταμφίεση ως μία απελευθερωτική συνθήκη που αλλάζει τις σχέσεις μεταξύ των υποκειμένων, στον βαθμό που συμπεριφέρονται χωρίς τις αναστολές και τους περιορισμούς

της καθημερινότητας. Αν και περιγράφει την μεταμφίεση ως συνθήκη που προσδίδει στα υποκείμενα μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων, τονίζει τον αμφίθυμο χαρακτήρα της, καθώς θεωρεί ότι μπορεί λειτουργήσει επίσης ως απομόνωση του υποκειμένου από τον έξω κόσμο. Νοηματοδοτεί τη μεταμφίεση ως τοτέμ, αντιπροσωπευτικό του υποκειμένου που μεταμφιέζεται, καθώς θεωρεί ότι εκφράζει μία κρυφή πτυχή του Εαυτού του. Ως συνθήκη προσωρινής αποδέσμευσης από ορισμένα αναγνωρίσιμα χαρακτηριστικά του υποκειμένου, η μεταμφίεση δύναται να διανοίξει ένα πεδίο νέων τρόπων έκφρασης και επικοινωνίας, που δεν εντάσσονται στα πλαίσια της καθημερινότητας.

Μιχάλης:

Η συνθήκη της μεταμφίεσης αποτελεί για τον Μιχάλη σημαντικό στοιχείο του ΚτΜ, καθώς θεωρεί ότι συνιστά για το υποκείμενο μία ευκαιρία να «ρεζιλευτεί» και να απελευθερωθεί. Υποστηρίζει ότι η μεταμφίεση συγκροτεί ένα πεδίο απελευθέρωσης από την καθημερινότητα, τους ρόλους, τις συμβάσεις και τη σοβαρότητά της.

Συμπέρασμα

Τα περισσότερα υποκείμενα της έρευνας νοηματοδοτούν τη συνθήκη της μεταμφίεσης ως μία διαδικασία απώλειας της ταυτότητας και του ρόλου που ενσωματώνουν στην καθημερινότητα. Η μεταμφίεση βιώνεται ως συνθήκη απελευθέρωσης από περιορισμούς, όρια και συμβάσεις, ικανή να συγκροτήσει ένα πεδίο καλλιέργειας κοινωνικών σχέσεων, διαφορετικών από αυτών της καθημερινότητας. Επίσης, περιγράφεται ως μία από τις προϋποθέσεις της ενεργούς συμμετοχής των υποκειμένων στο ΚτΜ, αφού θεωρείται ότι μόνο μέσα από τη μεταμφίεση και άρα την αποδέσμευση από κάποια χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ταυτότητας του, θα μπορέσει το υποκείμενο να βιώσει τη συνθήκη της συλλογικής μέθεξης και της απελευθέρωσης που καλλιεργείται στα πλαίσια της καρναβαλικής γιορτής.

Τα υποκείμενα

Σε αυτήν την ενότητα επικεντρωθήκαμε στα υποκείμενα, ως βασική συνιστώσα του ΚτΜ. Διακρίνουμε τέσσερις υποενότητες επεξεργασίας: στην πρώτη προσδιορίζουμε το χαρακτήρα και τη φυσιολογία των υποκειμένων που συμμετέχουν στην προετοιμασία και τη διεξαγωγή του ΚτΜ, έτσι όπως περιγράφεται από τα υποκείμενα της έρευνας. Στη δεύτερη ενότητα αναφερόμαστε στον κεντρικό ρόλο που έπαιξαν μία σειρά από καλλιτεχνικές – «δημιουργικές» ομάδες στη συγκρότηση του ΚτΜ. Στη τρίτη ενότητα επεξεργαζόμαστε τις σχέσεις που αναπτύσσει το ΚτΜ ως ομάδα υποκειμένων με την ετερότητα που κατοικεί και

δραστηριοποιείται στην περιοχή, είτε αυτή λαμβάνει μέρος στην προετοιμασία και τη διεξαγωγή του δρώμενου είτε υιοθετεί το ρόλο του εξωτερικού παρατηρητή ως προς αυτό. Τέλος, αναλύουμε τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των υποκειμένων που συμμετέχουν στην προετοιμασία και τη διεξαγωγή του ΚτΜ, μέσα από την επεξεργασία των ποιοτήτων που προσδίδουν σε αυτές τα υποκείμενα της έρευνας.

(1) Ο χαρακτήρας και η φυσιογνωμία των υποκειμένων που απαρτίζουν το ΚτΜ

Τα υποκείμενα που συμμετέχουν στο ΚτΜ χαρακτηρίζονται με συγκεκριμένο τρόπο, ανάλογα με το βαθμό εμπλοκής τους σε αυτό – στη διαδικασία προετοιμασίας του ή κατά την διάρκεια της διεξαγωγής του. Σε γενικές γραμμές, και δεδομένων των ιδιοτήτων που αποδίδονται στο ίδιο το ΚτΜ, τα υποκείμενα που συμμετέχουν σε αυτό προσδιορίζονται βάσει του δημιουργικού τους χαρακτήρα και των αυτοσχεδιαστικών τους τάσεων. Λόγω του ότι τα περισσότερα από τα υποκείμενα που συμμετέχουν στη διαδικασία προετοιμασίας διατηρούν στενές επαφές με την περιοχή του Μεταξουργείου – είτε κατοικούν είτε δραστηριοποιούνται καθημερινά σε αυτό- δίνεται μεγάλο βάρος στην ίδια τη φυσιογνωμία της γειτονιάς, ως το πεδίο που προσέλκυσε τέτοιου τύπου υποκείμενα και ως εκ τούτου αποτέλεσε πρόσφορο έδαφος για τη συγκρότηση του ΚτΜ. Σε αυτό το πλαίσιο, το Μεταξουργείο περιγράφεται ως τόπος έλξης δημιουργικών υποκειμένων, κατόχων υψηλού πολιτισμικού κεφαλαίου, που μοιράζονται έναν κοινό τρόπο ζωής, αξίες και αισθητικές αντιλήψεις.

Ηλίας:

Τα υποκείμενα που συμμετέχουν στην προετοιμασία του ΚτΜ και ιδιαίτερα στις κατασκευαστικές δραστηριότητες, προσδιορίζονται ως «οι κατάλληλοι άνθρωποι», οι οποίοι είναι δημιουργικοί, εκφράζουν καινοτόμες ιδέες και «εκπέμπουν ενέργεια».

Α:

Αναφέρεται στην συγκρότηση ενός κοινού εκφραστικού τρόπου μεταξύ των μελών του ΚτΜ, το οποίο νοηματοδοτείται ως μία διαδικασία συσπείρωσης μίας κοινότητας γύρω από ένα κοινό όραμα, μία «κοινή αισθητική».

Αλέξανδρος:

Αναφέρεται στα υποκείμενα που λαμβάνουν μέρος στο δρώμενο ως «χρωματιστούς ανθρώπους».

Ειρήνη:

Αναφέρεται στο κοινό στο οποίο απευθύνεται το ΚτΜ ως τη «φυλή του Μεταξουργείου», στην οποία αποδίδει το χαρακτηριστικό της χαλαρότητας.

Έλενα:

Ως μέλος της προετοιμασίας του ΚτΜ, χαρακτηρίζει τις σχέσεις που αναπτύσσονται με άλλα μέλη ως «μαγικές», καθώς πρόκειται για ένα πεδίο συγχρωτισμού με υποκείμενα που μοιράζονται μία κοινή νοοτροπία, τα οποία επίσης χαρακτηρίζονται ως «ενδιαφέροντα».

Μιχάλης:

Παρατηρεί την απουσία ενός μεγάλου αριθμού υποκειμένων νεαρής ηλικίας, κατά την οργάνωση και τη διεξαγωγή του ΚτΜ, γεγονός που χαρακτηρίζεται ως αρνητικό. Υποστηρίζει ότι αυτό το πληθυσμιακό κενό θα επηρεάσει εν τέλει την εξέλιξη του ΚτΜ, το οποίο θα σταματήσει σταδιακά να συμβαίνει, καθώς τα υποκείμενα τα οποία το διοργανώνουν, θα έχουν μεγαλώσει και δε θα έχουν μπορέσει να δώσουν τη σκυτάλη στους επόμενους.

Νικόλας:

Δίνει ιδιαίτερο βάρος στα υποκείμενα που υιοθέτησαν έναν κομβικό ρόλο στη διοργάνωση του ΚτΜ, τον Ηλία Σ. και τη Μ., τα οποία θεωρεί ότι έχουν εμψυχήσει στο δρώμενο μεγάλο μέρος του χαρακτήρα τους, μέσω της επιθυμίας τους για δημιουργικότητα και πρωτοπορία.

Συμπέρασμα

Μέσα από τις συνεντεύξεις, τονίζεται ο δημιουργικός χαρακτήρας των υποκειμένων που λαμβάνουν μέρος στην προετοιμασία και τη διεξαγωγή του ΚτΜ. Στον βαθμό που πρόκειται για ένα δρώμενο που βασίζεται στην αυτοοργάνωση και στον αυτοσχεδιασμό, τα υποκείμενα που το απαρτίζουν προσδιορίζονται βάσει της ικανότητάς τους για πρωτοποριακές κατασκευές και τη τάση έκφρασης καινοτόμων ιδεών. Επιπλέον, δίνεται ιδιαίτερο βάρος στη συγκρότηση ενός κοινού πυρήνα αντιλήψεων και ιδεών βάσει των οποίων τα υποκείμενα διαμορφώνουν τις απόψεις τους για την κατεύθυνση που λαμβάνει το ΚτΜ.

(2) Η συμβολή των καλλιτεχνικών ομάδων του Μεταξουργείου στη συγκρότηση του ΚτΜ

Στα πλαίσια των αρχικών σταδίων της εξευγενιστικής διαδικασίας που έλαβε χώρα στο Μεταξουργείο τα τελευταία χρόνια, η περιοχή αποτέλεσε πόλο έλξης υποκειμένων με υψηλό πολιτισμικό αλλά χαμηλό οικονομικό κεφάλαιο (καλλιτέχνες, επιστήμονες κ.α.), τα οποία

έλκονταν από τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της περιοχής όπως και από την εγγύτητά της με το ιστορικό κέντρο της πόλης. Ένας επιπλέον σημαντικός παράγοντας έλξης προς την περιοχή, αποτέλεσε και η χαμηλή αξία των ακινήτων και των ενοικίων ως αποτέλεσμα της σταδιακής, όπως είδαμε σε προηγούμενη ενότητα, υποβάθμισης της περιοχής.

Το ρόλο των καλλιτεχνών στα πρώτα στάδια του αστικού εξευγενισμού επιχειρούν να μελετήσουν μέσα από τα έργα τους οι D. Ley (1996) και S. Zukin (1987). Ο Ley υποστηρίζει ότι οι καλλιτέχνες συνδέουν την καλλιτεχνική δραστηριότητα με την ένταση που εκπέμπει το κέντρο της πόλης. Πιο συγκεκριμένα, εξηγεί, τα υποκείμενα αυτά επιλέγουν περιθωριοποιημένους αστικούς χώρους καθώς οι τελευταίοι προσφέρουν μία αίσθηση αποστασιοποίησης από την καθημερινή ζωή των προαστίων και την κυρίαρχη ιδεολογία της μεσοαστικής τάξης (Ley, 1996). Παραδόξως, η συγκεκριμένη στάση των καλλιτεχνών λειτουργεί ενθαρρυντικά ως προς την εισροή ανώτερων αστικών στρωμάτων και έχει ως αποτέλεσμα το μετασχηματισμό των χρήσεων γης, μέσα στο πλαίσιο μίας διαδικασίας σταδιακής εξευγενιστικής ανάπλασης της εκάστοτε υποβαθμισμένης περιοχής. Η Zukin στο έργο της αναλύει πώς γειτονιές με ιδιαίτερο πολιτισμικό και συμβολικό χαρακτήρα, παρέχουν στη νέα μεσαία τάξη τη συλλογική ταυτότητα που αναζητά (Zukin, 1987).

Το Μεταξουργείο, έχει αποτελέσει τις τελευταίες δεκαετίες, αντικείμενο εξευγενιστικών πρακτικών, μέσα από μία αποσπασματική και ασυνεχή διαδικασία, η οποία ανακόπηκε εν μέρει λόγω της οικονομικής κρίσης στην οποία εισήλθε η χώρα. Ορίζουμε το φαινόμενο του αστικού εξευγενισμού, ως μία μη ομοιογενή, πολύπλοκη διαδικασία, η οποία διαφοροποιείται ως προς την ένταση, το περιεχόμενο και τα αποτελέσματά της ανάλογα με το εκάστοτε πολιτισμικό, οικονομικό, πολιτικό και γεωγραφικό πλαίσιο. Το Μεταξουργείο, με την ιδιαίτερη φυσιογνωμία και μορφολογία που το χαρακτηρίζει, έχει αποτελέσει, όπως είδαμε, πεδίο πολλαπλών και ετερογενών επεμβάσεων, εκ μέρους των κρατικών φορέων και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, με στόχο την ανάπλαση και αναβάθμιση της περιοχής [11]. Υποστηρίζουμε ότι η παραπάνω διαδικασία υπήρξε ανολοκλήρωτη και ατελής, χωρίς προδιαγεγραμμένο και καθορισμένο ευρύτερο πλαίσιο, ενώ έλαβε χώρα μέσα από επεμβάσεις αποσπασματικού χαρακτήρα. Ως εκ τούτου, η περιοχή διαμορφώνει ένα πεδίο συνύπαρξης διαφόρων εξευγενιστικών σταδίων, με το πρώτο κύμα εξευγενιστών (υποκείμενα με χαμηλό οικονομικό αλλά υψηλό πολιτισμικό κεφάλαιο, καλλιτέχνες, επιστήμονες κ.α.) να συνυπάρχουν με μέλη της μεσαίας τάξης, και τον αστικό ιστό να συγκροτεί ένα πολύμορφο μείγμα από

[11]. βλ. Παράρτημα

νεόδμητα κτίρια μοντέρνου αρχιτεκτονικού χαρακτήρα (π.χ. lofts) και παλαιές μονοκατοικίες. Ακολούθως, η πληθυσμιακή σύνθεση των υποκειμένων που κατοικούν και δραστηριοποιούνται στο Μεταξουργείο αποτελεί ένα ετερογενές μείγμα: παλιοί, ηλικιωμένοι κάτοικοι, νέοι κάτοικοι χαμηλών και μεσαίων τάξεων, υποκείμενα που δουλεύουν στους χώρους εστίασης, μέλη καλλιτεχνικών ομάδων που εδράζονται στην περιοχή.

Αν και το κάθε υποκείμενο έρευνας νοηματοδοτεί και βιώνει με διαφορετικούς τρόπους το Μεταξουργείο και τα υποκείμενα που κατοικούν και δρουν στα χωρικά του πλαίσια σε γενικές γραμμές δίνουν ιδιαίτερο βάρος στον εναλλακτικό χαρακτήρα της περιοχής, καθώς αποτελεί έδρα πολλών καλλιτεχνικών ομάδων, με διαφορετικό περιεχόμενο και φυσιογνωμία. Οι ομάδες αυτές, οι οποίες πριν από τη διοργάνωση του ΚτΜ, σχημάτιζαν μικρούς, αυτόνομους καλλιτεχνικούς πυρήνες, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του καρναβαλικού δρώμενου, συμμετέχοντας στη διεξαγωγή του και συνιστώντας οργανικό κομμάτι της. Αναφερόμαστε κυρίως σε μουσικά γκρουπ τα οποία παρέχουν την μουσική υπόκρουση του ΚτΜ και αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της δομής τους.

Ηλίας:

Υποστηρίζει ότι το Μεταξουργείο αποτέλεσε εύφορο πεδίο για τη δημιουργία του ΚτΜ, λόγω του ότι αποτελούσε την έδρα πολλών «δημιουργικών» ομάδων.

Α:

Αντιλαμβάνεται το ΚτΜ ως μία συνθήκη συνάντησης και αλληλεπίδρασης μεταξύ των διάφορων καλλιτεχνικών ομάδων που δρουν στο Μεταξουργείο.

Κώστας:

Ως μέλος του μουσικού γκρουπ «Suingeiga» που συμμετέχει στο ΚτΜ, περιγράφει τη σχέση των μουσικών ομάδων, όπως αυτή διαμορφώνεται κατά την προετοιμασία και τη διεξαγωγή του, ως μία σχέση ανταγωνισμού, ο οποίος όμως εκφράζεται τις περισσότερες φορές δημιουργικά, χωρίς να εμποδίζει την τυχόν ηχητική και δημιουργική σύμπραξη μεταξύ δύο ή περισσότερων ομάδων. Επιπλέον αναφέρεται στην ευθύνη που βαραίνει τις μουσικές ομάδες που συμμετέχουν στο ΚτΜ, ως προς τον κεντρικό τους ρόλο στη συγκρότηση της καρναβαλικής συνθήκης.

Νικόλας:

Αναφέρεται στο μεγάλο αριθμό καλλιτεχνικών ομάδων που φιλοξενεί το Μεταξουργείο (ηθοποιοί, εικαστικοί, μουσικοί κ.α.). Σύμφωνα με τον Νικόλα, τα υποκείμενα-μέλη των

ομάδων αυτών έλκονται από την περιοχή λόγω των πολλών άδειων χώρων και των χαμηλών τιμών των ενοικίων τους. Τονίζει επίσης ότι μέχρι πριν από κάποια χρόνια το Μεταξουργείο διατηρούσε ένα μη εμπορευματοποιημένο και δημοφιλή χαρακτήρα και συνιστούσε πρόσφορο πεδίο για τη συγκρότηση νέων πρακτικών κατοίκησης και σχέσης μεταξύ των υποκειμένων, γεγονός που ενδιέφερε τα μέλη του καλλιτεχνικού χώρου. Οι ομάδες αυτές, πριν από τη συγκρότηση του ΚτΜ, λειτουργούσαν, σύμφωνα με τον Νικόλα, ως αυτόνομοι, εσωστρεφείς πυρήνες, οι οποίοι μέσα από τη συμμετοχή τους στο ΚτΜ άρχισαν να αλληλεπιδρούν και να διαχέονται στην περιοχή, συγκροτώντας δίκτυα επικοινωνίας μεταξύ τους καθώς και με τους κατοίκους της γειτονιάς. Ως εκ τούτου, το ΚτΜ νοηματοδοτείται ως το έναυσμα για τη συγκρότηση σχέσεων μεταξύ των καλλιτεχνικών ομάδων που δρουν στην περιοχή.

Συμπέρασμα

Εκφράζεται η σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ του ΚτΜ και των καλλιτεχνικών ομάδων που έχουν ως έδρα τους το Μεταξουργείο: από τη μία μεριά, το ΚτΜ συγκροτήθηκε στο Μεταξουργείο διότι η περιοχή θεωρήθηκε εύφορο πεδίο, λόγω του πλήθους των καλλιτεχνικών ομάδων που δρούσαν σε αυτήν και τις προσέδιδαν ένα χαρακτήρα δημιουργικότητας και «εναλλακτισμού». Από την άλλη, το ΚτΜ αποτέλεσε το έναυσμα και το πεδίο συσχέτισης μεταξύ των ομάδων αυτών, οι οποίες μέχρι πρότινος λειτουργούσαν κυρίως αυτόνομα, όντας περιχαρακωμένες η μία από την άλλη.

(3) Σχέση του ΚτΜ με την ετερότητα του Μεταξουργείου

Ως έκτακτη πρακτική που δύνανται να συγκροτήσει χωροχρονικά ρήγματα στο Μεταξουργείο, το ΚτΜ συστήνεται ως μία συνθήκη αλληλεπίδρασης μεταξύ των υποκειμένων από διαφορετικές κοινωνικές, πολιτισμικές, ταξικές, ηλικιακές και εθνοτικές ομάδες. Οι Άλλοι του Μεταξουργείου, αποτελούν υποκείμενα που δεν εντάσσονται στην κυρίαρχη ηλικιακή, κοινωνική και πολιτισμική ομάδα της περιοχής, και πολύ συχνά εκτοπίζονται με άμεσο ή έμμεσο τρόπο από το δημόσιο χώρο της. Αναφερόμαστε στις ομάδες Ρομά, μεταναστών, εκδιδόμενων γυναικών που εργάζονται σε οίκους ανοχής. Μία περιθωριοποιημένη κοινωνική ομάδα της περιοχής αποτελούν και οι παλαιοί κάτοικοί της, που βρίσκονται σε προχωρημένη ηλικία, και οι οποίοι ως αποτέλεσμα των εξευγενιστικών αναπλάσεων που υπέστη και της νέας φυσιογνωμίας που έλαβε, έχουν απολέσει τα οικεία τους στέκια και έχουν περιορίσει σχετικά την κινητικότητά τους.

Το ΚτΜ ως πρακτική συλλογικής κατοίκησης του δημόσιου χώρου επιχειρεί να εντάξει στα πλαίσιά του την ετερότητα της περιοχής, αναλαμβάνοντας δραστηριότητες που την περιλαμβάνουν. Ένα τέτοιο παράδειγμα, στο οποίο δίνεται σημαντικό βάρος στις συνεντεύξεις, αποτελεί η επίσκεψη στη Chinatown. Ως εθνοτική, κοινωνική και πολιτισμική ομάδα, οι Κινέζοι νοηματοδοτούνται από τα υποκείμενα της έρευνας ως «κλειστοί» και «εσωστρεφείς», γεγονός που λειτουργεί ως πρόκληση στα υποκείμενα που συμμετέχουν στην προετοιμασία του ΚτΜ, τα οποία μέσα από τις δράσεις που διοργανώνουν στα πλαίσια της καρναβαλικής συνθήκης, στοχεύουν στην όσο το δυνατό μεγαλύτερη αλληλεπίδραση με αυτήν την ομάδα. Σε αυτό το πλαίσιο, κατασκευάζεται ένας αυτοσχέδιος Κινέζικος δρόκος ο οποίος κάνει τον γύρω του ακάλυπτου της Chinatown κατά τη διάρκεια της προσωρινής στάσης του ΚτΜ εκεί. Επιπλέον, σημαντικό κομμάτι της προσπάθειας αλληλεπίδρασης με τις υπόλοιπες κοινωνικές και πολιτισμικές ομάδες της περιοχής συνιστά η μετάφραση των αφισών που προσκαλούν κάθε χρόνο στο ΚτΜ σε διάφορες γλώσσες έτσι ώστε να μπορεί να διαβαστεί από τα αλλόγλωσσα υποκείμενα. Τέλος, κατά τη διάρκεια των κατασκευαστικών δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα πριν από κάθε ΚτΜ, προσκαλούνται παιδιά Ρομά, τα οποία συμμετέχουν στη δημιουργία των αυτοσχέδιων στολών αλλά και των διάφορων άλλων κατασκευών, όπως του άρματος, του καρνάβαλου και του γαϊτανακίου.

Ηλίας:

Υποστηρίζει ότι στα πλαίσια της διεξαγωγής του ΚτΜ συγκροτείται ένα πεδίο συνάντησης, έστω και πρόσκαιρης, με την ετερότητα της περιοχής (γιαγιάδες, παιδιά, Κινέζους, Αιγύπτιους). Νοηματοδοτεί την καρναβαλική συνθήκη ως μία διαδικασία ζύμωσης μεταξύ των υποκειμένων ανεξαρτήτου ταυτότητας, καθώς στα πλαίσια της καταργούνται οι διαχωρισμοί που ισχύουν στην καθημερινότητα.

Α:

Προσλαμβάνει τη σχέση των υποκειμένων που συμμετέχουν στο ΚτΜ με τα μέλη διαφορετικών πολιτισμικών και κοινωνικών ομάδων της περιοχής ως συμπτωματικές συναντήσεις, τονίζοντας ότι το καρναβαλικό δρώμενο δε συγκροτεί ένα πεδίο ουσιαστικής επικοινωνίας μεταξύ τους. Οι στιγμές συνάντησης με την ετερότητα περιορίζονται μόνο στο επίπεδο του τυχαίου και φευγαλέου.

Αλέξανδρος:

Εκφράζει τον ενθουσιασμό του σε σχέση με τη συμμετοχή μεταναστών και άλλων περιθωριοποιημένων κοινωνικών ομάδων της περιοχής στο ΚτΜ. Αναφέρεται στην προσπάθεια που επιχειρείται στο πλαίσιο της προετοιμασίας και της διεξαγωγής του ως προς την ένταξη και άλλων κοινωνικών ομάδων στο καρναβαλικό εγχείρημα και στη μείξη που δημιουργείται μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμικών παραδόσεων.

Ειρήνη:

Εξιστορεί μία στιγμή στα πλαίσια της διεξαγωγής του ΚτΜ κατά την οποία ένα από τα υποκείμενα που συμμετείχαν σε αυτό εκδιώχνει βίαια παιδιά Ρομά που τον περιτριγυρίζουν.

Απόστολος:

Υποστηρίζει ότι το ΚτΜ δε συγκροτεί μία πολυπολιτισμική συνθήκη, καθώς θεωρεί ότι εκτοπίζει τις διαφορετικές πολιτισμικές παραδόσεις που ενσωματώνει η περιοχή.

Έλενα:

Νοηματοδοτεί το ΚτΜ ως συνθήκη σεβασμού της διαφορετικότητας των κοινωνικών ομάδων που κατοικούν και δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Υποστηρίζει ότι ένας από τους κεντρικούς στόχους του ΚτΜ είναι να φέρει σε επαφή τους κατοίκους της γειτονιάς- μέλη διαφορετικών κοινωνικών, πολιτισμικών, εθνοτικών και ηλικιακών ομάδων: «...Κινέζους, Αφγανούς, Πακιστανούς...». Επιπλέον, αναφέρεται στις σχέσεις που αναπτύσσει η ίδια με παιδιά Ρομά που κατοικούν στην περιοχή, μέσα από δραστηριότητες κατασκευών στα πλαίσια της διαδικασίας προετοιμασίας.

Νικόλας:

Αναφέρεται στη προσπάθεια του ΚτΜ να προσελκύσει όσο το δυνατόν περισσότερες κοινωνικές ομάδες, επιδιώκοντας την ταύτιση των υποκειμένων με τις ενέργειες που λαμβάνουν χώρα κατά την προετοιμασία και τη διεξαγωγή του. Στο πλαίσιο μίας τέτοιας προσπάθειας εντάσσει και τη στάση του ΚτΜ στο χώρο της Chinatown αλλά και την κατασκευή του αυτοσχέδιου κινέζικου δράκου. Σκοπός των παραπάνω δράσεων ήταν, σύμφωνα με τον Νικόλα, να διαρρήξουν την εσωστρέφεια των Κινέζων κατοίκων της γειτονιάς και να τους ενσωματώσουν στο ΚτΜ ως συμμετέχοντες, έστω και μέσα από το ρόλο του παρατηρητή.

Συμπεράσματα

Μέσα από τις συνεντεύξεις, εκφράζονται δύο αντιτιθέμενες απόψεις σχετικά με τη σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στα υποκείμενα που συμμετέχουν στο ΚτΜ και την ετερότητα που κατοικεί και δραστηριοποιείται στο Μεταξουργείο. Διακρίνουμε ότι η διαφορά ανάμεσα στους τρόπους νοηματοδότησης αυτής της σχέσης βασίζεται κυρίως στο βαθμό εμπλοκής του εκάστοτε υποκειμένου στη διαδικασία προετοιμασίας και διεξαγωγής του ΚτΜ. Ως εκ τούτου, τα υποκείμενα που έχουν συμμετάσχει στη διαδικασία προετοιμασίας [12], νοηματοδοτούν το ΚτΜ ως το πεδίο συνάντησης με υποκείμενα διαφορετικής κοινωνικής, πολιτισμικής, ηλικιακής και εθνοτικής προέλευσης, υποστηρίζοντας ότι ένας από τους κεντρικούς στόχους του εγχειρήματος είναι να φέρει σε επαφή τις διαφορετικές ομάδες υποκειμένων και να συγκροτήσει ένα πεδίο ισότιμης αλληλεπίδρασης μεταξύ τους. Από την άλλη, κάποια από τα υποκείμενα των οποίων η επαφή με το ΚτΜ περιορίζεται στη συμμετοχή τους κατά την ημέρα της διεξαγωγής, υποστηρίζουν ότι το καρναβαλικό εγχείρημα αποτυγχάνει να ενσωματώσει την ετερότητα ως ισότιμο συμμετέχοντα σε αυτό. Σε αυτή την κατεύθυνση, οι σχέσεις που αναπτύσσει το ΚτΜ με την ετερότητα προσδιορίζονται είτε ως προσωρινές, επιφανειακές και φευγαλέες συναντήσεις είτε ως απλά μη υπάρχουσες.

(4) Σχέσεις μεταξύ των υποκειμένων που συμμετέχουν στο ΚτΜ

Στην συγκεκριμένη ενότητα, αναφερόμαστε στις σχέσεις που καλλιεργούνται μεταξύ των υποκειμένων που συμμετέχουν στο ΚτΜ, στα πλαίσια μίας διαδικασίας συνάντησης και γνωριμίας μεταξύ τους σε συνθήκες που διαφέρουν από αυτές τις καθημερινότητας. Η μορφή των σχέσεων αυτών, ετερογενών λόγω του χαρακτήρα της κοινωνικής αλληλεπίδρασης

[12]. Με εξαίρεση τον Α.

γενικότερα, προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των υποκειμένων που λαμβάνουν μέρος στο ΚτΜ, όπως περιγράφηκαν παραπάνω. Επικεντρωνόμαστε κυρίως στις σχέσεις που συγκροτούνται κατά την προετοιμασία του ΚτΜ, η οποία λαμβάνει χώρα στα χρονικά πλαίσια περίπου δύο μηνών και συγκροτεί ένα πεδίο αλληλεπίδρασης και ζύμωσης μεταξύ των υποκειμένων που συμμετέχουν σε αυτήν. Υποστηρίζουμε, ότι οι συνθήκες της δημιουργικότητας και της συνεργατικότητας όπως και οι διαδικασίες των συνελεύσεων και των κατασκευαστικών δραστηριοτήτων, δημιουργούν ένα πεδίο διυποκειμενικής συσχέτισης που διαφέρει από αυτό της καθημερινότητας, στο βαθμό που ενεργοποιεί διαφορετικού τύπου συμπεριφορές και συναισθήματα στα εν λόγω υποκείμενα. Ως διαδικασία, η προετοιμασία του ΚτΜ και οι σχέσεις που καλλιεργεί μεταξύ των υποκειμένων που κατοικούν ή δραστηριοποιούνται στο Μεταξουργείο, δεν έχει συγκεκριμένη αρχή και τέλος αλλά συνεχίζεται μέσα στα χρόνια διεξαγωγής των ΚτΜ, δημιουργώντας σχέσεις που διατηρούνται και μετά τη λήξη του εκάστοτε καρναβαλικού δρώμενου και μοντέλα συμπεριφοράς στο δημόσιο χώρο της περιοχής που ολοένα και εμπλουτίζονται με νέες πρακτικές καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Ως εκ τούτου, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι οι διαδικασίες που αναφέρονται στην προετοιμασία και τη διεξαγωγή του ΚτΜ αποτελούν ένα μηχανισμό μέσα από τον οποίο υλικά, πρακτικές και σχέσεις εντάσσονται σε ένα –εναλλακτικό ως προς το καθημερινό- πλαίσιο μέσα από το οποίο λαμβάνουν νέες μορφές και τροπικότητες.

Α:

Υποστηρίζει ότι το ΚτΜ συνιστά ένα πεδίο συγκρότησης μίας ιδιαίτερης κοινότητας, η συνοχή της οποίας ενισχύεται μέσα από την καλλιέργεια κοινών εκφραστικών τρόπων αλλά και κοινού οράματος σε σχέση με τον τρόπο ζωής και διασκέδασης.

Αλέξανδρος:

Συμμετείχε στην προετοιμασία των ΚτΜ, κυρίως μέσα από τη φωτογραφική του ιδιότητα. Σκοπός του ήταν να εργαστεί πάνω στις σχέσεις που συγκροτούνται μεταξύ των υποκειμένων στη διαδικασία προετοιμασίας, ως σχέσεις που διαφέρουν από αυτές της καθημερινής ζωής στην Αθήνα της οικονομικής κρίσης: «...Ήθελα να αναδείξω άλλες σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, που δε βασίζονται απαραίτητα στο χρήμα...». Υποστηρίζει ότι η μορφή των σχέσεων που καλλιεργούνται στα καρναβαλικά πλαίσια μέσα από τις συνελεύσεις και τις κατασκευαστικές δραστηριότητες, καθορίζουν άμεσα την κατεύθυνση που λαμβάνει το εγχείρημα κατά τη διεξαγωγή του. Το κλίμα φαντασίας, όρεξης και «τρέλας» που κυριαρχεί σε αυτά τα πλαίσια ωθεί στην καλλιέργεια φιλικών σχέσεων που κρατάνε μέσα στο χρόνο, ακόμα και μετά τη λήξη του ΚτΜ. Σύμφωνα με τον Αλέξανδρο οι σχέσεις μεταξύ των υποκειμένων

Έλενα:

Περιγράφει τη διαδικασία προετοιμασίας του ΚτΜ ως μία συνθήκη επικοινωνίας με άλλα υποκείμενα τα οποία καλλιεργούν σχέσεις εγγύτητας και οικειότητας μεταξύ τους. Επιπλέον, αναφέρεται σε μία δημιουργική διαδικασία ανταλλαγής ιδεών και γνώσεων που έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία δεσμών που διαφέρουν από αυτούς που συγκροτούνται μεταξύ των υποκειμένων σε καθημερινές συνθήκες.

Συμπέρασμα

Η διαδικασία της καρναβαλικής προετοιμασίας χαρακτηρίζεται ως ένα πεδίο συνάντησης και συν-δημιουργίας που δύναται να συγκροτήσει σχέσεις εγγύτητας μεταξύ των υποκειμένων που συμμετέχουν σε αυτήν. Οι σχέσεις αυτές νοηματοδοτούνται ως διαφορετικές από τις καθημερινές, ως προς τις ποιότητες και τα χαρακτηριστικά τους. Δίνεται ιδιαίτερο βάρος στο στοιχείο της δημιουργικότητας, στο μη-εμπορευματικό πλαίσιο μέσα στο οποίο καλλιεργούνται και στη μονιμότητά τους, στο βαθμό που δεν περιορίζονται αυστηρά στα χωροχρονικά πλαίσια του ΚτΜ αλλά εξελίσσονται και εκτός αυτών. Επιπλέον, τονίζεται η συγκρότηση κοινών τρόπων σκέψης και συμπεριφοράς, γεγονός που ενισχύει τη συνοχή της ομάδας και των δεσμών που καλλιεργούνται μέσα σε αυτήν. Τέλος, οι παραπάνω σχέσεις θεωρείται ότι αλληλεπιδρούν με το χωρικό πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργούνται και επιτελούνται, συγκροτώντας το ταυτόχρονα, ενώ δύναται να προσδώσουν μία συγκεκριμένη κατεύθυνση στο καρναβαλικό δρώμενο. Εν τέλει, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι το ΚτΜ είναι οι σχέσεις που το διοργανώνουν και το συγκροτούν, δίνοντας του μορφή και περιεχόμενο και ταυτόχρονα παράγοντας τα χωρικά του πλαίσια μέσα από τις επιτελέσεις τους. Παράλληλα, το ίδιο το δρώμενο ως διαδικασίες προετοιμασίας και ως συμβάν, δύναται να λάβει μία αυτόνομη υπόσταση, ως το σύνολο των υλικών, των σχέσεων και των πρακτικών που το αποτελούν, κατευθύνοντας, διευκολύνοντας αλλά και περιορίζοντας τα ιδιαίτερα συγκροτητικά του στοιχεία.

Η σχέση του ΚτΜ με τους χώρους εστίασης της περιοχής

Όπως αναφέραμε και προτούτερα, το Μεταξουργείο την τελευταία δεκαετία έχει αποτελέσει το αντικείμενο μίας σειράς από πρακτικές ανάπλασης και εξευγενισμού. Ως αποτέλεσμα της παραπάνω διαδικασίας παρατηρήθηκε ο πολλαπλασιασμός των χώρων εστίασης και ψυχαγωγίας στην περιοχή, γεγονός που μετασχημάτισε σταδιακά τον αστικό και κοινωνικό ιστό της. Επεξεργαζόμαστε τις σχέσεις του ΚτΜ με τους χώρους εστίασης της περιοχής στο πλαίσιο της γενικότερης ανάλυσης των σχέσεων του ΚτΜ με την γειτονιά και τους μετασχηματισμούς που αυτή έχει υποστεί ανα τα χρόνια.

Το ΚτΜ, ως δρώμενο που λαμβάνει χώρα στην περιοχή και συγκροτεί σχέσεις με τους κατοίκους της, ανέπτυξε σχέσεις με ορισμένους από αυτούς τους χώρους, οι οποίοι συχνά λειτούργησαν ενισχυτικά ως προς το εγχείρημα παρέχοντας ανεφοδιασμό στα υποκείμενα κατά τη διεξαγωγή του αλλά και χώρους στους οποίους το ΚτΜ μπορούσε να κάνει στάση. Η συμμετοχή των μαγαζιών με αυτούς τους τρόπους στο ΚτΜ έχει αποτελέσει αντικείμενο συζητήσεων στα πλαίσια των καρναβαλικών συνελεύσεων, σε μία προσπάθεια επεξεργασίας της σχέσης που αναπτύσσεται ανάμεσα στο ΚτΜ και στους εν λόγω χώρους αλλά και επιλογής συγκεκριμένων μαγαζιών που θα λάβουν μέρος σε αυτό. Σε αυτήν την κατεύθυνση το κριτήριο επιλογής των χώρων έχει να κάνει κυρίως με την ιστορία τους, ως παλαιότερα στέκια της περιοχής και των σχέσεων που έχουν συγκροτηθεί ανάμεσα σε αυτά και σε ορισμένα υποκείμενα που συμμετέχουν στην προετοιμασία του ΚτΜ.

Ιδιαίτερη σχέση αναπτύσσεται με το «Αστάρι», ένα από τα παλαιότερα στέκια της περιοχής, το οποίο κάθε χρόνο διοργανώνει στα πλαίσια του ΚτΜ μία γιορτή, η οποία λαμβάνει χώρα στον εξωτερικό του χώρο και αρχίζει παράλληλα με την λήξη του ΚτΜ στην πλατεία Αυδή. Με αυτόν τον τρόπο συγκροτεί έναν επιπλέον πυρήνα του ΚτΜ, ο οποίος είναι σχετικά αυτόνομος ως προς το κυρίως καρναβαλικό σώμα, ενιχώντας με αυτόν τον τρόπο τον αποσπασματικό χαρακτήρα του. Ως εκ τούτου, πολλοί συμμετέχοντες επισκέπονται τα δύο αυτά κεντρικά σημεία – πλατεία Αυδή και «Αστάρι»- εναλλάξ, πηγαίνοντας από το ένα στο άλλο, στα πλαίσια μίας διαδρομής που ενώνει τους δύο καρναβαλικούς πυρήνες και συγκροτεί μία ενιαία αλλά ετερογενή εμπειρία.

Στο πέρασμα των ετών διεξαγωγής του δρώμενου, οι σχέσεις αυτές έχουν τύχει μετασχηματισμού και επαναπροσδιορισμού, με αποκορύφωμα το τελευταίο ΚτΜ (2016) το οποίο αυτονομήθηκε ως προς τα μαγαζιά, εφοδιάζοντας τους συμμετέχοντες με δικό του φαγητό και ποτό, πράξη που έλαβε εν γένει θετικά σχόλια από τα υποκείμενα που έλαβαν μέρος σε αυτό.

Ηλίας:

Αναφερόμενος στο τελευταίο ΚτΜ (2016) χαρακτηρίζει ως θετικό το γεγονός της αυτονομής του ως προς τον ανεφοδιασμό φαγητού και ποτού στους συμμετέχοντες.

Αθηνά:

Αναφέρεται στη συμμετοχή των μαγαζιών της περιοχής στο πρώτο ΚτΜ μέσα από την προσφορά φαγητού και ποτού που δε συμπεριλαμβάνονταν στο βασικό τους μενού, γεγονός που χαρακτηρίζεται ως κάτι θετικό: «...Ήταν ξεκάθαρο ότι δεν το έκαναν για διαφήμιση...ήταν

πιο πολύ κάτι που γινόταν στη λογική του κεράσματος και μου άρεσε πολύ σαν στάση...ήταν σαν να συμμετέχουν και οι ιδιοκτήτες των μαγαζιών στο ΚτΜ με τον τρόπο τους...». Αναφερόμενη στα μετέπειτα ΚτΜ παρατηρεί το μετασχηματισμό της εν λόγω σχέσης, με τα μαγαζιά να εκμεταλλεύονται, σε ένα βαθμό, το καρναβαλικό δρώμενο ως προς εμπορευματικά οφέλη, γεγονός που την οδήγησε στην αμφισβήτηση του μη εμπορευματικού-αντικαταναλωτικού χαρακτήρα του ΚτΜ, το οποίο θεώνει ότι λειτουργεί ως πεδίο ανάδειξης των χώρων εστίαση της περιοχής και αύξησης της αναγνωρισιμότητάς τους.

Αλέξανδρος:

Αναφερόμενος στη διαδικασία σχεδιασμού της διαδρομής που ακολουθεί κάθε χρονιά το ΚτΜ, δίνει ιδιαίτερο βάρος στην απο κοινού απόφαση να μην περνάει η καρναβαλική πορεία από πολλά μαγαζιά, σε μία προσπάθεια να προσελκύσει περισσότερους ενεργούς συμμετέχοντες, παρά παθητικούς παρατηρητές- επισκέπτες των χώρων εστίασης που τυχαίνει να συναντηθούν με το ΚτΜ επειδή αυτό περνάει από το συγκεκριμένο σημείο. Παρόλα αυτά, υποστηρίζει ότι η τροφοδοσία των μαγαζιών με φαγητό και ποτό στους συμμετέχοντες του ΚτΜ συνιστά μία πολύ σημαντική ενέργεια, συμβάλλοντας στη συνέχισή του στο βαθμό που προσφέρει την απαραίτητη ενέργεια στα υποκείμενα για να βγάλουν εις πέρας την καρναβαλική διαδρομή. Τέλος, τονίζει ότι πολλά μέλη της διοργάνωσης διατηρούν καλές σχέσεις με μερικούς από αυτούς τους χώρους, γεγονός που συμβάλλει στη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ ΚτΜ και γειτονιάς.

Ειρήνη:

Αναφέρεται στα ποικίλα σημεία από τα οποία περνάει ή στα οποία κάνει στάση το ΚτΜ, ως πολλούς μικρούς πυρήνες στον χώρο, συμπεριλαμβάνοντας σε αυτά και το «Αστάρι».

Συμπέρασμα

Η σχέση του ΚτΜ με τους χώρους εστίασης του Μεταξουργείου νοηματοδοτείται διαφορετικά από κάθε υποκείμενο. Ως σημείο σύγκλισης αυτών των νοηματοδοτήσεων αναφέρουμε την ανάδειξη της διάχυσης και αποσπασματικότητας του ΚτΜ, στην οποία συμβάλλουν τα μαγαζιά όπως το «Αστάρι», καθώς συγκροτούν μικρούς πυρήνες γιορτής. Αυτό συμβαίνει λόγω της ιδιαίτερης συνθήκης που προσφέρουν τα μαγαζιά, ο υπαίθριος χώρος των οποίων μεταμορφώνεται σε ένα ακόμα σημείο που κατοικεί το ΚτΜ. Σε αυτό το πλαίσιο, τα όρια ανάμεσα στον ιδιωτικό και το δημόσιο χώρο ρευστοποιούνται, με το ΚτΜ να αυξάνει τη δημοσιότητα της εν λόγω χωρικότητας, ως πρακτική συλλογικής κατοίκησης. Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι τα κριτήρια πρόσβασης στους υπαίθριους αυτούς ιδιωτικούς χώρους

επαναπροσδιορίζονται στα πλαίσια της κατοίκησης του από το ΚτΜ για να συμπεριλάβουν το ετερογενές πλήθος που συμμετέχει σε αυτό.

Ένας επιπλέον λόγος για τον οποίο τα μαγαζιά- στέκια της περιοχής δύνανται να συγκροτήσουν καρναβαλικούς πυρήνες είναι η δωρεάν προσφορά φαγητού και αλκοολούχων ποτών στους καρναβαλιστές, σχηματίζοντας έτσι εστίες στις οποίες έρχονται και επανέρχονται τα υποκείμενα για να εφοδιαστούν.

Μέσα από τις συνεντεύξεις της έρευνας δίνεται ιδιαίτερο βάρος στη συμβολή των αλκοολούχων ουσιών στην καλλιέργεια εκστατικών συναισθημάτων και σωματικής εγγύτητας μεταξύ των υποκειμένων. Για το λόγο αυτό, ο ρόλος των μαγαζιών ως ανεφοδιαστών ποτού και φαγητού στο πλήθος του ΚτΜ θεωρείται πολύ σημαντικός.

Στην ίδια κατεύθυνση, η πράξη αυτονόμησης του τελευταίου ΚτΜ (2016) ως προς τα μαγαζιά σε σχέση με τον εφοδιασμό ποτού και φαγητού χαρακτηρίστηκε ως εξαιρετικά θετική για δύο κυρίως λόγους:

1. τη σχεδίαση της καρναβαλικής διαδρομής χωρίς την απαραίτητη ένταξη των χώρων εστίασης σε αυτήν. Η παραπάνω εξέλιξη χαρακτηρίστηκε ως θετική λόγω της επιθυμίας των διοργανωτών του ΚτΜ, να προσελκύσουν όσο το δυνατόν περισσότερους ενεγούς συμμετέχοντες στο δρώμενο από ότι παθητικούς παρατηρητές – πελάτες των μαγαζιών, που επι τη ευκαιρία και λόγω του ότι η καρναβαλική πορεία πέρναγε από μπροστά τους, συναντήθηκαν με επιφανειακό τρόπο με αυτό.

2. την περαιτέρω ενίσχυση του μη εμπορευματικού –αυτοοργανωμένου χαρακτήρα του ΚτΜ.

Τέλος, μέσα από την επεξεργασία των σχέσεων που αναπτύσσονται ανάμεσα στο ΚτΜ και τους χώρους εστίασης της περιοχής, αναδύονται μία σειρά από ερωτήματα για περαιτέρω έρευνα. Αυτά άπτονται κυρίως του ρόλου που έχει παίξει ανα τα χρόνια το ΚτΜ στην ενίσχυση των εξευγενιστικών πρακτικών που έχουν ως στόχο το Μεταξουργείο, αυξάνοντας τη δημοτικότητα των εν λόγω χώρων αλλά και της ίδιας της περιοχής, προσελκύοντας μεγάλο αριθμό επισκεπτών και συγκροτώντας μία ιδιαίτερη εικόνα για την περιοχή, η οποία δύναται να αποτελέσει αντικείμενο εκμετάλλευσης εκ μέρους της ιδιωτικής πρωτοβουλίας που δραστηριοποιείται στα πλαίσιά της.

Γενίκευση της έννοιας του χωροχρονικού ρήγματος

Μέσα από τη θεωρητική επεξεργασία της έννοιας του ρήγματος, των ιδιοτήτων και ποιοτήτων του αλλά και τη διεξαγωγή των κεντρικών συμπερασμάτων από τις συνεντεύξεις με τα υποκείμενα έρευνας, οδηγούμαστε στη θεωρητική γενίκευση της έννοιας του χωροχρονικού ρήγματος, έτσι όπως αυτό συγκροτείται σε συνθήκες έκτακτων πρακτικών. Έχοντας διακρίνει τις γενικές ιδιότητες τέτοιων πρακτικών, ως προς ένα πλήθος παραγόντων (πχ πληθυσμιακή πυκνότητα, πληθυσμιακή σύνθεση, χαρακτήρας ηχοτοπίου κ.α.), συνεχίσαμε την επεξεργασία του παραδείγματος έρευνας, με σκοπό να απαντήσουμε στην αρχική μας υπόθεση που το εντάσσει στο εύρος των έκτακτων πρακτικών. Στη συνέχεια διακρίναμε τις ιδιότητες του ΚτΜ – ως έκτακτη πρακτική – μέσα από τις οποίες δύναται να συγκροτήσει χωροχρονικά ρήγματα στο δημόσιο χώρο του Μεταξουργείο. Μέσα από την τοποθέτηση των ιδιοτήτων του ΚτΜ στα πλαίσια του παραπάνω διαγράμματος, οδηγούμαστε σε μία γενική περιγραφή του χωροχρονικού ρήγματος, με κεντρικούς άξονες τις εν λόγω ιδιότητες.

Παρατηρούμε την σκιαγράφηση πλεγμάτων ιδιοτήτων του ΚτΜ, σε συγκεκριμένα και μοναδικά, κατά εκάστοτε υποκείμενο, σύνολα, τα οποία συνιστούν τον ιδιαίτερο κάθε φορά τρόπο νοηματοδότησης και εμπειρίας του ΚτΜ. Ως ιδιότητες της έκτακτης πρακτικής του ΚτΜ, αποτελούν τις προϋποθέσεις συγκρότησης χωροχρονικών ρηγμάτων, προϋποθέσεις που καθίστανται διαφορετικές για κάθε υποκείμενο. Ως εκ τούτου, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι το διάγραμμα που κατασκευάζουμε, παρακάτω, εκφράζει τις διαφορετικές σημασιοδοτήσεις και εμπειρίες της έννοιας του χωροχρονικού ρήγματος, όπως εκφράζονται από τα υποκείμενα της έρευνας.

Η κατασκευή του διαγράμματος και του χάρτη

διάγραμμα

Το διάγραμμα (βλ. σελ. 144 - 145) οργανώνεται σε τρεις στήλες: η πρώτη στήλη περιλαμβάνει αναφορές στα έντεκα υποκείμενα. Στη δεύτερη παρατίθενται με αλφαβητική σειρά οι γενικευμένες σημασιοδοτήσεις των υποκειμένων και στη τρίτη οι κατηγορίες ιδιοτήτων του ρήγματος έτσι όπως αναδεικνύονται μέσα από την περίπτωση μελέτης του ΚτΜ. Στη συνέχεια, αντιστοιχίζονται οι γενικευμένες σημασιοδοτήσεις της δεύτερης στήλης με τα υποκείμενα της πρώτης στήλης και τις κατηγορίες ιδιοτήτων στις οποίες αναφέρονται στη τρίτη στήλη. Κάθε αντιστοίχιση σημειώνεται με γραμμή διαφορετικού χρώματος ανά υποκείμενο, ώστε να διαρκίνεται η διαφορετική συμβολή του καθενός στη λίστα των σημασιοδοτήσεων και στις κατηγορίες τους.

Σκοπός αυτής της οργάνωσης είναι καταρχάς η ανάδειξη του σημασιολογικού εύρους των ιδιοτήτων έτσι όπως αναδύεται μέσα από τις περιγραφές των υποκειμένων. Επιπλέον, μέσα από τις αντιστοιχίσεις της πρώτης και της δεύτερης στήλης διαφαίνεται η συνέργεια διαφορετικών σημασιοδοτήσεων στην κάθε περιγραφή υποκειμένου ως προς την εκάστοτε ιδιότητα. Μέσα από την ανάγνωση του διαγράμματος μπορεί κανείς να δει σε ποιες ιδιότητες αναφέρονται οι σημασιοδοτήσεις του κάθε υποκειμένου. Επίσης, διαφαίνονται οι ιδιότητες που έχουν βαρύτητα στην κάθε διαφορετική περιγραφή.

Παράλληλα, παρατηρείται η ετερογένεια των σημασιοδοτήσεων ως προς διαφορετικές λογικές περιγραφής. Το κάθε υποκείμενο χρησιμοποιεί παραπάνω από μία λογικές περιγραφής.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ

ΣΗΜΑΣΙΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ

ΗΛΙΑΣ Π.	αίσθηση εποπτείας από ψηλά
Α.	αίσθηση μονοτονίας στο γαϊτανάκι
ΑΘΗΝΑ	αληθινή κατάσταση
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	άμεσος χαρακτήρας
ΕΙΡΗΝΗ	αμφίθυμος χαρακτήρας
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ	αμφιβόληση ανιδιοτέλειας μαγαζιών & δημιουργικών ομάδων
ΕΛΕΝΑ	ανάδυση αρχαϊκών στοιχείων (φωτιά & κύκλος)
ΖΑΪΡΑ	ανθρώπινη χαρακτηρισ
ΚΩΣΤΑΣ	ανιδιοτελής συμμετοχή ιδιοκτητών μαγαζιών στο ΚτΜ
ΜΙΧΑΗΛΗΣ	"Ανθρώπος"
ΝΙΚΟΛΑΣ	άνοιγμα πεδίου έκφρασης και επικοινωνίας εκτός καθημερινότητας
	άνοιγμα υποκειμένων στη συνάντηση με την ετερότητα
	ανοιχτός χώρος
	ανταλλαγή ιδεών και γνώσεων
	αντιπαράβολη με καθημερινότητα
	απελευθερωτικός χαρακτήρας
	απελευθερωτική συνθήκη που αλλάζει διυποκειμενικές σχέσεις
	αποδέσμευση από αναγνωρίσιμα χαρακτηριστικά υποκειμένου
	αποδοχή διαφορετικότητας
	αποσπασματική εμπειρία δημόσιου χώρου
	αποσπασματικότητα διαδρομής
	απουσία αστυνομικών δυνάμεων
	απουσία αυθormητισμού λόγω καλής διοργάνωσης
	απουσία λογοκρισίας
	απουσία πολιτικού χαρακτήρα
	απουσία υποκειμένων νεαρής ηλικίας
	αποφυγή μαγαζιών για προσέλκυση συμμετεχόντων αντί παρατηρητών
	απρόσμενος χαρακτήρας ΚτΜ
	άρρηκτα συνδεδεμένη με ΚτΜ
	"Αστάρι" ως ένας από τους πυρήνες
	ασυνέχεια διαδρομής
	ασφαλές περιβάλλον
	αυθόρμητος χαρακτήρας
	αυτοοργανωμένος χαρακτήρας
	αυτοσχεδιαστικός χαρακτήρας
	αυτονόμηση από μαγαζιά
	αφορμή για επικοινωνία
	βίαιες συμπεριφορές
	γειτονιά
	γειτονιά δημιουργικών ανθρώπων
	γιορτή μεγάλη κλίμακας
	γνωριμία με άλλα υποκείμενα
	δημόσιος χώρος ως συνθήκη ελευθερίας
	διαδικασία με πολλά στάδια
	διασκέδαση στο δημόσιο χώρο
	διαφορετικές διυποκειμενικές σχέσεις από τις καθημερινές
	διαφορετικές σωματικές στάσεις και κινησιολογία υποκειμένων
	διαφορετικό από εμπορευματικά καρναβάλια
	διαφορετικό από τα "πλαστικά" καρναβάλια
	διάχυση ΚτΜ στο Μεταξουργείο
	διεύρυνση σχέσεων μέσα από το ΚτΜ
	διοργάνωση σε επίπεδο γειτονιάς
	δρόμος γίνεται βίωμα
	δυνατότητα συγκρότησης πολλαπλών αναπαραστάσεων
	εκμάθηση τρόπων κατασκευής
	εκποτισμός διαφορετικών πολιτισμικών παραδόσεων περιοχής
	έκφραση ανάγκης υποκειμένων να ξεσπάσουν και να διανοσιαστούν
	έκφραση παραδοσιακών τελετουργιών
	ελεγχόμενο περιβάλλον
	ελευθερία επιλογής
	εμπειρία έντονη
	εμπειρία διασημητηριακή
	εμπειρία μεταφυσικής κατάστασης
	εμπορευματική εκμετάλλευση ΚτΜ από ομάδες κρουστών
	ενεργοποίηση 'νεκρών' αδόμητων οικοπέδων
	ενθουσιασμός ως προς συμμετοχή ετερότητας στο ΚτΜ
	ενσωμάτωση στοιχείων από άλλες πολιτισμικές ομάδες
	ενωτικός χαρακτήρας
	επαναστατικός χαρακτήρας πρακτικών κατοίκησης δημόσιου χώρου
	επιθυμία για απώλεια ταυτότητας
	επιθυμία συνύπαρξης και επικοινωνίας
	επικοινωνία με έξω κόσμο
	ευκαιρία να ρεζιλευτεί το υποκείμενο
	εξαγνισμός
	εξευγενισμός
	ζύμωση μεταξύ υποκειμένων
	ημερίσιο event
	ήσυχη περιοχή
	θέαμα
	ιδιαίτερος χώρος στην Αθήνα ως προς κτίρια & μορφολογία
	καλλιέργεια μαγικών σχέσεων
	καλλιέργεια της προσμονής
	καλλιέργεια φιλικών σχέσεων που κρατάνε στο χρόνο
	καλλιτεχνικό δρώμενο
	κατάλληλοι άνθρωποι
	κατάργηση καθημερινών διαχωρισμών στο ΚτΜ
	κατοίκηση διαφορετική από την καθημερινή
	κατοίκηση μέσω της περιφοράς του αυτοσχέδιου δράκου
	κατοίκηση ως προσπάθεια ένταξης Κινέζων
	κάτοικοι με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά
	κοινός εκφραστικός τόπος υποκειμένων
	κοινωνικοποίηση μέσα από ΚτΜ
	λογική κεράσματος
	μαγικές σχέσεις
	μείγμα πολιτισμικών παραδόσεων
	μεσοαστική γειτονιά
	μετάλλαξη χαρακτήρα περιοχής
	μεταβολή διάθεσης/ συναισθημάτων
	μεταβολή εικόνας δημόσιου χώρου
	μεταβολή ήχου/ ηχητική μεγέθυνση
	μεταβολή πληθυσμιακής πυκνότητας
	μεταβολή ρόλου και σχέσεων καλλιτεχνικών ομάδων στην περιοχή
	μεταβολή συγκινησιακής πυκνότητας
	μεταβολή σχέσης υποκειμένων με χώρο
	μεταμφίσηση ως τρόπος έκφρασης παράδοσης
	μεταμφίσηση
	μη-γραμμικές διαδρομές
	μη-εμπορευματικός χαρακτήρας
	μη-παραδοσιακή γιορτή, γιατί εκτοπίζει διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία
	μνήμη ενσωματη
	μνήμη ένταση
	μνήμη ίχνους υποκειμένου στο χώρο
	μνήμη συλλογική
	μνήμη στρωματοποιημένη
	μνημονική επένδυση
	'νεκροί' υπαίθριοι χώροι
	οικείος χώρος μέσω ΚτΜ
	ομόνοια
	οριοθέτηση συγκεκριμένη
	παχνίδι
	παχνίδι αντιστροφής κοινωνικών ρόλων
	παγανιστική παράσταση
	παράγοντας αυθεντικότητας ΚτΜ
	παράδοση
	πεδίο εκτός καθημερινότητας
	πεδίο κοινής έκφρασης
	πεδίο συγκρότησης κοινότητας
	πεμπτούσια της καρναβαλικής συνθήκης
	περιοδικότητα
	πολιτική διάσταση
	πόλος έλξης υποκειμένων με υψηλό πολιτισμικό κεφάλαιο
	πολυπολιτισμικό μείγμα
	πορεία από διάφορα σημεία στο δημόσιο χώρο
	πράξη οικειοποίησης δημόσιου χώρου
	προσπατούμενο για ενεργή συμμετοχή υποκειμένου
	προσιτός χώρος μέσω ΚτΜ
	προορισμός ψυχαγωγίας & διασκέδασης
	σαν αρένα
	σαν το Κολοσσαίο
	σαν να πηγαίνεις στο φεγγάρι και να αφήνεις το στίγμα σου
	σαν να σείεται το σύμπαν
	σεβασμός διαφορετικότητας
	σεβασμός πολυμορφίας δημόσιου χώρου μέσω από το ΚτΜ
	στενή σχέση με περιοχή
	συγκινησιακή πυκνότητα δημόσιου χώρου
	συναίσθημα άγχους
	συναίσθημα αναρχίας
	συναίσθημα έκκληξης
	συναίσθημα ενθουσιασμού
	συναίσθημα έντασης
	συναίσθημα έκτασης
	συναίσθημα ευθύνης
	συναίσθημα φόβου
	συναίσθημα χαράς
	συναίσθηματική οικειοποίηση δημόσιου χώρου
	συναίσθηματική φέρτιση
	συνάντηση και αλληλεπίδραση καλλιτεχνικών ομάδων
	συγκρότηση κοινότητας γύρω από ένα κοινό όραμα
	συγκρότηση κοινού τόπου
	συγκρότηση πολλών πυρήνων
	συλλογική μέθεξη
	συμμετοχή ενσώματη
	σύμπλεξη συμβολική
	σύνδεση με εμπειρία έκτασης
	συνθήκη δημιουργίας
	συνθήκη καλλιέργειας κοινού οράματος
	συνθήκη καλλιέργειας κοινών εκφραστικών τρόπων
	συνθήκη συλλογικού
	συνθήκη τρέλας
	συνθήκη φαντασίας
	συνύπαρξη διαφορετικών κοινωνικών και πολιτισμικών ομάδων
	συστήριση κόσμου
	ύσφιξη σχέσεων ΚτΜ με μαγαζιά
	σχέσεις εγγύτητας
	σχέσεις οικειότητας
	σχέσεις που διέπονται από φαντασία, όρεξη και τρέλα
	σχέση με άλλα υποκείμενα
	σχέση δημιουργικού ανταγωνισμού/ σύμπραξης μεταξύ μουσικών ομάδων
	σημασιτική έκταση
	τελετουργία που εκφράζει τη συνέχεια της παράδοσης
	τοτέμ, αντιπροσωπευτικό υποκειμένου
	τροφοδοσία ΚτΜ
	υποβαθμισμένη περιοχή
	υποκείμενα ενδιαφέροντα
	υποκείμενα δημιουργικά
	υποκείμενα που εκπέμπουν ενέργεια
	υποκείμενα που εκφράζουν καινοτόμες ιδέες
	φυλή του Μεταξουργείου
	χαλαρότητα
	χρωματιστοί άνθρωποι
	χωριό
	χωρίς επιρροή στην καθημερινότητα
	χώρος ελευθερίας
	χώρος διασκέδασης
	χώρος που καλλιέργει πρακτικές όπως το ΚτΜ
	ψυχαγωγικό δρώμενο
	ώθηση στο υποκείμενο να χαθεί
	ωραία γειτονιά

A. ΣΧΕΣΕΙΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΩΝ ΜΕ ΧΩΡΟ
A1 ως προς δημόσιο χώρο
A2 ως προς πεδίο μελέτης (Μεταξουργείο)
A2.1 ως προς χώρους εστίασης
A3 ως προς τόπους στο πεδίο μελέτης
A4 ως προς μνήμη χώρου
B. ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚτΜ
B1 ως προς διαδικασία του
B1.1 προετοιμασία
B2.2 συμβάν
B2 ως προς άλλα καρναβάλια
B3 ως προς μεταμφίσηση
Γ. ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΩΝ
Γ1 ως προς συμμετοχή τους στο καρναβάλι
Γ2 ως προς συμβολή τους ως μέλη καλ. ομάδων
Γ3 ως προς σχέση τους με ετερότητες στην περιοχή
Γ4 ως προς μεταξύ τους διυποκειμενικές σχέσεις

χάρτης

Στο χάρτη σημειώνονται, πάνω στο ουδετεροποιημένο υπόβαθρο του πεδίου του Μεταξουργείου, οι αναφορές των υποκειμένων στο φυσικό χώρο της περιοχής. Οι αναφορές σε συγκεκριμένα σημεία απεικονίζονται με βούλα, ενώ οι αναφορές σε ροές μετακίνησης με μία γραμμή. Για κάθε υποκείμενο χρησιμοποιείται διαφορετικό χρώμα, έτσι ώστε να αναδειχθούν οι διαφορετικές αναφορές στο πεδίο του Μεταξουργείου.

Οι αναφορές πάνω στο χάρτη εντοπίζονται εκτός των περισσότερο πολυσύχναστων περιοχών του Μεταξουργείου στη καθημερινότητα. Αντιθέτως, η πυκνότητα των αναφορών εντοπίζεται είτε σε χώρους κεντρικούς ως προς τις παύσεις του ΚτΜ στην περιοχή, είτε σε αδόμητα οικοπέδα χωρίς χρήση. Κυριάρχα σημεία αναδεικνύονται η Chinatown, η πλατεία Αυδή, ο «Άνθρωπος» και η οδός Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Η μετατόπιση που παρατηρείται μέσα από την ανάδειξη των σημείων αναφοράς σε σχέση με τα πολυσύχναστα μέρη του Μεταξουργείου (διακεκομμένες μαύρες γραμμές) μπορεί να θεωρηθεί ως μία έκφραση του χωροχρονικού ρήγματος της πρακτικής του ΚτΜ ως προς την καθημερινή κατοίκηση της περιοχής.

Το χωροχρονικό ρήγμα ως το πεδίο διαδικασιών μετασχηματισμού

Κάνοντας ένα βήμα παραπέρα, θα μπορούσαμε να περιγράψουμε το χωροχρονικό ρήγμα ως το πεδίο μίας διαδικασίας εισροής και εκροής δεδομένων. Σύμφωνα με αυτό το σχήμα, οι έκτακτες συνθήκες στα πλαίσια των οποίων συγκροτείται το ρήγμα, συνιστούν προϋποθέσεις μετασχηματισμού υλικών και άυλων δεδομένων. Έτσι, το ΚτΜ ως συνθήκη που συγκροτεί πολλαπλές ρήξεις με την καθημερινή πρακτική, συντίθενται από υλικά, πρακτικές και σχέσεις οι οποίες μέσα από τη συμμετοχή σε μία τέτοια διαδικασία διοργάνωσης και συλλογικής κατοίκησης, λαμβάνουν νέα μορφή και περιεχόμενο, το οποίο δύναται κατ' επέκταση να μεταβάλλει την ίδια την καθημερινότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Arendt, H. 1958. *The Human Condition*. Chicago: University of Chicago Press.

Badiou, A. 2015 [1988]. *Being and Event*. (trans. O. Feltham). London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury.

-2013[2006]. *Logic of Worlds* (trans. A. Toscano). London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury.

Bahrtdt, H.P. 1961[2006]. *Die moderne Groß- stadt. Soziologische Überlegungen zum Städtebau*. Opladen: Verlag für Sozialwissenschaften.

Bakhtin, M. 2008 [1968], *Rabelais and his Wolrd*. Trans. H. Iswolsky. Indiana: Indiana University Press.

-1984. *Problems of Dostoevsky's Poetics*. Ed. and trans. Caryl Emerson. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Danow, D. 2004. *The Spirit of Carvinal: Magic Realism and the Grotesque*. Kentucky: The University Press of Kentucky.

Graeber, D. 2009. *Direct Action: An ethnography*. AK press

Habermas, J. 1989. *The Structural Transformation of The Public Sphere*. Cambridge and Massachusetts: The MIT Press.

Harvey, D. 2005. *A brief history of Neoliberalism*. Oxford: Oxford University Press

Heidegger, M. 1985, *Είναι και Χρόνος*, μτφρ. Γ. Τζαβάρας. Αθήνα: Δωδώνη.

-2008. *Κτίζειν, κατοικείν, σκέπτεσθαι*, μτφρ. Γ. Ξηροπαίδης. Αθήνα: Πλέθρον.

Henaff M. and Strong T. B. (ed.) 2001. *Public Space and Democracy*. London and Minneapolis: University of Minnesota Press

Ingold, T. 1992, "Culture and Perception of the Environment", στο E. Croll- D. Parking (επιμ.). *Bush Base: Forest Farm*. Λονδίνο: Routledge

Latour, B. 2000. "When things strike back: a possible contribution of 'science studies' to the social sciences". *The British Journal of Sociology*, Vol. 51. Issue 1, pp 107-123

-2004. *Politics of Nature: how to bring the sciences into democracy*. (trans. C. Porter). Cambridge, Massachusetts, Karlsruhe Germany: The MIT Press ZKM and Center for Art and Media in Karlsruhe

-2005. *Reassembling the social: an introduction to actor-network-theory*. Oxford and New York: Oxford University Press

Ley, D. 1996. *The New Middle Class and the Remaking of the Central City*. Oxford and New York: Oxford University Press

Massey, D. B. 1999.

-2005. *For Space*. London: Sage

-1994. *Space, Place and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press

Massumi, B. 2011. *Semblance and Event*. Cambridge, Massachusetts and London: The MIT Press

Merleau-Ponty, M. 2002. *Phenomenology of Perception*. London and New York: Routledge.

Miller, D. (ed.) 2005. *Materiality*. Durham: Duke University Press

Reynolds D. - Matthew R. (ed.). 2012. *Kinesthetic Empathy in Creative and Cultural Practices*. Chicago: University of Chicago Press

Rodaway, P. 2011. *Sensuous Geographies: Body, Sense and Place*. Routledge.

Rossi, A. 1987. *Η αρχιτεκτονική της πόλης*. Θεσσαλονίκη: Σύγχρονα Θέματα

Turner, W. V. and Bruner, M. E. (eds.), 1986. *The Anthropology of Experience*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.

Taylor, B. 1995. *Bakhtin, Carnival and Comic Theory*. Phd Thesis. University of Nottingham

Tilley, C. 2012. "Χώρος, τόπος, τοπίο: Φαινομενολογικές Προσεγγίσεις", (μτφρ. Π. Μαρκέτου), στο *Υλικός Πολιτισμός: Η ανθρωπολογία στη χώρα των πραγμάτων* (σ.τ.), (επιμ. Ε. Γιαλούρη). Αθήνα: Αλεξάνδρεια

Tonellat S. n.d. *The Sociology of Urban Public Spaces*.

Zukin, S. 1987. *Gentrification: Culture and Capital in the Urban Core*. *Annual Review of Sociology*, Vol. 13, pp. 129-147

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Αγριαντώνη, Χ. 1995. «Η Αθήνα τον 19ο αιώνα. Συνοικία Μεταξουργείο», στο Αγριαντώνη Χ. -Χατζηγιάννου Μ. Χ. (επιμ.), *Το Μεταξουργείο της Αθήνας* (συμ. Τόμος). Αθήνα: ΚΝΕ/ ΕΙΕ

Βαΐου Ν., Καλαντίδης, Α. 2009. «Πόλεις των "άλλων": καθημερινές πρακτικές και συγκρότηση του δημόσιου χώρου», στο Σπυριδάκης Μ. (επιμ.), *Μετασχηματισμοί του χώρου: κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις* (συλ.τόμος). Αθήνα: Νήσος

Γιαννακόπουλος Κ., Γιαννιτσιώτης Γ. (επιμ.) 2010. *Αμφισβητούμενοι Χώροι στην Πόλη, Χωρικές Προσεγγίσεις του Πολιτισμού*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια και Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Γιαννακόπουλος Κ. 2010. «Ένα κενό μέσα στην πόλη: Χώρος, διαφορά και ουτοπία στον Κεραμεικό και το Γκάζι», στο Γιαννακόπουλος Κ.-Γιαννιτσιώτης Γ. (συλ.τόμος), *Αμφισβητούμενοι χώροι στην πόλη. Χωρικές προσεγγίσεις του πολιτισμού*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια και Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Κυρλή-Φλώρου Μ., Παπαδοπούλου-Κορφιάτη Ι. 2013. *Πολιτική της ταυτότητας. Διερεύνηση της σχέσης της εθνικής ιδεολογίας με το αστικό τοπίο του Μεταξουργείου*. Αθήνα: ΕΜΠ

Μπαρούξη, Α. 2014-2015. «Συγκρουόμενοι χρωματισμοί στη σφαίρα του δημόσιου χώρου. Το Μεταξουργείο τότε, τώρα, αύριο...», στο *Μεταλλασσόμενες Φυσιognωμικές Πτυχές στην Περιοχή του Μεταξουργείου* (συλ. τόμος), Αθήνα: ΕΜΠ.

Πεφάνης, Γ. 2008. *Η Άμμος του Κειμένου: Αισθητικά και Δραματολογικά Θέματα στο Ελληνικό Θέατρο*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Σταυρίδης, Σ. 2002. *Από την πόλη οθόνη στην πόλη σκηνή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

2010. *Μετέωροι Χώροι της Ετερότητας*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Ταξιάρχη, Π. (χωρίς ημερομηνία). *Το Μεταξουργείο. Ιστορική και Πολεοδομική Εξέλιξη από την Αρχαιότητα έως σήμερα*.

Χαραλαμπίδου, Δ. 2014-2015. «Χωροχρονικά περάσματα στον αστικό χώρο του Μεταξουργείου: Το Παράδειγμα του Καρναβαλιού», εργασία στο μάθημα Εμπειρία, Αναπαράσταση και Νοηματοδότηση του Χώρου, διδάσκων Σ. Σταυρίδης, στα πλαίσια του ΔΠΜΣ «Σχεδιασμός, Χώρος, Πολιτισμός»

Διαδικτυακές πηγές

<http://www.telegraph.co.uk/travel/729324/London-How-cyclists-around-the-world-put-a-spoke-in-the-motorists-wheel.html> (τελευταία επίσκεψη στις 23/10/2016)

<http://www.sfcriticalmass.org/20th-anniversary/> (τελευταία επίσκεψη στις 23/10/2016)

<http://arxediamedia.blogspot.gr/> (τελευταία επίσκεψη στις 23/10/2016)

<http://beautifultrouble.org/case/reclaim-the-streets/> (τελευταία επίσκεψη στις 23/10/2016)

<http://www.vice.com/gr/read/karnavali-metaxourgiou/> (τελευταία επίσκεψη στις 23/10/2016)

<http://www.cnn.gr/travel/ellada/story/24591/apokries-to-polyethniko-karnavali-toy-metaxourgiou> (τελευταία επίσκεψη στις 23/10/2016)

<http://popaganda.gr/metaksourgeio-karnavali/> (τελευταία επίσκεψη στις 23/10/2016)

https://www.facebook.com/elena.ikaria/photos?source_ref=pb_friends_tl (τελευταία επίσκεψη στις 23/10/2016)

http://www.lifo.gr/articles/athens_articles/92420 (τελευταία επίσκεψη 23/10/2016)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ιστορική αναδρομή της περιοχής του Μεταξουργείου

Αρχαιότητα [13]

Το Μεταξουργείο αποτελεί μία από τις παλαιότερες συνοικίες της Αθήνας. Κατά τη διάρκεια της Αρχαιότητας τοποθετούνταν στη θέση του Έξω Κεραμικού που χωροθετούνταν έξω από τα τείχη της πόλης- κράτους της Αθήνας. Ο χαρακτήρας της περιοχής ήταν κυρίως αγροτικός, καθώς βρισκόταν στα όρια της μεταβατικής ζώνης προς τις αγροτικές περιοχές της πόλης. Η περιοχή κατείχε μία νευραλγική γεωγραφική θέση καθώς βρισκόταν στον κόμβο τεσσάρων πολύ σημαντικών οδικών κατευθύνσεων: προς τον Πειραιά, την Ελευσίνα, την Ακαδημία Πλάτωνος και τον Ίππιο Κολωνό. Εκτός από την εγκατάσταση συντεχνιών αγγειοπλαστών και χαλκουργών (δραστηριοτήτων που λόγω της οχλούσας χρήσης τους εκτοπίζονταν έξω από τα όρια της πόλης), η περιοχή φιλοξενούσε εταίρες, ενώ στα χωρικά της πλαίσια συνάπτονταν δάνεια και λάμβαναν χώρα αγοραπωλησίες κρασιού. Στο νότιο άκρο της περιοχής τοποθετούνταν το Δίπυλο, βασικός πυρήνας εισόδου της Αρχαίας Αθήνας όπως επίσης και το Δημόσιο Σήμα, το σημαντικότερο δημόσιο νεκροταφείο της πόλης στο οποίο θάπτονταν πολιτικοί άνδρες και πολεμιστές.

1833: Η διαδικασία αστικοποίησης του Μεταξουργείου εκκινά ήδη από τον 19ο αιώνα παράλληλα με την εγκατάσταση της πρωτεύουσας στην Αθήνα και την ένταξη της περιοχής στα σχέδια της νέας πόλης. Η αρχική πρόταση των σχεδίων των Κλεάνθη και Schaubert για τη τοποθέτηση των βασιλικών ανακτόρων στην περιοχή της Ομόνοιας και του Διπύλου, έδωσε μία πρώτη κατεύθυνση όσον αφορά τη φυσιογνωμία και το χαρακτήρα της περιοχής. Το Μεταξουργείο μετεξελίχθηκε σε ζώνη κεντρικών αστικών λειτουργιών, γεγονός που προσέδωσε σημαντικές επενδύσεις και κινητοποίησε τις αγορές γης.

[13]. Στο μεγαλύτερο μέρος του, το κομμάτι της ιστορικής περιδιολόγησης του Μεταξουργείου βασίστηκε στη μελέτη της Παναγιώτας Ταξιάρχη με τίτλο «Το Μεταξουργείο. Ιστορική και Πολεοδομική Εξέλιξη από την Αρχαιότητα έως σήμερα» (χωρίς ημερομηνία).

1836: Με τον επαναπροσδιορισμό των σχεδίων εγκατάστασης των ανακτόρων και τη τοποθέτηση τους στην περιοχή του Συντάγματος επέρχεται σταδιακά η υποβάθμιση της πρώιμης οικοδομικής δραστηριότητας της περιοχής. Ως εκ τούτου η φυσιογνωμία της περιοχής παραμένει ασαφής.

1852: Με την ίδρυση του εργοστασίου του Μεταξουργείου, που αρχίζει να λειτουργεί το 1852 και παύει το 1875, η περιοχή εντάσσεται στην παραγωγική ζώνη της πόλης. Παρόλα αυτά ο χαρακτήρας της παραμένει αδιαμόρφωτος και ασαφής, με ξεκάθαρη όμως μία τάση υποβάθμισης. Παράλληλα παρατηρείται η αποκρυστάλλωση της διχοτομίας της πόλης, μία συνθήκη που εξακολουθεί να υφίσταται, ανάμεσα στις ανατολικές προνομιούχες αστικές ζώνες και τις δυτικές λαϊκές συνοικίες κατοικίας και εργασίας.

1859-1861: Κατά τη χρονική αυτή περίοδο λαμβάνει χώρα η εγκατάσταση του Ορφανοτροφείου Χατζηκώστα και του εργοστασίου παραγωγής φωτοαερίου του Γκαζιού, γεγονότα που οδηγούν στην παγίωση του χαρακτήρα της περιοχής ως τμήμα της παραγωγικής ζώνης της Αθήνας. Η παρουσία του Γκαζιού αποτελεί καθοριστικό βήμα στη μετατροπή της οδού Αθηνών-Πειραιώς σε μεγάλο άξονα οχλουσών χρήσεων, κάτι που παραμένει ως τις μέρες μας. Με την εγκατάσταση των παραπάνω παραγωγικών δραστηριοτήτων, η περιοχή ανήκει πλέον στο δυτικό τμήμα της πόλης που φιλοξενεί τις «οχλούσες» χρήσεις της, στον αντίποδα του ανατολικού άκρου της που χαρακτηρίζεται ως πιο «ευγενές». Παράλληλα παρατηρείται η ανασύνταξη της παραγωγικής ζώνης στους άξονες της οδού Ερμού, Αιόλου και Αθηνάς, οδών που γειτνιάζαν στενά με την περιοχή του Μεταξουργείου.

1870 – 1889, 1922: Την περίοδο αυτή παρατηρείται η αύξηση του συνολικού πληθυσμού της Αθήνας γεγονός που οδηγεί στην αύξηση της ζήτησης κατοικιών. Ως εκ τούτου, η περιοχή του Μεταξουργείου εποικίζετο στο σύνολο του γεωγραφικού της πλάτους και μήκους, γεγονός που την επαναπροσδιορίζει ως οργανικό κομμάτι της πόλης. Η ήδη υποβαθμισμένη ταυτότητάς της λόγω των οχλουσών χρήσεων που φιλοξενούσε σε συνδυασμό με το χαρακτήρα της νέας ζήτησης κατοικίας (κυρίως μετανάστες από την ύπαιθρο και τις επαρχιακές πόλεις) ώθησαν στη διαμόρφωση μιας συνοικίας λαϊκού χαρακτήρα, με μικρές, ταπεινές κατοικίες, η οποία αποτέλεσε τόπο εργασίας και κατοικίες για τεχνίτες, μικροεπαγγελματίες και βιοτέχνες.

Με την Μικρασιατική καταστροφή η περιοχή μετατρέπεται σε τόπο υποδοχής προσφύγων, οι οποίοι καταπιάνονται σταδιακά με παραγωγικές δραστηριότητες και γεγονός που οδηγεί στην περαιτέρω ανάπτυξή τους.

1900: Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η περιοχή χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλία χρήσεων, ενδεικτική του μεικτού της χαρακτήρα (κατοικία –εμπόριο – παραγωγή) και συνιστά πόλο εγκατάσταση πολλών και ετερογενών δραστηριοτήτων. Με την οικοδόμηση του Εθνικού Θεάτρου στην οδό Αγίου Κωνσταντίνου, παρατηρείται η εγκατάσταση μίας πληθώρας θεατρικών σκηνών στην περιοχή.

1930: Η περιοχή έχει αποκτήσει πια το δικό της αστικό χαρακτήρα, ο οποίος χαρακτηρίζεται ως κυρίως λαϊκός. Στα γεωγραφικά της όρια συνωστίζονται εμπορικές και παραγωγικές χρήσεις μαζί με κατοικίες. Παρατηρείται μεγάλη συγκέντρωση «βαριών» παραγωγικών μονάδων όπως εργαστήρια μετάλλου, ξύλου και οικοδομικών υλικών αλλά και τυπογραφεία. Σημαντική είναι και η ανάμειξη της περιοχής με μεταφορικές υποδομές καθώς η κυκλοφοριακή σημασία των οδών που την περιβάλλουν προσέλευσε σταδιακά σχετικά εργαστήρια και συνεργεία. Όλες οι παραπάνω χρήσεις είχαν ως αποτέλεσμα τη σταδιακή υποβάθμιση του φυσικού και αστικού περιβάλλοντος της περιοχής. Παρόλα αυτά, παράγοντες όπως η θέση της περιοχής που βρίσκεται πλησίον του ιστορικού και εμπορικού κέντρου όπως και η προσβασιμότητα στην αγορά εργασίας, είχαν ως αποτέλεσμα τη συγκέντρωση κατοίκων της εργατικής τάξης, οι οποίοι συνέβαλλαν στη μετατροπή της περιοχής σε γειτονιά μικροαστικών και λαϊκών στρωμάτων. Σε αυτό το πλαίσιο, οικοδομήθηκαν κυρίως μονώροφες και διώροφες κατοικίες στο λαϊκό νεοκλασικό ιδίωμα ενώ κάποια χρόνια μετά το μεσοπόλεμο βρίσκουμε και ορισμένα εκλεκτικιστικά και μοντέρνα κτίρια.

1950-1970: Οι ιστορικές συγκυρίες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, της Κατοχής και του Εμφυλίου είχαν ως αποτέλεσμα την περαιτέρω υποβάθμιση της περιοχής. Πιο συγκεκριμένα μετά τη λήξη του Εμφυλίου, παρατηρείται μία έξαρση της ανέγερσης κτιρίων με τη μέθοδο της αντιπαροχής, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα τη ριζική ανανέωση του οικιστικού αποθέματος σε ολόκληρη την πόλη της Αθήνας. Παρόλα αυτά, στο Μεταξουργείο, λόγω της έντονης κατάτμησης των ιδιοκτησιών, του μικρού πλάτους των δρόμων, του ενδεχόμενου ανεύρεσης αρχαιολογικών λειψάνων και του λαϊκού χαρακτήρα της γειτονιάς σε συνδυασμό με την περιβαλλοντική και αστική υποβάθμιση, το σύστημα της αντιπαροχής λειτούργησε μερικώς και η ανανέωση του οικιστικού αποθέματος υπήρξε περιορισμένη. Ως εκ τούτου, και λόγω όλων των παραπάνω παραγόντων, επήλθε η σταδιακή απαξίωση και υποβάθμιση του Μεταξουργείου.

1970 και μετά: Από τη δεκαετία του '70 και έπειτα, παρατηρείται η σταδιακή απομάκρυνση πολλών κατοίκων της περιοχής. Οι παράγοντες που συνέβαλλαν σε αυτή τη συνθήκη, εκτός από την ήδη έντονη υποβάθμιση του Μεταξουργείου, ήταν οι εξής: η διόγκωση της χρήσης

των οδών που περιβάλλουν την περιοχή, η όλο και μεγαλύτερη προσέλκυση δραστηριοτήτων μη συμβατών με την κατοικία, η γειτνίαση με το λιγότερο «ευμενές» τμήμα του εμπορικού κέντρου, η ανέγερση ξενοδοχείων, μπαρ και οίκων ανοχής, η λειτουργία συνεργείων αυτοκινήτων, αποθηκών και βιομηχανικών εγκαταστάσεων και η γενικότερη συσσώρευση οχλουσών χρήσεων. Ως εκ τούτου παρατηρείται ένα μεγάλο κύμα εγκατάλειψης του κτιριακού αποθέματος της περιοχής με άμεσο αποτέλεσμα την έλλειψη ζήτησης στέγης και την μείωση της αξίας των ακινήτων. Αυτό, όπως είναι επόμενο, οδήγησε στην περαιτέρω απαξίωση της περιοχής ως τόπο κατοικίας και οδήγησε σε έντονη υποβάθμιση του οικοδομικού αποθέματος και του δημόσιου χώρου. Στην περιοχή εγκαταστάθηκαν κοινωνικές ομάδες χαμηλού οικονομικού κεφαλαίου όπως άστεγοι, γυναίκες που λειτουργούσαν και εργάζονταν σε οίκους ανοχής, οικονομικοί μετανάστες και πρόσφυγες. (Αγριαντώνη, 1995)

Σημαντικό σημείο της ιστορίας του Μεταξουργείου συνιστά η ένταξή του στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας με το Π. Δ. της 21.9.1979 (ΦΕΚ 567Δ/13.1079). Στο πλαίσιο προσπάθειών εξυγίανσης της περιοχής, εκδίδεται ένα διάταγμα το οποίο απαγόρευε την αύξηση της ιπποδύναμης και την ίδρυση νέων βιομηχανιών. Ο παραπάνω ήταν ένας ακόμη παράγοντας της διακοπής, από τη δεκαετία του '80, μεγάλου μέρους των παραγωγικών δραστηριοτήτων της περιοχής. Οι περισσότερες παραδοσιακές βιοτεχνίες οδηγήθηκαν σε κλείσιμο ενώ πολλοί ιδιοκτήτες παλαιών κτιρίων λόγω χαμηλού οικονομικού κεφαλαίου που δε μπορούσε να στηρίξει τη συντήρησή τους και λόγω του φόβου μήπως κηρυχθούν διατηρητέα, προχωρούν στην κατεδάφισή τους. Έτσι, το Μεταξουργείο αποκτά σταδιακά μία υποβαθμισμένη όψη, ενώ τα εγκαταλελειμμένα κτίρια εναλλάσσονται με κενά οικόπεδα και πολυκατοικίες.

δομημένο περιβάλλον

Στο παροντικό χωροχρονικό στιγμιότυπο, το δομημένο περιβάλλον του Μεταξουργείου χαρακτηρίζεται από πολυμορφία. Το κτιριακό απόθεμα της περιοχής αποτελείται από παλιές μονώροφες κατοικίες, η κατασκευή των οποίων ανάγεται κυρίως στη χρονική περίοδο μέχρι το Μεσοπόλεμο, διώροφα και τριώροφα κτίρια αλλά και ένα μικρό αριθμό πολυκατοικιών της ανοικοδόμησης του 1960 και 190 που βρίσκονται κυρίως στο εσωτερικό τμήμα της περιοχής. Ένα μεγάλο μέρος του κτιριακού αυτού αποθέματος βρίσκεται σε κατάσταση υποβάθμισης έως και εγκατάλειψης, γεγονός που έρχεται σε σύγκρουση με τα νέα κτίρια που έχουν κτιστεί στην περιοχή, κτίρια μοντέρνας φυσιογνωμίας που ανταποκρίνονται κυρίως στην λογική του τετραγώνου (Μπαρούξη, 2014-2015).

πληθυσμιακή σύνθεση

Τα δημογραφικά και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής απεικονίζουν μία ανάλογη πολυμορφία. Ένα τμήμα του πληθυσμού που την κατοικεί μπορεί να χαρακτηριστεί ως γερασμένος, μέσα στα πλαίσια της γενικότερης τάσης δημογραφικής γήρανσης που παρατηρείται στο κέντρο της πόλης, γεγονός που οφείλεται στην απομάκρυνση από αυτό ενός σημαντικού ποσοστού του πληθυσμού και ιδιαιτέρως των νέων ζευγαριών με παιδιά, που κατευθύνθηκαν προς τα προάστια με σκοπό την αναζήτηση ανώτερου βιοτικού επιπέδου ζωής. Ένα τμήμα του νεανικού πληθυσμού της περιοχής καταλαμβάνουν τα παιδιά των μεταναστών ενώ στον ηλικιωμένο πληθυσμό ανήκουν και οι παλινοστούντες ομοιογενείς και μικρασιάτες πρόσφυγες, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην περιοχή τις δεκαετίες '60- '80. Επίσης, ένα μέρος του πληθυσμού καταλαμβάνουν οι μουσουλμάνοι της Θράκης όπως και νεότεροι ξένοι μετανάστες που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή την χρονική περίοδο μεταξύ 1975-1980: Πολωνοί, Βούλγαροι, Ρώσοι, Αλβανοί. Τα τελευταία χρόνια έχουν εποικήσει την περιοχή Κινέζοι και άλλες μεταναστευτικές ομάδες από την Ανατολή, οι οποίοι έχουν δημιουργήσει και τη δική τους «Πόλη των Κινέζων» (Chinatown) (Αγισηλάου 43-45, «Μέγαρο Μυλλέρου»).

Στο ετερογενές αυτό μείγμα πληθυσμού, το οποίο αποτελείται από κοινωνικές ομάδες με χαμηλό οικονομικό κεφάλαιο, έρχεται να προστεθεί και ένας αριθμός κατοίκων που ζουν στα νεόκτιστα και ανακαινισμένα κτίρια της περιοχής, οι οποίοι ανήκουν σε μία μεσαία και ανώτερη κοινωνική τάξη. Η εισροή τέτοιων κατοίκων στην περιοχή πηγάζει από τη σταδιακή μεταστροφή των λειτουργιών του Μεταξουργείου: από βιοτεχνικές, εμπορικές και μεταποιητικές χρήσεις που απευθύνονται σε ένα λαϊκό, μικροαστικό και μεταναστευτικό κοινό, στην ανάδυση της βιομηχανίας της ψυχαγωγίας η οποία προσελκύει νεότερο πληθυσμό που ολοένα και επισκέπτεται και δραστηριοποιείται στην περιοχή.

χρήσεις γης

Οι χρήσεις γης παρουσιάζουν ένα εξίσου ποικιλόμορφο τοπίο. Στα πολυόροφα κτίρια, 5 ή 6 ορόφων, που βλέπουν προς τους κύριους οδικούς άξονες (Πειραιώς και Αγίου Κωνσταντίνου) στεγάζονται συνήθως υπηρεσίες, τράπεζες, γραφεία, ξενοδοχεία και καταστήματα. Δε λείπουν και οι περιπτώσεις που στους ορόφους των ίδιων κτιρίων στεγάζονται κατοικίες ενώ στα ισόγεια τους επαγγελματικές δραστηριότητες όπως βιοτεχνικές ή εμπορικές. Στο τμήμα πλησίον της Οδού Αχιλλέως συγκεντρώνονται ως επί τω πλείστον οι οχλούσες χρήσεις της περιοχής, όπως συνεργεία, φανοποιεία, μηχανουργεία αλλά και μία πληθώρα οίκων ανοχής.

Το κεντρικό τμήμα της περιοχής, που ορίζεται από τις οδούς Κεραμικού, Αγησιλάου αλλά και λίγο βορειότερα, στην οδό Μεγάλου Αλεξάνδρου, χαρακτηρίζεται ως περιοχή κατοικίας και περιλαμβάνει παραδοσιακές κατοικίες όπως και μικρά καταστήματα τοπικού χαρακτήρα. Στο τμήμα αυτό είναι εγκατεστημένοι οι παλαιότεροι κάτοικοι της περιοχής, αλλά και ένας αριθμός νέων κατοίκων που εισήλθαν στην περιοχή από την δεκαετία του 1980 και έπειτα. Στην ίδια περιοχή, λειτουργούν επίσης και επιχειρήσεις χονδρεμπορίου και μικρές βιοτεχνίες, οι δραστηριότητες των οποίων συνδέονται με την εισροή μεταναστών από ανατολικές χώρες, και κυρίως την Κίνα, τις τελευταίες δεκαετίες.

Παρόλα αυτά, οι επιχειρήσεις συνεργείων, τυπογραφείων και λοιπών δραστηριοτήτων, έχουν αρχίσει να εκλείπουν τα τελευταία χρόνια από την περιοχή, λόγω του Π.Δ. του 1998, το οποίο στόχευε στον περιορισμό των οχλουσών χρήσεων και στον επαναπροσδιορισμό της περιοχής κυρίως ως τόπο κατοικίας και χώρων αναψυχής. Σε αυτό το πλαίσιο, από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, παρατηρείται μία νέα τάση για ένταξη νέων χρήσεων της περιοχής, που αφορούν χώρους εστίασης και ψυχαγωγίας, όπως εστιατόρια, νυχτερινά κέντρα, θέατρα και καλλιτεχνικά εργαστήρια. Η τάση αυτή διευκολύνθηκε από μία σειρά παραγόντων: την εγγύτητα της περιοχής με δύο άλλες περιοχές του αθηναϊκού κέντρου, το Γκάζι και του Ψυρρή, οι οποίες πριν από κάποια χρόνια μεταλλάχθηκαν σχεδόν ολοκληρωτικά σε περιοχές αναψυχής και οι οποίες πλέον παρουσιάζουν μία εικόνα κορεσμού. Ένας ακόμη παράγοντας που ώθησε στην εισαγωγή των νέων αυτών χρήσεων στο Μεταξουργείο, ήταν η γειτνίαση της περιοχής με πολιτιστικούς χώρους που αναπτύχθηκαν στην οδό Σαρρή, οδό Πειραιώς κ.α. όπως επίσης και η ευκολία προσβασιμότητας σε αυτήν, λόγω της κεντρικότητας της και της γειτνίασης με σταθμούς του μετρό (σταθμός Κεραμικού και σταθμός Μεταξουργείου). Επίσης, η ύπαρξη πολλών εγκαταλελειμμένων κτιρίων και αποθηκών και οι χαμηλές τιμές ενοικίων, χαρακτηρίστηκαν ως κατάλληλοι χώροι προς στέγαση των νέων χρήσεων

Οι χώροι εστίασης και ψυχαγωγίας, εγκαταστάθηκαν αρχικά πλησίον της οδού Γιατράκου αλλά και περιφερειακά της πλατείας Αυδή, ενώ τα τελευταία χρόνια έχουν καλύψει και μεγάλο μέρος του κεντρικού τμήματος της περιοχής, του τμήματος δηλαδή που βρίσκονται οι περισσότερες κατοικίες. Χαρακτηριστική ήταν, τα πρώτα χρόνια έκφρασης αυτής της νέας τάσης, η εξάρτηση των χώρων διασκέδασης με αντίστοιχους πολιτιστικούς χώρους οι οποίοι προσέλκυαν νέες ομάδες ανθρώπων στην περιοχή. Έτσι, οι χώροι πχ πειραματικών θεάτρων πλαισιώθηκαν στην αρχή από καφετέριες, εστιατόρια και μπαρ. Η διαδικασία επανάχρησης της περιοχής με άξονα τη διασκέδαση και τη ψυχαγωγία, προσέλκυσε νέες ομάδες υποκειμένων και ως εκ τούτου άρχισε σταδιακά να αυτονομείται από τους χώρους

πολιτισμού, δημιουργώντας ένα θύλακα χώρων εστίασης και διασκέδασης στο κεντρικό τμήμα της περιοχής, ανεξάρτητο από τους διάφορους πολιτιστικούς χώρους.

μελέτες ανάπλασης

Από τη δεκαετία του 1970 και μετά αρχίζει η διεξαγωγή μίας σειράς μελετών με κεντρικό άξονα την αναβάθμιση και ανάπλαση του κέντρου της Αθήνας. Οι μελέτες αυτές, συνοδευόμενες από τις αντίστοιχες πρακτικές αναπλάσεων, έχουν ως αποτέλεσμα τη σταδιακή μεταλλαγή της κοινωνικής δομής της πόλης. Ως εκ τούτου, αρχίζουν να νομοθετούνται διατάξεις και να διεξάγονται πολεοδομικές μελέτες, στα πλαίσια ενός ευρύτερου αστικού σχεδιασμού που είχε ως αντικείμενό του την επανάχρηση κτιρίων, την κάλυψη των αστικών κενών και την εξυγίανση πρώην υποβαθμισμένων περιοχών με στόχο τη συγκρότηση μίας νέας αστικής ταυτότητας. Οι μελέτες αυτές ξεκινούν με την περιοχή της Πλάκας και συνεχίζονται με το Γκάζι και την Τεχνόπολη, το Θησείο, την Ερμού, την Αιόλου και τα Εξάρχεια.

Το Μεταξουργείο αποτελεί επίσης στόχο των μελετών ανάπλασης για μία σειρά από λόγους:

- αποτελεί τη μόνη περιοχή κατοικίας στη δυτική ζώνη του κέντρου και ως εκ τούτου συνιστά πρόσφορο έδαφος για τη δημιουργία ενός θύλακα πολυτελούς κατοικίας, η οποία απουσιάζει από τις γειτονικές περιοχές του Γκαζιού και του Ψυρρή.

- αποτελεί τμήμα της αντιληπτικής συνέχειας του ιστορικού κέντρου της Αθήνας, γεγονός που το αναδεικνύει σε οργανικό κομμάτι μίας κατασκευασμένης φανταστικής ιστορικής εικόνας, μίας εικόνας που συντίθεται με κύριο άξονα την αρχαιότητα.

Σε αυτό το πλαίσιο, η διαχείριση του αστικού τοπίου του Μεταξουργείου, ξεκινά από τη δεκαετία του 1980 και αποτελεί αντικείμενο του κρατικού και του ιδιωτικού φορέα αντίστοιχα.

κρατικός παρεμβατισμός

Οι κύριες μελέτες μέσω των οποίων εκφράστηκε ο κρατικός παρεμβατισμός στο Μεταξουργείο είναι οι εξής:

α. Σε εφαρμογή των κατευθύνσεων του Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας με νόμο του 1985, η «Μελέτη Αναβάθμισης Μεταξουργείου», από την Εταιρία Μελετών Περιβάλλοντος ΕΠΕ, Ι.Δ. Δημητριάδης και Συνεργάτες, τον Φεβρουάριο του 1990,

β. Η πρόταση του ΥΠΕΧΩΔΕ σε συνεργασία με την Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας, «Αναγνώριση και Προτάσεις παρεμβάσεων για την περιοχή του Μεταξουργείου», που ανατέθηκε το 2001 στο μελετητικό γραφείο της Α. Καρύδη,
 γ. Οι προτάσεις που περιλαμβάνονται για την περιοχή στο νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας, μέχρι το 2021. (Κυρίλη-Φλώρου και Παπαδοπούλου-Κορφιιάτη, 2013)

στόχοι των μελετών

α. Το Ρυθμιστικό του '85 συμπεριλαμβάνει ανάμεσα στις περιοχές προς εξυγίανση το Μεταξουργείο και οι πρώτες ενέργειες κρατικής παρέμβασης λαμβάνουν χώρα κατά τη δεκαετία του 1990, οπότε και θεσμικοί φορείς όπως το ΥΠΕΧΩΔΕ, ΤΟ ΥΠΠΟ και ο Δήμος Αθηναίων, εκφράζουν το αντίστοιχο ενδιαφέρον. Οι παρεμβατικές πρακτικές των συγκεκριμένων φορέων έλαβαν τη μορφή αξιοποίησης των ιστορικών και μορφολογικών στοιχείων του δομημένου περιβάλλοντος της περιοχής και στόχευσαν στην ένταξή της σε ένα ευρύτερο πλαίσιο πολιτισμικής αναβάθμισης του ιστορικού κέντρου και προώθησης ενός αστικού περιβάλλοντος που να βρίσκεται σε αρμονία με την ανθρώπινη δραστηριότητα. Η πρώτη αυτή μελέτη, αξιολογεί την περιοχή του Μεταξουργείου ως κατάλληλη για κατοικία και στοχεύει στην επαναφορά των κατοίκων σε αυτήν. Σε αυτήν την κατεύθυνση πραγματοποιήθηκαν δενδροφυτεύσεις, πεζοδρομήσεις, κυρήξεις και αποκαταστάσεις διατηρητέων, χωρίς όμως να επιφέρουν ουσιαστικές αλλαγές στις συνθήκες ζωής των κατοίκων της περιοχής.

β. Η μερική αποτυχία της πρώτης μελέτης οδήγησε στην διεξαγωγή της μελέτης εκ μέρους του γραφείου της Α. Καρύδη, η οποία στόχευε στην ενσωμάτωση της περιοχής του κέντρου και την ανάδειξη της ως μέρος του Ιστορικού Κέντρου της Αθήνας, όπως επίσης και την άμεση εμπλοκή των ιδιωτικών κεφαλαίων στα πλαίσια της διαδικασίας ανάπτυξης. (Μπαρούξη, 2014-2015)

γ. Το νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο για την Αθήνα/ Αττική, που συντάσσεται το 2011, προκρίπτει ως ανάγκη της περιόδου κρίσης στην οποία έχει εισέλθει η χώρα. Ως στόχος του Σχεδίου προτάσσεται η αντιμετώπιση των εξής προβλημάτων:

- η αυξανόμενη απομάκρυνση πληθυσμού και οικονομικών δραστηριοτήτων από το κέντρο και η συνεπακόλουθη μετεγκατάστασή τους περιφερειακά αυτού
- η συσσώρευση πληθώρας αστικών κενών
- η κρίση που αφορά τα συστήματα σχεδιασμού (ανεξέλεγκτη δόμηση, κακός προγραμματισμός κλπ.)

Κύριος άξονας αντιμετώπισης αυτών των προβλημάτων αναδεικνύεται η ενδυνάμωση του διεθνούς ρόλου της Αθήνας/Αττικής και η ανάδειξη της ως μητρόπολη του ευρωπαϊκού νότου. Ως εκ τούτου, προτάσσεται η ενίσχυση της ιστορικής πολιτιστικής ταυτότητας της Αθήνας και η ανάδειξη της φυσικής, ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και φυσιογνωμίας της. (Κυρίλη-Φλώρου και Παπαδοπούλου-Κορφιιάτη, 2013)

παρεμβάσεις της ιδιωτικής πρωτοβουλίας

Η διαδικασία ανάπτυξης και μετασχηματισμού του Μεταξουργείου έλαβε χώρα κυρίως μέσα από την ιδιωτική πρωτοβουλία επιχειρηματιών και επενδυτών.

Το 2009 έλαβε τέλος η κατασκευή ενός πολυτελούς οικοδομήματος συνοικιών τύπου loft που χρηματοδοτήθηκε από την εταιρεία ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ Α.Ε. στο οποίο διαμένουν μέλη της «νέας μεσαίας τάξης», τα οποία αναζητούν μία «εναλλακτική» κατοικία στην περιοχή.

Κρίσιμο ρόλο στη διαδικασία ανάπτυξης έχει παίξει κατά καιρούς και η δράση της εταιρείας Oligos. Ο ιδρυτής της, Ιάσωνας Τσάκωνας, έχει κάνει αισθητή την παρουσία και δράση του στην περιοχή, αναλαμβάνοντας την ανακαίνιση και ανοικοδόμηση κτηρίων με στόχο την εγκατάσταση καλλιτεχνικών στούντιο, γκαλερί τέχνης και επιχειρησιακών γραφείων. Επιπλέον, αποτελεί μέλος της ομάδας ΚΜ Πρότυπη Γειτονιά, η οποία έχει συγκροτηθεί από υποκείμενα – μέλη της «νέας μεσαίας τάξης» που κατοικούν και/ή δραστηριοποιούνται στο Μεταξουργείο, τα οποία μέσα από τη συγκεκριμένη πλατφόρμα επιχειρούν να ασκήσουν πίεση στη τοπική αυτοδιοίκηση, με σκοπό την περαιτέρω ανάπτυξη και διαφήμιση της περιοχής.

Οι δράσεις της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στην περιοχή του Μεταξουργείου, έχουν αποτελέσει συχνά αντικείμενο αντιπαράθεσης και συγκρούσεων μεταξύ των διάφορων κοινωνικών, πολιτισμικών και πολιτικών ομάδων που το κατοικούν. Παράδειγμα τέτοιας αντιπαράθεσης υπήρξε η αντίδραση αρχιτεκτόνων και καλλιτεχνών που δρουν στα πλαίσια του «Δικτύου Νομαδικής Αρχιτεκτονικής» με αφορμή το καλλιτεχνικό γεγονός Destroy Athens/ ReMap ΚΜ που οργανώνεται εκ μέρους της Oligos. Η κριτική που αναπτύχθηκε από την πλευρά του «Δικτύου», είχε να κάνει με την βίαιη εκδίωξη μεταναστών και άλλων μειονοτήτων από εγκαταλελειμμένα σπίτια που στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκαν ως στέγη για την εγκατάσταση των καλλιτεχνικών δρώμενων του προγράμματος (Γιαννακόπουλος, 2010). Η αντίδραση απέναντι στη συγκεκριμένη δράση, εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κριτικής καλλιτεχνικών προγραμμάτων τα οποία εγκαθίστανται σε υποβαθμισμένες περιοχές του κέντρου που βρίσκονται υπό μίας δυναμικής διαδικασίας ανάπτυξης και εξευγενισμού. Σε

Σε αυτές τις περιπτώσεις η κριτική εντοπίζεται στη λειτουργία των προγραμμάτων αυτών ως προωθητικών του ξεευγενισμού και του βίαιου εκτοπισμού των ανεπιθύμητων κοινωνικών ομάδων από τους χώρους όπου διοργανώνονται.

